

SÁROSPATAKI
IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

188⁹ 90.

00 7 26.

HATODIK ÉVFOLYAM.

KIADJA

A „MAGYAR IRODALMI ÖNKÉPZŐ-TÁRSULAT.”

FELELŐS SZERKESZTŐ:

TÜDŐS ISTVÁN.

FŐMUNKATÁRSÁK:

FINKEY FERENCZ, RÁCZ KÁLMÁN.

SÁROSPATAK,

NYOMTATTA STEINFELD BÉLA, AZ EV. REF. FŐISKOLA BETŰVEL.

1890.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt. 60 kr., vidékre 1 frt. 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útea 82. szám. —

Van-e szükség a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny“-re?

Sokan talán különösnek fogják találni, hogy egy már hatodik évfolyamban megjelenő lapnak első cikke azzal a kérdéssel foglalkozik: vajjon szükség van-e a már ismert, megbírált közlönyre!? Különösnek, mert hiszen az öt-éves mult csak a mellett szól, hogy szükségét, hézagot pótol s pótol? . . . Mi is így vagyunk meggyőződve s korántsem azért foglalkozunk e kérdéssel, mintha indokoltnak találnók azt, hanem hogy bizonyítsuk e közlöny szükséges voltát azok előtt, kik úgy vélekednek, hogy nincs rá szükség.

Mert hát sajnos körülmény az, hogy még közöttünk, ifjak között is vannak olyanok, kik nem tartják szükségesnek e lapot. Vannak, kik csak lenézéssel, sőt megvetéssel fordulnak el, mikor arról van szó: szükséges-e az önképző-kör közlönye? Szót sem érdemel szerintük e kérdés. . . . Hogy miért? . . . azt már jónak látják elhallgatni. De ez az elhallgatás feljogosít aztán arra, hogy a közlöny barátai ne vegyék figyelembe a negéyes kicsinylést, hanem annál jobban igyekezzenek saját álláspontjuk helyességét igazolni.

Szerintünk van szükség a «Sárospataki Ifjúsági Közlöny»-re! Van szükség mind az ifjúság, mind a nagy közönség körében; ez utóbbinak különösen abban a részében, mely valaha e főiskolában tanult. Állításunkat a következőkkel igazoljuk:

A mi közlönyünknek célja, feladata nem egyéb, mint az, hogy kifejezője, képviselője legyen a sárospataki tanuló ifjúság közvéleményének, törekvéseinek, szellem-irányának, egész életének. Feladata az, hogy tükre legyen az ifjúság szellemi fejlettségének, melyből biztosan megtudható legyen: mennyit ér, mennyit képvisel az az ifjúság, mely egy olyan iskolában tanul, hol minden kő, minden porszem arról tanít: mint kell tisztelni istent, szeretni a hazát; hol minden nyomon a szabadság szelleme integet a járó-kelő felé; hol minden eszköz arra vár, hogy a tudást elősegítse, az erősnek ösztönt adjon a tovább haladásra, a gyengének az erősbülésre. Ezt a célt, ezt a feladatot megvalósítani mindig szükséges s az erre szolgáló eszköz hézagot pótol. Szükséges a «Sárospataki Ifjúsági Közlöny» magára az ifjúságra nézve, céljánál s feladatánál

fogva. Mert én nem hiszem azt, hogy egy ilyen céllal s feladattal megindult s már öt éven át szerkesztett közlönyre ne volna szüksége egy olyan ifjúságnak, mely mégis csak fölötte áll egy-egy iparos-társulatnak; már pedig azt tapasztalhatjuk, hogy alig van olyan ipar-szak, melynek képviselője ne volna.

Kétségbevonhatlanul áll az, hogy a mi közlönyünk sohasem fogja kielégíteni mindenkinek igényét. Hiszen ez igen nagy vivmány volna, annyira, hogy akkor e lap szerkesztői valódi ritkaságként tűndökölnének. Hanem, igenis, arra mindig hivatott lesz, hogy képviselje az ifjúság szellemét. Erre a képviseletre pedig szükség van s lesz mindenkor. Szükség azért, hogy azok, kik még ma is kicsinylőleg beszélnek a «pataki diák»-ról, lássák, hogy tudnak e főiskola növendékei lelkesedni a jó, szép és igaz iránt; tudják meg, hogy méltó utódaik az elődöknek; a főiskola nem lett azzá, a minek sokan hirdetik: régi sasok törpe fainak bóbiskáló fészkevé, hanem, igenis, olyan helylyé, aminő volt a multban, hol örömmel tanultak mindazok, kik a tudomány titkaiba óhajtottak behatolni. Mindnyájan tudjuk azt, hogy nem oly régen még, nagyon «veszett híre» volt a nataka tanulóknak, kire jó volt ráfogni mindent, s kiről elhittek mindent. Ma már nincsen így egészen; de hogy a közvélemény még most sem nagyon hízelgő, azt példákkal igazolhatnám. Ezt az alaptalan s okatlan tévedést közlönyünk alaposan s okosan kijavíthatja, s e tekintetben igazán szükségét pótol az magára az ifjúságra nézve is.

Hát azt meg melyik ifjú vonhatja kétségbe, hogy azóta, mióta e közlöny megvan, nagyobb a szellemi munkálkodás, mint annakelőtte? . . . Mikor írogattak annyian annyit, amennyien s amennyit csak öt év alatt is megírtak egyesek e közlönyben? Hiszen valljuk meg őszintén: nem nagyon foglalkozunk irodalmi dolgokkal, legfőlebb az önképző-körökben. De hogy magunknak külön, otthon dolgozzunk, azt nem tesszük. Pályamunkákat csak írogathatunk, de ezzel aztán le is van róva az önképzés s irodalmi foglalkozás magunk iránti kötelelessége teljesen. Melyikünk tud csak egy tanulmányt is mutatni azon kívül, melyet vagy az önképző-körbe szánt, vagy pedig pályázatra? . . . Mióta pedig e közlöny megvan, azóta javult a helyzet s nem áll, hogy más kötelelességeket mulaszt el az, a ki e lapba írogat. Ellenkezőleg: ösztön az a komoly munkálko-

dásra, annyival is inkább, mivel így nemcsak ifjú társai, hanem megleltkorú férfiak ítéletét is fölhívja dolgozatóra. Ebből a szempontból is szükséges e közlöny az ifjúságra nézve.

De szükséges és hézagpótló e közlöny reánk, ifjakra nézve azért is, hogy ez gyűjteményét képezi mindazoknak az érdekes dolgoknak, melyek egy ifjúság életében előfordúlnak, melyek máskülönben teljesen elmosódnának, míg így mindig emlékezetbe idézhetők úgy, amint megtörténtek. Kedves emlékekkel lesz e lap tele időmultán azokra nézve, kik e főiskola kebelén szítták a tudományt magukba. Egyetlen sor elég lesz arra, hogy egy egész esemény felújúljon emlékezetükben. Milyen jól fog az esni annak idején! Milyen kedves emlék lesz ez idővel!

Igen! szükséges e közlöny az ifjúságra nézve, ez nékem szent meggyőződés, s valóban kárhoztatnám az önképző-kört, ha alapos ok nélkül megfosztana tőle bennünket, a mit különben, azt hiszem, nem is fog megtenni, csak a végszükség esetén.

Azonban azt is be kell bizonyítanom, hogy e lapra szüksége van a nagy közönség azon részének is, mely e főiskola kebeléből került ki. Hát vajjon nem szükséges-e az, hogy mindazok, kik e főiskola növendékei voltak, ismerjék az utódokat? Legyen tudomásuk arról, mily szellem uralkodik közöttük; túlhaladják-e az elődöket, vagy elmaradnak mögöttük? . . . Én nem hihetem azt, hogy az, a ki hú fia volt s az is akar maradni ennek az «alma mater»-nek, ne törődnék az ifjúsággal. Nem hihetem el azt, hogy ne volna édes a visszaemlékezés arra az időre, a mely a gyermek-és ifjúkort összekötötte. Aztán meg olyan az emberi természet, hogy önmaga követeli meg azt, hogy az elme olykor-olykor a multak emlékeivel foglalkozzék, s hogy ezt megkönnyíti az, ha olyanról olvasunk, a mi a régiekre emlékeztet: ez kétséghivonhatlan. Szükség van a nagy közönség, a főiskola volt növendékeinek is egy olyan sajtó-termékre, mely a jelen mellett a multak édes emlékeivel is foglalkoztatja őket. Különben, hogy ez csakugyan így van, arról tanuskodik az a körülmény, hogy e lap mind szélesebb körben terjed, a mi ellenesetben nem történhetnék meg.

Szerény véleményem szerint tehát van szükség a «Sárospataki Ifjúsági Közlöny»-re, — nem azért, mintha ez talán arra volna hivatva, hogy olvasóit olyan termékekkel lássa el, melyek meg nem írásuk esetén veszteséget okoznának az irodalomban, — hanem azért, hogy képviselje azt az ifjúságot, kifejezze annak az ifjúságnak gondolkodását, szellemét, törekvéseit, a mely mindig szent kötelességének ismeri az őstől örökölt hagyományt épségben megtartani s az örökséget folytonosan gazdagítani. Támogassuk azért e szükségesnek bizonyult közlönnyt mindannyian, kik e főiskolának növendékei voltunk és vagyunk egyaránt. Ezzel csak kötelességet teljesítünk; már pedig erre mindnyájunknak törekednünk kell.

Tildös István.

Jézus és a messiási eszme; mit hittek az apostolok a Messiás Krisztusról?

Igen közönséges és egészen az unalmassáig megszokott frázis-szerű állításnak tűnik fel igen sok ember előtt az, hogy Jézus csakugyan az «idők teljességében,» azaz akkor jött el, amikor a legalkalmasabb időt élte az emberiség arra, hogy egy új vallásos eszme magvai hálás talajra találjanak az emberi szivekben. Pedig ez az állítás sokkal igazabb és nyomatékosabb is, mint első tekintetre látszik. Mellőzve itt, mint tárgyamhoz nem tartozót, a pogány világ romlottságát; azt, hogy a hit hajója már-már elmerült az emberi ál-bölcsesség vészes hullámcsapásai alatt; hogy az üres szertartásokban nyilatkozó vallás nem békítette ki többé a holdogtalan és holdog kedélyét; hogy a római erkölcsök a romlottságnak leg-aljasabb képét tüntették már fel, s igazán szükség volt egy erkölcsjavító, egy vallásalapító nagy lélekre; mondom, mellőzve a pogány világnak eme tarthatatlan állapotát, csupán a minket közelebről érdeklő Izrael népének helyzetére vessünk egy pár pillantást.

Időszámításunk előtt pár évtizeddel elvesztette Izrael a maga koronáját s politikai helyzete szomorú képet tüntet fel. Az idegen Heródes ült Dávid egykori trónján, ki — mint Rómának hű helytartója — viszonyszolgálatul reformálni, Róma intézményeihez idomítani törekedett a zsidó vallást. Hú társa volt ebben a törekvésben a zsidó arisztokrácia a maga csúszó-mászó jellemével s félnék magatartásával. A helyzet tarthatatlanságának fokozásához még a vallásos szekták is hozzájárultak. Farizeusok, sadduceusok és essenusok jobban gyűlöltek egymást, mint az idegeneket és áthidalhatlan mély árok tántorgott ez egymás iránt teljesen kikeseredett felekezetek között.

Ebben a felfordult állapotban jogosan nézhetette a zsidó a világ végének, a kegyeletes emlékü próféták által oly csodálatosan rajzolt Jehova napjának előjeleit. Újra felhangzott a jóslat Jeruzsálem utcáin, újra felelevenedett a régi remények megvalósulásába vetett hit, s az idők jeleiből újra lehetett olvasni, hogy jön a Jehova, elpusztítja e romlott világot s felállítja az ő országát, melyben béke és boldogság fogják a szétszakadt emberiséget megnyugtatni. Messiást vártak és követelték. «A felforbácsolt érzelmeknek — mondja szépen *ifrórer* — egész tengere volt a zsidóságra nézve a Messiás egy szavában. Mindazok a varázsok, melyek valaha népeket részegítették meg az entusiasmus serlegéből; az az önfeláldozó odaadás, mit a görögök a persa háborúk alatt éreztek hazájok iránt; az a személyhez való ragaszkodás, mely egykor a caesar-pártiakat dicső vezérok iránt áthevítette; az a fanatizmus, melylyel a pusztá gyermekei Mohamed lelkesítésére a remegő Ázsiára és Áfrikára törtek; annak a hitnek lángoló tüze, mely a keresztényen lovagokat, a régi szent város elbukása után 1000 évvel, az újonnan felépített saracén Jeruzsálem falai ellen hajtotta; az a mámor, mely a forradalmi népet a «szadadság és egyenlőség» elvont fogalmai iránt megrészegítette; mindezek a különféle varázsok azon idő zsidóságára nézve ellenállhatlan hatással torlódtak össze a Messiás nevében. — Róma a halálos ellenség iránt (melyet az ördög városának tekintettek) táplált s régóta elzárt kegyetlen boszúvágy, hazájok iránt a legvérmesebb remény, kevelység, önzés, harag, szóval az emberi léleknek legerősebb szenvedélyei ebben az egyben teljes kielégítést találtak. Ez az egyetlen eszme többet ért a zsidóknak, mint egy millió erős és fegyverfogható ifjú.»¹

¹ Holzmann után: *Judenthum u. Christenthum*, 210. l.

A Gfrörer által szépen rajzolt ilyen viszonyok között, a messiási eszmének ily roppant előtérbe nyomulása alkalomával lépett fel Jézus a maga tanaival, hirdetve, hogy «az isten országa közel van, de nem mondhatjátok meg, hogy az itt vagy amott van, mert az isten országa bennetek van!...» (Oh! dehát az a kor nem ilyen Messiást várt; annak a kornak ég felhőin alászálló, csodálatos természeti tűnemények között megjelenő Messiás kellett, a ki roppant vérontások, egész világot lángbaborító háborúk és vérfürdők árán építi fel majd a maga hatalmas birodalmát, hogy úrrá tegye ebben a nagy birodalomban a zsidó népet, s azután bizonyos idő múlva bekövetkezzék az isten-ítélet, a világ vége, a halottak feltámadása és a jók és gonoszok végleges elkülönítése.

És mindezek a szép remények testet öltöttek-e a Jézusban? Távolról sem. Ő, ki korának messiási eszméjét csak böles alkalmazkodásból vette át, hogy a népet megnyerje isten országa ügyének, igaz, hogy Messiásnak nevezte magát, de nem a közönséges értelemben. A Jézus messiási eszméje visszamegy az eredeti alapra, s ő a vallásosságban, mint a boldogság feltételében és egyedüli eszközhöz, a szív tisztaságában, a lélek csendességében találta fel a messiási jövőt, az u. n. isten-országot. Ezt bizonyítja az ő hegyi predikációja, s általában mind erre irányulnak a hiteles jézusi mondások. Ő isten országát a saját magasztos eszméinek diadalától tette függővé. Jézus beszédeinek központját épen az isten országa, a jövő élet (nem a halál utáni!) képezte, s rendszeren képekben beszélt arról; de a zsidó néphitnek kedvezett e képes előadás, s nem hogy gyengítette volna a zsidó messiási remények szertelenségét, sőt inkább erősítette azt. Egy ács-mester fia, ki mint egyszerű néptanító lép fel; kinek nincs más célja, mint az, hogy az emberi életet az istenfűség érzelmé és felebaráti szeretet által megemesítse; a ki nyugodt, csendes természetű annyira, hogy még az őt ellenségei ellen védelmezni akaró hü tanítványnak, Péternek is hüvelyébe dugni parancsolja szablyáját; a ki még embertől tanulni sem szégyenel s később is tisztelettel emlékezik meg korábbi tanítójáról: egy ilyen egyszerű tanító és ilyen nyugodt, csöndes lélek óriási ellentétet képezett azzal a Messiással, a milyent a zsidók vártak, a ki királyfi, győzedelmes hadvezér és világitelő lesz. A közhit külső, látható országról álmodozott: Jézus benső, láthatlan isten-országot hirdetett; a köznézet a vallásosság jutalmát hatalomban, fényben, dicsőségben várta: Jézus az erényes élet jutalmát a nemes lélek boldogító öntudatában találta fel és hirdette: a közhit véres harcok árán felállított messiási országról ábrándozott: Jézus az isten országának alapját az emberi szívben elrejtett isteni erőben találta fel; a közhit szolgálkák akarta tenni a másféle népeket: Jézus a bűn és önzés szolgaságából kiszabadulást tette isten országává, s mások romjain felépült világhatalom helyébe az igazság, szeretet és boldogság országát állította.

Szembeszökő és kibékíthetlen ellentétek mindenütt, hisz' Jézus tanai tulajdonképen mind megannyi tiltakozás a durva népies várakozás ellen! És ennek az ellentétnek mi is lehetett volna más eredménye, mint a mi csakugyan volt is: a szűk körben, a tanítványok körében félreértés, a nép körében pedig ámitó, csaló színben való feltűnés és ezek folytán a — kereszthalál. Az ábrándos várakozás elnémitotta az igazat, az észszerűt; az utópia nem vette észre s így eltiporta a valót!

Rácz Kálmán.

Lionardo „Úrvacsora”-képe.—

Ki ne látta volna és ki ne ismerné *Lionardo da Vinci* híres *Úrvacsora*-képét? Szerényebb lakokban és fényesebb termekben egyaránt ott láthatni, hol egyszerűbb metszetben és keretben, hol művészi utánnymatban és gazdag foglalatban. És ki ne szemlélte volna benső megindulással, valami szent áhitattal a világtörténelem legfelségesebb tragediájának ezen erőteljes, megragadó ábrázolását? Ki ne érezte volna e halvány másolatok láttára is, hogy e tragediának e kép méltó apoteosisa?!

* *
*

A *renaissance* művészete egészben egyházi művészet; legremekebb alkotásai a keresztyén világ valamely eszméjének megdicsőítésére irányulnak. A keresztyén érzés- és gondolatvilág e magas szárnyalású, örökbecsű megtestesítései közt kétségkívül Michel Angelo *Mózese*, Rafael *Disputája* és Lionardo *Úrvacsorája* foglalja el a legfőbb helyet, és ezek közül is az elsőség — ha ugyan lehet ily remek közt döntené — Lionardo *Úrvacsoráját* illeti meg, idői tekintetben különben is megelőzte amazokat. E kép Lionardo ragyogó lángelméjének minden kincsét egyesíti magában, s bár ma már, az eredetinek megrongálódása folytán, csak halvány fogalmat alkothatunk róla, eredeti alakjában, ragyogó szín pompájában bizonyára felséges benyomást gyakorolhatott, minőt a keresztyén világ addig nem érzett.

Lionardo e képet a milanoi St. Maria delle Grazie zárda rectoriuma számára festette; 1496-ban kezdett hozzá s 1498-ban fejezte be, bár a Krisztus fején még tovább is dolgozott. A kép az úrvacsorai jelenetet ábrázolja, az üdvözítőt a 12 tanítvánnyal, tehát Jézus életének egyik legdrámaibb mozzanatát. Már Lionardo előtt is több festő feldolgozta e jelenetet, így Giotto, Fra Angelico, Ghirlandajo, Perugino, Signorelli, ezek képein mind a vallásos, a szent elem volt az uralkodó, hol azon mozzanatot emelték ki, midőn Jézus az úrvacsorát szerzi, megtörvén a kenyeret, hol az elárult mestert jelképezték, ki az áruló Judással együtt tábla mártja kezét.¹ — de a képen mindig szent nyugalom és méltóság uralkodott.

Lionardo szakított a művészi hagyományval, képzelme áttörte annak korlátait. Mint az emberi testnek, a lelki élet különféle nyilvánulásainak, az érzést, indulatot kifejező mozdulatoknak alapos tanulmányozója: a lelki mozzanatra, a benső életnek az egyes alakokon való kifejezésére fektette a súlyt. A jeleneteket, mint egy drámai cselekvényt fogta fel; Jézus épen eme szavakat ejti ki: «Bizony, mondom nektek, ti közületek egy elárult engemet!» E pillanat és ennek a tanítványokra gyakorolt hatása van a képen föltüntetve. Ott látjuk a középen a lemondó, fájdalomtól megtört s csak Istenbe vetett bizalmától fentartott mestert; ott a látszólag közönyös, de a benső vihart csak nehezen leküzdő Judást; ott a megrémült, felindult tanítványokat, kikre, mint vil-

¹ L. Pasteiner Gyula: A művészetek története. Budapest 1885. 568—69. l.

lámcsapás sújtott le a vészír. A jellemzöt, az emberi lélek változatos, eleven kifejezését, a drámai megragadó életet utólérhetlen erővel tükrözi a kép vissza. Lionardo képéről eltűnt a vallásos félnétség, merevség; az egész jelenet emberivé vált, de nagyszerűségében csak emelkedett: Krisztust dicsfény nélkül ábrázolja ugyan, de benne a valóságos istenembert mutatja be.¹

Az eddigi úrvacsora-képeken a tanítványok sorban körülülték az asztalt, s így természetesen egynéhányan háttal voltak a néző felé. Lionardo e nehézségen is segített: az apostolok egy sorjában, egymás mellett ülnek. S ez nagyon természetes volt: a kép — mint említettük — a zárda ebédlője számára készült, s az apostolokkal szemben, a többi oldalon a domokosszerzetesek étkeztek. Az apostolok asztala a negyedik oldalát képezte a felállított asztaloknak, melyek minden tekintetben hasonlítottak ahoz. Az Úrral szemben ült a prior, s két oldalt lefelé egész a képig terjedtek az asztalok, úgy hogy a domokosok mintegy az apostoloknak s ezek a szerzeteseknek vendégei voltak. Hogy ez mily genialis felfogás, alig szükség kiemelni.

Az egyes alakok elhelyezése ezen kereten belül ugyanazon mesteri elmét mutatja. Középen ül Krisztus, a 12 tanítvány hármásával jobbra két, balra is két csoportot képez. Krisztust a két szomszédos csoporttól kis távolság választja el, s ezen elkülönítés emeli alakjának fenségét. A két hármast mindkét oldalon össze van kötve. balról az ifjabb Jakab ragadja meg Pétert, jobbról Fülöp szép karja nyúlik át az előbbi csoportba.

A képet balról Máté alakja kezdi meg: feláll, az asztal felé hajlik, figyel: kifejezése nyugodt, objectiv jellemű, mint egy történetíróhoz illik. Mellette áll az ifjabb Jakab, ki Péterhez fordul s tőle az áruló nevét izgatottan tudakolja; harmadik András, kit a rémület egészen lebilincsel. A második csoport az élénk heves Péterrel kezdődik: Jánoshoz fordul, mint legbiztosabb forráshoz, hogy az áruló nevét megtudja; kezében a kés, melylyel a húsvéti bárányt szeldeli. Judás nyugodtságot színlel, de jobb keze görcsösen szorítja a pénzes zacskót. Lecsüggesztett fejjel, piruló tekintettel s végtelen zavarral hajlik a szelid János, az Úr kedvence a kérdező Péter felé; szíve hevesen ver, keblét fájdalom szorongatja. Az Úr balján (a képen jobbra) az idősebb Jakab ül, a ki egészen magánkívül van felgerjedésében; a legkülönfélébb kérdések tolnak ajkára e szörnyű hír hallatára, egyik a másikat kergeti, ide-oda kapkod. Tamás, a hitetlenkedő, fölemeli ujjait, mintegy azt kérdi: «Uram, vajjon én vagyok-e? Hiszen tudod, hogy nem én vagyok az!» Mellette Bertalan biztosítja az Urat, a legélénkebb kifejezéssel, ártatlanságáról és hűségéről: kész lelkét kitenni. Fülöp hosszú, előrenyújtott karjával az Úrhoz fordul, hogy újból megerősítse a hír valóságát, mert az asztal végén ülő öreg Simon mintha nem jól hallott volna, tévedésnek tartja a dolgot: «Eh hisz' az nem lehet, ki tenne

olyat?» alig hiszen Fülöp erősítgetéseinek, a ki állítja, hogy Ő mondotta. Kettejük közt ül Judás Taddeus, kinek régen volt már némi gyanuja, sőt a hűnöst is sejtí, az bizonyára az ő névrokona lesz, s bizonyágul teljes erővel összecsapja kezeit.

A legfelségesebb lakomának ezen magasztos ábrázolása ma már csak rom; külső és belső okok egyaránt közreműködtek annak tönkretételében. A fal nedvessége rohamosan pusztítja a képet (mert a zárda fala igen mélyen feküdt), ehez járultak az áradások: továbbá az Üdvözítő lába alatt a konyha számára ajtót vágtak, a franciák 1796-ban a helyiséget istállóvá tették. De a romlást belső okok is elősegítették. Lionardo lehető legnagyobb plasticitásra törekedett, művén a lépperspectívát akarta alkalmazni, s minthogy a fresko-festés nem oly hatásos a légtávlatra, azért a fresko-festés szokásos módját mellőzte, hogy friss agyagra fessen, midőn a színek az agyaggal együtt száradnak meg. Ő olajfestést alkalmazott, mely a domborodást jobban kifejezi, de e miatt a kép nem lett oly tartós. Végre a rombolást a képen befejezték az ügyetlen restauratorok, Michel Angelo, Bellotti 1726-ban és Mazza 1770-ben, kik Lionardo lángelméjéhez nem bírtak fölemelkedni.

Hogy a remekmű, legalább szellemileg, mégis megmaradt az utókor számára, hogy arról megfelelő fogalmunk van, azt a nagyszámú másolat mellett (egyik nagy, a XVI. századból való másolata a képnek a *Louvreben* van) szintén Lionardonak köszönhetjük. Ő ugyanis nem egyenes modell után dolgozott, hanem előbb művéhez számos vázlatot, tanulmányt készített, s ezek részben megmaradtak. A milánói és weinari gyűjteményekben számos vázlat van, melyek előtanulmányok e nagy műhöz. E vázlatok, a maradék-töredék és egykorú tudósítások (pl. Vasaritól) felhasználásával készült 1757-ben *Rafael Morghen* rézmetszete, melynek alapján a mű a világ közkincsévé lett. A művész képzeletével egyfelől igyekezett eltávolítani az eredetiről az oda nem illő, a restauratoroktól származó s az egészet meghamisító részleteket; másfelől a kiegészítő képzettársítás alapján a nyert adatok segélyével újra összeszerkeszté a művet eredeti alakjába. Újabban a műtörténeti kutatás mind több adatot hozott napvilágra arra nézve, hogy a kép hogyan készült, eredetileg milyen volt; ezek felhasználásával a múlt évben *Stang Rudolf* készített új metszetet, melyben még eredetibb, hűebb s az újabb műtechnika igényeinek megfelelőbb mását akarta adni a képnek. Festői hatás, a fény és árny elosztása tekintetében a Stang műve kétségkívül sikerültebb, de szellemi felfogás és jellemzés tekintetében nem múlja felül Morghent; alakjai ifjabbak és erőteljesebbek, de általánosabbak és egyformábbak is; inkább német typust kifejezők, míg a Morghenési erélyesebbek, élesebbek és inkább olasz jelleműek.¹

Rácz Lajos

¹ L. Allgemeine Zeitung, Beilage, 1889. Nr. 89. J. Schrott: Das Abendmahl des Leonardo da Vinci.

¹ L. Symonds: Renaissance Olaszországban. III. k. A szép-művészetek, Budapest, 1886. 286. i.

TÁRCZA.

Bodollói Sára . . . .

Lenke alsó végén, a legelső házba',
Ott lakik a híres Bodollói Sára;
Szegény derék férjét
Hogy a sírba tették:
Nem egyszer ott lette az éjjél az estét.

Ha kérdezték tőle: „mit csináltál Sára?“
Csak félvállról felelt: „mi gondja van rája?“
„Varrtam, öltöttem,
Koszorút kötöttem;
Menyasszonyi ruhám újra készítettem.“

„Menyasszonyi ruha minék neked, Sára?
Fekete gyász kell a keresztre, fejfára!
— S minék az a beszéd,
Ő senkinek nem vét! —
Ne szennyezd be sírba tett férjednek nevét!“

„Mert ha vad a fatő, — vad ám a hajtság is,
Ahol a szív beszél, beszél ott a száj is,
Óh hidd el azt nekem;
A tiltott szerelem
Még nemes szívből is rossz gümmöcsöt terem!“

— Bár a könnyű polypát szellő is elkapja,
— Gonosz gondolatnak gonosz a magzatja!
Óh fájdalom mégis,
Míg az ura élt is:
Gonosz volt a szíve, gonosz marad mégis.

Mert még ma remélve, mi úgy gyötör, éget:
Gonosz kedvesével szerelmi hűséget
Esküsznek egymásnak, ...
Híve megyen másnap:
A lenkei parton sárga földet ásnak.

* * *

Ha egy nap elborúl, kiderül a másnap,
A lenkei parton nem hiába ástak.
Hej! gonosz volt a tél,
— Sára! mivé lettél?
„Nem zörög a haraszt, ha nem fujja a szél!“

. . . Sárga levelekből volt a koporsója,
Rövid életrajza olvasható róla:
„Áldd meg őt, — óh áldd meg,
De síromat ásd meg,
Óh irgalom atyja! vétkeimet bocsásd meg!“

Bár a méreg édes, de azért keserű,
Rontó vihar után mit ér már a derű?
. . . . Vétett . . . . bűnös mégis,
Ha többet nem vét is,
Kis fiát megölte, — megölte szívé is.
„Az elhervadt virág több virágot nem hajt,
Ki szívé megölte, az örökre meghalt.

Emberek szavára . . . . .
Nem is hallgat már a' . . . .“
. . . . A kétség tengerén így tünődik Sára.

S fekete gyászkendőt kötve fel fejére,
Siet hű urának nyugovó helyére.
Lassan, félve lépdél,
Sírjára letérdel,
Könyvet hullatva, a nagy égre néz fel!

Az ég mintha tudná Sára gonosz tettét,
Nagyot dördül s villan, felnyitja láng-szemét.
Erős fényt eresztve
Előbb a keresztre,
Aztán a sötétes lelkiismeretre.

Sára imádkozik, készül a nagy harcra.
Fel-feltekint néha a lenkei partra.
Sötét a láthatár,
Magát se látja már . . . .
Csak néha sírt fel egy-egy éji madár.

Réthy Andor.

Egy kép a boldogság korából.

(Beszély.).

»Kincses« Kolozsvártt vagyunk. Bizony csak sok drágasága is lehetett hajdanán — van különben még ma is — ennek a kis városnak aranyban és szép leányban, hogy úgy meg volt erősítve öles árkokkal, vastag falakkal, jóféle mozsár-ágyúkkal. akár egy nagy vár. A ki dusázkodni akart azokban a megbecsülhetlen ékszerekben — akár a kelet, akár a nyugot fia — beszélgetni kellett először amúgy magyarosan a bömbölő torokkal, szövetkezni a kötélgáncsóval, kellemes érütközésbe jöni a forró szurokkal, mert hát nem hiába volt Erdély szíve Kolozsvár. mégpedig »kincses Kolozsvár.« Áldozott ott mindenki — pénzt s életet — a hazáért, ha kellett. Hej! pedig de sokszor kellett, annyi volt az ellen, miut köpűben a méh, mint a sáskaraj; ma még nyugodtan hajtá álomra fejét a békés polgár, s holnap már zúgott az ágyú, füttyölt a puska-golyó, repültek a tűzkigyók.

Igy ment ez két századon keresztül, . . . és egyszer csak az idő kereke óvatosan, ügyesen nagyot fordult, kiszáradt poros küllői — a röpke évek — meg se kattogtak, nem is berregtek, hogy figyelmeztetnék a jó erdélyieket. A nyílt ellenséggel meg tudatok küzdeni, de törbe ejtett a mézes-mázos asszonyi eselszövény; lépen ragadtatok, mint a vigyázatlan kis madár, örömet szívátok magatokba — mint repdeső légy az édes cukrot — a mérget. Női kéz nyújtá, hűbájós varázsszal kínálta, s nem volt keserű! Ezt a kort hívják sokan boldogság korának; pedig áltatás, ravaszság kora volt. Vonjuk le a lepelt, lebbentsük fel a sűrű látlyolt, a melyet oly szívesen teritenénk a mult fölé; lapozgassuk a poros íratokat, akkor itélhetünk!

Ime a boldogság korából egy mozaik — a történet íróként — kebelrázó dráma. Sok illet tudnának beszélni a bécsi burgban — ha lehetne — a titkos emberi szem elől örökre elrejtett levéltárak.

1749-ből való ez a história. Bizony már akkor más képe volt kincses Kolozsvárnak, mint a megénekelt Abafi korában. Hja! az idő eljárt. Úgy hírlík, hogy a jóságos királynő adta ki a rendeletet, hogy azok a széles árkok,

melyekben talán büzös víz is folydogál. betömessenek, ám . . . féltette szeretett alattvalóinak drága életét. No meg azok az esetlen négyszögű tornyok, idomtalan apró nyilásaikkal, a melyekből valaha puskák kandikáltak ki, aztán a sötét gránit-kövekből épített izléstelen falak, melyek oly furcsán — mint édes anya kis gyermekét — körülkarolták az egész várost, mondom, ezek is leromboltassanak. hisz elveszik a remek kilátást, miattuk nem lehet látni a sűrű erdőket, nem a réteken kigyózó Szamos csillogó habját. Ez pedig csak elég fontos érv, hogy a százados vébhástyák porba döntessenek: úgy sincs most ellenség. A városi tanácsot ugyan nem igen győzte meg ez a kézzel fogható indok, makrancos öreg urak! s még olyat mertek kiereszteni a szájukon, hátha szükség lesz azokra az ósdi dolgokra, dehát suba alatt megsúgták nekik, hogy Deés nem igen messze van Kolozs-vártól, ott sok a katonaság itt kevés, és mégis talán jobb volna békés úton rendbehozni az ügyet. Úgy lőn, a mint kívánták. Hüvelyben a régi kard, nem volt ki kihúzza.

A város szépülése érdekében meghozták a határozatot. Áldott civilizáció: messzire haladt, sokat ért el ezzel kincses Kolozsvár. Élelmes polgárok — ahol ép-ségben maradt egy darab fal — kocsmát építettek oda, egyhez igen könnyű volt hármat ragasztani, s így aztán az ósdiak helyett eme újkori védművekkel lőn körülkerítve a város. Nem jó lenne újabbkori várainkat Bécs körül ily módon megszépíteni?

Hangos volt itt a környék. Húzta a cigány, folyt, mint a patak, a jófele tüzes bor mindenfelé. Hja! mit panaszkodunk, a »boldogság korát« éltek.

Leghíresebb volt ezek között az épületek között a Zarándi Mózes »látogató fogadója.« Ide gyűltek össze a jóvérű fiatalok lelkes tagjai mulatni. Az épület nem volt valami csinos, izléses. Massiv, hatalmas falait, kiugró testes oszlopait, kisdud ablakait tekintve, inkább gondolhatnák fogháznak, mint a mulatozás tanyájának. Igen ám, de egy előnye volt esetlensége dacára — a mi kétségkívül a Mózes gazda érdeme — hogy a fiatal urak — »unter uns« — mulathattak, nem háborgathatta a »pöble.«

A belső szobákban diszes kis társaság van együtt. Szól a zene, a barna fiúk hegedűjén búsongva zokog a nótá: »Zöld erdő árnyékát, piros csizmám nyomát, hóval takarja a szél.« Egy asztal előtt, mely sima posztóval van behúzva, ül három kipirult arcú alak, előttük metszett kristály üvegekben és poharakban gyöngyözik a nemes nedű . . . nem áhítzik utána ajakuk, nem nyúlnak feléje, a melabús dallam accordjaira egyikük sem figyel, lelkök messze tájon kalandozik, a játék szenvedélye elnémítja az érzés szavát. Bezzeg izgatottságtól remegve dobálják a négyszögletű elefántcsont kockát, és bár az arc merev, a vonások nem változnak: a hang rekedtségéből, a kéz mozdulataiból, a bágyadt szemek fel-felvillanó tekintetéből lehet következtetni, hogy nem csekély tételről van szó. Nagyba játszanak, . . . egy veres szakállú alak gyors egymásutánban mosolyogva seprí be a csillogó aranyhalmazt.

»Bosszantó pech!« — kiált fel ujjával csettentve a vele szemben ülő játékos — »egy bankot se tudok megütni. — Még ha hatot lökök is, parit csinál! Folyton lefőz!«

»Der Dumme hat's Glück!« mormogja társa.

»Vigasztalódjatok!« — replikáz gúnyosan a nyerő — »szerencsések vagytok a szerelemben, ott én vagyok utolsó, te első úgy-e Dinikém!«

»Hagyj békét!« — felel a kérdezett — inkább megfordítva lenne a dolog, szép pófával — pénz nélkül —

az ember éhen is meghalhat. Bank! s ezzel reménykedve nyúlt a kockához. Dobott.

»Öt!«

A kis veres ember következett:

Hat! ismét veszítettél. No még egy tét!«

»Nincs több pénzem!« válaszolt a felhívásra flegmatice a Dininek nevezett egyén, s mint a ki legjobban elvégezte dolgát, nyugodtan s kényelmesen nyújtózott ki a széles zsólyében. Vizsgáljuk meg kissé!

Minta férfi szépség. Délceg természetére remekül simúl a feszes magyar ruha, zekéjének boglárjai versenyt csilognak fekete szemeknek tűzsügáiraival, s az ingó-bingó kócsag-tolú, mely kalapjához van tűzve, érdekes ellentétet képez magas homlokára leomló göndör hajfürtjeivel. Egész megjelenéséből, kézmozdulataiból, határozott magaviseletéből lépten-nyomon kitűnik a férfias elhatározottság, a megingathatlan dac, és szenvedély.

Ez összbnyomást csak némileg képes enyhíteni a finom metszetű szája, s a bágyadt mosoly, mely folyton ajkai körül lebeg. Gr. Bánffy Dénes valóban Erdély legkiválóbb férfiai közé tartozott minden tekintetben. Alakra, arca ki sem versenyezhetett vele, tudomány s műveltség tekintetében messze felülhaladta társait, de az ocsmány szenvedélyek, oktalan pazarlások között is ő volt az első. Szinte contrastnak tűnik fel jelleme. Hihetetlennek tetszik, hogy egy férfi, kit a természet felruházott a legdúsabb észbeli és személyes előnyökkel: ki már ifjú korában bejárta az ős Európát, hogy tapasztalatokat szerezzet oltárt emelhessen keble feltékenyen őrzött titkának, áldozhasson műzsájának, egy tisztult érzékkel és izléssel bíró főúr egyszerre kiragadja magát magányának csendes öleből, előljár a legaljasabb kicsapongások középett, s a legmélyebbre sülyed. Pedig az ok felette világos, a rejtély könnyen megfejthető: *boldogtalan családi élet*. Mit honn nem tudott fellelni, itt kereste a szerelmet, s talált helyette kéjtelést, ennek társait, vig cimborákat, pergő kockát; a hinárból, a feneketlen mocsárból kimenekülni nem tudott. Sülyedt, nagyon mélyre sülyedt; vagyonának maradványait is — egy nagy rom utolsó követ — oda dobtá a zöld asztalra. Elvesztette, s csak egy volt még hátra, a lovagias, mocsoktalan becsület.

Társa, báró Bajtai Berci, eredeti alak volt. A testőr egyenruha úgy lesírt magasra nyúlt természetéről, egész megjelenése parodizálni látszott hivatását. Haja veszedelmesen szöszke, szakállá s harscsa-bajusza rőtveres, apró tengeri-nyúl szemei folytonosan pislognak. Szótlannul ül, s csak ha egy-egy kasszát behúz, sandit fecsegve jobbra-balra és gyönyörködve pengeti az előtte heverő pénzdarabokat.

»Dinikém!« — motyogja édeskésen — »ne hagyjuk még abba! játszá!«

»Mondtam már hogy nincs pénzem!« — felel hozsúsan a felhívott — nem elégetted még meg a nyereséget, telhetetlen papzsák!«

»Veszíteni akarok: azért forsírozom!«

»Áldott jólelkűség!« kacag fel a harmadik játszótárs, Bethlen Farkas, — ki történelmünkben nem játszván nagy szerepet, feleslegesnek tartunk részletesen bemutatni, — »elnyerted két hónap alatt az összes vagyonát és most oly kegyes vagy, hogy akarsz adni vagy száz aranyat útravalóul. Gyere Dénes! menjünk haza!«

— »Tévedni méltóztatok! Dénes! összes vagyónod s adósságod a bank. — Tartsad!«

— »Megörültél?! mit tegyek én fel ellened!?!«

— »Magad.«

— Ejnye édes-kedves Bercikém, nem is tudtam, hogy te oly sokra becsüled az én méltóságos bordáim s vén csontjaim, máskor bezzeg egy rossz pulturát se

adtál volna értök. Látom, virágos kedved van — van rá okod — de bizony nekem éppenséggel nincs tréfás launém! Szervusz!!

— »Ne siess! fontos közlendőim vannak. Figyelj reám! ezzel hirtelen felállt, szorgosan végig kutatta a kis szoba minden rejtékét, szétvonta az ablak selymes függönyeit, megkopogtatta az öblös kályhát, ha nem rejtőzött-e oda valaki. Megnyugodva tért vissza, s közel hajolva barátjához, beszélni kezdett:

— »Magadnak van ily nagy értéke Dini! nem gúnyolódom. A véletlen úgy hozta magával, hogy te neked egy gyönyörű leányod van, a kibe én örültül szerelmes vagyok!«

— »Aha! belegeyezésem kell? szívesen adom, csak Ágnessel tisztázd az ügyet,« s Bánffy ajkai önkéntelenül gúnyos mosolyra vonultak.

»Ne szakítsd félbe! Belegeyezéssel nem sokat érek: nagy hiba van a kréta körül. Jól tudod, hogy van énnekem egy drágalátos nagybácsim, a kit adná a mindenható bárcsak mentől előbb megütné a guta, bennem helyezi szegény — tudod utolsó fisarj vagyok — dicső családunk fenmaradásához kötött vérmes reményét: nagy vagyont zsugorgatott össze számomra. Most meg akar házasítani, ha akarata szerint cselekszem, mindenét rám hagyja; tudod csekélység az egész, pár millió aranyban, meg egy kis uradalmacska Lengyelországban; bagatell!! de egy reám nézve igen súlyos feltételt tűzött ki — katolikus püspök az öreg, s ez rögeszméje — hogy katolikus lány lesz a hitvesem. Itt a bökkenő: én szerelmes vagyok, a mint szerelmes lehet egy rút férfi a legangyalibb nőbe, a ki — ördög vigye a vallását — református s véletlenül a te lányod. Ezért tehát mondok egyet!«

Nem lesz kettő belőle!« — dörg közbe hatalmasan Bethlen.

»Na! na! csak te ne alkalmatlankodjál, kérlek! Semmi beleszólásod a dologba, a te szavazatod nulla. Hajolj csak ide Dinikém, most következik az érdekes rész!«

Bánffy Dénes, a büszke, senkitől meg nem közelíthető főúr reszketve sápadtan hajolt a beszélő felé.

»Tanácskoztam a nagybácsival, elmondtam neki mindent őszintén. Jó tanácsot adott, javadra szolgál, fogadd meg. Fenséges királynőnk nagyon jó szemmel nézi — bizton tudom — érdemül tekintti, ha az igaz hitre térsz át. Vallás és vallás, egyik olyan, mint a másik, se nem használ, se nem árt. De te rajtad most nagyot lóditana ez a köpenyegforgatás, ha meg teszed, bátyám, báró Bajtay József Antal, Erdély püspöke, ő excellentiája nevében kinyilatkoztatom — hecsületszavára kötelezi magát — hogy még ez évben Küküllőmegye főispánjává ki leszesz nevezve. Adósságaid ki lesznek fizetve, vagyonod visszaadva. De tudd meg, hogy ez nem a te szép szemeid kedvéért történik csupán, hanem közben játszik az én érdekem is, mert »pueri sequuntur patris religionem.« Ne habozz sokáig: válaszszz!!

Bánffy helyzete a lehető legkinosabb volt. Maga előtt látta a keserű valót sivárságában. Ő, a ki ezelőtt pillanatnyi gyönyörökért oly könnyen dobálta a csillogó aranyakat, ő, ki szokva volt a gazdagság, jólét ölében éldelni le napjait, ő, a ki híreből sem ismerte ezelőtt a komor tekintetű hivatlan vendég testvéreket: a szükségét és szegénységet: íme most érezi, tudja, hogy nincs semmije se, tönkrement. És ekkor elébeáll egy ember, mesés álomképeket rajzol eléje, a boldogság színezett otthonát ígéri neki: egy szavába kerül, a rég óhajtott vágyak, édes ábrándok mind beteljesülnek. De oly nehéz kinyögni e szót, oly súlyos teher nyomja kebelét. »Igen!« vagy »nem!«; rövid felelet és nem tud választani. Balga

habozás! Két út áll előtte! Az egyik göröngyös, szilánkokkal, tuskéval telült, nehéz haladni rajta, megvérzi a lábat a sok éles kövecs, fájós sebeket üt az útszéli szűrős giz-gaz, és te mégis haladsz marjult testtel, izzadó homlokkal a fáradságtól lihegve tovább tovább... hisz a jutalom, a végcél martyr koszorú. S a másik út? Rózsák szegélyezik mindenfelől, puha gyepplagon vidóran siethetsz előre, kellemes sétában az életnek millióktól irigyelt örömei váltakozva kecségetnek, a menny túlvilági élvei szakadnak le rád, s a végcélnél ottan vár a kincs, a pompa, a hatalom. Csodálhatjuk-e, hogy egy oly jellemű férfiú, mint Bánffy nem vágyakozott az előbbin haladni.

— »Megteszem, édes Bercikém; de ne gondold, hogy csupa önzésből: barátságunkért s jóvöltodért!«

»Tudom! tudom, édes Dini bácsi!« — felelt kétértelműen Bajtay s szemei az örömtől csillogtak, — »hanem erre már mulatunk egyet!«

Ezzel nekikapaszkodott a falon függő csengő-zsinór-nak s olyat rántott rajta, hogy menten elszakadt. Lelkendezve futott be Mózes gazda.

— »Bort a legjavából! a cigányt is hívasd elő: mulatnak az urak.»

Bethlen Farkas mérgesen mormogott valamit bozontos szakállá közé, s nem is köszönve, hirtelen távozott egy mellékajton. Nem vágyott vigadni az ily urakkal.

(Folyt. köv.).

Pazonyi Béla.

Utazás a magyar tengerparthoz.

— Úti naplóból. —

Már gyermekkoromban mindig vágytam a tengert látni; látni azt az óriás sik tükört, melynek közepén az ember szeme elé csak ég és víz terül, a tengert, a melynek fenségessége úgy meghatja az embert, hogyha nem tudott, ott megtanul imádkozni. Minél többet hallottam s olvastam a tengerről, annál erősebb lett vágyam, meglátni azt; magam elé képzeltem, mint egy beláthatlan végetlen sikságot, a messze távolban fehér vitorlájú hajókkal s gyorsan haladó, füstölgő gőzösökkel; képzeletben magam is rajta ültem a hajón s gyorsan siklottam tova a locsogó kék hullámokon s a hűs tengeri szellőt szinte érezni véltem arcomon. . . Boldog gyermek ábrándjaim, most megvalósultatok! Ott voltam a tenger partján, ott merengtem annak beláthatlan sik tükörén, ott siklottam el a sötétkék hullámok felett s a hűs tengeri szellőt éreztem arcomon . . . s ott újra gyermeknek és olyan holdognak éreztem magamat. . .

*

Augusztus 5-én (tehát már olcsóféle zónajegygyel) reggeli 7 órakor indultunk el Zákányból, az utolsó magyarországi állomásról Fiume felé. A vonat teljes gőzerővel indult a hosszú útnak s csakhamar átvitt a Dráva hosszú fahídján s ezzel elhagytuk az édes magyar hazát; búcsúszt küldénk felé, mert szinte ösztönszerűleg éreztük, hogy ha nem külföldre is, de idegen területre léptünk, a hol talán magyar szót sem hallunk. S csakugyan úgy volt, a három nap alatt, míg utazánk, a fiumei lelkesen, az állomásfőnökön s egy-két utazón kívül, senkitől nem hallottunk egy árva magyar szót sem.

A Dráva, mely elválasztja a horvát társországot a magyarországi anyaterülettől, nagyon sebes folyású, széles folyó, körülbelül harmadfélszer oly széles, mint a Bodrog, medrét gyakran változtatja s ezért kellett oly hosszú hidat építeni rá. A vidék, mely szemünk elé terül, itt-ott erdővel fedett, sík terület; a szántóföld felét teheti az összes területnek s jobbára silány kukoricával van fedve; a szemes élet, mely különben sem sok, már be van takarítva, s a tarló sajátságosan felszántva, nevezetesen minden három fordulás után egy mély barázda van vonva, úgy, hogy minden méternyire vízfolyás van hagyva, a mi meglehetősen szokatlan kinézést kölcsönöz a földeknek. Körösnél már messze kéklő hegyek is tűnnek fel a láthatáron, de a terület jellege még mindig sík; Verbovecen túl már közeledünk a hegyekhez s innen igen szép kilátás nyílik a hegyek lábáig terülő síkságra, valamint az alacsony hegyekre, melyeknek tetején kis falucsák emelkednek, messze kilátszó sugártornyú templomokkal.

10 órakor értünk be Zágrábba, a horvát társország fővárosába; Zágráb egy igen magas hegység lábainál terül el, körülbelül olyan fekvése van, mint Ujhelynek; nagy és csinos város, emeletes házakkal, számos templommal, melyek közül legkiválóbb, s a város közepén kiemelkedve, mintegy uralni látszik a várost: az érseki templom s az érsek palotája.

Itt már igazán érezni, hogy nem magyar területen vagyunk, az útasok egytől-egyig mind horvátok, horvátul, legfőlebb itt-ott németül beszélnek; az állomáson a felírások is mind tisztán horvátul vannak, holott eddig magyarul és horvátul voltak, csak a többi útas után haladva tudtunk kijutni a perronról, mert bizony a horvát *izlazból* nem süttöttük volna ki, hogy az kimenet. Az állomáson roppant élénk a forgalom s elég alkalmunk volt megfigyelni a horvátok kinézését s természetét. Jobbára középmagasságú csontos szikár termetűek, a villogó fekete szem mintegy vad kinézést kölcsönöz nekik; beszédközben — ha a legegyszerűbb dologról a legbarátságosabban beszélnek is — valóságos kiabálást visznek véghez, fel-felpillantanak egyet, mintha veszekednének. Sokszor bámúlva néztünk feléjük a kupéban, mikor kelnek már botra, vagy lökik ki egymást az ablakon s akkor látjuk, hogy a legbarátságosabban mosolyognak egymásra s lármáznak tovább. Különben hogy nem valami békés természetűek s nem valami szolid bánásmódjuk van, azt tapasztaltam mindjárt a zágrábi állomáson; a vonatot ugyanis ragasztották s én azt híven, hogy indul tovább, felugrottam a lépcsőre, egy vad kinézésű horvát konduktor azonban confidenter lerántott onnan s elkezdett bösz dühvel szitkozódni horvátul, a miből persze én egy szót sem értettem, valamint ő se az én heves gestusokkal kísért magyar magyarázatomból. S utazó közönségünk egész Fiuméig ilyen volt, képzelhetni, milyen árváknak éreztük magunkat s sokszor rágyujtottunk a «Zavaros a Bodrog, ha megárad» bús nótájára.

Zágrábból elindulva, szép erdők közt mentünk to-

vább, majd magas hegyek jöttek elő s Károlyvárosig a vidék képe hasonlított a mi kedves Hegyaljánkéhoz, azon különbséggel, hogy a művelt föld itt kevés, egy pár tábla kukorica és köles, jobbára pedig legelő és sás váltakoznak; a hegyek csupa erdővel borítvák, szőlőnek sehol híre sincs.

Károlyvárosra délben értünk, csinos s meglehetősen nagy város; a várossal szemben levő hegytetőn érdekes vármaradványokat láttunk s mellette egy magas ép tornyot, zöld erdővel körülvéve. Az állomáson persze itt is alig tudtunk boldogulni, a horvát és német nyelv nem tudása miatt; a pincérek mind vad horvátok s oly szelíd természetűek, hogy egyikük összeveszett egy vendéggel s a kezében levő mártásos szélkét fejéhez akarta vágni, sőt oda is vágta volna, ha egy uniformisos rendőr le nem tartóztatja.

A vonat innen már fokozatosan kezd fölebb, magasabbra haladni. A vidék is más szint ölt; mind nagyobb-nagyobb hegyek jönnek elő, a vasut mentén nagy sziklák terülnek el, itt-ott szikla útakon megy a vonat. Generalschistolnál teljesen terméketlen puszta vidékre találunk, falvak csak néhol akadnak meg 2—3 óra járásra s mik azok a falvak? 10—12 rongyos viskó, melyeknél nálunk az istállók is különbek; mivelhető föld pedig alig-alig valami vagy épen semmi; igazán, ha ilyeneket láttunk, méltán rámondhattuk Magyarországra, hogy az «tejjel-mézzel folyó dús Kánaán.»

A levegőről érezzük, hogy már magasabb helyen járunk. A tájkép már vadregényessé lesz, a hatalmas sziklák közt fel-feltűnik egy kanyargó kék folyam: a Kulpa, a Szávának egy mellékfolyója, mely gyönyörű s a nap sugarai által tündöklő fehérnek látszó vizeséseket képez a sziklákön, s ha el-elbúvik is a sziklák közt, de mindig visszatér és sokáig kíséri a vonat mentét. A hegyek mind magasabbak lesznek, a vasút roppant sziklaútakon megy át; a magas hegyek, melyek közé jutánk, sűrű fenyő-erdőkkel vannak borítva, s a Kulpán számos fűrészmalmot látni, melyek az óriási fenyőszalakat feldarabolják.

A vonat útja elkezd kanyarogni, egy óriási hegy mellett megy el s félóra múlva ugyanazon pontra tér vissza, csak egy pár méterrel jutott odább, de e pár méterért egy-két áttörhetlen hegyet kellett megkerülnie. Ogulin előtt feltűnik egy csodálatos alakzatú óriási sziklahegy, ezt megkerültük, úgy értünk Ogulinhoz; de csak azután egy félórára hagytuk el még teljesen a hegyet.

Innen kezdődik el aztán a vidék igazi vadregényessége s fenségessége. Szédítő magasságra jutunk fel a hegyek tetejére, honnan egy erős szélroham . . . s a vonat izre-porrá törnék az alatta elterülő mélységben. Egy soha el nem felejthető kép tárul fel aztán Verboosko, Moravica, Delnice és Lokve táján; amerre csak a szem láthat, iszonyatos kék hegyek vannak mindenfelől, s ezek egy óriás terjedelmű, mély völgyet zárnak be; a hegyek, valamint a völgy is, rengeteg fenyvesekkel vannak borítva, melyeknek zúgása elnyomja a vonat zakatolását, s a völgyben a fenyők közül kivillan egy

kanyargó fehér út, mint egy óriási fehér szalag, a lát-határ szélein pedig még ezeket is felülmúló magas hegyek vannak, az u. n. quarz-hegység. Igazán bámúlatraméltó a természet ereje, mely e nagyszerű, sőt borzalmasan szép képet alkotá, melynek láttára az ember parányi porszemnek érzi magát; de bámúlatraméltó az az emberi munka is, mely itt a természet nagyszerű alkotásain is tud uralkodni, átvágja az óriási bérceket, az átvághatatlant megkerüli, egyiknek aljába alagútat fúr, másiknak tetejére viszi fel a vasutat. Az ember elfeledi a köznapi dolgokat. el a világot; szeme, lelke betelik e látvány-nyal. s szinte magasabb régiókba képzeletét magát, a paradicsomnak egyik elragadó pontján.

Mindenütt iszonyú sziklafalak közt megyünk át, melyeknek tetejét alig éri fel szemünk. Fiuméig 16 alagúton haladunk át, a melyeken úgy zúg-csattog a vonat, hogy csaknem megrendül a velő az ember agyában, s borzalommal, de mégis kíváncsi örömmel nézi a vadregényes helyeket. A legmagasabb pontot azonban már elértük, a vonat gyorsított menetben robog lefelé.

Plase előtt pár kilométerrel, egy sziklafalat elhagyva, egyszerre csak vakító fényességű sík tükör tárul elénk... a tenger! kiáltánk fel egyszerre s rohanunk az ablakhoz, meggyőződni, nem csalnak-e szemünk. Valóban, a tengernek egy benyúló öble áll előttünk... Elértük tehát vágyaink netovábbját; itt vagyunk végre a tenger partján, hová lelkünk úgy vágyott, de meg is dobbant a szívünk! Ha nem oly nagyszerű is, mint gondoltuk, mert hisz' a végetlen tengert még nem láttuk itt; a kilátást magas, köves hegyek zárják el, s ha a látott víztükör nem nagyobb is a Balatonénál, de mégis oly megható, oly nagyszerű a tenger első látása, hogy lebilincseli a szemet. megbűvöli a lelket. Egy széles, sima tükör áll előttünk, melynek felületét meg nem zavarta a legkisebb szellő sem; a nap utolsó sugarait vetette reá s ezüst színűre festé az egész öbölt, csak egy-egy hajó hagyott maga után hosszú, kékes sávot, mint egy óriás barázdát.

Siessünk, siessünk, hogy lássuk mielőbb Fiumét, az igazi tengert. S a vonat, mintha megértené vágyunkat, örült gyorsasággal haladt lefelé a bércekről, s jobb kézre hagyva el a magas, de már itt kopasz hegyeket. végre esti 7 órakor berobog Fiumébe, s az utolsó alagútból kibukkanva, épen az indóház előtt áll meg.

Finkey Ferenc.

EGYLETI ÉLET.

a) A „magyar irodalmi önképző-társulat“ e hó 11-én tartotta alakuló ülését. 16 ifjú irta alá a törvényeket, de remélhető, hogy többen is leszünk e felette szükséges egyeletben, melynek érdekében a theologiai ifjúsághoz Radócsi György szakelnök úr hatásos beszédet intézett, figyelmeztetvén, hogy e társulat alkalmat nyújt az élőszóbeli előadásra s az irodalmi foglalkozásra, a melyekre egyaránt szüksége van minden protestáns embernek, különösen pedig protestáns papnak. Hiszszük, hogy meghallgatják e figyelmeztetést kartársaink, s a

«magyar irodalmi önképző-társulat» számban szaporodni s erőben izmosodni fog. A társulat tanár-elnökéül nagytiszteletű *Mitrovics Gyula* úr választatott meg, ki készséggel engedett az ifjúság óhajának, s az alakuló ülésen is megjelent, hogy elnökle alatt választassanak meg a társulat ifjúsági tisztviselői. Ezek a következők: *Tüdős István*, IV. éves hittanhallgató alelnök; *Rácz Kálmán*, IV. é. hh. titkár; *Szathmáry József*, IV. é. hh. főjegyző; *Finkey Ferenc*, III. é. jh. pénztárnok; *Emödy László*, III. é. jh. ellenőr; *Szilva Béla*, II. é. jh. aljegyző. A társulat 18-án tartja első ülését, a mikor a pályakérdéseket állapítja meg.

b) Az „ifjúsági énekkar“ szeptember 8-án elnökjelölő-, 10-én elnökválasztó-gyűlést tartott. Elnökjelöltek voltak: *Finkey Ferenc*, *Rácz Kálmán* és *Tüdős István*; megválasztott *Tüdős István*, IV. é. hh., ki 11-én foglalta el hivatalát. Ugyanekkor elhatározta a kar azt is, hogy amennyiben a közigazgató úr 12 tagnak a beregszászi dalárda zászlószentelési ünnepélyén való megjelenését engedélyezi, a legszívesebben tesz eleget Beregszász közönsége amaz óhajának, hogy énekkarunk ott megjelenjen. Ezzel a képviseltetéssel kezdi meg a kar évi működését, melyre őszintén kívánunk áldást és sikert, hogy a száz évnél idősebb ifjúsági egyesület története újabb diadalok feljegyzésével gazdagodjék.

c) Az „ifjúsági olvasó-egylet“ 12-én tartá tisztújítási gyűlést, *Márczy Gyula*, IV. é. jh. elnökle alatt. A megválasztott hivatalnokok s bizottsági tagok a következők: *Bodnár Béla*, III. é. hh. pénztárnok; *Rácz Kálmán*, IV. é. hh. jegyző; bizottsági tagok: *Benke István*, *Eperjesy Ferenc*, *Vass József*, *Kusza Béla*, *Kenyeresy Árpád*, *Kovács Lajos*, *Tóth Béla*, *Bajusz József*, akadémiái hallgatók. Ki lettek jelölve a lapok is, melyek járni fognak az egyesület részére; nagyobbára azok, a melyek a múlt évben is hordatva voltak.

d) A III-ad éves theologusok a maguk részéről önképző-köri titkárnak *Síposs Mihályt* választották meg; a IV-ed évesek között pedig *Benke István* viseli e hivatalt.

APRÓ HIREK.

— Előfizetési felhívás. Az ifjúsági magyar irodalmi önképző-társulat a múlt év végén egyhangúlag elhatározta azt, hogy közlönyét továbbra is fenntartja, tisztelettel kérvén e lapnak eddigi barátait s pártfogóit az ezutáni támogatásra is. Közlönyének iránya, szelleme marad az, a mi volt eddig. Megjelen havonként egyszer, az iskolai év egész tartama alatt. Az előfizetési ár, — egész évre: helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr, — a felelős szerkesztő nevére küldendő.

Ez első számot múlt évi előfizetőinknek kivétel nélkül megküldjük, mivel azonban hivatalan vendégek nem akarunk lenni: kérjük, hogy vagy a lap visszaküldésével, vagy valamely más módon tudósítsanak arról, hogy nem szándékoznak ez évben járattani. Hátralékosainkat pedig kérjük, hogy tartozásaikat szíveskedjenek befizetni.

— *A tanév ünnepélyes megnyitása* nem, mint előre hirdetve volt, 8-án, hanem 10-én történt meg. Nagytiszteletű *Mitrovics Gyula*, főiskolai lelkész úr buzgó s magas szárnyalású imája után a közigazgató úr intézett az ifjúsághoz egy nagyhatású beszédet, melyben a *szabadság, egyenlőség és testvériség* eszméinek a protestáns főiskolák körében való jelentőségét hangsúlyozá. Kifejté, hogy e három eszmét a protestantismus melegágya érlelé meg, mert a protestantismus nem csupán «vallási elv, de politikai principium is.» A szabadságot, egyenlőséget s testvériséget kell ápolni az ifjúságnak e főiskolában, hol a szabadság szelleme hat át minden intézményt; hol a fiatal embereket nem tekintik durva anyagnak, melyet kiki kénye-kedve szerint idomíthat, hanem az egyént tekintik mindig, s ezt csak annyiban korlátozzák, amennyiben az jogszerű érvényesülési körén túlcsapongana. Lelkünkre kötötte az egyenlőséget és testvériséget. Ápoljuk az egyenlőség eszméjét, mely képessé fog tenni bennünket arra, hogy idővel az életben közreműködjunk ama válaszfalak lerontásában, melyek a társadalmat osztályokra különzik s akadályul szolgálnak abban, hogy az egyesek legüdösebb törekvései érvényre emelkedjenek. Legyünk testvérek, kik nem tekintünk a felekezeti s nemzetiségi különbségre. Ragaszkodjunk vallásunkhoz, nemzetiségünkhöz, de a másokét ne nézzük le! Ifjúságunk lelkesen fogadta e tanácsokat, jelét adva már így is, hogy megérté szeretett igazgatójának óhaját. A 37-ik dicséret utolsó versének eléneklése után szétoszlott a teljes számú igazgató-tanácsból, a tanári karból, néhány érdeklődő szülőből s nagyszámú ifjakkól álló gyülekezet, azzal az óhajással: vajha szerencsésen folynék le a megkezdett iskolai év. Az akadémián az előadások 11-én vették kezdetüket, a gimnáziumban a tanítások már előbb, hogy foglalkoztatva legyenek a növendékek.

— *Bubics Zsigmond*, kassai megyés püspök úr, e hó 8-án Sárospatakra jött, hogy a következő napon bér-málást végezzen hívei körében. A Sátoralja-Ujhely felől jövő főpapot diszes fogadtatásban részesítették Sárospatak határán. Lovas bandérium s hosszú kocsis-sor jelezte az ünnepélyes bevonulást. A főiskola előtt tömegesen megjelent ifjúság lelkes éljenzéssel fogadta a tiszteletreméltó főpapot, a ki másnap Dessewffy kanonok, Prámer Alajos sátoralja-ujhelyi és Szekerák Kálmán helybeli plebános urak kíséretében a főiskolát is megtekintette. — A tanári kar a nagy könyvtárban gyűlt össze, s Ballagi Géza, közigazgató úr fogadta a vendégeket, kérvén őket, hogy érezzék magukat jól a főiskola falai között, hol nem hangoztatják a felekezetek közötti különbséget, hanem a felebaráti szeretetet. A püspök úr hosszabb beszéddel válaszolt a fogadtatásra, azután észrevehető érdeklődéssel tekintett szét a könyvekkel felhalmozott állványokra, a diszitő festményekre, majd egyes unicumokat tekintett meg, melyek a könyvtárban kincseket képviselnek. A könyvtár után a szépművészeti és műrégészeti

muzeumot tekintették meg a vendégek, hol húzamosabban idöztek. Majd a fizikai tanszer-gyűjteményt, s aztán szíves búcsúzások között távoztak el a protestánsok főiskolájából, meglegedésüket fejezvé ki a látottak és tapasztaltak fölött. A szép számmal egybegyűlt ifjúság élénk éljenzései között tértek vissza a katolikus paplakra, útközben Emödy Dániel jogtanár úrnál s Kun Dániel városi főbírónál tevéen látogatást. A püspöki lakomán főiskolánk tanárai közül többen hivatalosak voltak. Mindezek világosan bizonyítják, hogy Sárospatakon a felekezetek között egyetértés, béke uralkodik.

— *Hymen*. Főiskolánk tanárának, *Szlvos Mihály* úrnak leányával, e hó 16-dikán esküszik örök hűséget *Rácz István*, kis-várdai ev. ref. lelkész, volt főiskolai szénior. Szívünkől kívánunk boldogságot s áldást a frigykötésre.

— *A theologusok alapvizsgálója* e hó 6-dikán volt. A 8 jelentkező közül 5 jó, 3 kielégítő eredménnyel vizsgázott. A joghallgatók vizsgái e hó 13-dikán kezdődtek s ma végződnek.

— A főiskolai tápintézetben 191 ifjú étkezik, kik két csapathá vanak beosztva.

— *Csiky Lajos*, debreceni theologiai tanár „*A rokonság és sógorság ágainak és ízeinek számítása, tekintettel a magyarországi törvényesen bevett és elismert összes vallásfelekezetek jogviszonyaira*“ című művére előfizetést hirdet 1 forintjával, mely összeg hozzá, Debrecenbe (Fűvészkert-utca 1079. sz.) küldendő szeptember 30-ig. Közrebocsátott felhívásában indokolja Csiky úr az okot, mely műve kiadására indítja, s ez az a tapasztalat, mely szerint az életben úgy az egyházi, mint a világi férfiak között igen sokan nincsenek egészen tisztában a rokonság és sógorság ágainak és ízeinek számításával. E bajon óhaját művével könnyíteni, «mely kellő történeti bevezetés és minden szükséges idevágó tudni valóval ábrákkal mutogatása után nem egy felekezet, de a magyarországi összes bevett és elismert vallásfelekezetek, tárgyunkra tartozó, egyházi és polgári törvényeken alapuló szabályával ismeressen meg bennünket.» Közli felhívásában művének tartalomjegyzékét is, melyszerint három részre fog oszlani a munka, mégpedig az első részben: *alapvető ismeretekről*, a másodikban a *rokonsági és sógorsági ízek számításáról*, a harmadikban a *magyarországi egyházi jogi viszonyokról* lesz szó a *házassági tiltott fokozatokról* illetőleg. E hirdetett műre csakugyan szüksége van minden felekezet lelkészének, valamint a világiaknak is, különösen a bírácoknak és ügyvédeknek. Ifjúságunk figyelmét fölhívjuk e hézagpótló munkára, melynek hasznát veszik mindenbizonytal majd künn az életben, de már itt is, az iskolában, a theologusok a gyakorlati theológiával s a joghallgatókkal együtt az egyházzal kapcsolatban sikerrel fogathatják. A művet Csiky úr az előfizetőknek november 10-ike után fogja postán bérmentve megküldeni.

Tartalom: «Van-e szükség a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny“-re?» Tüdös István. — «Jézus és a messiási eszme; mit hittek az apostolok a Messiás Krisztusról?» Rácz Kálmán. «Lionardo „Úrvacsora“ képe.» Rácz Lajos. — «Bodollói Sára.» (Költemény). Réthy Andor. — «Egy kép a boldogság korából.» (Beszély). Pazonyi Béla. — «Útazás a magyar tengerparthoz.» (Úti rajz). Finkey Ferenc. — «Egy-leti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr., vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Érthetetlen közönyösség.

Nem nevezhetjük másnak az ifjúságnak azon magatartását, melyet ez iskolai év elején több ifjúsági egylettel szemben tanusított. Érthetetlen közönyösség, mely megérdemli, hogy e helyen tárgyaltsék, mintegy felhívó szózatul arra, hogy az érdekeltek vegyék észre magukat s az elkövetett mulasztást pótolják helyre. Saját érdekük kívánja ezt kétségbevonhatlanul. Nagyon sajnálnók, ha ez évről ezt kellene följegyeznünk: a közönyösség éve volt! . . . Ezt nem szabad megengedni. Pedig úgy látszik, ez fog bekövetkezni!

Nem akarunk ez alkalommal ismétlésekbe bocsátkozni abból a célból, hogy bebizonyítsuk, a múlt évben megalakított ifjúsági egyletek mindenikének szükséges és hasznos voltát, ezt elvégezte akkor «Közönyös»; ezúttal csak azt az érthetetlen magatartást akarjuk tárgyalni, melyet az akadémiai ifjúság a „magyar irodalmi önképző-társulat”-tal szemben tanusított. E Közlöny a társulaté, s így egészen érthető, miért foglalkozunk különösebben épen ezt az egyletet illetőleg, az ifjúság közönyösségével. De meg az a cél is, melyért e társulat 57 év óta minden iskolai évben megalakult, olyan, a mely magában elég ok arra, hogy a közönyösséggel szemben tiltakozásra hívja fel azokat, akik tudnak lelkesedni érte. Nem vagyunk elfogultak e társulat irányában, nem tartjuk azt olyanoknak, mely mindenkire nézve szükségszerű volna. Ezt nem mondhatjuk róla, hiszen vannak a főiskola akadémiai hallgatói között időnkint olyan ifjak, kiknek csakugyan nincs szükségük önképzőkörre, mert annyi önállóságot, élőszóbeli előadási ügyességet s irodalmi jogosultságot tanusítanak, hogy bátran közreműködhetnek a nagy társadalom mozgalmában is. Ezekre nézve az önképzőkör legfőlegb olyan tér, a hol gyakorolhatják magukat, anélkül, hogy szükségszerűvé válnék az reájok.

Azonban ki vonhatja kétségbe azt, hogy az akadémiai hallgatók legnagyobb részének szüksége van egy önképzőkörre, a melyben minden egyes ifjú foglalkozhatik azzal, a mihez hajlandóságot, hivatottságot érez magában! Nos . . . ilyen a magyar irodalmi önképző-társulat. Szabad tere nyílik itt mindenkinek, válogathat az előadás mindenféle nemében.

Szerepelhet mint szónok, vitázó, kritikus, versíró, műfordító, tudomány-búvár sat., s meghallja szemtől-szemben egyenesen, leplezetlenül előadása vagy munkája jó és rossz oldalainak bírálatát; baráti őszinteségből eredő méltatását, mely tagadhatlanul a legalkalmasabb eszköz arra, hogy valaki elhagyja esetleges hibáit s igyekezzék öregbiteni előnyeit. Másutt ezt nem találjuk meg, csak egy önképzőkör kebelében. Itt egymásra vagyunk utalva teljesen s kötelességünk egymás irányában úgy viselkedni, a mint művelt egyénekhez illik. Tettetésnek, áltatásnak nem lehet helye egy önképzőkörben s én nem is tudok rá példát, hogy valakit az önképzőkör odavitt volna, hogy abban az irányban haladjon tovább, a melyben legkevesbbé volt hivatva sikereket elérni. Ezt az önképzőkörök sohasem művelték. Mindig az volt a cél, hogy útnutató legyen a fiatal embernek, kinek nincsen vezetője.

Azt sem tudom, hogy valaki idők multával — nem egy-két esztendő elteltével — úgy nyilatkozott volna: haszontalanul eltöltött volt az az idő, mely az az önképzőkörben telt el. Ezt nem is mondhatja senki sem, mert a ki tudja méltányolni az önképzést, az nem lehet ellensége az arra szolgáló eszköznek.

De hátha így áll a dolog s maguknak az ifjúság tanításával foglalkozóknak is a legtekintélyesebb része oda nyilatkozik, hogy még a középiskolákban is felette szükségesek az önképzőkörök, hogy van az mégis, hogy az akadémiai ifjúság épen Sárospatakon olyan közönyös most egy ilyen egylet iránt? Talán nincs érzékük iránta, vagy a társulatban olyan szellem az uralkodó, mely bénítólag hat az önképzés után vágyódók munkásságára, vagy olyan irányban halad az önképzés, melytől a dolog természete szerint vissza kell riadnia minden művelt fiatal embernek? . . . Ez a három ok lehet az, mely visszatartja az ifjakat attól, hogy belépjenek az irodalmi önképző-társulatba s igen gyakran előidézik azt az esetet, hogy meg se alakúljon.

Hogy az ifjúságnak ne volna érzéke a társulás, közelebbről pedig az önképzés iránt, ezt nem mondhatjuk. Annyi egylet sehol sincs az ország főiskoláiban, mint épen Patakon. A társas élet ebből a szempontból a lehető legvirágzóbb és legélénkebb. Az azonban tagadhatlan, hogy van olyan idő, a mikor

általános lethargia az uralkodó s az ifjúság mintegy álomba merülni látszik, melyben nem törődik semmivel, hagyja a dolgokat úgy folyni, a mint folynak s nem avatkozik azoknak intézésébe. Félünk tőle, hogy legközelebb ilyen áramlat fog uralkodni közöttünk, a mi természetesen bénítani fogja az érdeklődést s beáll lassankint a teljes közönyösség kora. Most még van érzékünk az önképzés minden neme iránt, de ha a most mutatkozó közöny továbbra is megmarad: minden bizonynyal bekövetkezik a teljes aléltóság korszaka. Ezt nem szabad engedni, ha következetesek akarunk lenni ahoz az elvhez, mely évről-évre hangsúlyoztatva adatik tudtukra, s mely mindenkor örök hagyományként száll az ifjúságra s ez elv az: excelsior. . . Ne legyünk hűtlenek hozzá mi sem! Szellemi önképzésre mulhatatlanul szükségünk van, ne mellőzzük azért az erre szolgáló eszközöket, sőt igyekezzünk minden úton-módon fölhasználni azokat s ezzel teljes bizonyítványt állítunk ki arról, hogy van érzékünk az önképzés iránt.

Hihetetlen körülmény volna az a másik két esetleges ok, melyet fölemlitenénk, ha az lenne indítója az önképző-társulattal szemben, az ifjúság részéről nyilvánuló közönyösségnek! . . . Hihetetlen, mert fel sem szabad tennünk, hogy egy folytonos felügyelet, bölcs vezetés alatt álló együletben olyan szellem uralkodnék, mely egyrésztől bénítólag hat a tagok munkásságára, talán munkakedvöket is csökkenteni, másrésztől pedig olyan irányban vezeti az önképzést, melytől utálattal kell tartózkodnia minden művelt ifjúnak. Nem, ilyen ok nem lehet a közönyösség alapja! Ilyet az önképző-körök legnagyobb ellensége sem hozhat fel érvül ellenük.

Mi hát mégis az, a mi visszatartja ifjainkat Patakon az önképzésre szolgáló irodalmi társulattól? Úgy tapasztaltuk, hogy nem egyéb, mint a nyilvános bíráló, melynek ki van téve minden egyes tag esetleges szereplése! . . . Zokon veszik, ha olykor-olykor kissé szigorúbb mértékkel mérünk szembe mondjuk a hibákat s óva intjük azoktól. De, hogy ez elég ok volna a közönyösségre: azt nem fogadhatja el senki sem. Sőt egyenesen megrovásra méltó az ilyen érzékenykedés, mely a más téren elég erősnek mutató ifjakra nem a legjobb világot vet.

Az volt célunk e cikkel, hogy bebizonyítsuk az ifjúság alaptalan s ok nélkül való közönyösségét, melyet a magyar irodalmi önképző-társulat iránt tanusított, s tanusit még most is, mikor az akadémiai hallgatóknak csak egy negyedrésze tartja szükségesnek e társulatot, mely pedig, mint kimutattuk, mindnyájunkra nézve felette hasznos s szükségét pótló! . . . Kérjük azért kartársainkat: vegyék figyelembe e sorokat, s ha csakugyan igazat adnak nekünk, — pedig hiszem, hogy igazat mondunk — sorakozzunk az alá a zászló alá, mely immár 57 év óta hívogatja az irodalomért lelkesülni tudó ifjakat, s tapasztalják önmaguk, hogy élvezet e társulatban időzni, mely

annyi jelest adott már magának az egész magyar irodalomnak! A közönyösség elvét tartani irányadónak e társulattal szemben: magunk ellen elkövetett bűn.

s u.

Jézus és a messiási eszme; mit hittek az apostolok a Messiás Krisztusról.

A mi már azt illeti, hogy az apostolok, mit hittek a Messiás Krisztusról, erről a következőket kell előadnunk:

A Máté szerinti evangéliom (XVI. 13—20.) előadása szerint Jézus földi pályájának vége felé, Jeruzsálembé való végzetes felmenetele előtt érdekes jelenet folyt le tanítványai kicsiny körében. A Mester felteszi a kérdést, kinek tartják őt az emberek? Azok pedig elmondják a nagy közönség véleményét. Jézus nem elégszik meg a felelettel s tovább kérdezi a szűk tanítványi kört: ti pedig kinek gondoltok engemet? Ekkor előáll Péter s azt mondja: Te vagy ama Krisztus, az élő Istennek fia! Ez az első kijelentése annak, hogy Jézus a várt Messiás s ezért a tanubizonyosságért ruházta fel Jézus Pétert a kulcs hatalommal.

Nincs ugyan leírva részletesen, minő hatást keltett ez a jelenet a tanítványok körében, de el lehet képzelni, minő megdöbbenő, minő nagy jelentőségű lett ez a kijelentés azokra, a kik kartársaikkal együtt oly mértékben saturálva voltak a messiási eszmékkel. Az a régóta epedve várt Messiás, a kinek látása a vén Simeon példája szerint elég volt arra, hogy azután nyugodtan térjen az őt látó a sír ölébe, az a kibeszélhetetlen ragaszkodás egy eszményi alakhoz, mely fent és alant egyaránt áthevítette, áthatotta a zsidó társadalmat: imé! most megtestesülve van közöttük, kit ők személyesen ismernek, kiket ő hozzá mintegy baráti kötelék fűz. Ennek a tudata forrongást idézett elő azok közt az egyszerű emberek közt; nem tudták a Mester tilalma dacára sem, elrejtetni ezt a tudatot a nép előtt s e beszéd kiszivárogván, egészen forradalmat idézett elő s nem csuda, ha pár nap múlva Jeruzsálemben már mint nagy királyt, Hozsanna kiáltással üdvözölte a nép Jézust. Hiszen úgy a tanítványok, mint az egész nép, ehez az úthoz kötötték összes reménységüket egy felállítandó nagy Zsidóországra vonatkozólag.

Azonban a tanítványok félreértették Jézust és keservesen csalatkoztak. Ők nem tudtak felülemelkedni a népies messiási földi királyság gondolatán s hasztalan volt ezután Jézusnak minden törekvése, hogy elhitesse velők, hogy Isten országa bennök van. A mióta megtudták, hogy Jézus a Messiás, megkezdődött az áldástalan önző harc is a felett, ki lesz első a Messiás országában? ki fog Jézusnak oldalain ülni jobb- és balfelől? Péter és a Zebedeus két fia vitatkoztak leginkább az elsőség felett s ki tudja, Judás áruló tettének is nem az volt-e a rúgója, hogy mivel ő kényszeríti mintegy a Mestert arra, hogy munkához lassung övé lesz a felállított birodalomban Jézus után az első hely! És míg ők ekként vitatkoztak az elsőség felett, míg a Mester óva intő s olykor dorgáló szavaira sem hallgatva, ekként pártoskodtak egymás ellen: egyszer csak arra a komoly, megdöbbenő valóra ébrednek fel, hogy az a nagy király, kiből ők is a zsidó nemzet szabadítója, a nemzeti uralom és a régi dicsőség helyreállítóját látták és tőle földi országot vártak; az a nagy próféta, kire mérték nélkül öntötte az Úr a maga lelkét, a ki nagyobb volt, mint egy Illés, egy Ezsaiás, egy Keresztelő János: ez a nagy király és nagy

próféta, ki egyúttal az ő szeretett Mesterük is volt, Golgotára, keresztfára jutott.

Oh minő megdöbbentő változás, óh! mily szörnyű csalatkozás! Fejetlenül, eszméletét elvesztve rebben szét a kisdud tanítványi kör, hiszen elesett az ő fejüknek ékes koronája, s vele együtt, megsemmisültek fényes terveik, leomlottak légváraik. Iszonyú csalódás, rettenetes büntetése a félreértésnek! . . . Mi lesz hát most? ez a kérdés döbhentette meg a tanítványok lelkiismeretét, de egyúttal mardosta is az a vád, hogy hiszen talán ők is hozzájárultak esztelen félreértésekkel a Mester halálához.

És e kérdésre feleletet. nyugtalan lelkükre megnyugvást szerző gyógyírt, a háborgó lelkiismeret csillapítására vigasztaló balzsamot kerestek, s hol keresték volna ezt másutt, mint a szent iratokban, a próféták beszédeiben? Hiszen Jézus maga is többször hivatkozott a prófétákra, hiszen az egész zsidóság vallásos kedélye a prófétai iratokból táplálkozott! Olvasgatni, tanulmányozni kezdték hát az atyák írásait, és nem hiába! A ki azzal az erős tudattal keres valamit, hogy megtalálja azt, az talál is, vagy legalább elheti magával, hogy talált. Így találtak megnyugtató, kibékítő, gondolatokat háborgó lelkük gyógyítására a tanítványok is.

Hiszen csak néhány nappal halála előtt maga a Mester is idézte a CX. Zsoltár I. versének eme szavait: «Monda az Úr én uramnak: ülj az én jobb kezem felől, míglen a te ellenségedet lábaid elé vetem zsámolyúl!» (Máté XXII. 43, 44.). Ime! már van megnyugtató, kibékítő gondolat, s van történeti alap a Parúzia hitének kifejlődésére. Egy másik vigasztaló, s a Mesterre magyarázott hely volt a XVI. Zsoltár 10 verse: Nem hagyod az én lelkemet a Seolban és nem engeded, hogy a te szenteknek teste rothadást lásson.» A mint e két passusra a tanítványok reáakadtak, megtalálták azt a fonalat, mely őket a Jézus megfeszítése után támadt kétségek sötét labirintjából kivezette. — Már Péter épen az említett helyek alapján — diadalmasan hirdeti pünköszt predikációjában, hogy Jézust feltámasztotta Isten a halálból és az ő jobbjára ültette! Itt van az alapja a Jézus feltámasztása és visszajövele hitének, mely halás talajra talált annak a zsidó népnek tudatában, mely Illés, Énók mennybemeneteléről és az előbbinek visszajöveteléről is egész hittel tudott beszélni. Hiszen az egész nép hite szerint felette állott Jézus ezeknek a prófétáknak. hát hogy ne lett volna egészen jogos és természetes a tanítványok körében ez az utópikus ábránd?!

A mint aztán megszületett ez a gondolat, nem volt nehéz tovább nyomozni és az ő szövegségi helyeket Jézusra magyarázva az ő visszajövetelét csodálatos színekkel feldisznítani, kifesteni. A Messiásnak tulajdonított mindenik jellemvonással leruházták Jézust. Ő király, pap és próféta egy személyben; mert a 8 századbeli próféták királyság, a későbbiek papság és a fogság utániak a prófétaság eszményképét látták az eljövendő Messiásban megvalósulni.

Ez volt hitük a már eltemetett, de szerintük újra vissza jövendő Messiás Jézusról.

Rácz Kálmán.

Győry Vilmos mint lyrikus.

A magyar irodalomnak gyásznapja volt 1885. április hó 14-én. Győry Vilmos megszűnt élni e napon. A magyar tudományos akadémia, a Kisfaludy-, Petőfi-társaság, az irodalom nagy emberét siratta akkor, mikor Győry Vilmos koporsója felett zengett a gyásznének. Igen! mert tudóst, mert költőt temettek el. Azóta már évek teltek el; a seb, melyet a váratlan halál ütött minden művelt

magyar szívén, kezd behegedni, s az emlékezet szelid érzete uralkodik azoknak lelke fölött, kik olykor-olykor Győry Vilmos szelleméhez fordulnak. E sorok a költőt akarják bemutatni. azt a költőt, ki a boldog családi életnek, a boldog szerelemnek s a vallásos hangulatnak volt hivatott tolmácsa.

Győry Vilmos, mint műfordító, mint egyházi beszéd-író, elismert tekintély volt, s e nemből kiadott művei gyöngyeit képezik irodalmunknak. Lyrája kevésbé volt elismerve, legalább is nem volt annyira méltatott, mint műfordítói s predikáció-írói tehetsége: pedig ez is teljesen megérdemli a figyelmet s nem kárbavesztett dolog azzal megismerkedni. Költői szelleme mindenesetre olyan, mely nem kicsinyelhető; technikai ügyességéről pedig tanúskodnak remek műfordításai, melyek az európai nyelvek majdnem mindenikének termékeiből mutatnak fel példányokat, úgy hogy bátran mondhatjuk mi is azt, a mit Beöthy Zsolt mondott: műfordítási érdemeiért szerzett koszorújának egyik levele Shakespére-, a másik Calderon-, a harmadik Cervantes-, a negyedik Tegner-, az ötödik Molière- s a hatodik Moreto érdemkoszorújából van alkotva. Lyrája sem kisebb becsű. ha ismerjük s beletekintünk enémű költeményeibe. Ismerkedjünk meg legelőször is szerelmi lyrájával.

Szerelmi lyrája a szerelem szokott, de azért mindig érdekes fejlődési jelenségeit tünteti fel. A szívnek képzelt, talán nem is igaz gerjedelmei, az első mélyebb, erősebb, örült szenvedélyig fokozódott hullámzásai mind kifejezést nyernek szerelmi költeményeiben. Először a leánynak külső megjelenése indítja a költőt szerelemre. A benső báj még nem ismeri. S valamint a külsőségeken alapuló szerelem ritkán vezet el oda, ahová a mély, benső érzelmek, és így az ezt kifejező költemény is legtöbbször csak erőltetett nyilatkozat, melyből az érzés igazsága, a kedély őszintesége s a hangnak melegsége nem árad ki, hanem csak a cifra, tetszetős külső, a kerek forma, a fülbemászó dallamosság, itt-ott festői képek, hangzatos rimcsattanások azok, melyek a külső sikert kivívják, anélkül azonban, hogy mélyebb hatást gyakorolnának az olvasóra. Költőnknek is vannak ilyen versei, melyek bizonyosságul szolgálnak egyrészt a felől, hogy ő is alá volt vetve annak a fejlődésnek, melyen a szerelmes szív átmege az érzelmek csodás világában; másrésztől bizonyítják azt, hogy irodalmunkban a Petőfi-utánzás egy időben csakugyan ijesztő mérvet öltött, mely képzelt helyzetekből eredő valótlan érdemeket, negéyzett indulatokat hozott napvilágra s valósággal a dekorációra. a külső díszre fektette a fősúlyt. Azonban Győry Vilmos nem sokáig leledzett e ferde irány hibáiban. Tásalogván az idegen költők szellem-termékeivel, csakhamar rátalált az igaz szerelem hangjaira s azontúl a szív nemes érzelme, ennek igazsága s őszintesége, a kifejezések hatásos volta biztosították számára a sikert, a közönség elismerését. A hang, a szín egészen más lett s az olvasó mintegy felüdül, mikor a változott termékekkel foglalkozik.

Lyrájában nem találjuk a szerelem u. n. conventionalis, kölcsönzött, sőt mondjuk: kibérelt szólamait; diszítő elemekre sem bukkanunk, mint igen sok más költőnél. Költeményeiben az egyén, a határozott, a félreismertetlen Győry Vilmos áll előttünk, ki titáni törekvésekkel nem ostromolja a természet s társadalom törvényeit, nem tagadja meg a hitet, hanem ebbe veti reménye horgonyát; nem üzen hadat a hagyományos tekintélynek, nem keresi a cynismust, bizarrságot, hanem fejleszti lelke nemességét, érzelmeinek harmóniáját. Ezt tükrözi vissza „A tünemény“ című költeménye, melyben az igaz szerelem hangján így szól a hölgyhöz, kit szeret: «szívet, szí-

vet, szerelmet adj nekem!», s a nőt csak arra kéri, hogy legyen olyan:

«... Ki még a szenvedést is
Inkább túrné, mint a gyalázatot,
S meghalni inkább, mintsem szegni tudná
A szót, mit esküjében átadott.
Ki bárha a csáb bibort kínálna,
S ígérne néki életet, kéjt, nevet:
Hideg pillantást vetne mind e fényre,
S boldog mosolylyal kis kunyhóba térve,
Forrón átkarolna engemet.»

A szerelem, melyet érez, szent, tiszta, szűzies. Nincs fogalma az érzékiségről, nem eped kéjélvezet után, hanem úgy gondolkozik, hogy: «... Ki hü leány szerelmét bírja... jó s nemes.» Természetesen boldog is, mert:

«... minden gondolatja
Szentet és magasztost lel, keres.
Szerelmében az egész világot
Jónak és boldognak képzei;
Mert önszive jóval, boldogsággal,
Szenttel, istenséggel van teli.»

Szerelmi költeményei három forrásból fakadnak s magukon viselik e források bélyegét. Ezek: a magány, a viszontszeretet bizonytalansága és a boldogság.

Merengve jár gondolata a magányban: ábrándozik. Nyugtalan, gyanakodó s féltékeny a viszontszeretet bizonytalansága miatt. Jókedvű, elégedett s csapongó a boldogság pillanatában.

Merengése, nyugtalansága csak önmagát illeti; önmagát emésztí azokkal. Boldogságának már van részese. Panaszkozik, de panasza mást nem illet. Nem vádol, nem átkoz senkit sem. Gyanúja, féltékenysége csak saját szívét mardossa. Nem bánt senkit; megbocsát még annak is, ki szerelme tárgyát elveszi.

Mélyen érző szívet, igaz emberi lelket s ritka egyént tüntetnek fel Győry Vilmos lyrái költeményei. Most a merengő szerelmes áll előttünk, a ki órahosszat ül ott, honnan a leány eltávozott s hol most már:

«Oly némaság, mint a holtak honában,
Oly síri csend uralg.»

Merengésében maga előtt látja az eltűnt s elvesztett alakot. A multak emléke s a jelennek keserű fájdalma fogja el lelkét. A mult is olyan szomorú rá nézve, hiszen a lány, ki «... vig volt, boldog, kacagott,» — ki «olyan kedves volt mindenkhez,» — vele nem törődött. De nem tudja feledni, nem tudta akkor sem mellőzni, mert, mint megvallja:

«Gyenge lomb valék én.
Zúgó vihar bennem a szerelem.»

Majd a féltékenység ütött tanyát szívében. Oh ez érzet kimondhatlanul gyötré őt! A pokol kínjait érzé keblében, mikor a kígyó mardosá lelkét. Néha elállt szíverése, «majd meg újra, mint haláltusában» lüktetett, dobogott s vert lázasán. Az éj és nap összefolytak előtte a szörnyű láz hatása alatt. Nappal nem lelte helyét, mindenütt kísérte a rém, mely ijesztő arccal fordult felé. Éjjel pedig... akkor «érzi legsajgóbban» — fájdalmát a kebel. Fülébe cseng minduntalan e rettenetes szó: «nem szeret!» — melyben «benn van a pokolnak kinja, szenvedése s mindene.» Az álom is kerüli. Ima sem jó ajkaira, mert a szív megcsalja a szájat, mely imát rebeg s a szív ott van a leánynál.

Csakhogy a merengés s a féltékenység nem tarthat örökké. A boldog szerelemnek is van hangja; ez is megszólal, hogy hirdesse a költő újhodását, a ki fölött kiderült az ég, föltűnik a fényes égi angyal s áldón mosoly felé. A boldog szerelem csakúgy kiérzik minden sorából melylyel most a leányt. Majd meg önmagát rajzolja. Régi vágya betöltve; felesége lett a szeretett leány, ki

mellett még a haláltól sem fél, mert amint ő maga mondja:

«Ha kezéd ott lesz kezemen,
S ha könyezve te állsz mellettem:
Még a sír is könnyű nekem.»

(Vége köv.)

Tüdös István.

TÁRCZA.

Szőlőhegyen.

Itt állok szótlanul, itt a hegy tetején,
Köröttem néma csend, olykor sohajt a szél,
Hallgatom beszéded...
S nézem, mint hull alá egy-egy sárgult levél
Ragyogó természet, mivé, mivé levél?
Hova lett az éked?

Zizeg a száraz lomb, megzörren a haraszt,
Kis madár most téged már semmisse maraszt
A meztelen ágon...
Ne dalolj! ne csevegj! rideg itt az élet,
Virág, pille, zöld lomb az enyészeté lett,
Közeleg az álom.

Van mit elsodorni a dúdoló szélnek:
Pereg le a levél s szomorún beszélnek
Az elsárgult töké.
Úgy libegnek rajtuk a szalmafoszlányok,
Mint kolduson a rongy: szüretelő lányok
Kifoszták, megtépték.

Oly szomorú kép ez s varázsa a dalnak,
Mit a távol hegyen szüretelők dallnak
Nem vidit fel engem, —
Egy kinos gondolat, mely gyötör és éget
Mint komor felhő a sötétszínű eget
Úgy borítja lelkem.

Metsző fájdalmával a szívembe talál
— Bár hinni akarom, hogy nem örök halál —
Az elmúlás képe:
Oh de hát ki tudja, hogy e satnya töké
A tavasz kezdetén virulni fognak még,
Éltök gyöke ép-e?...

Fognak e fakadni az elburkolt riügyek
S majd lassan kihívni az apró levelek
Zöldelő mezt öltve?
Vagy az élet gyökért megörlé a féreg,
És miként az embert a porszemnyi méreg
Oly gyorsan megölte?...

Egy kicsinyke bogár: és mily nagy hatalma,
Emberi ész, furfang nem foghat ki rajta,
Irthatlan ellene!
Romboló munkája örlő csápjainak
Bár lassan, de folyton csak előre halad:
Nincs óvszer ellene.

Nem is mosolyg többé itt a sárga gerezd.
 Hamvas bogycskáit hasztalan ne keresd
 A felmagzott gazba;
 Nem hoz több gyümölcsöt a csenevész borág
 S a jövő évbe' nem izleli új borát
 A szorgalmas gazda.

Reánk nehezedett Isten sujtó karja,
 Talán bűneiért büntetni akarja
 Most a szegény népet.
 Rettenetes csapás: a jólét helyébe
 Koldusbotot ad im milliók kezébe
 A keserű végzet!

Miként a viharban vergődő halónak
 Végző reménysége a törött hajónak
 Lábegő csolnaka:
 Úgy szülőföldemnek tán már ezredéve
 Biztos fentartója, egyetlen reménye:
 Világhírű bora.

S ez most elbész! Látom képét a jövőnek
 Elcsüggedett apák, miként kelnek-jönek:
 Kenyeret, kenyeret!
 Erős férfialnak pereg le a könnye,
 Oh ez édes földet elhagyják örökre!
 Új huzát keresnek!

Pusztulás, végromlás foy uralgni itten . . .
 Hát nem könnyörül meg az irgalmas isten
 E nehéz létharcon?
 Ah érzem ránk árad végtelen jósága!
 Rendületlen hitem s ez édes tudatba:
 Felváltul az arcom! . . . .

Pazonyi Béla,

Egy kép a boldogság korából.

— Beszély. —

II.

Mező-Örményes utcáin kétségbeesett erőlködéssel igyekszik előre hatolni egy lovas. A paripa szügyéről fehér tajték omlik alá, lihegve vonszolja magát a nemes állat, s kinjában fel-fel nyerit olykor olykor, aztán zabláját harapdálva tova poroszkál. «Úgy úgy édes Pejkóm: mindjárt ott leszünk!» biztatja lovasa, kit ruhájáról ítélve, lovásznak kell mondanunk. Pár percnyi keserves vergődés után valóban elérkeztek céljukhoz, mert a Barcsay illetőleg Bánffy kastély előtt állottak meg.

Ósdi stílusú épület ez: látszik, hogy az egész alkotásnál inkább az erősségre és tartósságra, mint az izlésre és kényelemre volt fektetve a fösúly. Valaha vár is lehetett, de most a komor bástyák át vannak alakítva szobákká, összhangzat kedvéért kítódozva-kifódozva megfelelő széles falakkal, befuttatva repkényvel, mely eltakarja a a mult idők nyomait. Az öreg ágyú is — egyetlen emlékeztető jel a lezajlott zivataros időkre — bizony csak inkább cifrasághól tekintget a kastély tornyáról a széles világba, nem pedig régi szerepének teljesítése céljából. Az egykori öles árkoknak hira hamva sincs már, talán ott lehetek valaha, a hol most a kis ér folydogál: a a halastó környékén.

Az érkezett egyén a kastély úrnőjével akar beszélni,

mint mondá nagyon sürgős tudósítást hoz Kolozsvárról. Behocsátották.

Bánffy Dénesné izgatottan várta. E nő valóban viszatatasztó alak. Alacsony, mondhatni összetöpörödött termet s hozzá nagy fej. Arca különben elég szabályos, szemei oly bizalomgerjesztően jóságosan tekintenek, vonásai tiszteletrekeltők, nemesek, s oly rosztul esik látnunk a természet szeszélyes játékát, mely nem elégette meg az egyik hibát, de még pupos háttal is felruházta. Hogy mindennek dacára is Bánffy Dénes, a férfi szépség mintaképe — nem átalotta elvenni e nőt, annak igen természetes oka volt. Adósságokba sülyedve saját birtokát mind elzalogosítva, mint a fuldokló az utolsó szalmaszál után, úgy kapott ő is a kedvező alkalmon, hogy házasság által kimenekülhessen kényelmetlen helyzetéből. Ne gondoljuk, hogy a hozomány hajhászat a modern világ találmánya, ha nem is volt telekkönyv, bizony azért a régiek is tudták, hol fenéig tejfel. Szerelmet, égő szenvedélyt tettetett, s a tapasztalatlan lány elhitte, hogy ez őszinte hajlam és nem kincsavágy. Pedig bizony Bánffy Dénesnek arra a «bívalybörbe varott mázsza aranyra» volt szüksége, nem feleségre, és nem is dobogtatta meg szívét soha őszinte szerelem, csak «auri sacra fames». Bezzeg keserű volt a felébredés, a midőn két hónapi együttlét után oda hagyta hitvese s azóta az igazi othona Kolozsvár, és itt Örményesen csak ritka vendég.

«Mi a haj kedves szolgálam!?» szólítja meg a várakozó lovászt.

«Ezt a levelet hoztam méltóságos asszonyom!» — s egy gyürött papirost adott át.

«Ki küldte?»

«Én nem tudom, nekem így adták!»

Remegve törte fel a levelet, sietve futotta át e rövid tartalmat:

«Asszonyom! Dénes katholizálni akar. Vigyázzon gyermekeire. Okvetlenül várom a Zarándi fogadjában!»
 Farkas.

Egy gondolat nyilalt szívébe s remegteté meg háborgó lelkét. Ő, aki évek hosszú során át itt e nyomorult kis faluban küzköde gyermekeiért; ő, kinek egyedüli üdve, boldogsága azokban az apró jószágokban rejlett, most egyszerre lemondjon féltett kincseiről s odadobja egy könnyelmű apa önkényének. A fiúk még csak csak, hisz' azoknak nincs oly nagy szükségök az édes anya gondoskodó figyelmére, felnőnek magukra hagyva is, de az a gyenge virágszál, fesledező bimbó ugyan mivé lenne ő nélküle, ki óvna meg az élet göröngyös útain. Nem, azt nem engedni! Övé, egyedül az övé: jaj annak, ki tőle elvenni merészelné.

«Mégvédem! nem engedem!» mormogja önkénytelenül, — elmegyek hozzá, kikövetelem magamnak . . . János fogass! kiáltja a parancsára váró inasnak.

«Istenítélet, borzasztó idő van odakünn nagyságos asszonyom!»

«Mindegy, mennem kell!»

Ezzel befördült egy kis mellékszobába, hol az alcoven függönyei mellett aludt drága kincse, leánya Ágnes gyöngéden lehelt egy csókot ajkára, aztán hirtelen útra öltözött. Kinn zúgott a szélvész, az aláomló esőcseppek bősztül erővel verdesték a széles üvegtáblákat, a százados plátánfák ott a parkban recsegve-ropogva döltek le, s a bástyán csikorogva fordult ide-oda a régi szélkakas. — Szörnyű idő ez. De hát ki tudna gátat vetni a sebes áradatnak, ki tudná megállítani a guruló hólavínát vagy ugyan ki tudná visszatartóztatni a gyermekeiért aggódó anyát? Elindult Bánffyné is. — Harsányan zengett az ég szava, cikkázó villámok hasiták át a léget; annál jobb, legalább a koromsötétségben utat mutatnak a tűzsuga-

rak. Az oláh kocsis ijedezve rémulten hányta magára a keresztet, a nemes lovak reszketve, félénken lépegettek és a gyöngé lelkű nő szívet bátorrá, erőssé tevő a határtalan, végnélküli szeretet. Útközben a kocsi háromszor majd kidőlt, rudja eltört, midőn ösztönszerűleg ragadták előre a tüzes paripák . . . 20 lépésnyire ütött le a vilám : de azért hajnali öt órakor megérkezett a kocsi Zaránci Mózes portájára.

Bethlen Farkas már várta, tudta jól, hogy ezt az asszonyt nem tartja vissza se égi háboru se kietlen éjszaka.

«Asszonyom!» siet feléje «megenged, hogy ily időben fárasztottam!»

«Nem volt fáradság, sőt ellenkezőleg igen, igen köszönöm. Itt van férjem?» . . . előérzete sügta, hogy kocsmában kell keresni.

Sötét folyosókon, hol a bor szaga undorítóan vegyült egybe a fülledt levegővel, siettek végig, aztán néhány kölépcsőn felhágva, egy kis szoba ajtaja elé értek, a melynek nyílásán gyér világosság szűrődött ki. «Megérkezünk!» — szolt határozottan Bethlen — tessék! — s előre hocsátá Bánffynét. — Beléptek: visszataszító kép tárult eléjük.

Ittason feküdt közepén Bánffy Dénes. Isszonyú az, hogy mint elcsúfítja az embert a részegség. Göndör hajfürtjei össze-visszakúsúlva rendetlenül omlottak homlokára, szempillái nem voltak lezáródva, s rémesen csillogtak ki a sötét üregből a fehér golyók, ajkai érthetetlen szavakat motyogtak, s az egész arcon a bambaság szájalomraméltó jelenségei mutatkoztak.

«Nem beszélhetünk vele most!» tör ki a grófné elkecserevedve.

«Dehogy! mindjárt életre keltjük» — válaszolt mosolyogva kísérvője — «biztos praxisom van az ilyen dologban,» — s ezzel egész nyugodtan hirtelen leönté hideg vízzel, s megrázta kegyetlenül, — az alvó felhorkant. «Ébredj Dinikém! meglepetés vár rád!»

«Hagyjatok aludni!» tördeli az alvó.

«Az ördögbe is! egy kettő fel!» s az iménti kísérlet ismételve lön. Sikerrel: szempillái kinyílnak, tétován tekint körül, s bár még arcán a fásult ittasság vonásai honolnak, lankadtan ereszti le karjait . . . de ím, a mint meglátja nejét, a mámor zsidbadása foszladozni kezd agyából, érezi, hogy itt valami rendkívülinek kellett, vagy kell történnie: végső erőfeszítéssel tántorogva áll fel, és mintha maga is szégyelné előbbi helyzetét, sietve rendbe szedi zilált ruházatát. Szép embereknél az ész ébredtével mindig elsőnek éled a hittség.

Ekkor eléje állt az az alacsony, összetöpörödött alak. Mintha az elkecserevedett harag és düh megacélozták volna idegeit, hatalmas erővel rázta meg sovány karjaival bámuló férjét.

«Te ember, ha ugyan lehet annak nevezni tégedet, jól tudod, szent fogadásom, hogy soha át nem lépem ajtód küszöbét, s istenkáromló beszéded nem fogják hallani füleim: és ime, mégis most felkerestelek. Eljöttem én a gyöngé nő szégyenpirral arcomon, ide az oesmányság körébe, kiszakítam magam csendes magányomból, és felkerestelek orgiáid piszkos fészkében. Bizony gondondolhatod te Bánffy, hogy nagy dolognak kellett történnie. Nincs ember széles e földtekén, a ki annyit vétett volna ellenem, mint te, az én hites uram! Aljas képmutatónak voltál, sima kigyóként behizelegted magad egy tapasztalatlan gyöngé lányka szívébe, aztán véresre martad azt. Nemtelen pénzvágtyból szerelmet hazudtál, hogy kezeid közé kerítsed vagyonom. Eltékozoltad, s akkor magamra hagytál, mert azt hívéd, hogy az öreg buta örmény pénzsákja kiürült. Csalódtál, atyám visszaváltá vagyonom, én pedig kiteptelek szívéből, meggyűlöltelek. Nyomo-

rult ember vagy: de ily elvetemültnek mégsem képzeltelek; egy Bánffy akar saját leányának kerítőjévé lenni! Nem ég le arcodról a bőr, nem sülyedsz föld alá szégyenedben? Ha fiaid érdeke, kiket úgyszólván emléimről szakítál le, kívánja ballépésedet, ha az udvarban más-ként boldogúlni nem tudnak: légy hitehagyott, mit bánom én? de leányomat nem engedem soha, soha! Az erőszak korát éljük, s bár a jog az enyém, félttem gyermekem. Helyzeted kényszerít e lépésre Bánffy, jól tudom, lépünk egyezsége. Adósságod kifizetem, vagyonod visszaadom!»

A férj hallgatott. A súlyos vád terhe alatt teljesen kijózanodott s romlott lelkében felébredt az érzés, a méltányosság szava. Esmélni kezdett: a végeredmény itt is, ott is ugyanaz, megszabadul nyomorult helyzetéből, de az eszközök, a kivitel az előbbinél tisztességesebb. Az udvarnál így is, úgy is egyforma érdemeket szerez. Elfogadja neje ajánlatát, legalább meg lesz őrizve a külszín, s ugyan ki nézné a kebel szennyét, ki vizsgálná a belső rongyait?

«Mi a feltétel?» kérdi határozottan.

«Leányom hatásköröm alatt marad!» felel a nő.

«Jól van! S adósságaim?»

«Fizetve lesznek, s vagyonod visszakapod!»

Egy óra múlva alá lön irva s meg lön pecsételve címeres gyűrűvel a szerződés, melynek így szolt tizedik pontja.

«A gróf, fiú gyermekeit ezentúl a maga, tehát a róm. katolikus vallásban nevelteti, valamint másfelől a grófné legkevesébe sem lesz gátolva leányát a református hitben nevelni s a gróf sohasem fogja azt kath. vallásra kényszeríteni.»

Vajjon ha olvasná ezeket a sorokat a víg cimborá, a kedves Bercike, ugyan házatná-e oly hévvel azt a víg nótát, s rakná-e amúgy isten igazába a toborzót? De bezegg annál virágosabb most a kedve Bethlen Farkasnak.

És ez még mind nem volt elég! Az a gyenge asszony nyitott kocsiában, járatlan úton, zuhogó zápor közepett feltörte magát egész Bécsig, itt pedig szép szóval, drága pénzen kivívta lelkének a megnyugvást azzal a két sor iráskával.

«Litteras contractuales clementer aprobamus, perpetuo valituras confirmamus.

Maria Theresia m. p.»

Királyi szentesítés: ebbe bizni lehet. Bizony, bizony csodákat művel az anya szeretet.

III.

Felébredt, az édes álom elrepült már szempilláiról, sietve ölté magára bő reggeli köpenyét. Gyönyörű lány áll előttük. Fialat, vidám kis teremtes. Barna haja nincs divat szerint berizporozva s idomtalan toronyba rakva, szabadon bodorodik alá, kék szemei, melyek talán az esthajnal csillagtól kapták ragyogó fényüket, szeliden mosolyognak. Üde, természetes arcoeskája versenyre kél a fésző rózsabimbó pirjával. Úgy megnevet, és sirni is kész egyszerre. Kellemetlen dolgot álmodott a kicsi: csúnya emberek elakarták őt rabolni boldogsága köréből, hiába könyörgött, hiába áztatta könyeivel annak a szívtelen férfinak kezét, kinevelte őt. — De jó, hogy csak álom volt, susogja boldogan és már nevet is gyermekes félénkségén. Aztán megint a bánat fekete madara repül alabástrom homlokára, töprengeni kezd, ugyan hol is lehet az ő aranyos mamuskája, még ma meg se csókolta, pedig máskor mindig az ő ölelő karjai ébreszték fel a kedves «cukkerlit!»

«Anyácskám! Ágnes vár! Hol vagy — semmi válasz. Talán csak nem haragítá magára; az igaz ugyan; hogy elfe-

lejtette tegnap összegombolyítani a pamutot, s a helyett az unalmas sonata helyett magyar nótákat dalolt, de hát ezek mindennapi bűnök, s egyszer mindenkora felölegezve van a bocsánat.»

«Anyácskám!» ismétli majdnem pityeregve. A nagy szárnyas ajtó halk zörejjel csapódik be, kis szíve a viszontlátás örömétől oly hevesen dobog, a selymes függönyök széthúzódnak, s belép a komorna. Keserű csalódás, szép szemeiből könnyek peregnek alá, s mint valami nagy bűnös kérdőleg tekint felé.

«A nagyságos asszony elutazott!»

«Hova? hisz tőlem nem is búcsúzott el?»

— «Éjjel indult, s valószínűleg két hétig is oda lesz, kéreti a kontest, hogy addig legyen házi asszony!»

Ez utóbbi toldalékot jó volt Lisettnek el nem felejtteni, mert bizony csak ez vigasztalta meg annyira kedves kisasszonyát, hogy rögtön sírva nem fakadt. Fájt, fájt az egyedüllét, de hisz csak ideiglenes, a mama nem sokára visszajő, annál édeesebb lesz a viszontlátás, s a mi fő, addig ő lesz a háziasszony. Betölt hát lelke álma, mert minden fiatal lánynak a legmerészebb ideálja a szerelmen kívül, a gazdasszonykodás. De nagy boldogság is lesz azzal a nagy csomó kulccsal végig csörtetni az udvaron, perlekedni a rest szakácsnéval, saját inyje szerint élni két hétig, nem fog főzetni egyebet cukros rizskásánál s fonott lánknál — anyali élet lesz ez. A tubukák is kapnak majd kétszer annyi mérés búzat, a «Turesi» meg zabba fog aludni, cukrot ropogtatni: gyöngyvilág lesz már most. Hát ha még egy vendég is ide vetődne, a kinek ő mondhatná: «parancsoljon kérem, a mamát helyettesítem,» a ki látná, hogy ő ott ül az asztalnál legfelől: ah! ez már végetlen boldogság lenne. De hát ugyan hogy is mer ilyet képzelni is? «Milyen lelketlen az a kis szivecske!»

«Méltóztatnék talán felöltözni!» — kockáztatja bátoritanul a figyelmeztető intést Lisette, s mintegy indoklásul oda teszi — «vendég érkezett!»

«Vendég!» kiált fel Ágnes, s nagy meglepetésében majd össze-vissza csókolja a kellemes hír hozóját. Mindegy neki akárki legyen is a várva-várt halandó, csak hogy tanuja lesz az ő dicsőségének. «Ruhámat Lisette! sebesen! a rózsaszínű!» ... izgatottan siettetta a zavart komornát, bizonyosan attól fél, hogy a várakozást megünjia a vendég s megszökik előle és akkor . . . . iszonyú rémkép! — Behozatik a ruha.

«Mit hát csak nem gondolja, hogy ezt fogom felvenni: kis lányoknak való. Hol látott már maga háziasszonyt rózsaszín fogadó-toiletben. Én mondtam, hogy ez kell? Akkor tévedtem, a fekete bársonyt hozza be!»

Olyan öltözést, mint a minő az alcovenben történt, nem látott még emberi szem. Most kifordítva vette fel a tunikát, ballábra húzta a jobb cipőt, majd meg fésületlenül akart kiszaladni: szóval a legkifogástalanabb rendben folyt le a máskor oly egyszerű és megszokott dolog. Hja! bizony nagy baj az, ha valaki kis lányból egyszerre háziasszony lesz, vendég érkezik, a kit fogadni kell és ő nagysága öltözetlen. Végre egy órai sürgés-forgás, izgalmosság után, teljes ornatusban van szerencsénk tisztelhetni a kastély bájos úrhölgyét.

«Lisette! mondja csak, ki hát a vendég?»

«A nagyságos Samu urfi!»

De ez már oly váratlan meglepetés és kétszeres öröm volt, hogy valóban érthető a lelkesültség és sietség. Ime itt hát az alkalom, a mikor visszaadhatja azt a sok bosszantást, a mit el kellett tűrnie rövid ruhája miatt attól a kiálthatatlan Samutól, a kihez azért, sajátságos, ő mégis vonzódik. Különben rokona, nem kell a gondolatokat félre-

érteni, mert a háziasszony mindjárt zavarba jő, s fülig pirul. Belép a salonba: már vár reá egy délceg fiatal ember.

Egyszerű magyar ruha fedi természetét, s általában egész megjelenése keresetlen, természetes, de azért imponáló. Haja férfiasan felfésülve, szemei bátran, nyíltan tekintenek szerteszét, sápadt arca határozott vonásai tetterőről, elszántságról tanuskodnak. Megpillantva a belépőt, előzékenyen siet eléje, s mosolyogva kérdi.

«Mióta kapott fel a pünkösdi királyságra? nincs itthon a mama úgy-e?»

«Megint illetlenkedik,» válaszolt komolyan, «nem fog bosszantani! igen is nincs itthon a mama, de tudja meg, hogy én helyettesítem!»

És, hogy a hivatalos szerepbe lehetőleg beletaláljon, udvarias előzékenységgel tudakozá:

«Reggelizett?»

«Nem.»

«Parancsoljon akkor, a másik szobába terítve van.»

«Nem jobb lenne talán a szabadban?!»

«A mint akarja! Lisette künn reggelizünk!»

A kiszökő verendán telepedtek le. Gyönyörű kilátás nyílik innen az egész vidékre. A közeli havasok ezüst ködben úsznak, a felkelő nap sugarai rásütöttek az apró hó jegecekre, melyek évről-évre borítják a szikla-ormokat, s megtörve a milliárdnyi lapokon, ragyogó csillogást idéznek elő. Mintha a föld összes csillarai itt lennének felhalmozva, mintha a világ összes ékszeri — kicsiszolt gyémántlapok lövelnék — vakító fényüket Amonnan zöldel lenek a fenyves rengetegek, hallani lehet tüleveleik zizegését, balzsamos illatukat felénk tereli a hűs reggeli szellő. Itt lenn a parkban halkan locsog a kis ér, ezüst szalag a friss pázsit közepett, habjaiban vickándozik a márvány-alapzatú tóból kiszabadult fürge halacska. A folyondár felkészik a magasba, vékony csápjait meg-megrezegteti a lanyha szellő s összeküszülja a lányka fürteivel. Kedves idilli kép.

A férfi töri meg a csendet.

«Valóban pompás idő. Csak még egy hiányzik.»

«Micsoda?» kérdi az élő kíváncsiság.

«A fülemile.»

«Az én madaram, csodálom, hogy még nem énekel, én igen szeretem a kis bohót!»

«Tud is maga szeretni!» . . . vág közbe féltréfásan, félkomolyan a fiatal férfi. «Olyan mint a hímes pillangó, most ide majd meg oda röppen, de egy helyt hűen maradni nem tud soha?»

«Furcsa hasonlat, nem értem, hol veszi rá az alapot? Kérem én nem vagyok már gyermek, s bohózkodásait nem tűrhetem, a kötelék, mely önt hozzám fűzi, feljogosítja sokra ugyan, de nem izetlenkedésre: jegyezze meg ezt magának!»

A férfi arca lángba borult, mert tudta, hogy ügyetlenséget követett el. Oly kellemetlenül érezte magát. Őt, a tapasztalt világfit, kit a legkényesebb helyzet sem hozott ki szokott nyugalmából, ki könnyedén találta magát mindenütt és minden alkalommal, íme, most egészen megzavarja a naiv lányka ügyes és helyén való megjegyzése. Sajátos érzelem foglalta el kebelét. Hisz eddig biztos volt a felől, hogy a lányka szüziés ábrándjaiba egyedül az ő képét foglalja, hogy gyermekkorra óta törhetlen vonalozással ragaszkodik hozzá: és íme most mily kiméltelen visszaütasítást kellett szenvednie. «Megérdemelted!» sügtá a számító ész, s a dobogó sziv oly furcsákat beszélt. Önkénytelenül a lány felé hajolt, s megfogta remegő kacsóit, tördelt szavakra nyíltak ajkai:

«Ágnes! bocsánatot kérek: elfeledkeztem magamról. De lássa, szokva vagyok gyermeknek tekinteni, s azt hiszem, hogy most is az a kis futkosó leány, ki leeresz-

tett hajjal, kacagó ajakkal kergeti a tovareppenő lépét, s így sokat megengedek magamnak. Bocsánatát esdem. Máskülönben is körében oly izgatott vagyok. Régen vágytam már négyszemközt beszélni, most itt a kedvező alkalom: nem szalasztom el. Kimondom titkomat — nem lehet tovább rejtegetni — ellenállhatlan vágy kerget körébe s vonz magához elolthatlanul. Nem tudok érzelegni, a cifra szavak hamis erzelmet burkolnak el, íme kitérom előtte szívem, fogadja el szerelmemet. Viszonozza ezt!»

És az a dacos lány odahajtá szép fejét izmos vállaira, puha karjaival körülölelé, s oly formát susogtak ajkai: «régi álmom, angyalom!» Az enyhe szellő átsuhant a vidéken, bohó dolgokat susogot a kis virágnak, mire az meginogtatta fejcskékjét; ellecsegte a nagy titkot az öreg tölgynek, igenlőleg bólintott az is. Sűrű csallit ölében pedig csattogva énekelt egy kis madár.

Fülemile, fülemile! szerelem hirnöke!

* * *

Mire a méltóságos grófné hazajött az aranykulcsos városból, már csak az ő beleegyezése kellett a kézfogóhoz: a fiatalok értették egymást. Szívesen adta, mert hát gr. Teleky Sámuel is «kálvinista,» mégpedig a nyakasa közül.

Julius 17-ére volt kitűzve az esküvő.

(Vége köv.).

Pazonyi Béla.

Beregszászi napok.

— 1889. szeptember 14—15—16. —

Mehet! . . . hangzik a kalauz harsány szava, s a 14 torokművészszel szaporodott úti közönséget vivő zónás lokomotív prűszkölve indult egyenes pályájára. Ki volt boldogabb utazó, mint ez a 14 kórus tag?! A franciák nemzeti dalával búcsúzott el Pataktól három napra, hogy részt vegyen annak a Beregszásznak az ünnepélyén, mely kitörölhetlen betűkkel íratta be nevét a főiskolai énekhar történetébe, örök példává arra, minő az a régi híres magyar vendégszeretet, s minőnek kell lennie az „alma mater“ iránti ragaszkodásnak! . . . Elképzelni, leírni nem lehet, tapasztalni kell azt! Azt hittük, a régi Magyarországból egy szigeten vagyunk, hol még gondolatainkat is igyekeznek ellesni! — Igazán rámondhatjuk e városra: „Nincsen párja az országban!“ . . .

De minek zengedezzek én dics-hymnuszt, még bizony másoknak is kedve jön oda látogatást tenni; már pedig nem szeretnék, ha elhódítanak tőlünk. Jussunk van hozzá; akár írásban is kimutatjuk. Hogyne kérem, mikor brachiummal is elviszik a kórust, ha nem dalol is, de legalább legyen ott . . . mert hát táncosra van szükség! . . . Igen, mert a kórus karban táncol s a lányoknak multság ezt nézni; no igen, mert ők is mulatnak aztán! Ki keringőznék, ki járná a négyest s mindezekfelett a csárdást, ha nem egy jó vérű diák, kinek nem nyomja lelkét teher, legfőlebb zsebét az üresség! Denique nekünk ott kellett lenniünk, s mit volt mit tennünk, felszedelődztünk azzal az elhatározással, hogy egy új karelnök, egy függő helyzetben levő precentor, pár ideiglenes főkantorból álló egylet nem fog szerepelni olyan közönség előtt, melyet egy alkalommal már meghódított. De azért suba alatt megmondhatjuk, hogy bizony készültünk mi szereplésre, hanem a hivatalos bejelentést nem tettük meg, nem is gondolván arra, hogy kijátszanak.

Vitt a magyar északkeleti vasút jól megabrákolt lova gőzerővel, szokatlan sebességgel. Unalmas az utazás, ha egyedül vagyunk, kellemes, ha van, a ki szóval tartson. No volt köztünk beszéd, de nem lett volna jó, ha bizonyos körhöz artozók hallgatják. Diák élmények, kunsztok, bliccelések egymást érték a füsttel betöltött kupéban. Még a komoly

elnök is görcsös nevetésben tört ki egy-egy jó adoma alkalomával, pedig igyekezett hivatalos egykedvűséget mutatni azzal, hogy töprengett a dolgok bekövetkező folyása fölött. Mindenütt omeneket látott, melyek rémitették a rossz szerepléssel. Most egy fiatal kántor gyufa-skatulyája robban fel. . . Ez azt jelenti, hogy mi is szétrobbantjuk a megszerzett hírnevet gixerekkel s belesüléssel. Majd meg nyulat vélt látni a vonat előtt elfutva: már pedig nyúl az úton keresztül futva: rossz jel! . . . Hiába, szokatlan volt az új méltóság, főtt a feje benne. No de barátai lehűtötték a melegét, mert beugratták az első elnöki kiadásba: egy pár kvettet kellett fizetnie.

Igy haladtunk jó kedv s komolykodás között Beregszászfelé. Csapon és Bányán az ungvári és munkácsi dalárdákkal volt a találkozás tervezve. Csak ez utóbbiakkal találkoztunk s szíves éljének között ismerkedtünk meg a beregszászi Karakán által bömböldészeknek elnevezett kartársakkal, kik között egyszerre feltűnt a sok pocakos, jól elhízott független polgártárs, kinek merő ellentétét képezte egy pár pataki diák! . . . Két kórus utazott most már együtt vidám ismerkedések között.

Psz! Pütyöl a vonat. Itt van Beregszász! . . . Csakugyan. De hová utazik annyi nép! . . . Vagy talán a persasali tiszteletére özönlöttek ennyien a perronra? . . . Nem a. A vendégeket fogadják, mégpedig elmaradhatlanul díkeiával. Jól van ez így, mert legalább előre biztosítanak s ígérik, hogy szívesen látnak; már pedig az ígéret is csak több, mint semmi! . . .

Zászló alatt vonul a kis csapat a városba. A jól, rosszul világított utcákon kíváncsi nép ácsorog, a függönyök mögül firtós fejcskék kandikálnak ki, önkénytelenül elárulván birtokosuk kíváncsiságát. Hja! ilyenek Éva utódai. Nem győzik megvárni a holnapi reggelt, már ma akarják látni a vendégeket.

9 óraker összpróba, utána ismerkedési estély! . . . hangzott az esti parancs az elnökök ajakáról. Hogy ez utóbbin, már t. i. az ismerkedési estélyen mindenki ott volt, az természetes. Kíváncsiak voltunk, mi, diákok, vajjon úgy foly-e le egy polgári ismerkedés, mint a főiskola fiatalágánál szokott. Felesleges dolog volna itt részletezni az estélyt, elég, ha a végeredményt constatáljuk azzal, hogy bizony az ismerkedési estély itt is ismeretlenségre vezetett. Beteljesült a hirtelen barna primistánk jóslata: nem fogjuk egymást ismerni az estély végén! Úgy történt. Még másnap is ismerkedtünk, de nem tudtuk, kivel. Bruderezés, testvéri csók, látogatás-ígéret, soha el nem feledés csak úgy biztosították az ismerkedést hogy no . . . hanem reggelre már senki sem tudta kivel ismerkedett, kinek ígért látogatást s kivel esőklődött Bachus áldozati asztalánál.

Végre jött a zászlószentelési ünnepély a népkertben. Prolog-szaválás, zászlóavatási beszéd, koszorúzás, szegbeverés, jelmondatok remegő és biztos elmondása: ezek voltak az ünnepély részletei. De mindez csak mellékes dolog volt a fiatal diákokra nézve; szemünk, gondolatunk a koszorús lányokon csingött, Hol terem annyi sok szép leány? Hisz ez valamennyi egy-egy királynő! Látjátok ott azt a méltóságos tekintetű barna lányt a zászló-anya jobb oldalán? . . . Méltó képviselője Pannónia eszméjének. Komoly arcán halvány pír jelenti a magyarnak reménynyel enyhített bánatát; az a szőke-fürtös, rózsapiros arcú lány meg talán maga Vénus, a szépség istennője? Ilyen kérdéseket suttogtunk egymás között, magunk adván meg a feleletet is. El voltunk bájoltva, meg voltunk hódítva, mint másfél évvel ezelőtt. Tudtuk, hogy Beregszász hölgyei ellenállhatlan szépséggel s kedvességgel dicsekednek, de ennyit mégsem hittünk. Kellemes csalódás! Vajha még egyszer csalódhatnánk ily módon!

Megtörtént az ünnepély. Szabad a vásár a hangversenyig. Az is volt, mindenki tanuságot tehet föléle. Concert?

majd bizony az visszatart mindentől!! Különösen minket, patakiakat! Jó az elnöknek a józan életet diktálni: próbálná csak meg kvettek nélkül énekelni, tudom, másként beszélne, a mint beszélt is annak idején, mikor velünk együtt gargarizált! . . . No de mégis csak tartóztatások magatokat! volt a szelíd kérő parancs. Ez hatott s a concertre legfőlebb jó kedvvel gyülekeztünk. Verseny volt ez olvasóim! Négy dalárda szerepelt felváltva: végre a magyar király-indulóval együttesen. Nem mondhatok véleményt a verseny eredményéről minket illetőleg, de, hogy szívesen fogadták a 14 fiút, mikor az „Is, is, is“-t rázendítette, azt tudom, s hogy megújráztattak bennünket, arról tanuskodik mindenki, a ki ott volt a teremben. Elég ennyi bizonyosságul.

Vége van a hangversenynek! Most mi következik? Tánc világos viradtig. A kinek csak köszvény nem bántotta ikráit, mind táncolt. Egy-egy megeresztett kurjantás, — mely a sima parketten is megengedhető jókedvnyilvánítás, — bizonyította, hogy jól megy a mulatság. Ment is addig, míg Aurora első sugarai meg nem jelentek a lát-határon. Ekkor vége volt mindennek, szép emlékek, félig vagy egészen tett szerelmi vallomások utógondolata tölték el a kebleket, míg az ébredő várost egy-egy bús, majd víg „Hej! dinom-dánom“ nóta hangjai hatották át, melyeket mi hangoztattunk egy-egy madame iránti tiszteletünk kifejezéséül szép és komoly rendben.

Ezzel lefolyt az ünnepélynek minden pontja. Fel is út, le is út, mehettek kántorok. Ki van adva a rendelet: délután fél 4-kor indulunk! . . . Elnök tervez: Linnér Bertalan úr végez. . . Ott a magason van egy pinceház, van benne egyetlen üveg bor, nincs benne több csak 50—60 liter. . . arra szívesen látja a patakiakat. Elnök tudta s beleegyezése nélkül el lett fogadva a meghívás, megkezdve már ebéd után az egyetlen üveg nyaktekerését. Együtt voltunk mind. Leírhatlan, kibeszélhetlen e végső mulatság. Annyi szívesség, oly nagy barátságnyilvánítás talán sehol sem érhet bennünket, mint e helyen ért. Nem hiszem, hogy volna köztünk, patakiak között, csak egy is, ki ezt valaha elfeledné. Örökké fennmarad ez emlékünkből; emlegetve házi gazdáinkat, mint páratlan férfiút, ki, dacára annak, hogy más valláshoz tartozik a protestánsok egyik bátyájának fiait szeretettel öleli keblére s édes gyermekeinek tartja őket. Ez túlhalad minden várakozást, ez ritkaság. Nem is lehetett volna jobban befejeznünk beregszászi időzésünket, mint így. A jó kedv csapongott, a dal édes, melengető hangjai, melyek most bánat-, majd örömkönyveket csúznak szemünkbe, a mint hozza magával az érzelem, magukkal ragadtak mindenkit; az éle pattogó szikrái neveltettek, a dikciók hamisítatlan kifejezései mulattattak s nagy sajnálkozásunkra esett a búcsúzás. Alig tudtunk megválni, úgy egybeforrunk.

17-én reggel indultunk hazafelé. Szívélyes volt a búcsúzás, de „az elválás bűja alatt szívünk el-elszorult.“ Nehezen esett a távozás. Mintha szülőink köréből távoztunk volna el, olyan bánatos érzelmek dúltak keblünkben. Ki tudja, találkozzunk-e még az életben? Emlékezni fogunk egymásra, . . . de az élet rögzös határán vezető eme géniusz csak úgy vigasztalhat, ha a remény is kart ölt vele s együtt vezetnek. Így talán könnyebb lesz a pusztá emlékezés!

De ne keseregy lelkem! Nem lesz a mindég így. . . Ki tiltja meg az örömet, hogy találkozzunk? Csak jó sors-húzás az ünnepekre, s lehetsz beregszászi diák; erre jussod van, mert ha a szíved nem maradt is ott, de az esernyőd igen; már pedig azt hazá kell hoznod. Kérd meg Fortunát, legyen kegyes irántad! . . . De bizony más is gondolkozik így, kár volt ezzel kirukkolnod! Óh Beregszász, nyújts alkalmat hálánk s köszönetünk lerovására! Nemcsak a raj, de az anya is szívesen fogadná ezt. Üdvözlök a távolból a pataki diákok!

s. n.

A házassági válóperekben való egyházi bírászkodás jogosultságáról hazai prot. egyházunk körében.

A házasságot a protestantizmus a jogbölcsezet elveinek megfelelően szerződésnek tekinti, valamint annak nyilvánítá azt II. József császár is 1786-iki hires nyílt parancsának mindjárt legelső pontjában. Természetesen a házasságot, mint szerződést, nem szabad a magánjogi (kötelmi) szerződésekkel teljesen egy tekintet alá venni, mert itt a szerződésnek alapja nem pusztán a felek akarata s annak kinyilvánítása, hanem azon mély erkölcsi érzelem is, mely a két nemzet egymás iránt vonzani szokta, s mely mintegy magasztosabb jelleget kölcsönöz a házasságnak. A házasság, mint az állampolgárok közt kötött ilyen szerződés, mélyen érdeklí az államot, amennyiben az állam kiinduláspontja éppen a családban van s a családi élet a házasságok erkölcsi tisztaságán épül fel az állam; mely tehát nem eresztheti ki a házasságot a maga felügyelete alól, hanem bevonja a magánjog körébe és ott szabályozza. Midőn azonban az állam e jogot megköveteli s a prot. egyház ezt készséggel meg is adja, csak azon része megy át a házasságnak tisztán a világi törvények elé, mely ily módon szabályozható, tehát az anyagi természetű rész, míg az erkölcsi elem továbbra is az egyház hatósága alatt marad, mit a gyakorlat is igazl az által, hogy a hol a polgári házasság kötelező is, ott is megmarad az egyház megáldási joga; a házasság felbontásánál pedig az egyház az első közvevítő, a mennyiben ő bekélteti elsőben a válni akaró házastársakat.

Az államnak tehát joga van beavatkozni a házasságoknak úgy megkötésébe, mint felbontásába, vagyis megkövetelheti, hogy e két functio az ő hatóságai által eszközöltessék. E jog megilleti az államot jellegénél fogva. Az állam ugyanis közállapot, abszolút jogi személy, mely nem tűrhet meg a maga keblében hasonló abszolút jellegű társulatokat, vagyis nem engedheti meg, hogy az ő tudta nélkül köz- vagy magánjogok keletkezzenek s ilyen jogviszonyok szabályoztassanak. Sőt megilleti e jog az államot a történelmi fejlődés szerint is, mert a házassági ügy, közelebbről a felek elválasztása nem is illette meg mindjárt a keresztyénség kezdetén sem a keresztyén egyházat, csak a középkori hierarchia vonta be azt hatalmi körébe (Könek: Egyházjog 464. l.).

Elvontan tekintve tehát a válóperekben való egyházi bírászkodásnak nincsen semmi jogalapja, sem a kath., sem a prot. egyház körében, de van történelmi alapja. A középkorban u. i. az egyház, mely a világi hatalommal való versenyben többször győztes maradt, hatalmába kerítette a házassági ügyeket, sőt ennél fontosabb magán- és közjogokat is, mint az örökösödési s büntető-jogot. A reformáció idejében az egyház e ténye már szokásos joggá vált, s így történt, hogy a házassági ügy a protestáns egyháznak is hatalmába került, jöllehet a protestantizmus ezt magának nem igényelte, de miután a világi hatalom a római egyház hierarchiája alatt már megszokta, hogy a házassági ügyeket az egyház intézze el, és ezekre a protestantizmussal szemben sem formált igényt, ily módon a prot. egyház is a maga körébe vonta az egyházi bírászkodást.

Hazai prot. egyházunk is az egyházi bírászkodást a válóperekben 1786-ig tényleg gyakorolta. Bizonyítják ezt particularis zsinatainknak határozatai, canonai s jegyzőkönyvei, melyekre azonban nem szándéksom kiterjeszkedni. 1786-ban azonban II. József császár kibocsátotta hazai prot. egyházunkra nézve korszakalkotó házassági

nyilt parancsát, mely nyilt parancsba eltörli a prot. egyházi bíraskodást s a válópereket a világi törvényszékek elé utasítja. E rendeletet a hazai protestánsok két okból tekinthették magokra nézve elfogadhatónak, sőt üdvösnek; először azért, mert I. Lipót, III. Károly és Mária Terézia alatt a róm. kath. egyház annyira felülkerekedett, hogy a protestánsok autonómiáját s így egyházi bíraskodását is majdnem teljesen megsemmisítette, s ahol csak tehette saját székéi elé vonta a prot. házassági ügyeket; ez állapottal szemben tehát a patens által megteremtett új állapot rájuk nézve határozottan előnyösebb volt, mert megszabadította őket a kath. gyámkodástól s hitelveik érvényesítését biztosította; de elfogadhatták másodsor azért is, mert hiszen a patens elvi álláspontja lényegileg megegyezett a protestantizmussal; e patens is, hanem egyenesen szerződésnek nyilvánította, s mint ilyet utasította a polgári törvényszékek elé.

Nem mondom, hogy az erdélyi protestánsokra — kiknek felekezeti autonómiájuk az említett időben is sértetlenül fennállott — nem lett volna nagyban sérelmes a patens intézkedése, mely egyházi törvényszékeiket megszüntette, de az erdélyi protestánsokra most nem akarok kitérni.

Azonban a patens Magyarországon nem nyugodott törvényes, alkotmányos alapon, királyi rendelet volt csupán, a mi pedig Magyarország alkotmánya szerint a törvényhozás hozzájárulása nélkül jogerővel nem bírhatott. Az absolut monarchia érvényt szerzett ugyan rendeletének, de az ország erélyes oppositioja folytán kénytelen volt több rendeletével együtt ezt is visszavonni. De bár e szabályzat mint rendelet vissza lett is vonva, a hazai protestánsok ezt annyira nem tartották magukra sérelmesnek, hogy ezt, mint ideiglenes kiegészítőt, nem sokára, alkotmányos úton, továbbra is fentartották. Az 1791. országgyűlés XXVI. t. c. 11. §. kimondja ugyanis, hogy a protestánsok illetékes testületeik, zsinataik által egyházi törvényszékeik szervezetét s az eljárási elveket ő Felsőge megerősítése mellett maguk megállapíthatják, de míg ezt nem teszik, addig házassági ügyeik továbbra is a József-féle patens szerint világi törvényszékek előtt fognak elintéztetni. Már pedig a protestánsok zsinatilag egyházi törvényszékeinket még eddig jogérvényesen nem szervezték (mert a budai [1791.] zsinat canonait ő Felsőge nem erősítette meg), az 1791. XXVI. t. c. pedig nincs hatályon kívül helyezve s így a József-féle patens bár csak mint ideiglenes kiegészítő, ma is irányadó a válóperekben, mint ezt legújabbán az 1868. LIV. t. c. 36. §-a világosan ki is mondja. Ezen törvények alapján tehát a mi válópereink ma is a világi törvényszékek által intéztetnek el.

Úgyde az egyházi bíraskodás kérdése ma sincs teljesen tisztázva, mert a mai állapot csak ideiglenesnek van kimondva s az egyházi bíraskodást biztosító 1791. XXVI. t. c. mint alaptörvény ma is érvényes, az ügyet tehát okvetlenül tisztázni kell, annyival inkább, mert sehol annyi különböző eljárás a válóperek körül nem található, mint nálunk Magyarországon. Míg nálunk és a zsidóknál világi törvényszékek ítélnék válóperekben, az erdélyi protestánsoknál és a unitáriusoknál egyházi törvényszékek, a római katolikusoknál szent székek, mindenik más-más elvek szerint, s így a gyakori összeütközéseken nem is lehet csudálkoznunk. Épen napjainkban vette azonban tervbe az egyetemese convent, hogy az egyházi bíraskodás visszaadása tárgyában petítiót fog intézni az országgyűléshez, illetve, hogy az egyházi bíraskodás kérdését úgy, a hogy tisztázza. Igen fontos és épen actualis kérdés

tehát vizsgálunk, hogy van-e nekünk protestánsoknak alapos okunk az egyházi bíraskodás visszaállítására?

Legfontosabb érv az egyházi bíraskodás visszaállítása mellett az, hogy e jog századokig megillette protestáns egyházunkat, csak önhatalmúlag vétetett el II. József császár által s József császár ezen intézkedése csak ideiglenesen tartatott fenn az országos törvények által és az ezt fentartó törvényhozások is mindig elismerték a prot. egyháznak erre való jogát. A protestánsok most ezen jogukkal élni akarnak, s miután erre való igényük törvényalapon áll, az egyházi bíraskodás visszaadása iránti kérelmük jogos. Ezen érv helyességét én is elismerem, mert a prot. egyház szilárd megalakulása óta II. József így az egyházi bíraskodást, habár csak mint szokásos jogot, tényleg gyakorolta is.

Azon másik érv helyességét is elismerem, hogy sértheti a magyar prot. egyházat s az 1868. LIII. törvényekben kimondott, vallásfelekezeti viszonyossággal ellenkezik is az a viszony, mely ma fennáll a magyarországi protestáns egyház és a többi felekezetek között, e tekintetben, miszerint a többi felekezeteknek, sőt Erdélyben a protestánsoknak és unitáriusoknak is megvan adva s tényleg gyakorolják is az egyházi bíraskodást, csak épen a magyar prot. egyház nem gyakorolja azt. Hiszen így a magyarországi 2 prot. egyház egyenlő eljárás alatt áll a zsidókkal, a kik pedig törvényileg még nem is alkotnak bevett vallásfelekezetet, miután a 68-iki vallásfelekezetek közti viszonyosságról szóló törvény rájuk nem vonatkozik, mert ez csak keresztyén vallásfelekezetekről szól!

Úgyde míg elismerem e két érv helyességét, ez azért nem zárja ki azt, hogy az okszerű perrendtartás szempontjából is indokoltnak tartsam az egyházi bíraskodás visszaállítását. Már pedig e kérdés eldöntésénél nem a történelmi, hanem épen a perrendtartási szempont az irányadó, miután e kérdés az állami hatalom egyik ágára, a bírói hatalomra vonatkozik és így sokkal inkább érdeklő az államot, hogy sem annak elintézésénél ne a saját érdekét tartsa szem előtt. Ha pedig az okszerű perrendtartás szempontjából tekintem az egyházi bíraskodás kérdését, akkor egyáltalán nem látok oly elfogadható okot, mely mellette szólana, sőt oly érveket hozhatok fel ellene, melyek folytán azt állíthatom, hogy nincs alapos okunk az egyházi bíraskodás visszaállítását kívánni.

Mindenekelőtt a prot. egyház nem tarthatja magára nézve lealacsonyítónak azt, hogy a házassági ügyben polgári bíróság ítéljen, részint azért, mert a házasságot nem tekinti szentségnek, hanem szerződésnek; részint azért, mert a válóperekben való bíraskodást a prot. egyház körében, már több mint egy század óta polgári bíróság gyakorolja s e 100 éves gyakorlatból azt kell kivonnunk, mint tapasztalást, hogy az elválás inkább megvan nehezítve nálunk, hol polgári bíróság ítél, mint Erdélyben, hol egyházi bíróságok vannak. Már pedig úgy vallásérkölcsei, mint állami szempontból szükség van arra, hogy a könnyelmű elválásoknak minél inkább eleje vétessék.

Az egyházi bíraskodás behozatala ellen szól perrendtartási szempontból az is, hogy a jó perrendtartás főkélekei, a gyorsaság és egyöntetűség az egyházi bíraskodás mellett nem érvényesülhetnek. Nevezetesen, ha behozatik az egyházi bíraskodás, az egyházi bíróság csakis a házassági kötelék felbontása kérdésében fog ítéletet mondani; a gyermekek törvényessége, eltartása s általában a vagyoni viszonyokat érintő ügyek továbbra is a polgári törvényszék elé fognak tartozni, a mint ez az egyházi bíraskodást gyakorló felekezeteknél meg is van. Ha pedig így két bíróság fogja teljesen elítélni az ügyet, természetesen, hogy a per ez által hosszadalmasabbá fog válni, mint a

minő most. mert ha még az egyházi bíróság hamar ítélne is a kérdés felett, a polgári bíróság azután is csak oly hosszú idő alatt fogja elítélni a vagyoni ügyeket, mint eddig az egész ügyet s így a per a kétféle bíraskodás folytán csakugyan hosszúra fog nyúlni. Sőt lehetséges, hogy a polgári bíróság előtt az ügy még hosszabb lesz, mint eddig, mert megeshetik, hogy a vagyoni kérdések elintézése nem fog többé soronkívüli eljárás alá esni, hanem csak az iktató könyvszám szerint fognak eldönteni s ez által esetleg nagyon későn fog rákerülni a sor a tárgyalásra.

Ezenfelül micsoda zavarok állhatnak elő, ha a két bíróság nem fog egyöntetű ítéletet hozni; megtörténhetik, hogy az egyházi bíróság által elválasztott felek között a vagyoni elkülönzést s általában az eléje tartozó ügyeket a világi bíróság nem fogja jogosan elintézhetőnek tartani s nem is intézi el, mert hiszen az egyházi szék ítéletét a világi törvényszékre octroyálni nem lehet?

Legfontosabb érv pedig az, a mit Sztehlo Kornél mondott az ágostaiak mult évi egyetemes gyűlésén, hogy «a modern állam egyik leglényegesebb attribútuma a bírói hatalom gyakorlása, felelős állami közegek által.» («Jogtudományi Közlöny» 1888. 42. sz.). Egy modern állam nem engedheti meg, hogy kebelében a polgárok legfontosabb s az államot is érintő ügyei felett oly bíróság ítéljen, mely az államtól teljesen független. A bírói függetlenség alapelv ugyan, de nem ily értelemben, hogy a bíróság tagjaival, az állam semmi összeköttetésben ne legyen s oly elvek szerint ítéljen, melyeket nem ő alkotott. A házassági ügyek elintézésében az államnak okvetlenül részt kell venni, ehez joga van, melyet érdekeinek kockáztatása nélkül fel nem adhat.

Minden felekezetiességtől eltekintve tehát — igénytelen nézetem szerint — az okszerű perrendtartás szempontjából nincs okunk arra, hogy az egyházi bíraskodás visszaállítását kérjük. Úgyde e mellett nem mellőzhetem azon nézetemet sem, hogyha már mi protestánsok nem kívánjuk az egyházi bíraskodást, akkor mi ne képezzünk kivételt a hazai keresztyén felekezetek közül, hanem gyakorolja a házassági ügyekben a bíraskodást a világi törvényszék minden vallásfelekezet felett, úgy a mint azt II. József császár kiterjesztette egyöntetűen birodalmának összes egyházaira. Mert ha csak mi leszünk alávetve továbbra is a világi törvényszékeknek, mint ma, akkor az egyöntetűség egyáltalán nem lesz meg, s a méltányosság és viszonyosság ellen is sérelem lesz elkövetve. Kérnünk kellene tehát azt, hogy terjesztessék ki a világi törvényszékek hatásköre, a házassági kötelék felhontására nézve, az összes hazai egyházakra, tekintet nélkül a felekezetekre; ha azonban ez nem sikerül, akkor a történelmi tradíciók és a méltányosság szempontjából én is azt mondom — dacára, hogy a perrendtartás mást követel — miszerint adassék meg nekünk is az egyházi bíraskodás, illetve éljen a hazai prot. egyház az 1791. XXVI. t. c.-ben biztosított jogával s ez által az egyöntetűség és viszonyosság legalább e tekintetben keresztül lesz víve.

Finkey Ferenc.

EGYLETI ÉLET.

a) A „magyar irodalmi önképző-társulat“ szeptember 18-án kezdte meg működését s heti két órán tartott ülései a tagok érdeklődését már eddig is felkeltették. Úgy a szavalás, mint a munkák készítése terén igyekezet, szorgalom s e mellett már most siker is jelezhető. Vajha megértenék az ifjak lapunk első helyén olvasható cikkét, mely a társulat érdekében íratott! Fel-

említendőnek tartjuk ez egylet köréből azt, hogy a pályakérdések már megvannak állapítva s ezek a következők:

I. *Dalok.* Díja *Warga Sándor*, bereg megyei tisztii főügyész ajándékából 2 arany. Beadási határidő nov. 6.

II. *Költői beszély.* Díja *Sárkány Imre*, gálszécsi ev. ref. lelkész ajándékából egy arany s a *Katinszky*-alapból 6 frt. Beadási határidő nov. 13.

III. *Történeti ballada.* Föltétele: magyar tárgyú legyen, előny adatván annak a műnek, mely szavalásra alkalmas, könnyű folyású cselekvényt dialogok által ad elő. Díja, *Tóth Pál*, miskolci főleánynöveldei igazgató ajándékából 1 arany. Beadási határidő nov. 16.

IV. *Beszély.* Díja, a *Profét*-alapból 12 frt. Beadási határidő nov. 27.

V. *Állat-életani értekezés.* Tárgy: *Fejtsék ki az idegrendszer szerepe az emberi életben.* Díja *Buza János*, gimn. tanár ajándékából egy darab 20 frankos arany. Beadási határidő dec. 18.

VI. *Műfordítás.* Tárgy. *L. Annaeus Seneca: De providentia, sive qua re bonis viris mala accidaent, cum sit providentia?* című bölcsészeti értekezése. Díja 12 frt. Beadási határidő 1889. febr. 5.

VII. *Humoros költemény.* Díja *Benda Kálmán*, bereg százi ügyvéd ajándékából 25 frt. Beadási határidő febr. 19.

VIII. *Irodalomtörténeti tanulmány.* Tárgy: „*Adassék elő Tompa Mihály gyermek- és ifjúkora, születésétől fogva azon időig, midőn a sárospataki főiskolát véglegesen elhagyta s fejtsék ki ezen korra eső irodalmi működése.*“ Díja. *Orbán József* akadémiai tanár ajándékából egy, s *Mitrovics Gyula* ugyancsak akadémiai tanár s társulati tanárelnök ajándékából egy, összesen 2 arany. Beadási határidő március 5.

IX. *Aesthetikai tanulmány.* Tárgy. *Tóth Kálmán* lyrai költészetének bírálatos ismeretése. Díja 20 frt. Beadási határidő március 16.

X. *Kazinczy Ferencet dicsőítő óda.* Díja 12 frt. Beadási határidő apr. 16.

XI. *Népköltészeti termékek gyűjtése.* (Népballada, elbeszélő költemény, népmese, a nyelvjárás lehető hű feltüntetésével.). *Költemény* díja. *dr. Kiss Áron*, paedagogiumi igazgató ajándékából 5 frt; *meslé* 5—5 frt, *Kiss Áron* és *Király Pál* urak ajándékából. Beadási határidő apr. 30.

XII. *Művészettörténeti tanulmány.* Tárgy: „*Irassanak le Abauj-Torna és Zemplénmegyéek nevezetesebb ref. templomai a rajtok, illetve bennök található építészeti művek ismeretetésével.*“ Díja. *Király Pál* paedagogiumi tanár ajándékából. 10 frt. Beadási határidő apr. 30.

XIII. *A titkári hivatalhoz beadott legjobb szabad és kötött dolgozat jutalmazására* 5—5 frt.

Elég tekintélyes számú pályakérdések, melyek megpróbálják az erőt, de annál nagyobb lehet az önérzet, ha sikeresen megbirkóznak velök a tagok.

b) Az „*ifjúsági énekkar*“ végleges szervezkedése e hó 1-ső napján történt meg, a mikor is közölve lett az egylettel a tanári kar azon határozata, mely megengedi, hogy a hivatalnokok minden évben újonnan választassanak, illetve, hogy e tekintetben belkörüleg intézkedjék a kar. Az általános tisztújítás eredménye ez lett: *főhangvezér: Eperjessy Ferenc*, IV. é. jh.; *alhangvezér: Finkey Ferenc*, III. é. jh.; *főénekesek: Szabó Pál, Váczy Dezső, Miskolczi Endre* és *Sütő Kálmán* hittanhallgatók. Közmegelegedést szült nemcsak az egylet, hanem az egész ifjúság körében az a határozat is, hogy az ötlet előbb eligálás meg lett szüntetve. Három éven át sokat foglalkoztak az ifjak e kérdéssel, most már teljesült óhajtasuk. Az egylet hivatalnokai e jog elvesztése mellett is lelki-

ismeretes buzgalommal töltik be állásukat, tudván azt, hogy a jól végzett munka sohasem marad jutalom nélkül.

c) A „*Jogász-egylet*“ a mult hóban tartá alakuló közgyűlését, *Krúszelyi Bálint* szakelnök vezetése alatt. A választás a következő ifjakra esett: elnök: *Horváth Zoltán*, alelnök-ellenőr: *Emődy László*, pénztárnok: *Mokcsay Géza*, jegyző: *Horváth János*, könyvtárnok: *Kovács Lajos*.

d) A „*hitanhallgatók segély-egylete*“ *Rádási György* szakelnök elnöklete alatt alakult meg a következő hivatalnokok s bizottsági tagokból: *Tüdős István* elnök, *Rácz Kálmán* alelnök-ellenőr, *Benke István* jegyző, *Réz László* pénztárnok. *Finkey István*, *Váczy Dezső*, *Bodnár B.*, *Vass J.*, *Gaskó Gy.*, *Kenyeressi A.*, *Juhász L.*, *Tóth Béla* bizottsági tagok. Sajnálattal tapasztalta az alakuló közgyűlés azt, hogy az alapítványokat ígért urak még mindezeideig nem váltották be ígretüket. Épen ezért elhatározta, hogy levélben kéri fel őket ez irányban, remélvén, hogy a kérést szívesen teljesítik. Nagy szükség van a kérdéses alapítványi pénzekre, mert azok nélkül az egylet tulajdonképeni célja, t. i. a segélyezés jó ideig csak papiroson fog szerepelni s nem egyszermind valóságban. Annyival inkább feltűnő e körülmény, mert már a mult évben hírlapi úton is fel lettek szolítva az illető urak a nélkül azonban, hogy csak válasza is érdekesítették volna az egyletet. Hiszszük, hogy most szerencsésebbek leszünk.

e) A „*betegsegélyező-egylet*“, ez a leghumanistikusabb ifjúsági társulat. *Dr. Kun Zoltán*, főiskolai orvos úr elnöklete alatt a következőleg alakította meg választmányát, mely hivatva van az egylet ügyeit vezetni: ellenőr *Tüdős István*, jegyző *Márczy Gyula*; választmányi tagok: *Benke István*, *Batta Béla*, *Miskolczy Endre*, *Horváth Zoltán*, *Gaskó Gyula*, *Szilva Béla*, *Juhász László*, *gajusz József*, akadémiai hallgatók: *Mocsáry István*, *Vass János*, gimnáziumi növendékek. — Ez egylet zajtalanul, csöndben végzi kötelességeit a páratlan buzgalomú elnök vezetése alatt, kit még az az irtóztató csapás sem hátráltatott az ifjúság fölötti örökösében, mely a mult iskolai évben, szeretett neje elvesztése által érte. Igazán az egész ifjúság mély hálára van iránta kötelezve s csak a legnagyobb tisztelet kifejezésének tekinthető az a nyilvános köszönet, melyet az alakuló gyűlés az ő fáradozásaiért megszavazott.

APRÓ HIREK.

— Előfizetési felhívás. Az ifjúsági magyar irodalmi önképző-társulat a mult év végén egyhangúlag elhatározta azt, hogy közlönyét továbbra is fentartja, tisztelettel kérvén e lapnak eddigi barátait s pártfogóit az ezutáni támogatásra is. Közlönyének iránya, szelleme marad az, a mi volt eddig. Megjelen havonként egyszer, az iskolai év egész tartama alatt. Az előfizetési ár, — egész évre: helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr, — a felelős szerkesztő nevére küldendő.

Mult évi előfizetőink közül azokat, kik hátrálékban vannak a lap árával, tisztelettel kérjük, hogy szíveskedjenek azt beküldeni. Az érdekeltek erről külön is tudósíttatnak.

— *Krúszelyi Bálint* jogtanár úr a jövő hónapban távozik el főiskolánk köréből, hogy elfoglalja Maramaros-Szigeten tanári állását. A távozó tanár úrban az ifjúság egy

igazi jöltevőjét és pártfogóját veszt el, kit mindig a legjobb emlékek között fognak emlegetni azok, kik csak egyszer is szerencsések lehettek vele találkozni s érülközni. Előzékeny nyájassága, mindenki iránt tanusított jóindulata, sőt mondhatni barátságos érzelme egyikévé tették őt azoknak, kiért az ifjúság rajongni tudott. — Nem volt rá eset, hogy a hozzá fordulókat hidegen elutasította volna. Ha másként nem, legalább jó tanácsokkal segítette a megszorultakat s utat mutatott arra, mint kell a bajból kiszabadulni. Tanítványai mindig a legnagyobb bizalommal viseltettek irányában, s valóban úgy tekintették, mint atyjukat, kihez bizalommal lehet fordulni minden tekintetben. Sokat veszt ő benne az ifjúság s valódi hálátlanság volna erről meg nem emlékezni az ifjúság ez organumában. Mi meg fogjuk emlegetni igen sokszor; kérjük a távozó tanár urat is, tartsa meg a palaki ifjúságot jó emlékében!

— *Kun Pál* tanár úr akadémiai előadásait a jövő szorgalomszakban kezdi meg a bölcsészet köréből. Úgyszintén *Rácz Lajos* a felgimnázium osztályaiban a német, francia nyelvből és a bölcsészeti előtanból tanításait.

— *Docensi* (magántanári) vizsgát tett szeptember hó 25-ikén *Zoványi Jenő*, kolozsvári segédlelkész főiskolánk theologiai tanári kara előtt. Írásbeli dolgozatának címe: „*A Coccejanismus története külföldön és hazánkban*“, melyet elismeréssel fogadtak bírálói. Még próbaelőadást kell tartania s akkor a diplomát is kiállítják számára. Gratulálunk a sikerhez.

— *Dr. Ballagi Géza*, főiskolánk közigazgatója, mint a Magyar Tudományos Akadémia levelezőtagja, tegnap olvasta fel székfoglaló beszédét, az akadémia II-od osztályának ülésén.

— *Iskolai létszám*. Főiskolánkban a jelen iskolai évben a következőleg történtek a beiratkozások: beiratott a gimnáziumban az előkészítő osztályba 31, az I-ső gimnáziumba 64, a II-ikba 62, a III-ikba 65, a IV-ikbe 58, az V-ikbe 58, a VI-ikba 33, a VII-ikbe 32, a VIII-ikba 43 rendes tanuló, s így a gimnáziumi létszám az előkészítő osztállyal együtt 446. Az akadémián beiratkozott a *theologiai szakon* 49, a *jogin* 54.

— *Jogi alapszűgát* szeptember 14 és 15-én 17-en tettek; elsőt 10-en, II-ikat 7-en. Kitüntetéssel vizsgázott ez utóbbin *Tóth Kálmán*, II. é. jh.

— *Köszönet Beregszász városa közönségének*. Az ifjúsági énekkar kedves kötelességének ismeri mély hálájának s köszönetének kinyilvánítását Beregszász városa közönsége iránt azért a páratlan szíves fogadtatásért melyben tagjait szeptember hó 14, 15 és 16 napjain részécsit. Feledhetlen napok lesznek azok az ott jelen voltak nézve mindig, s lekötelezetteknek érezzük magunkat különösen *Tájnál Ödön*, megyei főjegyző; *Warga Sándor*, megyei tiszti ügyész; *Benda Kálmán*, ügyvéd; *Szeles Károly*, ügyvéd; *Dr. Székely Kálmán*, orvos; *Bajzáth Lajos*, tanár; *Linner Bertalan*, *Ekkel György* ügyvéd urak iránt, mint a kiknek vendégeik lehetünk ott időzésünk alkalmával. Fogadják egyenkint és összesen hálás köszönetünket lekötelező szívességükért s tartsanak meg jó emlékezetükben mindnyájunkat. Az énekkar nevében:

Tüdős István, karelnök.

Tartalom: «Érthetetlen közönyösség.» s. n. — «Jézus és a Messiási eszme; mit hittek az apostolok a Messiás Jézusról?» *Rácz Kálmán*. — «Győri Vilmos mint lyrikus.» *Tüdős István*. — «Szőlőhegyen.» *Pazonyi Béla*. — «Egy kép a boldogság korából.» *Pazonyi Béla*. — «Beregszászi napok.» s. n. — «A házassági váloperekben való egyházi bíraskodás jogosultságáról prot. egyházunk körében.» *Finkey Ferenc*. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Alakítsuk meg az ifjúsági zene-egyletet!

Nem igen akad még azok körében sem, kik szeretnek főiskolánkról a maguk szája-íze szerint hamis híreket terjeszteni s mintegy kapva-kapnak minden egyes kis dolgon, mely látszólag az ő malmukra hajtja a vizet, még az ilyenek körében sem akad, a ki azt merészelné mondani, hogy a sárospataki ifjúságnak nincs elég érzéke az önművelődés iránt. Nem, mert ha az évi értesítőket lapozgatjuk, lehetetlen, hogy fel ne tűnjék előttünk az a sok önművelésre alakult egylet, mely ifjúságunkat önnön hasznuk céljából foglalkoztatja. Nem is tudunk rá példát, hogy valamely főiskola ifjúsága annyi egyletben fejtene ki dícséretes buzgóságot, mint a pataki. Távol áll tőlünk, hogy öndicséretünkre szolgáljanak e sorok, hiszen alig van az életben oly igen sokszor alkalmazható közmondás, mint a «propria laus sordet,» melyet jó volna minél többször hangoztatni, különösen akkor, mikor még a fiatal emberek távol állanak attól, hogy elégtlenül tekintsenek vissza dolgaikra, melyek dícséretükre válnak. Hangsúlyozzuk, hogy nem dícsérjük az ifjúságot azért, hogy sok egyletben próbálja erejét, mert ez szerintünk csak önmagunk iránti kötelességünk teljesítése, mely megkívánja, hogy előre minden téren!!

Ily körülmények között, azt hiszem, feltűnő dolog az, hogy ifjúságunk — dacára önművelő érzékének, dacára kötelességtudásának — minden igaz ok nélkül mellőzni akarja ez évben is, mint tavaly, a zene-egyletet. Jól tudja minden ifjú azt, hogy előljáróink minden módot megadnak az iskolai törvények keretén belül, csak hogy műveljük magunkat minden irányban; tudja közelebbről minden ifjú azt is, hogy különösen a zene-egylet volt annak idején az, mely az énekkar mellett a nagy közönség teljes elismerését s rokonszenvét kiérdemelte s megnyerte; fel van jegyezve, hogy a megboldogult Ragályi György jutalmazta is egy alkalommal, mikor magyar darabokkal mulattatta az évváró-ünnepélyre mindenünnen összegyűlt közönséget, az is köztudomású, hogy még vidékre is óhajtották nem egyszer kivinni, mint valamikor régen, a «kántust»; és mégis most annyira idegenkedünk ez egyletnek megalakításától! Anynyira, hogy még csak összejönni sem tudunk, nem még akkor sem, mikor egy tanár úr névszerint meghív min-

den zeneértő ifjút, hogy kísértsük meg a zene-egylet megalakítását.

Engedjete meg pályatársaim! de ez nem illő, nem szép dolog. Mivel én úgy vagyok meggyőződve, hogy e lap csak úgy szolgálja igazán az ifjúságot, ha annak ügyeit megbeszélés tárgyává teszi, s nem tér napirendre a dolgok folyása fölött, hanem igyekszik kimutatni az okokat, melyek egyik-másik egyletben talán hanyatlást idéznek elő: felhasználom a jelen alkalmat, mikor még nem késő, arra, hogy az ifjúsági zene-egylet mellett egy pár szót szóljak. Hát ha sikerül az ellentéteket eloszlatnom s közös megállapodást eszközölni.

Két okot hoznak fel egyesek a mellett, hogy lehetetlen megalakítani a zene-egyletet. Az egyik az, hogy nincs alkalmas idő az egyleti órákra; a másik, hogy a kik tagjai lennének, nem köteleztethetnek az órák pontos látogatására, pl úgy, hogy mulasztási pénzt fizessenek. Nézzük e két okot, vajjon alapúl szolgálhat-e egy egylet megalakítását célzó törekvés meg-
hiúsítására?

Nem lehet alkalmas órát választani! mondják némelyek, mert a délelőtti időt rendesen az iskolai tanórák foglalják le, a délutánit pedig betöltik a már megalakult többi egyletek órái. Hát ez az indoklás nem fogadható el. A ki közelebbről ismeri egy-részről a tanórák berendezését, másrészről az egyes egyletek óráinak beosztását, az nem hozhatja fel az időt a zene-egylet ellen. Három órát én vállalkozom mindenkire nézve kijelölni, úgy, hogy az nem ütközik össze sem a tan-, sem a más egyleti órákkal, de meg nem is lesz oly időre téve, melyre pl azt mondhatnák, hogy ez későre esik. Két nap kivételével mindig lehet 6—7-ig zene-egyleti óra, a mi pedig, azt hiszem, nincs későn, hiszen a torna-egyleti órák ugyanilyen időben tartatnak. De meg, ha a sakk-egyletben 25—30 tag, s többnyire gimnáziumi növendékek estve 7—8-ig, néha 8—9-ig össze tud jönni, nem tudom elképzelni, hogy mi, nagyobb ifjak, kiknek nem kell oly rendszeresen készülnünk minden nap az órákra, mért ne szentelhetnénk egy órát esti időnkéből saját mulattatásunkra? Gyenge érv az idő saját magunk érdeke ellen s rendesen azt tapasztalom, hogy maga az idő tölti ki boszúját rajtunk akkor, a mikor unatkozunk s önkénytelenül így szólunk: mi-

lyen jó volna most összegyűlni s egyet dalolni vagy hegedűlni! . . .

De nem is az a főök, hogy az órákat nem lehet beosztani, hanem az, hogy esetleg nincs kedvünk egyszer-másszor elmenni a kitűzött időre s akkor büntetik az embert! Szerintem ez sem fogadható el érv gyanánt, sőt meg kell ütköznie rajta mindenkinek, ki komolyan veszi egy egyesület dolgait. Hogy lehet képzelni valamely testületet úgy, hogy a tagokat mi sem kötelezi és saját kényök-kedvök szerint most dolgoznak, majd hevernek. Hogy lehetne valami eredményt elérni úgy, hogy most az egyik, majd a másik rész nincs jelen, esetleg pedig egyik sem?! Arra multhatatlanul szükség van, hogy azok, kik vállalkoznak az egylet alakítására, azt szívvel-lélekkel pártolják s kötelességük teljesítésére mindenáron utasítsanak. Nem mondom én, hogy pénzbüntetéssel sujtassanak a mulasztók; én is szeretném, ha arra semmi szükség nem volna, megelégedvén azzal, hogy a becsület-szó adás mindenkire oly kötelező volna, mely ellen senki nem vétene alapos, elfogadható ok nélkül; de sajnos, hogy ez utóbbit kevésbé fogadják el, mint a pénzbüntetést. Az egyes ifjúsági, de meg a társadalmi testületeknek is nem az a céljuk, hogy saját tagjainak mintegy a bőrére élődjenek, hanem, hogy azok azt becsületes törekvésükkel fentartsák. Nincs szükség mulasztási pénzekre, ha eltökélt szándékunk azt az egyletet, melyet megalakítunk, fentartani. Ez áll a zene-egyletre is. Nincs szüksége ennek pénzre, hiszen kiadásai nincsenek, aztán meg van is egy kis vagyonkája, mely teljesen elég, hogy esetleg felmerülő kiadásai fedeztessenek belőle.

Szerintünk nincs semmi, de semmi elfogadható ok, mely útját állhatná a zene-egylet megalakulásának, csak a nem-akarás. Ha akarjuk, lesz. ha nem, természetesen nem alakul meg. Nem szükséges az egylet fontosságát részletezni, minden művelt ember elismeri a zene hatatmát, mely az emberiség közös nyelve. E nyelvet művelni saját érdekünk kívánja.

Csak azért foglalkoztunk a zene-egylettel e helyen, hogy a közönség egy része is megismerje, mily kicsinyes okok hátráltatnak, mint még ifjakat is, olyan dolgok keresztülvitelében, melyek maguknak az ifjaknak érdekeit szolgálják. Zeneértő ifjaink pedig gondolják meg jól, hogy mily mulasztást követnek el a zene-egylet meg nem alakításával, s ha esetleg belátják, hogy igaza van e sorok írójának, valósítsák meg e cikk célját: alakítsák meg az ifjúsági zene-egyletet!

Tüdös István.

Győry Vilmos mint lyrikus.

(Vége).

Családias költeményeiben az édes apa, a boldog férj s a szüleit szívből szerető jó gyermek tiszta, igaz érzelmei nyerne kifejezést. S mily meghatóak különösen azok, melyek az apai örömeiket s fájdalmakat tükrözik vissza. Megszületett az első gyermekük. Rajongva veszik körül a kicsikét, kinek megértették karja lebbenését, mely olyan

volt, «mint madárka rebbenése»; megértették gögicsélt hangjait, melyek «csak csicsérgés, nem ének» voltak, de a szülői szívnek mégis öröm volt hallani. Kis madárkának nevezték el, kit megtanítanak «. . . hívogatni, búzaszemet szórogatni» . . . olyan kedves, olyan boldog kép s valóság volt ez a családi hajlékban! De

« . . . Jöttek aztán őszi vészek,
Puszta lett az ág, a fészek.»

Eltemeti a madárkát, s a bánatos szív ily tanácsot ad a szüléknek:

«Óh szülék! ne hívjatok
Kis fiút, leányt madárnak;
Kis madárkák messze szállnak.
Ha az őszi szél zokog.»

Ezt a veszteséget nem is tudja feledni; a seb, melyet atyai szívére a kis madár tovaszállása, az elsőszülött halála ütött, nem heged be egykönnyen, folytonosan sajog az, s mikor a karácsonyest elérkezik, a melynek annyi gyermek s szüle örül, a költő fájdalomra még nagyobb, még érzékenyebb, hiszen a milliók között csupán az ő hajlékában «tündöklik a köny» s hallszik a sóhaj; nála «sötét a szív, sötét a hajlék,» mert mennybe szállt a kis fiú. E napon aztán százszor meg százszor visszaképzeli a kis madárt s szíve úgy sajog, ajka úgy zokog, mikor föleszmél s látja, hogy csak képzelődés volt az egész, s a kis fiúval, kit ott vélt látni a karácsonyfának örülni, tapsolni, csak a túlvilágban fog ismét találkozni. Oh! nincs itt a kis madár, a zöld fényő csak maradjon künn az erdőn, a gyertyát sem kell meggyújtani, mert «mely reá mosolyogna,» a mennybe szállott a kis fiú!

A boldog férjet halljuk szólani a „Nehéz időkben“ című költemény soraiban, melyek azt bizonyítják, hogy a költő valóban igazat mondott akkor, mikor így nyilatkozott: «Ha újra kezdeném az életet, sokat talán más-ként tennék, de hivatalt mást nem kívánnék és *tégedet*, nőmet, óhajtanálak egyedül» (Radnai Rezső). Az említett költeménynek minden sora magánviseli a költőnek neje iránt érzett forró szerelmét. Nincs palotájuk, nagy vagyonuk, a nehéz idők gondokat raknak az ő vállakra is; ezeryi aggodalommal eveznek az élet hullámozó tengerén. De a férj nem fél; a hullámok s habok, melyek csolnakát csapdossák, nem ejtik kétségbe; nem, mert a hányatások között, a viharos, sötét éjszakán egy csillag égi fénye mosolyg reá s int egy enyhe, békepart felé. Ez a csillag a szerelem, a békepart a családi élet. Hü nő, szerető hűves várja őt a küzdelemből haza. s e nővel kehelén legyőzi a kétségbeesést, szegényen is dúsgazdagnak érzi magát, mert szerinte csak:

«Az a szegény, ki bibort ölt magára,
De szíve holt s szív érte nem dobog.»

Nem lehet olyan idő, olyan hely az ő életében, a mikor és ahol boldogtalannak érezné magát. Nem, mert tudja, hogy a nő, a kit szeret, viszont szereti s kész vele megosztani sorsát. Ezt fejezik ki e sorok:

«Tudom, hogy engem mily híven szeretsz,
S tudod te, mily híven szeretlek én.
Akárhova jussak, tudom: követsz,
S tudod: velem jön így erő s remény.
Nincs e világon puszta oly kietlen,
Nincs itt e földön olyan gyötrelm,
A melytől visszarettennék ijedten,
Míg azt te kész vagy osztani én velem.»

Nem is óhajtja sem a csillag, sem a madár sorsát, mely örök időközön át ragyog a mosolygó ég ívére, s melynek sorsa: «a lég, a szárny, a lomb, a dal» . . . nem, mert jobb neki e «hü nő kertje édenén», kinek szeméből hűség ragyog felé s megaranyozza azt a nyugalmat, mely mindig kielégíti őt, vagy saját szavai szerint:

«Kis szobám nyugodt magányát
Hogyha felkereshetem,
A mit e nyugodt magány ad,
Elég mindig énnekem!»

A gyermeki szív érzelmei nyernek kifejezést azokban a sorokban, melyek az édes atya és anya emlékének vannak szentelve. Különösen édes anyjához való ragaszkodása a meglepő s megindító a jelenet, melyet e pár sor értet meg velünk s állít elénkbe, ily szavakat rebegvén a koporsó mellett álló férfiú:

«Óh csak egy percig ne még, ne
Ezt a súlyos szemfedőt!
Könnyű selyme oly nehéz most:
Engem, engem nyom, nem őt!»

Látni akarja még továbbra is a nyájas arcot, nem tudja elgondolni, hogy el kell válnia tőle, hogy meg kell szakadnia most már az anyai szeretetnek; nem tudja, mert az ő hite az, hogy az anyai szeretet

«. . . egy csillag fenn az égen,
Mely szüntelen fenn ragyog,
Az le nem tűn, tűnjének bár
Mind a többi csillagok.»

Visszahívogatja évek múltán is az eltemetett anyát, s hogy mily forrón szerette őt, mutatja az utolsó költemény, melyet akkor írt, mikor már maga fölött érezte az enyészet angyalának szárnylebbenését; mikor már maga is tudta, hogy elérkezett a végóra, akkor így ír:

«Anyám, anyám, beteg vagyok!
Lelkem, testem, mindenem.
Ahogy egykor: hű kézzel
Vess te ágyat énnekem.
— Édes fiam, hova gondolsz?
Sírban én. . . Az nem lehet! —
Anyám, anyám, épenazért
S épen ott kérek helyet!»

E kis költeménynél megindítóbb s jellemzőbb mutatóványa nem is képzelhető a gyermeki szeretetnek s méltó betetőzése a költő-pap lyrai költészetének.

Hát vallásos lyrájáról mit szóljunk? . . . Elismerés s a kritikának oly mérvű meglepődése illeti meg enemű működését, minőt eddigelé, azt hiszem, hogy csak Tompa Mihály kaphatott. Nem a műalkotás nagyszabású igényei vannak itt kielégítve, hanem az a hivatásos, valódi lelki férfiú van kifejezve s ábrázolva, ki örül az örülőkkel, sir a sirókkal, ki valódi atyja, pásztor a népnek, melynek vezetése reá bízott. Úgy vagyunk e költeményei olvasásánál, mint az orgona hallásánál, melynek méla zsongása magabaszállásra indítja a hívőket, erős hangváltozatai az ég felé emelkedő hitet fokozzák. Ihletett prófétaként beszél a pap, ki felemeli a csüggedőt, biztatja a reményt veszni készült s hitet ad annak, a ki roskadozik gyengeségében. Elvezet istenhez, a ki nem hagy el, míg én el nem hagyom, «kinek hatalma nagy, de kegyelme nagyobb; ki ad erőt hamisnak és igaznak s felhossa napját gonoszra, jóra; ki nem gyűlöl, nem sújt haraggal: hanem kezével őriz, ha ránk borúl a rémes éj homálya s védkarral mellettünk áll, midőn csendes nyugovást esengünk. A hit, remény, szeretet, e három apostoli erény gondolata átvonul minden vallásos költeményén s alaptételül állítja fel e gondolatot:

«Zúgjon a vész, habra-hab tolúljon:
Míg hitem van, megnyugodhatom!»

Vallásos költészetének remek gyöngyeit képezik azok az áldó sorok, melyeket keresztelések, konfirmációk, úrvacsora-osztások alkalmával mondott, s a melyek mindmegannyi mozaik-darabok költői lelkületéből.

Hazafias költeményei nem állanak oly magasan, mint szerelmi, s vallásos művei. A tartalom, alak, nehézkes, szakgatott. A gondolatok tömör egymásutánban sorakoznak, s az a hég s lendület, mely általában minden hazafias költeményt jellemez: hiányzik belőlük. Csupán egy költeménye van e nemből, mely kivételt képez s ez a „Hazafi ének.“ Honszerelem int felénk minden sorából s unszol, hogy vigadjon mindenki, ha vigad a hon; sir-

jon, ha kesereg a nemzet s haljon meg, ha hervadni indul. A nyugodt lelkületű költő szokatlan hévvel kél ki ebben a magyar nép ellenségei ellen s még egyetlen fiát is kész csatába küldeni eme szavakkal:

«Eredj fiam! zsarnok ellen
Ne legyen úr népeden!
Te vagy ugyan szemem fénye
De ha ilyen harc temet:
Isten veled . . . megsiratlak:
De megáldlak tégedet.»

E sorok eléggé jellemzik a jó hazafit, ki áldásnak tartá azt, hogy magyarnak született s első fokötelességének ismerte megenni azt, a mit e név szab reá, t. i.:

«Élni érted, halni érted,
Hűn szeretni szent hazánk!»

Ezeket óhajtottam Győry Vilmosról, mint lyrikusról ismertetésképen elmondani, arra igyekezvén főképen, hogy kellőleg illusztráljam lyrájának minden egyes mozzanatát. Nem kritikát akartam írni, hanem ismertetést, hogy előtünk álljon necsak a kitűnő egyházi író, necsak az elsőrendű fordító, hanem a költő is, kiből vallásos érzés eszményi szerelemmel párosult s e két érzelmenek őszinte, igaz hangokon tudott kifejezést adni. Olvassuk műveit, nemesítsük ezek által is lelkünk érzelmeit.

Tüdös István.

TÁRCZA.

Katona-koromból.

I.

Lant és kard! Mi szép s magasztos,
Ha e kettő egyesül,
Dicsőségről zengő dalra
Ki az, ki nem lelkesül?

Oldalannál most már én is
Panganétot viselek;
S úgy örültem, hisz lant és kard
Édes testvér-gyermekem!

Am mostanig mind hídra
Verte a kard oldalam,
Néma volt a lant, a Múza
Cserben hagyott untalan.

És íme a kocka fordúl.
Leoldatják kardomat,
És a lantnak régi hírja
Ismételten hangot ad.

Ki mondja meg már most nékem,
— Igy én magam nem is t'om,
Mi a lantnak jobb barátja
A kard, vagy — az áristom.

II.

Feljöttem én katonának,
Igaz szívvel, lelkesülten,
Hiszen az egyenruhának
Már előre úgy örültem.

Milyen szép lesz, — gondolám én —
Az a fényes tisztí öltöny
S milyen boldog leszek akkor,
Ha magamra majd felöltöm.

Igaz ugyan, hogy bár érte
Sokat kell majd szenvednem még,
De hát ezért és hazámért
Mi az, a mit meg ne tennék?!

És azután volt is módom
Lelkesülnöm, égnem érte,
Mikor „laufschrift“, „kniel“ és „nieder“
Nap-nap után egymást érte.

Hanem én ezt kihevertem,
(Vajmi gyakran, — megvasaltan)
De aztán a tisztí vizsgán
Hősi módra — elhasaltam.

Obsitos.

Egy kép a boldogság korából.

— Beszély. —

IV.

Csinosan bútorozott szobában vagyunk. Minden a legnagyobb kényelemmel és keleties izléssel van berendezve. A falak a nehéz persa szőnyegektől alig láthatók, s az élénk tarkaságot csak itt-ott szakítja meg egy-egy tükör, vagy komor kép fekete rájája. Selyem pamlagok terjengenek körös-körül a fal mentén, s pár lépésnyire egymástól finom faragványú nivellirozott asztalkák állanak, a melyeken kellemes rendetlenségben hevernek ezüstözött pipák, elefántcsont kockák. Elegáns dohányzó- és kártya terem ez.

Az ablak mellett nyugodtan füstölgetve ül egy férfi, a beszűrődő napsugár élesen világítja meg szép arcát, a melyen a viharos élet, éjjelezés, túlfeszített dorbézolás világos nyomai láthatók. Bánffy Dénes a viszonyokhoz mérten elég jól néz ki, s jelenlegi állapotával nagyon meg van elégedve. Igazán kifizette magát ez a kis köpenyforgatás — különben még mai napság sem megvetendő hasznát hoz a konyhára, — vendéglői füstös szoba helyett kényelmes úri lakás, s zsaroló s lármázó hitelezők helyett szolgálatkész inascsoport s teli tárcsa: nem kellemetlen változás! S a meggyőződés, az ősi hit-den való ragaszkodás? papi frázis, nevetséges beszéd, semmi más!

A folyosókon erős dühörgés hallatszik, valami szeleburdi ember — nem respectálva ő méltóságának csendes nyugalmát — lélekszakadva rohan felfelé, s minden bejelentés nélkül — félrelökve a hajlongó inast — úgyszólván betör. Ugyan ki lehet a vakmerő — gondolkozik Bánffy s egész flegmatikusan áll fel, hogy majd saját méltóságos kezeivel repíti ki az alkalmatlankodót, midőn hirtelen kicsapódnak az ajtók s úgyszólván karjai közé esik kedves barátja, báró Bajtay Bertalan testőr hadnagy. Ezt már nem lökheti ki.

A bonvivant gavallér különben egész ki van kelve rendes ábrázatából. Kétségbeesetten törölgeti izzadt homlokát, s szájának rythmikus mozgásából bizton következtethetjük, hogy beszélni óhajtana, de a nagy sietésben felette el levén fáradva, mindannyiszor elfúl, hiába kísérletezik, csak kísérteties nyöszörgést képes produkálni. Végre magához jó, egy keserveset fú, s kézzel-lábbal hadonázva belekezd dictiójába.

«Te aljas csaló!» — bekezdésnek elég finom — «rútul kijátszottál. Napok óta kerestelek, tűvé tettem miattad a várost és nem találtalak. Szégyeld magad, nem tartád meg becsület szavad!»

«Tisztelt fiatal ember!» — dörg közbe a Bánffy hatalmas basszusa — «nem lennél szives kissé mérsékelni hevedet, és alászállítani becses hangodat. Nem vagyok hozzá szokva az ily parlamenti szólás-formákhoz, s ha ebben a tónusban óhajtánád folytatni tartalmilag különben kiváló monológod, van szerencsém tudtadra adni, hogy vagy az inasom, vagy pedig saját becses kezeim által támogatva repítettetni fogsz. Bocsánat az elnöki figyelemzettségért: beszélj tovább!» s ezzel egész flegmával kiverte a hamut pipájából, lábait keresztbe tévé, és gúnyosan mosolygott.

«Könnyű tréfálnod s nevetned dühöngésemet. De hát tisztességes dolog-e az, hogy az én önzetlen baráti tanácsom megrontásomra használtad fel? Mi szükség volt neked aláírni azt a szerencsétlen szerződést?»

«Mi szükség volt neked késlekedni és nem azonnal elem tenni a kész okmányt? Biztosítalak, a tiedet épúgy elfogadtam volna.»

«Átkozott pech, de ki gondolja volna, hogy még az éjjel megrohannak. Állhatatlan ember!»

«Hagyjuk abba a szemrehányásokat! a megtörténten változtatni nem lehet, de azért tudod, vannak feltételek, a miket ha kegyeskednél teljesíteni, visszavonható lenne az a haszontalan irat!»

«Köszönöm jóindulatodat, felel gúnyosan Bajtay,» az okíraton a királyné „placetje“ van.»

Bánffy elsápadt: ez még újság volt előtte. Roppant mélyre sülyedt ez az ember. Nem átalotta magát aljas önérdékből eladni, megtagadta ősei hitét, kiölte szívéből a vallás szavát, s ez még mind nem volt elég. Most képes lenne megszegni szavát, eltagadni, mit nevével pecsételt, meg csak azért, hogy másodszor is *eladhassa* magát. Még a vérengző tigris, s a halottakat rabló hiénában is él a kölykei iránt való szeretet, és ő képes lenne gyermekét elszakítani szerető anyja kebeléről, s más hitre erőszakolni. Ember hová sülyedtél?

«Dinikém! látom, jól gondolkozol, kezdi barátságosan Bajtay; hátha változtatnánk a dolgon. Fatális pech, hogy már a királynő is szentesíté azt az okmányt, de ha te egy nyilatkozatban kijelentenéd, hogy *kényszer* alatt cselekedtél, nem is voltál józan állapotban — a tanukról én gondoskodom — és hogy a te legfőbb óhajod egyetlen leánygyermekednek az igaz hitre való térítése, az eretnek tévelygésből való kimentése, stb, stb.: akkor én még remélem a sikert. Tedd meg, — örök barátságunkra kérek — nyilatkozzál!» s ezzel mint a keresztfára kifesztett gonosztevő, lehető legszélesebbre terjeszti ki karjait, és ez ünnepélyes jelenet, elérzékenyítő hatása alatt pár könnyecppet potyogtat.

«Nem teszem!» volt a Bánffy részéről a határozott válasz.

«Nem teszed? ez utolsó szavad?»

«Ez!»

«Ugy hát halj meg!» s végelkeseredésében reá fogott egy ócska mordályt.

«Ne bolondozz, Bercikém! egy óráig se tudnál tüzet kicsalni abból a görbe jószágból; hanem beszéljünk okosan. Örök barátságodért nem adok egy fületlen gombot sem, de ez végkép nem jelenti azt, mintha *máshét* nem volnék hajlandó teljesíteni nagybecsű óhajodat. Alkudjunk!»

Bajtay nem tudta megállani, hogy ne mosolyogjon e rettenetes cinismus felett.

«Jól van: alkudjunk! Tudom, hogy már ismét ziláltan álsz: 20 ezer aranyat vettél fel birtokodra. Ezt kifizetem. Punctum!»

«Engedj meg, ide vonás kell: nekem fizetsz ugyanannyit, merl azt csak beláthatod, hogy abból semmi

előnyöm sincs, ha a hitelezőm kifizeted, és nekem egy garast se adsz, és aztán el ne felejtkezzél a főispánságról sem, s azután — ha úgy tetszik, — következik a punctum »

Megegyeztek: egy magyar főúr eladta becsületét!

* * *

Hogy mennyijébe kerülhettek körülbelül a méltóságos püspök úrnak az itt aláírt következő királyi oklevelek, elfelejték feljegyezni a régiek; de hogy ingyen nem adták, szabad legyen sejdíteni az utódoknak. Mert biz' az egyik ezt tartalmazza:

«Legkegyelmesebben kinevezzük kedves hívünket gr. Bánffy Dénest, Küküllő megye főispánjává, s valóságos belső tanácsosunkká!»

A másik pedig ilyenformát beszél:

«Figyelmeztetjük kigyelmedet (t. i. Bánffynét), hogy leányának házasságára vonatkozó szándékáról lemondjon, s egyszersmind intjük, hogy bármi módon se merje rendeletünket áthágni, átadván magzatját a kiküldött deputatióknak.»

Igy lehet bizni a «placet»-ekben! . . .

V.

Szép nyári nap van . . . július 15-ke. Az izzó nap forró sugarai perzselik az öreg földet, tikkasztó meleg árad mindenütt. A magas fák lombkoronái fonnyadtan bólogatnak olykor-olykor, a mező tarka-barka virágai aláhullatják elszáradt szirmaikat: nincs jótékony eső, permetező harmat, mely életet, erőt lehelne apró sejtjeikbe. Még hűs szellő sem lengedez, hogy legalább enyhítene a kiálthatatlan hőséget. Csend honol, semmi mozgás, semmi élet, mintha a természet éltető buzgása megszűnt volna s a halál uralkodnék. Legfeljebb a kiesi tücsök csiripel imitt-amott, vagy a zöld szöcske pattan fel nagyokat ugorva. Árnyékba vonúl ilyenkor minden állat. A kis fülemile a bozót sűrűjébe búvik, nagyokat hallgat, s bágyadtan zárja alá fáradt szempilláit, a tarka-barka harkály is abba hagyja fűrő-kopácsoló munkáját, s kényelmes odújából bámúl a nagy világba. A büszke ménés odatér a terebélyesfák alá, a kolompoló gulya összezsveverődik a karám mellett s a bégető juh nyáj egy csoportba bujva csinál maga-magának delelő helyet.

Mily jó ilyenkor a hűs szobában kényelmesen pihenni. Az örményesi kastély terrassán egy kis társaság kedélyesen cseveg; óva vannak itt a forróságtól, nyugodtan mulathatnak.

Bánffy Dénesné, Barcsay Ágnes ő nagysága, látható örömmel nézdeli a két ifjú lényt, kik mint a fiók-galam-bok körülveszik turbékolásukkal a kedves mamát. Oly jól esik elmerengenie elégtelt arcukon, gyönyörűtás rajongásukon, oly dobogva sugja rég elfásult szíve: a te műved, a te érdemed. Gyermekének, imádott leányának boldogságát tudva, reá is kiárad a vígság rózsaszín derűje, hisz a jó anya szülőttében él.

«Kedves anyám — törj meg a méla csendet a fiatal leány — oly sajátságos érzés foglalja el kebelem. Nincs okom félelemre, s lehet, hogy csak gyermekes bohóskodás, naiv kaprice a rémes gondolat, mely legédesebb álmaimat is elrebbení kényszeríti, s a melytől ábrándképeim, kártyaváram egyre összeomlanak, de mégis előérzetem nem hagy pihenni boldogságom teljében sem, s rosztat sejtet velem. Izgatott vagyok, s gyakran akaratomon kívül hullani kezdenek könnyeim!»

«Pici baba!» — felel anyja tréfásan — hisz ez nagyon természetes. Mert — kicsikém — a mennyaszszonyi állapot nem olyan ám, mint a ruha-próba, vagy a nevelőnő-választás, melyet annyiszor tesz a kényez-

tett kedvenc, ahányszor kedve tartja, hanem — egy egész életre szól — nagyon komoly dolog: hogy ne volnál hát izgatott? Nincs leány, ki ilyenkor — a mult temetésénél, s egy titokzatos jövő közeledésénél — nyugodt tudna lenni!»

«Különben — vág közbe vőlegénye — még ha volna is ok félelemre: száműzze szívéből. Ne féljen, megvédem én akár az egész világ ellen!» és hangja a lelkesültségtől megremegett, s az őszinte érzelm heve megcsillogtatta ragyogó szeméit.

És az a gyöngé lány ebbe az édes tudatba, hogy van egy lény e földön, a ki érte, s ő véle kész lenne az egész világgal szembeszállani, örömet ringatta el lelkét. megerősödve szállt szembe gyötrő gondolataival, s mint az acéllapról a repülő nyilak, úgy hulltak le páncélozott szívéből a babonás sejtések fájó szúrásai. Boldogan hajtá fürtös fejcskékjét kedvese vállára, s engedte csókolni selymes kacsóit. Künn ég a nap izzasztó heve, de itt benn — két ifjú szívben — még jobban lobog az igazi szerelem perzselő lángja.

Csendes merengésökből közelgő léptek zajára rettennek fel. A nagy szárnyas-ajtó hirtelen kitarúl s a megrémült inas halk hangon jelenti báró Bajtay Bertalan, testőrhadnagy nevét. Még mielőtt válaszra nyiltak volna meglepett ajkai, nem várva az elfogadás kinyilvánítását, teljes hideg vérrel lépett be a bejelentett. Arcán ironikus mosoly ült, szemében sajátságos tűz égett, és egész magatartása — bár nyugodtságot erőszakolt — észlelhető volt a türelmetlenség s izgatottság. Illedelmesen köszönt s a házi úrnő felé fordulva — az elfogultságtól kissé fátyolozott hangon — így szólott:

«Nagyságos asszonyom! talán szokatlannak tűnik fel az én megjelenésem itt, a hol ép nekem legkisebb keresni valóm sem volna, de elhiheti, hogy csakis hivatalos kötelesség kényszerítte ez alkalommal is küszöbének átlépésére. Küldetésem felette kényes természetű, s azt hiszem, megenged nagyságod, ha katoná őszinteséggel kimondom azt. Legmagasabb helyről — felséges királynénktől — érkezett parancs alapján én, báró Bajtay Bertalan, cs. k. testőr hadnagy — mint a hivatalosan kiküldött deputatio elnöke — ezennel felszólítom nagyságodat, hogy hasonnevű leányát, kinek ezentúl való neveltetéséről, atyja áttérése folytán, felséges királynőnk gondoskodni kegyeskedik, az udvarhoz való szállítás végett azonnal átadja, s intjük, hogy ezen parancsunknak ellenszegülni ne merészeljen. Ez esetben — legnagyobb sajnálattal bár — kénytelen volnék katonáim segélyét igénybe venni. Várom nyilatkozatát!»

Leírhatatlan jelenet következett erre. Az a csacsogó, nevető ajak egyszerre elnémult, a pihegő kebel lázasan hullámozott, s mint mikor a kis galambot űzi a vijjogó vérese és rémulve menekül kisdéd menhelyére az üldözött, úgy ő is remegő testtel, vonagló karokkal szorítá magához kedvesét, kitől megmentését várta. Telekyben forrott a vér, izmai feszültek, karja megmozdult, hogy egy sújtással fönkretegye a nyomorúltat, ki édenét jött szét dúlni. Csak a nő, az anya volt legalább látszólag nyugodt, oh pedig ott bent mint tomboltak a szenvedélyek, mint sajgott a vergődő szív. Nagy fájdalnak, nagy szenvedések megacélozzák a gyenge nőkelet is. Azt az igénytelen, púpos, csunya nőt e válságos pillanatban egy római anya méltóságának gloriája övezte, s bár arcának minden vonásai, minden mozdulatán látható volt a gyermekeért aggódó szüle végnélküli kétségbeesése, mégse ragadtatá túlságokra magát, tudta fékezni indulatait. Könyörögve, de nem alázkodva, fordult a mereven álló s talán megilletődött Bajtay elé, s oly hangon, mely még a puszták vérengző tigrisét is megindítaná, szólítá meg:

«Uram! az ég szerelmére kérem, ne gyötörje szívemet. Oh mondja, hogy ez az isszonyú játék, melyet velem üzni merészelt, csak tréfa volt, oh mondja, hogy csak kint, fájdalmat akart okozni mellőztetésemért, s én higgye el, megbocsátok. De úgy-e, mit ön előadott, az nem való?»

«Asszonyom!» felelt ridegen, hivatalos szerepében ismét találva magát. — hogyan merészelnék én ily vakmerőségre vetemedni? Én pusztán kötelességem teljesítem, legfelsőbb parancsnak engedelmeskedem, s egyáltalában nincs szándékomban gúnyt üzni nagyságod anyai érzelmeivel. A dolog felette sürgős: kérem válaszát!»

«Nem! Nem! lehetetlen!» tépelődik az anya, «a felség által szentesített okiratom van, mely jogot ad leányomhoz. Egy trón birtokosa nem szegi meg szavát soha, ön megakar csalni. Aljasan hazudik!»

A férfi arcán egy vonás sem rándult a szemébe vágott vádra, s kihívó mosolyával, mintha csak fokozni akarta volna az izgatott kedélyeket.

«Eh mit! — kiáltja nyeglén, vállát könnyedén felrántva — itt nem parlamentirozunk! Nekem parancsom van, s ezt teljesítem!» Egy lépést tett előre, hogy a remegő nőt félretolja útjából, de ekkor Teleky, kinek lábait mindedig legyökerezte a düh, és benső felhevülésében nem is volt képes szólani, mint felbőszült oroszán rohant reá s beharsogta szava a kicsi termet.

«Egy lépést se tovább! Anyám menjetek szobáitokba. Majd végzek ez úrral!»

«Ahá szökünk!» nevet fel gúnyosan Bajtay a reszketve távozó gyöngye lány után, — «nem repülsz el kis madár, a kalitka ajtaja zárva van. Félre az útból szép fiú, arcoskádön találok hagyni kardom nyomát, s az nem szép asszony csókja,» s hirtelen a bezárult mellékajtó felé lépett.

«Csak a testemen át!» dörgi Teleky Sámuel.

«Középkori hősiekedés, lovagias romantika a szeretet előtt! úgy, úgy szép öcsém, no de majd lehútlek. Fiuk! fogjátok meg és kötözzétek össze a dühös bolondot!»

Teleky kétségbeesett erővel védekezett. A határtalan düh és mérhetlen harag eltorzíták ábrázatát, szemei vészjósló fényben világítottak, ajaka össze-összerándult, hevesen lihegett, s kebele hullámozott, mint a vihartól korbácsolt hajó. Arcából teljesen kikelve villámgyorsasággal osztogatá csapásait, s majd itt, majd ott éreztette egyes kezének fájó nyomait. Mind hasztalan, a túlnyomó erő végre is győzött.

És valóban a jó lelkű királynő áldás és szeretetteljes országálása alatt meglőrtént az a szerecsenek és kannibálók országába illő tény, hogy egy nemes lelkű férfit, ki ez égrekiáltó igazságtalanság és durva eljárás ellen szavát fel merte emelni, gúzsba kötének a katonák, s megrugdostak, mint az utolsó gonosztevő zsványt.

De ez még mind nem volt elég. Teleky ártalmatlanná tétetvén: nyitva volt az út. A veres testőr hadnagy, kit gyönyörködtetett vitéz katonáinak egy védtelen ember ellen elkövetett bravourja, most nem látva veszélyeztettnék saját egyéni becses bőrét, harsány hangon rendelkezett. Az öreg, csatákban megöszült hadfiak kedvetlenül teljesíték az erőszakoskodást, s egyik-másik mormogott is egy-egy keserű teringettét, de persze csak a bajusz alatt.

«Mamlaszok, mit álltok? Törjétek be az ajtót!» sikított boszantóan éles hangján.

Ropogva-recsegve engedett az ajtó az erős nyomásnak. Ott állt a mélyedéssel ablakban anya s leány összeülkezve. Mint a feljutó repkény körülkarolja az öreg tölgyet, hogy gyöngye szálaít szét ne tépje a tomboló vihar: úgy füzte Ágnes puha kacsoit anyja dereka köré,

hogy el ne szakítsa onnan dobogó szívéből senki, semmisen.

«Asszonyom! a válás órája ütött!» szólt hidegen Bajtay.

«Uram! kegyelmezzen, ha nem kő van szíve helyett elrejtve kebelében, úgy megindul fájdalomra. Nézze, én könnyörgök, én a büszke, gögös delnő, ki életembe most tanulom először ismerni e szót: alázkodás. Könnyörüljön!»

«Eh!» — csettint boszúsán a hadnagy — «ne csináljon itt nagyságod válási scénákat, sokkal jobban láttam én azt előadni elsőrangú színésznőktől. Időm ki van mérve: sietek!»

Bánffyné elamult e hallatlan vakmerőségen. Eltúrte, hogy házában önkényeskedjenek felette, még csak panaszra se nyitak reszkető ajkai, megalázta magát, könnyörgött ő, a tisztos nő egy fiatal férfi előtt, és im, az most ostoba göggel, fenhéjazó nyegleséggel kigúnyolja legszentebb és legsérthetlenebb érzelmét: leánya iránt táplált törhetlen ragaszkodását. Kitért belőle az anya: nem uralkodhatott érzelmein.

«Te nyomorult féreg! most érezteted velem hatalmad, mert legdrágább kincsem birtokodban van! Oh de él s uralkodik ott fent az igazak istene s meghallgatja átkomat, mely mindennapi imám gyanánt fog szállani ragyogó zsámolyához. Elteszen sokáig a legiszonyúbb nyomorban téged és cinkostársadat, ki a legutolsó undok hullónél is alábbvaló, üldözzön rémes vétketeknek súlya lépten-nyomon, s midőn végkép kifáradtok e kínos küzdelemben, legyen nyugvó helyetek a kidült sövény, a gazzal telt temető árok! Legyetek örökre átkozottak!»

Most már a fékevesztett szenvedély uralkodott egész lényén s rikácsolva csuklott olykor-olykor, mint az adáz furia. Iszonyú a nő, ha boszúl, de még iszonyúbb, ha gyűlöl.

«Dobjátok félre a vén szipirtyót!» kiáltott felhevülve Bajtay. A katonák megrémültek, nem mertek hozzá közelíteni. Összekuszált haja szertezilálva omlott meztelen sovány vállaira, szemei beesve, fénytelenül világoltak sötét üregeikből, száraz ajkai érthetetlen szavakat motyogtak, nehéz, gyors lihegése meg-megtöré a kínos csendet. A hadnagyot is megrázta e jelenet, veres arcán tűzrózsák égtek s hirtelen véget akart vetni e kínos izgalomnak. Megragadva a kiaszszott sovány karokat, vonszolni akarta a leányt.

«Ágnes! nélküled nem élhetek!» suttogja az anya, faradt szempillái összecukódnak, s élettelenül rogy a földre le. Fájdalmában a szíve megrepedt.

Ime egy kép a boldogság korából!

(Vágo kőv.).

Pazonyi Béla.

Két nap Fiumében.

Két hónapig egy són, egy kenyeren velem együtt-élő pajtásom e szerény lapok 1-ső számában rohamos sietséggel vezetett el Fiuméba, égve a vágától, látni, élvezni, tapasztalni a magyar tengerpartot. Társam után szívesen vállalkozom a vezető szerepre, hogy egyet-mást megmutogassak olvasóimnak, ha valóságban nem is, legalább a fehér lapon, s híven beszámoljak azokról a tapasztalatokról, melyeket a supplicatio édes-fájós kellemtelenségei között szereztem. Oly jól esik az emlékeket felújítani, s magam elé varázsolni azt a gyönyörű helyet, melyhez foghatót nem láttam.

Tehát, Fiumében vagyunk. Ime előttünk áll a «magyar korona gyöngye;» drága, igazán drága gyöngye ez a keskeny tengerparti vonal édes hazánknak. Mennyi

tinta elfolyt már ennek birtokáért e hon határain, és mi az eredmény? az, hogy Fiume lakossága oláh és horvát, a kit ha nemzetisége felől kérdezik, büszkén veri mellét ő «fiumei,» a mi alatt bátran elfér egy kis oláh, meg egy kis starcevecsi érzület is, csak a magyar honpolgárság ellen van benne határozott, de elhallgatott tiltakozás. Fiume mindjárt első látásra is más régiókba vezetni lelkünket, mintha nem is hazánk földjét taposnók, egy kis darab Olaszország. Magyar szóval végképen nem lehet boldogulni, mindenütt az a lágy, enyelgő, sima olasz nyelv hizelgi magát be fülünkbe, a mely latinul értő ember előtt nem szokatlan ugyan, de azért még sem a mi zengzetes édes magyar nyelvünk szól abban szívünkhez.

Maga a tengerparton nagyon szűk helyen épült város több részből áll. A Fiumára folyó, ketté hasítja, és bal partján a *Susák* nevű horvát városrész, jobb partján maga Fiume épületei emelkednek: a tengerpart felett pedig, attól mintegy félórai magassághon a *Trsat* nyúlik fel, mintegy őrhelyül szolgálva a tenger melléknek. *Trsatra* fásztó úton, lépcsőkön juthatni fel, melynek tetején nevezetes nagy kath. templom (sajátságosan kakassal is ellátott toronnyal) zárja el az utat, hova búcsú alkalmával ezrével tódul a vakbuzgó nép, nem érzvén fájdalmat a félóraig is megtartó térden való csúszás miatt. Igazán megszenvednek szegények lelkük üdvösségeért! A felvezető út közepe táján — hol talán pihenőt szoktak tartani — egy csodás hittel környezett kápolna áll, eme felirással:

Venne la casa dela beata vergine Maria da Nazarette atersatto l' anno 1291 alli 10 di Maggio et siparti alli 10 di December.

Azt tartja róla a rege, hogy 1291. május 10-dikén Szűz Mária háza ott megjelent s dec. 10-dikén igen csudálatos módon, a nép hitetlensége miatt haragra gerjedve, méltatlan helyéről ismét odább repült nyugatra. A *Trsat*-ról gyönyörű kilátásunk nyílt, egy megaranyozott tündérország. A búcsúzó nyári nap sugarai még ott csókdossák a tenger hullámain, még meg-megvillan egy-egy vitorlás hajó, siet vissza a kikötőbe, mintha óriás hatytyúk eveznének vissza elhagyott otthonukba. A kisebb cirkáló hajók, sarkak, csolnakok is sietnek a kikötőbe, hogy a világ minden részéből összegyűlt nagy hajók ár-bocerdejében, mint egy csepp víz a tengerben eltűnjenek. A sík tengerre nem láthatni, mert 2 nagy sziget, a *Cherso* és a *Veglia* elzárják azt a kíváncsi szem elől, csak 3 nagy «kapu»-n át engedve képzeletünk szemeivel gyönyörködni a nyílt tenger fenségében. Mindenfelé óriás magas hegyek nyúlnak be a tengerbe, mintha a szárazföld küzdene vele s e végzetes harcban egymás háttára igyekeznék összezsúfolni minden erejét. A hegyek természete különféle: az északi, s áttatában honunk felől őrtálló hegyek kopár, kötörmelékekkel, sziklás gerincekkel meredeznek meztelenül az ég felé, míg a nyugati, istriai hegyek erdővel, füvel vannak borítva. Legmagasabb a *Monte Maggiore*, mely annak a nagy méretnek, a mivel ez a vidék minden része meglep, igazán a legnagyobbját tárja elének, s tetejére 1 és $\frac{1}{2}$ nap alatt lehet csak feljutni.

De siessünk, siessünk a *Trsat*-on nyaraló ref. lelkészhez, mert a nap lehangyatlott, s beesteledik. Igen! itt ref. gyülekezet is van, bár alig számlál 200 lelket, kik jobbra beköltözött hivatalnokok, és van jóraivaló, igen szives fiatal pap, Schmidt, a ki minden honfiját, a megtestestült hazaszeretetet szülte barátság érzelmével fogad vendégeül, s annyival szivesebben a supplikáns diákokat, pláne, a ki vagy 200 mértföldről kerül hozzá. Mi is 2 napon át valánk szivesen látott vendégei s ő nekünk

kalauzunk, miután e nélkül bizony-bizony lettünk volna Fiumében, de nem láttunk volna, s akár éhen is elvesztünk volna olasz nyelvtudás hiányában.

Másnap aztán el is indulánk háztüz nézni. Ki, ki először is a tengerpartra! Kikötőjében ingó árbocterdő, élénk fürge olaszok; matrözgyerekek, kik hajóköteleken meglepő ügyességgel kúsznak le s fel; munkások, kik könnyű erővel óriás terheket húznak fel csigákon a rakodó hajókba, mialatt mélabús dalt zeng ajkuk, hogy egyszerre húzassák meg a vontató köteleket; az érkező és távozó hajók tompa hosszú füttye és a sötét-kék tenger locsogása: óh! ezek mind összeolvadva élénkség és vidámság, igazi lüktető elevenség érzetével töltenek el, és míg bámuljuk az ész és ügyesség teremtményeit, szívünkön elfeledhetlen hangulat vesz erőt, s a kép minden egyes vonása kitörülhetetlen hűséggel rajzolódik le lelkünkbe. A rakodó hely a „molo“ bámulatos mű, főleg ha meggondoljuk, hogy évekkal ezelőtt a tenger hullámai játszadoztak ott, hol ma ideges emberhullám hömpölyög s minden talpalatnyi tért rettentő munkával úgy kell elfoglalni, hogy odahordott kövekkel szoritják kiebb-kiebb az emberi érdekekre mitsem hajtó tengeret.

(Vége köv.).

Rácz Kálmán.

Egyről-másról.

Még a múlt szorgalomszakban, úgy a vége felé, találkozik egy veterán kántorral a pletykadombon.

— Hanyatlanak a régi diák erények, barátom! — kezdi melancholicus hangon a társalgást veteránom, egyet pödörintve veresbe játszó hosszú bajuszán.

— S mik légyenek azon körtünetek, melyek eme keserű nyilatkozatra indítanak? — kérdém résztvevőleg.

— Hát barátom, már innét s tova vége a diligonak, elmúlt az utolsó szombat is s a kóruselnök még sem tartotta meg introitusát; úgy látszik a modern civilizáció már ez egyetlen ősi szokásunknak is a nyakára hág! . . .

Noha az én «bizalmam az ősi erényben» még nem ingott meg ennyire magam is hajlandó voltam tünődni a nemes kórus türelmén, hogy 6-héten át megengedi az introitus elhalasztását. Egy «belső ember» magyarázta meg aztán előttünk e rejtélyes dolgot, mi szerint a lelkes kántorok a beregszászi mulatságot elegendőnek tartják egy egész diligóra, s hogy a következőben is legyen egy jó napjok s legyen miről beszélniök, elhalasztották az introitust novemberre*.

S az új diligó elején csakugyan mind veterán barátom melancholicus aggodalmi, mind az én tünődéseim «meg lettek löve:» meg volt az introitus, mégpedig oly dicsőségesen, hogy az ősi erényeken semmi csorbát nem hagyott. Folyt a bor, meg a dictió; nem maradtak el az «ünnepi versezetek» sem; Gömör nem engedte elvitatni magától a poétaságot, nem akartá cserben hagyni Tompa Mihályt. Az a jó képű filozófus (bár még csak bojtár a Parnassuson) olyan lelkesedéssel s igazi gömöri accentussal szavalt a félrőfös verseit, az öregebb gömöri poéta pedig olyan auctoritással olvasta fel az ablak mélyedésben rögtönzött replicáját reá, mint akár csak a «régijó időben.» A novicius bassisták is fel lettek avatva: ki kellett inniök a tisztos bassus-poharat, nehogy egész éven gúnytárgyai legyenek a «cibere sakk»-nak. Jóska cigány húzta keservesen; a hosszú filozófus olyan vigan kurjongatta közbe a «rostás»-t, mint akár Beregszászon; a barna bassista elszólózta a «Becsalai csárdát» (le a sárga

* No meg azzal az engedélylyel, hogy legalább is két horodót kell kifenekelni!

földig); a felejthetetlen Micu utóda is bemutatta kővér természetét, a filozófusok pedig kimutatták «halljuk»-ozási képességüket... szóval minden a régi volt. Csak egy nem volt a régi, csak egy hiányzott: kürtös mamí, meg a «kökényszemű lánya.» De hát az új karelnök nagy hazafi, tüntetett a 25 ellen s most tüntet Ugron Gábor mellett, külön magyar udvartartás kell neki is, azért tartotta talán introitusát a «Magyar király»-ban. Éljen sokáig!

*

— Hova tettétek a kucsmautokat, vitélző jogászok; talán éjjel viselitek, mint az egyszeri cigány a kalapját? kérdi egy jámbor theologus a vén jogásztól.

— Igazad van barátom, feleli az, csak hogy mi gyakorlatiasabb szempontból viseljük éjjel: felavatiuk háló-sapkának.

*

A IX. sz. szobából a mély secund és a magas tenor hatalmas találkozásával falrengetően hallatszik ki a: «Hal minden kintől...»

— Pianissimo! kiáltja be kívülről az arra haladó expraecantor.

— «Mért félnék te töled...» harsogja vissza belülről, csak azért is fortissimo, a bass secund protocantor.
ifj. Karakán.

EGYLETI ÉLET.

a) A „magyar irodalmi önképző-társulat“-ban e hó 6-án járt le az első pályakérdés. A *Warga Sándor* úr által kitűzött két arany jutalomért 5 dal versenyez, melyekre a bírálókat e hó 20-án olvassa fel a kiküldött bizottság. A második pályakérdés: a költői beszély, melynek díját *Sárhány Imre*, gálszécsi ev. ref. lelkész úr adja, 13-án járt le s 3 munka versenyez. Sorsuk fölött 27-én határoz a társulat. Örömmel jelezhetjük, hogy a tagok száma szaporodik, habár még mindig igen kis mértékben.

b) A „jogász-egylet“ körében a következő pályakérdések tűzettek ki 20—20 frtnyi jutalommal:

a) A magyar büntető-jogból: «A magyar büntető-jog kodifikációjának története a mai napig.»

b) Az alkotmány- és kormányzati politikából: «Előadtván a közigazgatási bíróság szervezésére vonatkozó különböző irányelvek: fejtsék ki, miként alkalmaztattak azok Poroszországban, Angolországban és az osztrák örökös tartományokban és miként alkalmazandók nálunk?»

c) A római jogból: «Fejtsék ki, folytonos tekintettel a történeti fejlődésre, a szerződésből eredő kötelek fogalma és osztályozása.»

d) A magyar alkotmánytörténet köréből: «Adassék elő az 1790—91-iki országgyűlésnek, mint újkori alkotmányos életünknek: I. iránya, szelleme és történeti lefolyása; II. fejtsék ki, mi befolyással voltak az itt alkotott törvények későbbi alkotmányos életünkre s prot. egyházunkra; III. mutattassék ki, hogy azon törvények között melyek azok, melyek ma is érvényben vannak, s melyek azok, melyeket az idő szelleme vagy átalakított, vagy tovább fejlesztett, s a fejlődésnek minő fokán állanak azok ma?»

e) Az „ifjúsági torna-egylet“ 30 működő s 10 pártoló taggal alakult meg. Tanárelnök: *Nemes Ferenc*, jogtanár. Ifjúsági elnök: *Eperjesy Ferenc*, ki a múlt évben is vezetője volt ez egyletnek. Bizottsági tagok: *Horváth Zoltán*, *Zsóry György*, *Benedek Pál*, *Naményi Béla*.

APRÓ HIREK.

— *Adományok.* Özv. *Borúth Eleménné*, szül. *Évva Ottília* asszony, férje összes műveiből (próza és költemények) 100 példányt bocsátott az ifjúsági betegsegélyző-egylet rendelkezésére, hogy 40% mellett alaptőkéje gyarapítására árusíttassa el az ifjúság körében. Az érdekelt egylet e helyen is hálás köszönetét fejezi ki a nagylelkű adományozónak. — *Bodor István* rimaszombati tanár, a „magyar irodalmi önképző-társulat“-nak 5 forintot küldött alaptőkéje gyarapítására. Fogadja a társulat elismerő köszönetét adományáért. — *Kókay Lajos*, fővárosi jóhírnévű könyvkereskedő, mint értesülünk, főiskolánk theologiai szakelnökségéhez 10 példányt küldött *Schwarz Károly*: „*Adalékok a legújabb theologia történetéhez*“ című művéből, azzal a kéréssel, hogy a jelesebb s érdemeesebb theologusok közt kiosztassanak. Bizonyára értékes ajándék, s méltó a feljegyzésre a mai szűkkeblű világban.

— A *budapesti ev. ref. theológián* a folyó iskolai évre az évről vizsgákra a következő írásbeli tételek tűzettek ki: I. *Alapvizsgálatra*: a) *A vallásbölcsezetből*: A sírontúli élet hitének összehasonlító és bíráló ismertetése. b) *Az egyháztörténelemből*: A német-sveici reformáció történelme, Zwingli részletesebb élet- és jellemrajzával. c) *A bevezetéstől*: dr. *Kuenen Á.* nézete a Hexateuchusról. II. *Az első lelkészsképző vizsgára*: a) *Biblia-magyarázatból*: Összehasonlítandó és megbírálandó a kolossei levél szövege *Károli*, *Káldi* és *K. Csipkés György* fordításaiban. b) *Biblica-theológiából*: *Pál* apostol praedestinatio-tanának pszichológiai alapja és viszonya a páli universalismushoz. c) *A keresztyén hittanból*: Az optimismus és pessimismus ismertetése és ker. erkölcsi szempontból való bírálata.

— A *Krúzselyi Bálint* jogtanár úr eltávozásával megüresedett jogi szakelnöki hivatalra *Kun Béla* úr lett elválasztva. Az ugyancsak *Krúzselyi B.* úr után megüresedett főiskolai pénztári ellenőri hivatalra pedig *dr. Színhó Gyula* úr választott meg.

— *Előkészületek a farsanghoz.* Nemcsak a főváros egyetemi polgárai mozgolódnak idejekorán a farsanghoz, hanem főiskolánk akadémiai hallgatói is. Úgy a jogászok, mint a theologusok, gyűlést tartottak már egy-egy bál érdekében s a folyamodványok be is nyújtattak a fölötte hatóságokhoz.

— Megjelent a debreceni hittanszaki önképzőkör Közlönye, mely ez évben pályafutásának 20-dik évét tölti be. A tartalmas közlöny új szerkesztői: *Bartók Jenő* IV-ed és *Jánossy Zoltán* III-ad éves hittanhallgatók. Sok sikert ez évben is.

— *Csik Dániel*, múlt évi széniorunk, jelenleg Jénában folytatja tanulmányait. Öt társával megalakította a «jénai magyar kör»-t, mely éveken át nem volt megalakítható magyar ifjak hiányában. *János Béla* végzett hittanhallgató *Marburgban* hallgatja az egyetemi előadásokat, kiválólag a vallásbölcsezet köréből.

— Főiskolánkban s az állami tanítóképezdőben a *Zombory Emőd*, rajz- és szépírási tanár úr betegeskedése miatt szükségessé vált helyettesítést *Obendorf Gusztáv* úr végzi, ki a múlt hó közepe táján jött Patakra, e célból a fővárosból.

Tartalom: «Alakítsuk meg az ifjúsági zene-egyletet!» Tüdős I. — «*Györy Vilmos* mint lyrikus.» Tüdős I. — «*Katonakoromból.*» Obsitos. — «Egy kép a boldogság korából.» Pazonyi B. — «Két nap Fiumében.» Rác K. — «Egyről-másról.» ifj. Karakán. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Joghallgató társaimhoz.

A jogi pálya a tantárgyak sokasága, a számos vizsgák és szigorlatok miatt, manapság elég súlyos terhet rak egy lelkiismeretes, törekvő fiatal emberre, s e terhek növekedését várhatjuk az illető miniszterek azon törekvéseiből, melyek a colloquiumok s különösen az államvizsgák szigorítására és a bíróság qualificatiojának emelésére irányúlnak. Az idei jogászggyűlés kimondta ugyan a jogi oktatás reformjának szükségességét s a reformot úgy a tantárgyak-, mint a vizsgák- és doctoratusokra kiterjesztendőnek vélte; de míg ez üdvös reform tényleg életbe fog léphetni, addig bizonyosan sok időnek kell elteltie. Míg pályánknak ilyen súlyos volta elkedvetlenít, addig másfelől époly örömet kelt bennünk az igazságügyi miniszter legközelebbi fenkölt intézkedése, miszerint elrendelte, hogy a jogi tanfolyamot jól végzett, komoly törekvésű joghallgatók névjegyzéke hozzá évenként felküldessék s ő majd ezekre figyelemmel lesz a kinevezéseknél.

Az előbbi is, de különösen ez utóbbi mozzanat komoly tevékenységre ösztönzi a joghallgatókat, mert ez némi reményt nyújt arra nézve, hogy az életpálya göröngyös útain nem lesznek talán annyira kitéve a szerencse és protekció azon esendőségeinek, melyeknek ma a jogi pályát kitűnően végzettek is igen gyakran alá vannak vetve. S e nagyobb tevékenységre, ettől eltekintve is szükségünk van nekünk, mostani joghallgatóknak, mert azt is tudhatjuk, hogy a szóbeliségnek, ha nem is teljes, de részben behozatala küszöbön áll, úgy, hogy mi már — mint egyik igen tisztelt tanárunk is említé a minap — meglehet a szóbeliség mellett fogunk gyakornokoskodni, hivatalnokoskodni, vagy ügyvédkedni pedig bizonyosan.

S épen ez az, a mi a jelen sorok írására készítetett.

A mi jogászegyletünk körében minden joghallgatónak meg van adva a lehetőség arra nézve, hogy magát a jog- és államtudományok terén felolvasások, vitatkozások vagy pályamunkák írása által képezze. S örömmel jegyezhetem meg, hogy e tekintetben a mult évben s a jelen iskolai év eddigi szakában elég élénkség mutatkozott. Nem akarom tehát kétségbevonni azt, hogy a jogászegylet a tudományos önképzés terén nem működne áldásosan, sőt elismeréssel

kell lennem iránta, hogy még anyagilag is jutalmazza e téren működő tagjait.

Legyen szabad azonban egy pár őszinte megjegyzést tennem most csak a vitatkozásokra s azok jelen formájára vonatkozólag. Én a vitatkozások jelenlegi alakját is igen helyesnek s fentartandónak tartom, de reánk, joghallgatókra nézve kevesnek. Mert a vitatkozások jelenlegi módja, midőn a vitatkozók előre tudják, hogy ők 5—5 frt jutalomban részesülnek, arra készt bennünket, hogy ezt ritkán s csak kiváló fontos tárgyakra gyakoroljuk s ezenfelül oly alaposan elkészüljünk, oly előadást produkáljunk, mely arányban áll az előre tudott praemiummal. Nekünk pedig, különösen a fentebb említett okok miatt, épen arra lenne szükségünk, hogy minél gyakrabban vitatkozzunk s ne csak fontosabb tudományos, hanem kisebb gyakorlati s talán fictiv és váratlanul felvetett kérdések felett is. Ez pedig a jogász-egyleti vitatkozásokon nem lehetséges, már csak az egylet tőkénének épentartása miatt sem.

Azt hiszem, gondolják kartársaim, mire célok ezzel: *egy jogi önképző-körre*. Mindenesetre fentartandó s évenként néhány esetben gyakorolható a mostani ünnepélyesebb színezetű vitatkozás is, mely a közönség előtti beszédhez is hozzászoktat; de e mellett célszerűnek tartanám, egy oly jogi önképző-kör alakítását, hol minden eshetőleges jutalom reménye nélkül, a dialectica, a szóbeliség s vitatkozásban való gyakorlás végett, önerejének hetenkint legalább egyszer s a magunk vagy talán egyes szaktanárok által kitűzött tételek felett szóbeli eszmecserét folytatnának.

Ezenfelül talán másképen is képeznök magunkat a gyakorlati irányban, a mire a jogi oktatásnak mostani túlnyomóan tudományos iránya mellett különösen szükségünk lenne, s a mit az országos jogászggyűlés is különösen hangsúlyozott. Szóval olyanforma gyakorlatokat végeznék, mint a minöket a testvér theologiai facultás végez, u. n. gyakorlati theologiai óráin.

Nem akarok senkinek érdeméből levonni, azért tisztelet a kivételeknek; de én legtöbbször olyan tudom, hogy ily gyakorlatokra és pedig minél gyakrabbi gyakorlatokra, szükségünk van. Felhívom azért kedves pályatársaimat, alakítsunk egy jogi önképző-kört, melybe ki-ki tetszése szerint bele állhat

vagy nem, s ebben egy tanárelnök vezetése mellett heti egy vagy két órán a fentemlített irányban képezőnk, művelők különösen beszélési, szónoklási képességünket. S ez aztán mintegy előkészület lenne a jogász-egylet körében minél sikeresebben tartható vitatkozásokhoz.

Pénzalapra, jutalmak- vagy pályamunkákra épen nem lenne szükség, mert e tekintetben ott van a jogász-egylet, melynek mindenki tagja, hol felolvasásokért, vitatkozásokért jutalomban részesülhet s nagyobb pályamunkák írására is évenként alkalma nyílik.

Igaz ugyan, hogy sokan el vagyunk foglalva órákkal, más egyletekkel vagy pályamunkákkal, de nem hiszem, hogy — januárt és juniust kivéve — hetenkint legalább egy órát ne tudnánk szakítani ilyen, bizonyára hasznos és gyakorlati dologra.

Felvettem az eszmét, kedves pályatársaim; a szünidő, a januári colloquiumok ideje elég hosszú, hogy megfontolják ennek szükségét és célszerűségét. Adja Isten, hogy szavaim ne legyenek «kiáltó szók a pusztában.»

Finkey Ferenc.

A keresztyén egyházi zene rövid története.

„Öröme vagyon-e valakinek? énekléssel dicsérje az Istent.“ Az írás e szavait már az ókor legrégebb népeinél beteljesedve látjuk. Valóban az istenségnek éneken, dalban való tisztelete, beláthatlan időktől fogva lelki, szívbéli szüksége volt az emberiségnek. A történelmet lapozva, csodálnunk kell azon intézményeket, melyekkel az egyházi ének és zene fejlesztése terén már a legrégebb népeknél találkozunk. Tudjuk, hogy az ősi indusoknál egy papi osztálynak teendője kizárólag az volt, hogy áldozatok alkalmával dalokat énekeljen; a műveltség magas fokán álló egyiptomiak törvény által kényszeríték a szülőket, hogy gyermekeiket énekre, zenére taníttassák; Mózes, midőn népét a Veres-tengeren átvezette, éneken köszönte meg Jehovának népe iránt tanúsított szeretetét. Általában a zsidók fényes szertartásai folytonosan énekekkel, zenével voltak összekötve, s Dávid, mint tudjuk, korának legjelesebb énekköltője s énekkar szervezője volt.

A zene valódi története azonban a keresztyénséggel kezdődik. Bármily tökélyre fejleszték az ókor népei a dalművészetét, a véres s kegyetlen jellegű áldozatokkal összekötött isteni tiszteletek zenéje lélekemelő nem lehetett. Csak a keresztyénség szebb s humanusabb intézményeivel fejlődhetett az a tökély magas fokára, s mai értelemben vett egyházi zenészetről csakis a keresztyénség óta lehet valóban szólnunk.

Hogy minő volt már közelebről keresztyén őseink első zenéje, e kérdésre határozott feleletet adni nem lehet. Valószínű, hogy mint általában a liturgiát, úgy az egyházi éneket illetőleg is egészen zsidó szokásokat követtek: zsidó és görög himnuszokat zengedeztek, ha ugyan az üldözés szakában féltékenyen titkolt rejtekeikben egyházi éneklésről egyáltalán szólnunk lehet. Az üldözés hevénec lecsillapultával a keresztyének is nagyobb gondot fordíthattak isteni tiszteletük rendezésére, minek következtében egyházi énekeik is módosuláson mentek át. Az első századokban élt egyházi atyák általában meleg szavakkal emlékeznek az éneklésről, miből gyanítható, hogy az. ker. őseink isteni tiszteletének is lényeges alkatrészét képezte. Az éneklés első formája valószínűleg az

u. n. *Chorál*, vagy gyülekezeti éneklés volt, mely minden hangszer-kiséret nélkül, a mai ref. isteni tiszteletek énekléséhez hasonlóan, a gyülekezet összes tagjainak közreműködésével ment végbe.

Az egyházi ének terén a reform első kísérleteivel az antiokhiai gyülekezetnél találkozunk, melynek művelt izlésű püspöke, *Samasatai Pál* (260—272.) az isteni tisztelet szebbé tételén sokat fáradozott. Ez okból a régi énekeket átnézte, javította, s az antiokhiai nőkből énekkart alakított, hogy közreműködésével az isteni tisztelet fényét emelje. Az egyházi ének továbbfejlesztésének nyomaival ismét Antiokhiában találkozunk. Theodoret említi, hogy *Flávián*, antiokhiai püspök és *Diador* 380 körül rendes énekkart alakítottak s Dávid zsoltárait *váltogatva* (antiphon) énekeltek, mi által a kath. egyházban ma is szokásos antiphonális éneklés megalapítói lettek.¹⁾ Ez ének-módot említi az ifjabb Plinius is Trajánhoz írt levelében, melyben a keresztyénekről többek közt úgy nyilatkozik, hogy ők bizonyos napokon isteni tiszteletre összegyűlvén, azon *váltogatva* himnuszokat énekeltek.²⁾ Valószínű tehát, hogy ezen antiphonális éneklésnem Flávián idejéből való, hanem korábbi eredetű, s hihetőleg a zsidó egyházból vétetett át.

Az első, kinek himnuszai az utókorra felmaradtak, s kinek az egyházi ének és zene terén kifejtett munkásságáról biztos adatokkal rendelkezünk, *Ambrosius* (szül. 333.), majlandi püspök volt. Ambrosius lelkesült a zenéért s mint himnusz-költő oly tekintélyben állott, hogy himnuszainak szerkezetét utánzó költemények később is *Ambrosianus himnuszoknak* neveztek; sőt az utókor kegyelele számos oly ének szerzőjéül tekinté őt, melyeket Ambrosius valóban nem írt (pl a híres *Te Deum laudamus*). Ambrosius a zene terén is nagy reformátor volt; a görögök, rómaiak, s így az első keresztyének zenéje is nem volt egyéb, mint szavalatszerű féléneklés, mely nélkülözött minden melodiát, s hatása is nem a mai értelemben vett dallamosságban, hanem inkább a változatos rythmikai szótagolásban rejlett, mely ének-módnak nyomai a kath. szolozsmás énekekben ma is észlelhetők. Ambrosiusnál már határozott dallammal találkozunk, melyet már a régiek is „*cantus harmonicus*“-nak neveztek. Hogy a különféle elemekből alakult keresztyén gyülekezetek éneklésébe bizonyos egyöntetűséget hozzon létre, négy hangnemet (D, E, F, G) alkotott, melyek „*egyházi hangnemek*“ (doriai, frigiai, lydiai, mixolidi) nevezet alatt ma is ismeretesek. Ő hozta be keletről az antiphonákat, vagy *váltogató éneklést*, mely ma is divatban van a kath. egyházban. Dallamainak szerkezetébe inkább mértékes, mint rythmus-szerű; mialatt a szótagok, illetve hangok időtartamának egymás közötti arányát értjük. Ily mérték az Ambrosius-féle dalokban kétféle van, u. m. hosszú és rövid, utóbbi — zenei értékét tekintve — fele az előbbinek.

Idők multával azonban az Ambrosius-féle ének-mód nem felelt meg az emelkedő egyház igényeinek s az egyházi zene terén ismét reformátorra volt szükség. E reformátor I. vagy *Nagy Gergely* (szül. 540.) pápa volt. Ő a már meglevő ének készletet összegyűjtve, javítva, újakkal szaporította. Az isteni tisztelethez tartozó énekeket, — melyek jó részének maga Gergely volt a szerzője — az egyházi év különféle alkalmainak megfelelőleg egy gyűjteménybe (Antiphonarium) sorozta, melyet láncsal szent Péter templomának oltárához erősített, hol az ma is kegyelettel őriztetik. Ő hozta be a *litániákat*³⁾ s általában a papi műéneklést (*Cantus Gregorianus*), mely az Ambro-

¹⁾ Theodoret: Hist. Eccl. I. II. c.

²⁾ Plin. I. X. ep. 97.

³⁾ Litania alakjára nézve kétféle, u. m.: I. major és I. minor. Bizonyos monoton éneklési mód, melynek főjellemevonása az elegiai hang (Innen mindazt, a mi a zenében hosszadalmas s unalmas, litániának szokták nevezni).

sius-féle népéneklést az egyházból csak nem teljesen kiszorította.

Gergely a zene-elmélet terén is nagy tevékenységet fejtett ki. A már meglevő hangnemekhez még négyet szerkesztett, melyeket az Ambrosius-féle hangnemek alaphangjainak alsó negyedére épített (D-nek A; E-nek H; F-nek C; G-nek D); amazokat *authentikus*, emezeket *plagalís* névvel látta el. E hangnemek szintén «egyházi hangnemek»-nek neveztetnek s hypo-doriai, hypo-frigiai, hypolydiai és hypo-mixolid görög nevezet alatt ma is ismeretesek.¹⁾ Gergely énekeinek előadására már nagyobb képzettség kívánatik, mint a korábbi énekekéhez. Dallamait nem köti bizonyos szótagokhoz, hanem megengedi, hogy a szöveg egy szótagja felett több hang is fordulhat elő, miáltal a dallam mindenesetre változatosabb s hullámzóbb lett.

Gergely ellentéte volt Ambrosiusnak. Énekei nélkülöznek minden időmérték által eszközölhető változatoságot, a mennyiben dallamainak minden egyes hangja egyenlő értékű (*cantus planus*). Annak, hogy Gergely az Ambrosius-féle metrumos ének-móddal szakított, egyik oka az lehetett, hogy a metrumok szabad használata idővel elfajult s az egyházi zene annyira világias szint öltött, hogy — mint Eustachius írja — az egyházi énekek inkább jocularok, mint kántorok voltak. A mások a metrumos énekek szabatos előadásának nehézsége lehetett, melylyel szemben a *cantus planus* egyfelől gyakorlatiabbnak mutatkozott, másfelől pedig az egyházi zene elvilágiasodását is könnyebben megakadályozhatta. Ettől kezdve indul meg az Ambrosian és Gregorian ének-mód közötti harc, mely később a tridentini zsinat (1603.) határozata folytán, az utóbbi javára dőlt el, s lett uralkodóvá a kath. egyházban. Azonban a mértékes ének-mód sem veszett el, sőt folytonosan fejlődött, s a protestantizmus kebelén újra virágzásra jutott.

A mi e kor hangjegy írását illeti: Gergely énekeinek hangjegyzése, az u. n. *nota romana* volt, mely pontokból s különböző irányú vonalokból (u. n. «neumak»-ból) állott. E jegyek azonban sem a hangok emelkedésének, vagy szállásának határozott fokát, sem az időértéket nem jelölték meg. A hangjegyek még a 8-ik században is minden vonal nélkül irattak a szöveg szótagjai fölé; ily viszonyok közt a hívek inkább emlékezetből, mint hangjegyekből tanulták énekeiket, mely körülmény az éneklés egyöntetűségét egyáltalán nem mozdította elő. A 8-ik század végén azonban a hangjegyzés lényeges módosulaton ment át. A kezdetleges hangjegyek fölé egyes betűket kezdtek írni, melyek most az ének lassúbb, vagy gyorsabb előadását (mint ma Andante, Allegro stb.) szabályozták, majd az egyes hangok erősebb, vagy gyengébb hangoztatására (forte, piano) vonatkoztak. Megbecsülhetlen találmány e téren a vonalak feltalálása, miáltal a hangjegy határozott helyzetet nyert, s az éneklőnek biztos vezérfonalul szolgálhatott az előadásnál.²⁾

Nagy Gergely buzgólkodása folytán a ker. egyházi zene fejlődése mind nagyobb mérvet öltött, s a buzgó hívek lélekemelő danái a távoli Frank- és Németországban is visszhangra találtak. Számos énekiskola alakult, melyek időközönként kántorokat bocsátottak ki, hogy az éneket s zenét a különböző országokban meghonosítsák. Híres énekiskolák voltak Metz, Soissons, Orleans, Paris és más városokban; Nagy Károly, a művészetek hatal-

mas pártfogója pedig Rómából hozatott énekmestereket, kiknek zenei művelt izléséről már csak azon körülmény is tanuskodik hogy a németek nyers, durva éneklését a vadak ordításához hasonlíták.¹⁾ Egyébiránt Németországban *Bonifacius*, mainzi érsek alapította az első énekiskolát Fuldában, majd Eichstädt és Würzburg városokban. Nagy tekintélyre emelkedtek e terén a st.-galleni és reichenau kolostorok, melyek számos kitűnő zenész képeztek. Ily kiváló zenészek voltak e században *Iso*, *Marcellus*, később *Ekchard*, *Hermanus* és mások. Legtöbb érdemet szerzett azonban az egyházi énekgy terén *Marcellus* tanítványa, a híres *Notker Balbulus* (megh. 912.) a *sequentia*k feltalálója, kinek e nemű énekei közül öt (*Veni S. Spiritus*, *Lauda Sion*, *Stabat mater*, *Victinae paschali* és *Dies irae* kezdetűek) ma is használatban van a római kath. egyházban.²⁾

A Nagy Gergely által alapított énekrendszernek egyik lényeges hibája az volt, hogy a kezdetleges hangjegyek az éneklőnek biztos vezérfonalul nem szolgálván, az énekek előadásában temérdek variáns állott elő. E baj orvoslásával számosan próbálkoztak meg, kik közül végre *Arezzói Guidó* 11-ik században élt szerzetesnek az teljesen sikerült. Az érdeme főként abban áll, hogy a vonalrendszer egyszerűsítette, s az eddigi bizonytalan neumak helyett a ma is használatban levő hangközöket és hangjegyeket hozta be, s azok elsajátítását gyakorlatilag is tanította. E nem kis fáradsággal járó munkájában az itt közölt, sz.-Jánoshoz írt hymnus s annak dallama volt segélyére:

Ut que-ant la-xis Re-so-na re-fib-ris- Mi — ra-
ges-to-rum Fa-mu-li-tu-o-rum Sol-ve-pol-lu-ti
La-bi-i-re-a-tum Sanc-te Jo-ha-nes.

Mint látszik e hymnus első hat ütemének kezdő hangjai lépcsőszerű emelkedést tüntetnek föl, mely megfelel mai C-dur skálánk felfelé menő zöngéinek, hol a félhangköz tudvalevőleg az *e* és *f* hangok között van. Az előttünk levő hymnusban e félhangköz a 3-ik és 4-ik ütem *mi* és *fa* szótagok felett levő hangjegyei közé esik. Az így megalkotott hat hangból álló lépcső hangjait aztán *Guido*, a nevezett hangok alá eső szótagokról nevezvén el, *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la* nevű hangsort nyert, mely a mai *c*, *d*, *e*, *f*, *g*, *a* elnevezéseknek felel meg. E rendszer egészen a múlt századig divatozott, csak akkor adatott hozzá a hetedik *si* szótag (ma *h*) az *ut* pedig *do*-val cseréltetett fel. *Arezzói Guido* Nagy Gergely Antiphonáját is leírta ez új módszer szerint, mely nélkül a zeneművészet sohasem érte volna el a tökely azon fokát, melyen az jelenleg áll.

Az ének dallamok mindezüideig egy hangra voltak feltéve, s maga az éneklés is természetesen ilyen egyhangú (unisono) volt. A két szólamúság első kísérleteivel *Houchald* (megh. 930), bencés szerzetesnél találkozunk. Ő a görög zene rendszerre támaszkodva, egybehangzóknak (consonans) csak az octav, quint és quart intervallumokat tekinté, s a szólamok ilyen egybekötését *Organum*-nak nevezé. *Houchald* az ő zenészeti értekezéseiben az

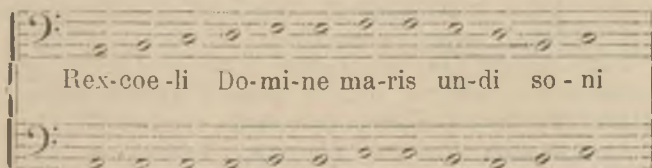
¹⁾ Az «egyházi hangnemek» szerkezetét s azoknak a mai hangnemekhez való viszonyát illetőleg lásd bővebben Ivánka S. «Óramutató» Sárospatak, 1882. 187—89. l.

²⁾ Először csak egy vonal használtott, mely megfelelt a bassus kis *f*-jének; majd később jött a második, jelezvén az egyvonalú *e*-t, s így tovább. E két első vonaltól vették nevüket a mai *f* és *e* kulcsok.

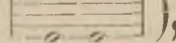
¹⁾ Warga I. «Ker. egyh. tört.» I. k. 255. l.

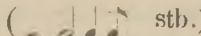
²⁾ *Sequentia* alatt ma egy zenei gondolat tovább fűzését értjük; mint önálló műfaj pedig oly éneket jelent, mely bizonyos gradualis énekek után szokott következni.

organumnak kétféle nemét különbözteti meg. Az egyik csak negyed, ötöd s nyolcadokban mozog, míg a másik unisonon kezd, majd másod, harmad s negyed hangközöket alkotva ismét unisonóba tér át pl:

E módszer feltalálása, fordulópontot képez a zene életében; ettől kezdve a dallam szabadabb mozgást nyert (dallam vezetés), s az egyes szólamok hangzási viszonya szabályok által lön meghatározva (contrapunct). Ez eljárás még a 12-ik században is divatozott; ettől kezdve azonban oly tételekkel is tettek kísérleteket, melyeknél az egyik szólam valamely zöngéje ellenébe a másik

szólamban több zöngét is állítottak (pl.)

minek eredménye a különböző értékű () stb.)

hangjegyek feltalálása, s az időméret alkalmazása lett.

A hangnem jelzés, s különféle hangkulcsok elméletével *Cölni Franco*-nál találkozunk először, ki ugyancsak a több szólamúságra vonatkozó munkájával az öszhangzattan megalapítójává lön¹⁾.

A zene elmélet ily magas fokú tökélesbülése mellett a gyakorlati zenészet sem maradt hátra. Egyes önálló zene-műfajok keletkezése mellett kezdetét vette a hangszerek nagyobb mérvű gyártása s ezek között a minket közelebből érdeklő *orgona építészet* is.

Talán nem lesz érdektelen ez alkalommal némi visszapillantást vetni a hangszerek e királyának történetére. A mai orgonák eredetét némelyek a khinai, indus, mások a héber síp művekben vélik feltalálni. Valószínűbb azonban, hogy a mai értelemben vett orgonák első készítője az alexandriai *Rteribius* volt, ki oly síp művet talált fel, melynél a sípok alá folyó víz, kerekék segítségével hozta mozgásba a fűvókat. Innen az ily orgonák *vízi orgonáknak* (*ὄργανον υδροφωνόν*) neveztettek, megkülönböztetésül a *szél-orgonák-tól* (*ὄργανον πνευματικόν*), melyek a 7 ik században jöttek divatba.

A frankokhoz az első orgonát VI. Constanfin, bizanci császár küldötte 756-ban, melyet aztán Kis Pipin a conpiegnei sz. Kornelie templomban állított fel. Németországban Nagy Károly alatt (812) lett e hangszer ismeretessé, hol Aochenben készült az első hydraulikus orgona. Ettől kezdve terjedtek el az orgonák a kath. egyházakban. Azóban, hogy mily tökéletlen volt az orgonák szerkezete még a 11-ik században is, mutatja a csekély hangterjedelem, mely alig állott 9—16 hangból, továbbá az a körülmény, hogy a sokszor 5—7 hüvelyk széles billentyűket két embernek ökölrel kellett egy lábnyi mélységre leverni, hogy hangot nyerjenek. Ily viszonyok között öszhangzatos játékról természetesen szó sem lehetett, elég feladat levén a játszóknak egy (t. i. a vezér) hangot is kicsalni e hatalmas hangszerekből. Szintén az említett században készült Winchesterben egy orgona, melynek 400 sija, 26 fűvója volt, s e fűvók mozgásba hozatalára 70 izmos ember kívántatott.

Hogy hazánkban mikor lett az orgona ismeretessé, erre nézve biztos adatokkal nem rendelkezünk. *Fessler* említi, hogy V. László idejében Pécsen és Zágrábban

két jeles orgonázó működött, miből gyanítható, hogy az említett korban az orgona nálunk is divatozott.

Az orgona egyes részeinek javításáról s célszerűbbé tételéről részletesen szólni e dolgozat keretén kívül esvén¹⁾, az orgonáról röviden még csak a következőket említem meg: a billentyűk idővel keskenyekké, könnyebben kezelhetőkké lettek, s a diatonikus hangok közé kronomatikusok is alkalmaztattak. A 15-ik században jött divatba a pedal, melynek feltalálója *Bernhard*, a velencei doge udvari orgonistája volt. A 16-ik században a változatos tökélesbítették s művészi beosztás alá vették; ekkor jöttek létre az u. n. «dugott» és «nyeltes» változatok. Végre a 17-ik században *Förner Keresztély*, mások szerint *Abt Vogler* adta meg az orgonák mai szerkezetét.

E kitérés után térjünk vissza tulajdonképeni tárgyunkhoz.

Az eddig említett zeneszerzők művei ránk nézve inkább történeti, mint művészi becsesél bírnak. A művészi becs onnan kezdődik, midőn a zene kifejezési eszközei, a hangszerek használatba vétetnek, midőn a dalnak hangszerekkel való kísérése megszülemlik; midőn megtalálják egymást a *melodia* és *harmonia*.

E találkozás nagyfontosságú úgy a világi, mint az egyházi zenénél. A zene e két ága közt a határvonal mind ez ideig élesen megvonva nem volt: most azonban e két ág külön válik, mindenik saját jelleget, formákat kap, melyek a kettőt egymástól teljesen elkülönítik. Ettől kezdve a költő egyénisége kidomborodik, zenéje bizonyos stilszerűséget nyer, s az eszmék harca kezdetét veszi.

Azon szerzők, kik az egyházi zenét, már mint ilyen *műzenét* kezelték, s annak fejlődésére nagyban befolytattak, a következők voltak: *Dufay Vilmos* (meghalt 1432-ben), ki alapítója lett a *németalföldi iskolának*, s kiben a *Canon*²⁾ kitűnő művelőre talált: *Ockenheim János* (megh. 1512), kiben korának zene-elméleti tudománya öszpontosult; ő találta fel a *fugát*³⁾ is, a melynek későbbi mesterkéltisége egyáltalában nem vált a zenei izlés hasznára. Jeles zenészek voltak még e korban *Willaert Hadrian* (szül. 1490): *Ciprian de Kore* (megh. 1565.), a *motettek*⁴⁾ híres szerzője: *Goudimel Claudius*, a zsoltárok megzenésítője és mások.

A németalföldi iskola nagy befolyással volt az egyházi zene fejlődésére. Számos műfajt teremtett, melyekben az ellenpontozat technikai művésze a tökély legmagasabb fokát érte el. A közösen (tenor) haladó vezér dallam (*cantus firmus*) fölé és alá meghatározott szabályok szerint önálló szólamokat írtak, melyek egymást utánozni, mintegy kergetni látszottak: végül pedig öszhangzattanilag egyesültek. E száraz műszabályok szerinti eljárás azonban nem ritkán szertelenségre vezetett, s az ily módon megalkotott zeneművek gyakran a keresettség és mesterkéltség bélyegét viselik magukon.

(Folyt. köv.)

Farkas Lajos.

¹⁾ Az orgonáról lásd bővebben C. F. Becker: «Der Orgel.» Lipce, 1843.; Oláh K. «Az orgona építészeti története.» (Zenészetűi Lapok 1876. évf.). Ivánka S. i. m. 228—57. l. stb.

²⁾ Canon alatt oly zeneművet értünk, melyben az első szólamot a második vagy harmadik szolgálilag utánoz.

³⁾ Fuga, oly ellenpontozatos műforma, melyben egy bizonyos dallam a különböző szólamokban felváltva ismételtetik; a dallamok e harcának nyugalma csak a mű végén áll be.

⁴⁾ Motett több hangú bibliai tartalmú éneket jelent; szerkezete sokban hasonlít a főnebb említett műfajokéhoz.

¹⁾ Ez elméleteket lásd bővebben id. Ábrányi K. «Zene történet.» Budapest, 1886. 40—48. l.

Nyílt levél.

— A sárospataki irodalmi önképző-társulathoz. —

Kedves ifjú barátaim! Nagy lelki örömmel veszek én tudomást mindig az ifjúság szellemi mozgalmairól, így a Ti „Ifjúsági Közlöny“-tök is mindenkor kedves vendég az én háznál, mennyivel boldogabbak vagytok Ti ma, mint mi valánk az elnyomatás szomorú esztendejében! Igazán «előttetek a küzdés, előttetek a pálya!» előttetek a tér, hogy munkálkodhattok, képezhetitek magatokat, előttetek a sajtó, melynek útján szerzett ismereteiteket nekünk is tudomásunkra juttathatjátok, s ha egybegyűltök irodalmi önképző-társulatotok gyűlésére, nem kutat utánatok a zsandár (mint az ötvenes években), hogy micsoda ország felforgató dologban fűjjátok a követ! Derék tanáraitok is szabadon tarthatják fel előttetek gazdag lelkeiket, nem citálják őket a policiára az auditoriumi cathedrán tartott előadásaiért. Mi ezelőtt 35—40 évvel igazán csak titokban, elrejtve a pislogó mécs lobbanása mellett izlelgethettük azokat, a melyeket Ti már szabadon élvezhettek!

Mondom: „Ifjúsági Közlöny“-tök mindenkor kedves vendég nálam, s mégis midőn ez év, folyó 3-dik számát végig olvasám — dacára a benne található talpra esett tartalomnak — olyan szomorú levertség foglala el lelkemet, s így szólék: Sárospatakon tehát nincs egy csepp theologus se? Mert én úgy szeretném, hogy e «Közlöny»-nek legalább három-negyedrészre theologiai (és jogi) munkálatokkal volna megtöltve, s csak a 4-dik negyed maradna a mai időben már — fájdalom — nagyon is elcsépejt szépirodalmi rész számára. E tekintetben tehát — a jelenések írójával szólván — nagyon némi panaszom ellenetek!

De ne vegyétek ezt zokon, kedves ifjú barátaim! Nem a sérteni akarás, aggatózás, vagy a felvont szemöldökű becsmélés szól hozzátok; hanem a jóakarati szeretet, mely nagyra becsüli ugyan a ti szorgalmatoskodástokat, de óhajtaná arra az irányra is felhívni e társulat theologus tagjainak figyelmét, mely irány művelése sokkal nagyobb fontosságot adna a Ti munkálkodástoknak s Közlönytöknek, mint akár egy katonakori vers, akár egy fiúmei út, vagy épen egy kedves lyrikus ismertetése.

Ime, ott vannak az Alma-mater gazdag könyvtárában a régi magyar ref. theologiai irodalom kincsei, nyúljatok közzéjök!

Azt az ifjút, kinek lelke a történelmi szakban gyönyörködik, szép kies mezőre fogja elvezetni *Iratosi T. János*. „Az ember életének boldogul való igazgatásának módjáról“ írott 1637. Löcsén nyomtatott könyve, melynek ajánlásában érdekes adatok olvashatók a magyarországi reformáció keletkezése és elterjedéséről. Felhasználta-e már valaki az adatokat? nem tudom. Ha igen, úgy keressetek mást; ha nem, kitűnő forrást nyit meg az illető közlő.

A ki az igaz apostoli és evangéliumi tudomány felől akar tudakozódni, az vegye elő *Szatmár-Németi Mihály* 1675. Kolozsváron kiadott **Domicáit**, annak előbeszé-

dében felségesen le van írva, hogy az igaz apostoli és evangéliumi tudomány a középkor setétségén át miként maradt fenn a ker. egyházban a reformációig, a mikor kitört és eget kért! Lehet hogy a dogma-történelemben tanuljátok is mindezt, a mi ott írva van, de így *in nucleo* nem adta még tudtommal senki, mint a XVII-ik század e tudós és munkás lelkipásztora, s a kutatás, mennyei örömet szerző forrásokra fogja elvezetni a vele foglalkozót! Mi felette igen fogunk örüdeni, ha e téren is látandjuk a Ti világozságtokat!

És hogy a jogászoknak is szóljak: vajjon a ti derék tanárotok *Orbán*, nem adott-e néktek egy kitűnő becsü leckét, péld. az alapítványi javakról írott feltűnő értekezésében? Hejh! he szeretnénk mi olvasni, hogy ti ezt miként aprózzátok fel, miként terem a lelketekbe elhintett mag, némely hatvan annyit, némely száz annyit!

Még egyszer kérlek ifjú barátaim! fordítsátok figyelmeteket az ilyenekre is, miket én most írtam, az áldások Atyja pedig koronázza meg a Ti élteteket, hogy mint az igaz magyar Sion reményei, nagy haszonnal forgozóldhassatok mindenekben! Isten veletek!

Gyoma, 1889. nov. végén.

Kálmán Farkas,
lelkész.

A mikor hálás köszönettel vettük e nagybecsű nyílt levelet, s örömmel közöljük az irodalmi önképző-társulat e szerény organumában, legyen szabad felvilágosítás gyanánt a következőket közölni: bizonyára igen szeretnők mi is, ha e Közlöny minden számában a tudományok a nagytiszteletű úr által jelzett irányból való munkálatok jelennének meg, s tartalmas értekezésekkel szolgálhatnánk t. olvasóinknak, a régi magyar irodalom termékei alapján. A múlt évben, ha nem is épen magyar irodalmi termékekre fektettük a súlyt, de azt hisszük, nem volt kevés az a theologiai tanulmány, melyet közöltünk, s megbocsát nagytiszteletű úr, ha kimondom, hogy a mult évben meg épen azért kapott a szerkesztő egy barátságos figyelmeztetést, tudtára adván hogy nem fiatal embereknek való ez. No hát így aztán a szerkesztő nem tud — minthogy nem is tudhat — mindenkinek eleget tenni. Aztán meg e Közlöny a mi felfogásunk szerint nem is akar sem theologiai, sem jogi szaklap lenni, hanem mindazt felöleli, a mit a «magyar irodalmi önképző-társulat» az önképzés céljából tagjai elébe tűz, mely a szó szoros értelmében szabadságot ad minden irányú munkálkodásra, s azt hiszem e Közlöny csak hű kifejezése a fentebbi sorok értelmében a társulat szellemi munkálkodása irányának. Legközelebbi számunkra vonatkozó híralata a nagytiszteletű úrnak az illem határai között nem vonhat maga után részünkről megjegyzést, s szívesen vesszük a jóakarati figyelmeztetést. A mennyire lehet igyekszünk elég érdekesen s tartalmasan összeállítani e Közlönyt, s ha nem mindig sikerül, nem rajtunk múlik. S végül még egyet. Valóban feltűnő közöny mutatkozik különösen nálunk pataki tanulóknál, többek megjegyzése szerint is, sőt hangsúlyozva lett nem egyszer egyik előadó tanárunk által is — a régi magyar irodalmi termékek iránt. — Úgy látszik, hogy mintegy irtóznak elődeinktől. . . . Volna rá megjegyzésünk, de jobb elhallgatnunk az okot, mely talán alapul szolgál e közönyösségnek, s elégnék tartom részemről is, ha nyilvánosan figyelmeztetve vagyunk ezen mulasztásunkra. Vajha meg tudnók hallgatni azt! . . . Nagytiszteletű úr pedig ne szünjék meg a fiatal növendékeket jóakarati tanácsaival mulasztásainak helyreplátására utasítani. Azt hiszem, mindnyájan köszönettel fogadjuk azt, mi fiatal emberek.

Szerkesztő.

TÁRCZA.

A nyárfa regéje.

(Ovid: Metamorphoseon. Liber II.)

Gyászolnak, s könyeket hullatva borúlnak a sírra
 Phoebus lányai, mert Phaëtont fedik ott a göröngyök.
 Nem szűnik panaszuk . . . „Jőjj vissza!“ . . . hiába kiáltják,
 Alszik a holt . . . felelet nem jő, bármint esedeznek . . .
 Már négyszer készül megtelni a hold, a mióta
 Sírba jutott Phaëton, kit kába ohaj teve tönkre.
 Még se szűnik meg a bús zokogás, sem a jaj-szó,
 Lelket ölö, szívet tépő bú van kebelökben.
 . . . S ime mi történik? . . . Phaëtu a legkorosabb lány,
 A mint porba feküdt: reszketve sikolt fel eképen:
 „Elvesztem! gyökeret vert lábam a földben.“ Azonnal
 Futva siet hozzá a szép hűg, Lampecié, de
 Állva marad ott ő is hírtelenül . . . a fiatal
 Phoebe pedig lombot ragad, a mint fürteihez kap.
 . . . Ennek lába gyökér, annak keze dús levelű ág.
 . . . S míg ezen ámulnak: puha héjjal lesz beborítva
 Testök a lányoknak . . . de szavuk még megvan egészen
 S hívogatólag szól mindhárom az édes anyához.
 . . . Hallja a szót . . . oda megy . . . de téboly vonja odább most.
 Lányai fák lettek . . . nincs kit csókolni, ölelni.
 Mit tegyen így szerető szívével? . . . könyjeit ontja
 S futkos alá-fel azok közt . . . nem elég csókolni a törzset,
 Kapkod a lombok után is, ráveti karjait egyre,
 Másat meg leszakít . . . s vér serked utána a fából.
 . . . „Édes anyám ne kínozz!“ sóhajtja ez . . . „Oh ne győ-
 törj hát!“
 Mondja amaz . . . „testünk ez a héj . . . élj boldogan anyánk!“
 . . . S elhal a szó rögtön . . . csak a bús anya jajszava hangzik.
 Míg a leányok most is sírnak e bús eseményen.

S.—II.

Egy kép a boldogság korából.

— Beszély. —

(Vége).

VI.

Teleky Sámuel kiszabadulva megalázó helyzetéből
 Bécsbe sietett fel. Vérig sértett, forrongó lelke, — az
 az iszonyú nap élénk benyomása alatt űzte, hajtotta, elég-
 tételt keresve. — Bejárta a hatalmas főurak palotáit,
 kikérte kegyüket ügye támogatására, nem restelt órákig
 állani a királynő elfogadó-termei előtt, hogy előadhassa
 végre a rajta és főúri rokonain elkövetett égbekiáltó
 sérelmeket. Mind hasztalan! nem akará meghallgatni alatt-
 valóját az áldott fejedelelemnő, a megtestesült jóság.

Végre egy öreg, jóakaró diplomata, a ki mintegy a
 múlt hára hagyott emléke, élt csupán a boldogság korában
 és még az őszinteséget is táplálgatta kebelében, meg-
 súgta neki egész jóakarattal, hogy ne igen nyúláljon
 abba a darázs-fészekbe, ne bolygassa a dolgot, mert vélet-
 lenül úgy beleszakad a fulánkja, hogy nem egy hamar

épül ki belőle. Jobb lesz, ha haza megy csikókat nevelni,
 gabonát csépeletetni, nem célszerű a leghatalmasabbakkal
 szembeszállani.

A fiatal ember megköszönte szépen a tanácsot s
 erősen ígérte, hogy legközelebb — felejtve szép lányt és
 drága hitvest — pakoltat s indul hazafelé. De mégis
 körülbelől ezt gondolta: «Jól van! védi a nyomorúttat, a
 királynői palást, a földi bíró ítélete nem sújthatja le, de
 majd porba dönti általam az istené.»

Lázás gyorsasággal e sorokat veté papírra «Uram!
 ön a legnemtelenebb eszközök segélyével — hisz jól
 tudom, hogy az ön műve — tönkre tette boldogságomat,
 kiméretlen modora megölte a legjobb, a legszeretőbb
 anyát, és dühe elfeledteti a legelemibb szabályokat is,
 melyekkel velem a gentelmannel szemben önnek a gen-
 telmannak, — ha becsületes ember, viselkednie kellett
 volna, — hivatalos ténykedésben bár, de brutálisul sér-
 tett, s így remélem, ha él önben a becsületnek és tisz-
 tességnek legkisebb szikrája: tudni fogja kötelességét!»
 gr. Teleky Sámuel.

E levél báró Bajtay Bertalan cs. k. testőrhadnagy
 nevére volt címezve!

A leuret gombját letörték, az udvarias segédek
 készséggel nyújtják feleiknek a hegyes vitört. Két alak
 áll egymással szemben, félig meztelenül. Az egyik idom-
 talanul hosszúra nyúlt termettel, nőies gömbölyű karok-
 kal, idegesen rángatózó válakkal, a másik herkulési
 izmokkal s egy szobor nyugalmával. Amaz a gyakorlott
 teremvívó, ez a hideg erő. Mindkettőnek arcát kigyulasztá
 a keblökben lángoló hév, szemeik titkos delejességtől
 égnek, kezök meg-megrándul a kínos várakozásban, s
 az összeért leuret hántó zizegést hallat.

Az utolsó taps elhangzott: egymásra rohannak. Pri-
 met döfött a kezdő, contraparaddal válaszolt az ellenfél,
 mindkettő a rappiért igyekszik, kiütni a gyors csapáso-
 kat osztogató kézről baloldali battutte-val. Nem sikerül!
 A magas alak teljesen elveszti önuralmát, és a düh hevétől
 megacélozva, a legveszedelmesebb vágásoktól sem
 riad vissza, a megtámadott hügadtan védi magát s várja
 az alkalmas pillanatot. Feszélyezni látszik ez esztelen
 modor, s bár gyakran beszűrhatott volna a heveskedés
 miatt, habozni látszik. Ellene észreveszi, s gúnyosan
 kiált reá:

«Csak szűrj kis öcsém, hisz nem sétatbot van kezed-
 ben! Rajta charmant fiú!»

E gúnyolódásra szemeiben is megvillantak a vészt-
 jósló tűzsugarak, vakmerő merészséggel egy lépéssel előre
 szorítá a lankadó küzdőt, óriási erővel — egy ligament
 csinálva kivágta kezéből a rappiért, s ugyane pillanat-
 ban éles hegye áthatolt ellene torkán.

Egy halk kiáltás s a test alázuhant, br. Bajtay Ber-
 talan melle utolsót hörgött s megüvegesedett szemei fény-
 telenül meredeztek a messziségbe.

Az anya egyik kívánsága beteljesült, mert a párbaj-
 ban elhaltakat csak a temető árkában engedé elhelyez-
 tetni a felvilágosodott üdvözítő egyház. Hát ugyan a
 másíknak lesz-e foganatja?

VII.

Barcsay Ágnes a királynő határozott parancsára, a bécsi apáca nénék intézetébe küldetett. Egyedül hűséges komornája Lisette kísérte. Iszonyú volt helyzete a komor falak közepett. Az átélt közelmúlt rémes órái, melyeknek minden jelenete ónsúlyljal nehezült lelkére, boldogságának, ábrándjainak kihavadt üszkei, a melyek gyöttrő fájdalommal kinozták vergődő szívét, egy pillanatra sem hagyák nyugodni. A jelen pedig komorságával, szeretet nélküli ridegségével nem hozhatott gyógyírt, enyhítő balzsamot fájó sebeire. Vágyott e rá nézve iszonyú helytől, máshova vonzotta szíve.

És ha olykor-olykor a délutáni órákban, midőn nem háborgatá őket a nénék vizsga kémkedése, midőn megszűntek vallásos oktatásaikkal gyötörni elkinzott lelkét, mondom, ha egy ily időben egyedül lehetett komornájával, oly édes örömet elesevegett menekülésről, szabadulásról. Lisette természetes furfangja eszelte ki a tervet.

«Nagyságos kisasszony!» suttogja halkan, ajkát Ágnes füleihez tapasztva, «a séta-kertben az igen alacsony falra, az esti ima alatt, midőn senki sincs ott, felkapaszkodunk, és aztán tudjuk, hol a Samu urfi lakása!»

«Hogy mehetnék én *oda* és *ilyen* ruhában!» felel lángvörös arccal a piruló lány.

«Kedves kisasszony, ne szemérmeskedjék már, hiszen csak nem akar itt elsorvadni ezek között a penészes falak között, meg hát vőlegénye is, vagy mi?»

«Régen volt az Lisette!» sóhajt fájdalmasan.

«A mi régen volt, újra is lesz: csak legyünk óvatosak és vigyázók. Ma estve kilenc órakor akár akar a kisasszony, akár nem, én biz még erőszakkal is kicipelem erről az átkozott helyről, hol csak fekete kámzsákat lát az ember.»

Ágnes felette izgatott volt, s hogy háborgó — lelki állapotát elrejttesse, imában keresett vigasztalást. Lelke megkönnyebbült, anyjának szelleme mosolygott le reá az angyalok karából.

Tervök kivitelére az idő is felette alkalmas volt. Sötét felhők gomolyogtak az ég szürke boltozatján, erős szélroham száguldott az utcákon, oly port verve fel, hogy lehetetlen volt pár lépésnyire is látni. Majd megeredtek az ég csatornái is, kövér cseppekben omlott alá a zuhogó zápor. Ki járna ilyenkor odakünn? Egész nyugodtan menekülhettek.

Teleky lakása a Prater északi részén volt. Mig oda értek, könnyű ruhájok teljesen átázott, széles ráncokban simúlt derekukhoz, a csípős szél arcukba vágta a hideg esőt s megdermeszté zsibbadt tagjaikat. Dideregve kopogtattak a garçon lakás ajtaján.

Teleky szobájában elmerengve ült. Fejét kezére hajtva gondolkozik az elmúlt napok izgalmas percei felett. Érzi, tudja, hogy délutáni párbaja nagy vihart fog kelteni a legmagasabb körökben is, és itt élete kockáztatása nélkül többé nem maradhat, menekülnie kell, de viszont nincs ereje, hogy könnyörtelen idegenek között magára hagyja egyetlen angyalát, imádott aráját.

Boszúsomja kielégítve, a kis galamb nem juthat többé a sas karmai közé, az aljas cselszövő elvette büntetését, oh de mit ér ő ezzel, hisz édene feldúlva, s boldogságának leégett fészket nem lehet, nem képes felépíteni. Gyöttrött szíve vergődve sugja: «szabadítsd meg őt!»

Ekkor nyílt az ajtó. Reszkető ajakkal, gyönyörítas örömmel — mint túlvilági álmjáró — rohant a belépő elé s míg forró ajkai csóktengerben fűrészték meg arájának hideg, nedves arcát, ittasulva suttogá:

«Ébren vagyok vagy álmodom, s kis tündérek játszanak velem csalfa játékot? Oh nem! te vagy itt örök üdvösségem, lelkem jobbik fele. Ne reszkess, ne félj, csókjaimmal melengetem zsibbadt tagjaid, el nem választ többé tőled csak a halál. . . . Hallod mint tombol a vihar, s ordít a fergeg: nekünk való idő. Elmegyünk egy kicsike kis faluba, hova nem hat el a hatalmasak karja s ott élünk boldogan! Madarak hűgása, erdő susogása, csörgő patakoknak lassú csobogása lesz altató dalunk: szerelemben élve felejtjük a múltat. Ugy-e eljössz velem?»

Csattanó csók zárta le a kérdező ajakat. . . . A sötétség jól eltakarja a száguldó kocsit.

Nem sokára ezután fiatal párt esketett össze — ott a határszélen — a bánhídi jó öreg tiszteletes. Mi tudjuk, hogy kik ők?! . . .

* * *

Bánffy Dénes sem kerülhette el sorsát. Nejének tragikus halála felrázta őt fásultságából. A kicsapongó mértéktelen élet különben is megrongálta testszervezetét, ez a lelkét támadta meg. Borral csitítgatá lelkiismeretének mardosó szavát, a legpazarabb mulatozások karjai között keresett felejtést.

És megtalálta nem az enyhülést, hanem a koldusbotot. Elzüllött lelkének egyensúlyát megzavarta a féktelen iszákosság. Szenvedésein megkönnyorült a jóltevő halál. «Egy hideg napon a sővény alatt megfagyva találták.»

Az anya átka beteljesült! . . .

Pazonyi Béla.

Két nap Fiumében.

(Vége.)

Remek épület a parton a monumentális olasz színház és a tengerészeti muzeum. Ez utóbbi tele van tengeri specialitásokkal: hajó-utánzatok, tengeri halak, kagylók, csigák, halász-eszközök, khinai, indus és más érdekességek, s isten tudná, még mi és mennyi az, a mi megbecsülhetetlen kincsévé teszi hazánknak ezt a muzeumot. Főleg két utánzat vonta magára figyelmünket: a halászat nemeinek s a Quarnerói öbölnek hű utánzata. Az épület magas finom művészi kivitelű oszlopos csarnokaival, izlésteljes berendezésével s tisztaságával, igazán meglepi az idegent.

A parttól helebb egy hosszú, nagy épület vonja magára az utazó figyelmét. Ez a dohány-gyár, egész nagy telep, hazánk első dohány-gyára. Óriás hordókban hozzak a hajók az amerikai dohányt, melynek összesajtolt leveleit szétszedik s egy pár napig vízzel telt kádakban tartják. Rengeteg nagy termekben 100 meg 100 nő dolgozik; egyik simítja, másik hajtogatja a leveleket, a har-

madik göngyölget, a negyedik takarót tesz az így alakulni kezdő szivarra, a sarokban pedig 7—8 éves apró lánykák készítik a virginiai szivarhoz szükséges szalmaszálat. Ezután a szivart léggel fűtött kemencékben szárítják ki s 8 hónap múlva bocsátják kereskedésbe. Megnéztünk vagy 6 ily nagy termet, hol tüdő-kinzó dohánybűzben szép olasz leányok dolgoznak meglepő ügyességgel, tréfálva és vidoran. Meg se tudja az ember sajnálni őket, pedig halvány arcuk nem nagy egészséget árul el. Külön osztályok vannak berendezve minden szakmának, cigaretté is átlag 7 millió készül el egy hét alatt. Feltűnő ügyességgel dolgoznak mindnyájan; hiszen ettől függ keresetük, úgy, hogy egy 4—5 tagból álló ügyes család havonként 200 forintot is megkeres. Rend, pontosság és szorgalom a lelke ennek az óriási gyárnak, a mire magyar ember alig volna képes; de az olasz tud tűrni és minden zúgólódás nélkül nehéz munkát dicsérettel végezni. A gyár mintegy 2500 munkásnak adja meg kenyerét naponként, kik a felügyelőkön kívül mind nők, jobbára széparcú, ábrándozásra hajló olasz leányok.

Nevezetes épülete még Fiuménak a torpedó-gyár. A papír-gyár a Fiumára partján; felette a Frangepánok regényes várával a trtati hegy oldalában. meg néhány nagyon látogatott kathol. templom, szép festményekkel, pazar berendezéssel. Mindenik épület egészen olasz ízlésű, félhenger-alakú cseréppel fedve. hogy a bóra, az adriai tenger eme számum szele és a sirocco le ne szórja onnan. Ha a bóra megjelen, ügyis iszonyú pusztítást végez az olaj- és fügefákban, és egyszerre 20 fokkal is lehűti a levegőt. Ennek dacára is Fiumében kályhát nem ismernek, ott már a hó igen ritkán esik, egy-két helyen.

Az ó-város házai nagyon sűrűn vannak egymásmellé sorozva, utcái csak sikátorok, gyalog is alig járhatni piszkos tereiken a hely szűke miatt. Itt a nép is rondább, mint az új-városban, mely már egészen nagyvárosi tisztasággal dicsekedhetik. Erdemes megnézni az ó-városban József főherceg egyszerű palotáját is hegyoldalon, szép, nagy kert közepén, honnan szép kilátás nyílik a tengerre.

A nap forró heve augusztus hó elején szinte elviselhetlen vala, jól esett megfürödni a tenger sós vizében, melynek fenekén, 3—4 méter mélyen is, a legapróbb moszatot is tisztán láthatni; pedig a tenger nagy tömegben egészen feketének látszik.

Este aztán betekintettünk egy osteriába (korcsma) is, a mi majd minden 10 lépésre van. Hát bizony szurtosak ezek, de az olasz azért világért sem innék más bort, mint az ő itt kapható «domácsiká»-ját, mely mellett egész éjszakát is végig dalol, éppen mint a magyar ember szokta. A «mezzo litro»-kat kancsóiban hordják, de igen erős és bizonyos émelygős utóíze van.

Ekként megismerve a várost és a népét, más napra két kirándulást tettünk a környékre. Az egyiknek célja *Buccari* (horvátosan: Bakar) volt. Egy fogatunk gyönyörű völgyön, a Drágán vitt át bennünket északkeleti irányban; nyaktörő, fáradságos úton, minőknek párja tán csak Schweizban lelhető fel, le és fel, egy-két horvát falun át Szent-Corsóba értünk, s kocsinkat ott hagyva, gyalog szerrel bocsátkozánk a meredek köves úton alá a magyar prot. előtt gyászemlékű *Buccari*hoz. Néhány perc után gyönyörű látvány tűnt elénk. Felhőkig nyúló kopár hegyek tövében kisebb hegyek, ezek alján nagy ódon épületekkel megrakott kisebbfajta város egy természetes tengeröböl nyugati sarkán, a havasi kárpátok tengerszemére emlékeztet. Ez *Buccari*. Útja csak a tengerről van, oldalt érdekesen kigyózdik fel 3 út, mintha lépcsőkön vezetne. Önkénytelenül is szegény gályarab papjaink jutának eszembe s elszorult szívemnek könnyesepp lett az árulója. Hisz innen csak egy út van, fel az égbe!

Merengésemből társaim továbbindulása rázott fel, kikkel aztán egy körutat tevének a város feletti hegyoldalon, tengeri hűs szellőtől csókdosva, kéjes mámorba ringatá lelkünket az elragadó panoráma. Nem sokára a *vesztegzár*hoz értünk, melyet I. Ferenc király építtetett s a hova a ragály alkalmával gyanús hajók szoktak kikötni, hogy 8—10 napig ott vesztegeljenek s csak a fertőtlenítés bevégezése után eveznek odébb az igazi kikötőhöz. A veszteglés ideje alatt senkinek sem szabad érütközni a hajó útasaival s még ennalót is egy sarkon forgó nagy vajt hengerben nyújtanak be a elzárt nagy termekbe. A magas kőfalakkal és széles sánccal körített kikötő kapuzatán latin felírat s alatta a magyar címer diszlik.

A vesztegzártól nyaktörő úton végre, folyvást a tengerparton, szinte gyorsított mohóssággal szíván tüdönkbe az üdítő lágy levegőt, megérkezénk Fiuméba. A *Deák-Hotel* izléses eledele bizony jól esett a tour után s szinte barátságot kötöttünk azzal a pincérrel, a ki — bár németesen — magyarul beszélgetett velünk.

A ki Fiumében megfordul, valami ellenállhatlan varázsszerű csábítja, hívja *Abbaziába*. Hisz nem is messze, tengeren alig egy órányira van Fiumétól, akárcsak Siófoktól Balaton-Füred. Sok lőtás-futás, magyar, német, olasz kérdezősködés (a miből persze semmit sem értett, nem tudom, ki hibájából, a kérdezt) után végre szerencsésen megtaláltuk azt a személyhajót, mely *Abbazia* felé vala indulandó. Három óraker felszedték a horgonyokat s ringva, finom ingással megindult velünk az «*Abbazia*». A ki még nem utazott tengeren, el se képzelheti azt az élvezetet, azt a gyönyört, a miben részesít a tengeri út. Méltósággal, komoly lassúsággal emeli hátára a hajót, melynek kerekei zúgva csapdossák a tenger hullámain s egész nagy port vernek fel a darabokra tört vízeseppek-ből. Utána örvények s két széles, egymástól távolodó vonal húzódik a felhaborgatott csendes tükör felületén. Merengésemből az ébresztett fel, hogy olasznak, németnek vélt útársaim ajkáról egyszer csak a mi édes, szívig ható magyar nyelvünket hallom beszélni. Érdekes eszlódás! A 120—150 útas német beszéde egyszerre magyarba csap át, s az egymást kölesönösen németnek sejtett társaságról kisül, hogy ez egy kis magyar haza. (Mégis csak okos ember az a zónás miniszter, még a tenger is magyarosodik általa!).

Abbazia kellemes fekvésű üdülő hely, Istriának méltó gyöngye, kényelemmel, üdülési eszközökkel pazarul ellátott déli fürdő. Egy nagy erdő az egész, a *Monte Maggiore* lábánál, az *Adria* kies partján, tele pompás épületekkel, díszes sétányokkal, virágágyakkal; de — a mi figyelmünket leginkább lekötötte — az öt világrészbeli pazarul összehordott disznóvényekkel. Legszébb épülete a *Stefánia-szálloda*, s legélvezetesebb a tengerre kiugró 3, korláttal ellátott helyen tartózkodás. Valami elbűvölő varázs kapja meg lelkünket. A tenger épen kissé hullámozik; a tinta-szerű sötétkék vízből fel-felemelkedik egy-egy zöld hullám, közeleg felénk s a parti sziklához érve, finom fehér porrá zúzódik szét. A titkos moraj, beszéd, zajlás, zsongás-bongás szinte csalfa szirénként hív, csalogat a hullámok közé, s úgy szeretne örökké itt lenni, itt meghalni az ember. A költészet titkos, mély varázsa bűvöl, ringat ábrándba minden érző szívet. Csak ez az, a mit honunk földjén fel nem találhatunk; mert mint üdülő hely s regényes vidék, a Balaton környéke s főleg *Füred* jóval felülmúlja az arisztokrácia által annyira elhíresztelt *Abbaziát*. Csak tengere nincs hazánknak.

De vége az ábrándozásnak, itt az «*Abbazia*» s vár reánk. Felültünk hát, hogy talán örökre kigyönyörködjük magunkat még egyszer a tengeri úton, s élvezzük a csendes ringást, melyben a bölcsödalt a habok suttogása

képezi. Viharunk nem volt, pedig egy kicsi nem ártott volna, legalább eldicsekedhetném most vele.

És ezzel Isten hozzád magyar tengerpart, természet remeke! A gyönyört, melyet nyújtál, kitörölhetlenül véstem szívembe, emléked elkísér egész éltemen át, elkísér siromig. Magyarabb is lehetnél, az igaz; de így is büszke rád minden magyar ember, mert vidéked szépségével elbűvöl, lakóidtól szorgalmat, ügyességet tanulunk s tanuljon is mindenki. Áldom a sorsot, hogy somogyi supplikánssá tett, áldom Barosst, hogy felalálta a — zónatarifát.

Rácz Kálmán.

Jogász-táncestély.

(1889. december 7.).

Megkezdődött a farsang. Jóelőre, hogy mintegy kárpótolva legyenek a lányok a hamvazó szerdával korán beköszöntő böjti szünetért. . . Mert hát 1890-ben nem lesz hosszú a farsang, alig hét hét, a mi bizony a fáradhatlan táncosoknak nem valami sok, különösen itt Patakon, hol a bálók nem nagyon kergetik egymást, s megtörténik olykor-olykor, hogy egyetlen zártkörű táncestélylyel kell beérnie a farsangoló közönségnek. Jól tették azért jogász kollegáink, hogy az úttörés munkáját elvégezték, s a papák erszényét idejekorán kezdték hozzászoktatni a rendes apályhoz.

Régi szokás az, hogy jogász mulatságokon van a legtöbb nagy lánygyáva avatás. Épen az tette a jogászbálokat oly híresekké mindenütt, hogy azok a kis lányok, kiknek eddig csak házi mulatságokon volt szabad kedvökre kitáncolni magukat, egyszer csak jogász-bálra vitetvén: attól az időtől fogva isten ments őket kicsikének nevezni. . . Nos . . . a tegnap egy heti jogász-táncestélynek épen ez volt a szignaturája s ez adja meg az alapot a reporternak, hogy tudósítást írjon róla. S bocsánat, ha közhírré teszem, hogy Patakon a jogász-táncestélyen sok-sok eddig kurta-ruhás leányka lett egyszerre nagy lánygyáva. Nem árúlok el nevöket, mert ki tudja, nem állnának-e bosszút rajtam a lítás orrú, bájos arcú, tündöklő szemű lánykák, kik ellen mi sem védhet meg egy magamfajta fiatal embert? . . . Rábízom olvasóimra, az alább elsoroltnevekből válaszszaák ki, a melyiket tesszik s fogják rá, hogy annak bájos tulajdonosa most cseperedett fel bakliból nagy lánygyáva. Én ártatlannak érzem magamat ilyen formán, mert kinek-kinek szabad tetszésére bízta a találgatást.

Ime, a névsor, nem a szokott abc-e rendben előlről, hanem összevissza, hogy még árnyékát is kikerüljem annak, mintha valami módon el akarnám árulni azokat, kik nem régen lettek nagy lánygyává: *Zsindely Mariska, Benedek Ilona, Kérészy Emma, Németh Ilma, Katona Mariska, Takács Margit* (Örmezőről), *Árvai Ilona, Finkey Erzsike, Marasca Vilma, Steinfeld Irén, Nádaskay Mariska, Emödy Etelka, Zombory Margit, Meczner Margit, Klimko Edith* (Beregszászból), *Keresztfalvy Hilda, Eperjesy Ilon, Tóth Jolán* (Felfaluból. Gömörm.), *Kapitány Bella, Stenger Anna* (Budapestről).

Volt tehát kikkel rügni a port, járnai a négyest s

hajtani a szellőt a frakk szárnyainak segélyével. Nem is volt, nem is lehetett panasz egy részről sem. Szokatlan nagy számmal jelentek meg azok, kikért a jogászszív oly hevesen dobog s oly lelkiismeretesen törődnek a rendezés prózai munkájával. De nem veszett kárba fáradságuk, hiszen olyan diszes hölgy- és úri közönségük volt a lányok ragyogó sora mellett, minő csak ritkán látható a pataki városháza nagy termében.

Ime, a hölgy közönség, melyek egy része szintén részt követelt a Terpsichore által nyújtott élvezetből: *Ballagi Gézáné, Emödy Dánielné, Eperjesy Józsefné, Fejes Istvánné* (S.-a.-Ujhely), *Finkey Józsefné, Lehóczkyné-Finkey Róza*, (Hernád-Németi), *Harsányi Mihályné, Kapitány Jánosné, Katona Zsigmondné, Kérészy Istvánné, Maklári Miklósné, Meczner Gyuláné, Nádaskay Zsigmondné, Németh Lászlóné, Pádköry Antalné, Pásztor Sámuelné, Tarnóczy Tivadarné, Turján Gáborné* (Petrahó), *Takács J.-né* (Örmező), *Zsindely Istvánné, Zombory Emödné, Marasca Julia, Ráczné* (M.-Izsép).

Hogy teljes legyen tudósításom, el kell sorolnom az úri közönséget is, mely szintén tekintélyes volt s emelte a táncestély fényét. Ott voltak: *Dr Ballagi Géza, Dr Harsányi Károly* (Tisza-Lök), *Hodossy Béla, Kérészy István, Kun Béla, Kun Pál, Maklári Miklós, Meczner Gyula, Nagy Gusztáv, Pásztor Sámuel, Rácz Lajos, Tarnóczy Tivadar, Dr Wohl Márkusz, gróf Sztáray Tassilló* (Kis-Várda), *Turján Gábor* (Petrahó), *Füzesséry Elemér* (Kis-Várda), *Takács J.* (Örmező).

A fiatal embereknek névsorát nem közölhetem, de meg nem is szokás. Meg lehet, hogy még jobb kedvvel járnak ezután a csárdást, ha ki emelnők, ki volt legvigabb, kinek állott legjobban a tánc, kit választottak a lányok legtöbbször; de bocsánat kollegák, ott, ahol a hölgyekről kellene szólanom, ott titeket mellőzlek. Ne ijedjenek meg azonban a lányok sem, nem árúlok el semmit, de semmit. De csak egy föltétel alatt, melybe a szerkesztőm is bele-nyugodott: viszontlátást ígérnek a január 5-iki theologus mulatságra! . . . Mert hát ez is lesz jó idő multával, nem törödvén theologus barátaink az egyházi kánonok egy-némely cikkével, mely megtiltja a táncot. . . Szerencsétessék őket is, hogy olyan szép koszorút köthessenek nevökből, mint most tehetem. . . Tudom, hogy bájos magácskák nem múlik; kérjék az apácskákat, nem köszívű emberek ök! . . . Úgy-e megteszik? . . . Úgy a viszontlátásig bájos hölgyek.

Reporter.

EGYLETI ÉLET.

a) A „*magyar irodalmi önképző társulat*”-ban a pályakérdésekből eddigelé már négy járt le és pedig elég kedvező eredménnyel, de csak részben, mert a dalra kitűzött két aranyat most sem nyerte el senki, mint a mult évben, azért e díj még egyszer kitűzetett. A balladára beérkezett egy munka pedig csupán dícséretet nyert. Szerzője: *Szathmári József*, IV. éves hittanhallgató. Teljes sikerű volt a *költői beszély*, melyre három munka érkezett s

kettő díjaztatott, egyik 8 a másik 6 frttal. Amannak szerzője: *Szathmári József*, IV. é. h. h., emezé *Stépan Géza* IV. é. joghallgató. — *Beszélylyel* négyen pályáztak a 12-frtos Profét-díjra s a díjat a III-ik számú nyerte el, melynek szerzője *Szathmári József*. Legközelebb az állatéletteni kérdés jár le.

b) *A gyakorlati theologiai* órák mitsem veszítettek régi érdekességükből s tanulságos voltukból. Igazolják ezt a tárgyalt kérdések, melyek közt szóba került a különböző theol. irányok fejlődése, jelleme (melyet később részletesebben fejtegetünk) s egyháztársadalmi életünknek az a napi kérdése: Az u. n. *közpapok*: érdekében indított mozgalom 1. jogosult-e prot. elvi állásponton? 2. Indokolt-e a gyakorlati élet tanulsága és szükségéi alapján? és végre 3. célszerű-e és ha talán igen, mit lehet e mozgalomtól várni az általa kitűzött cél érdekében?

E kérdéshez hozzászóltak a következők:

Tüdös István, ki jogosulatlanak tartja a mozgalmat elvi állásponton azért, mert prot. elv szerint a papok között különbség nincs, válaszfalak fő- és közpapok elkülönzésére nem emeltettek a protestantismusban, s így egy nem létező valaminek érdekében mozgalmat indítani nemcsak jogosulatlan, de egyszersmind értelmetlen is, absurdum valami. De indokolt a gyakorlati élet tanulságai s szükségéi alapján azért, mert a mai hierarchikus irányzatú mozgalmak között félreismerhetlen az a jelenség, hogy különbség van pap és pap között s különösen a ref. papság az anyagi helyzet nyomasztó volta miatt tekintélyében nagyon alászállt, s így csakugyan van szükség olyan mozgalomra, mely ezen segíteni akar. De ezzel szemben újlag helyteleníti, s így a harmadik kérdésre nemmel felel, tehát nem tartja célszerűnek a mozgalmat azért, mert egy lapnak, s olyan szellemű lapnak a megindítása, mint a szóban forgó mozgalomhoz szegődött „*Közpapok Lapja*”-ja sohasem fog orvoslást nyújthatni a bajokkal szemben; nem az a tervezett egyetemes papi értekezlet sem, mert ott csak újlag ismételtetnének azok a frázisok, melyek a lapokban oly sokszor előadattak. Így a mozgalomtól nem is remél semmit, hanem igenis, hangsúlyozza azt, hogy annak, miszerint „*közpapok*” vannak: maguk a *papok* az okai, kik nem folynak be egyházügyeink vezetésébe úgy, a mint joguk s kötelességük volna.

Dusza János: Nem foglalhat állást a mozgalom mellett, mert nálunk nincs főpap és közpap, s amennyiben a jó rend érdekében ez volna is, ilyen mozgalmat Erdélynek megindítani nincs joga. A gyakorlati élet se indokolja, mert a tervbevett szövetkezet elvei nem indokolhatók. Hisz elődeink még szegényebbek voltak s e bajon a kormányzó-testület is igyekszik segíteni. A kormányzók szigorúsága is a jó rend érdekében szükséges s ezért felesleges érzékenykedni, hanem igyekezzék inkább kiki az elvesztett papi tekintélyt a tanácskozásokban résztvevés által visszaszerezni. Célszerűnek se tartható e mozgalom, mert az eszköz, a „*Közpapok Lapja*,” az irodalom eme fattyúhajtása jó gyümölcsöt nem teremhet.

Rácz Kálmán: Már maga a név is 1-ször protestáns

elvelles, mert az egyetemes papság eszméjének megtagadása és 2-szor érthetetlen, mert maguk a név szülőatyjai sem értik, amennyiben az ő mozgalmukba még a világiakat, sőt a püspököket is be akarják vonni. Maga a mozgalom nem jogosult, mert a hivatalos egyházi hatóságok kijátszása, a hivatalos aknamunka nem egyéb, mint a szabadság szép protestáns eszméjének meggyalázása; már pedig ezt teszi az a néhány ember, a ki jobb sorsra érdemes buzgalommal minden kormányzati felsőség ignorálásával «közpapok szövetkezetét» törekszik összehozni. Ez a libertinusokra emlékeztető féktelenkedés. A kérdés második részére azonban igennel válaszol, mert a papi szegénység és a választási mizériák megszüntetése indokolt és szükséges, és ennek az érdekében minden lehető elkövetni kötelességünk. De nem ilyen eszközökkel; hisz az ajánlott püspöki kinevezés csak a hierarchiát emelné hallatlan tetőpontra, s e következtlen ajánlaton a mozgalom vezetőinek igazán keserű gyümölcsöt teremne. És ezért e mozgalomtól várni semmit se lehet. Tisztességes cél tisztességes eszközöket enged meg csak, s az e fajta irodalmárkodás, mely csak rágalomban, gyanúsításban, izgatásban leli fel üdvözítő eszközét, többet árt, mint használ, s mint ilyen, csak szánalomraméltó rugódózás. Célt érnie lehetetlen és képtelen reménykedés.

Réz László: Protestáns elvi állásponton jogosulatlan, mert mindnyájan egyenlők vagyunk. A gyakorlati élet szükségéi azonban — a gondolat- és lelkiismereti szabadságnak sokak által való megtagadása s ennek folytán hierarchikus törekvések (kandidáló-bizottság) — indokolják e mozgalmat, mert nem a papságért van a nép, hanem a népért van a pap. Célszerű is, mert «a ki hallgat, beleegyezik», s a hierarchikus törekvés előtt szemet hunyni nem szabad. Eredménye is lesz e mozgalomnak, t. i. igazságosabb törvények előkészítése, közvetve a papság anyagi helyzetének javítása, a nagy papok jobb útra terelése azáltal, hogy őket magukbaszállásra indítja.

Szathmári József a mozgalmat protestáns elvellesnek, a gyakorlati élet szerint indokolatlannak és célszerűtlennek tartja.

Ezek után a társulat következőkben állapodott meg:

Miután protestáns és főleg kálvini elv szerint nemcsak külön papi kaszt nincs, hanem még egyetlen jog sincs olyan, a mely egyik lelkészt a másiktól megkülönböztetné (mert mindenik képessége szerint választó és választható s minden egyházi funkciót, még pap- és templomszentelést is egyenlő joggal végezhetnek): ezért elvi állásponton a «közpapok» (?!) ismeretes mozgalmak nem jogosult. A második kérdésre a gyakorlati élet szintén tagadó választ ad. Arra, hogy az egyetemes prot. egyházat oly szidalmakkal illeti, mint azt a mozgalom irodalmi organuma teszi; arra, hogy nyomorult jajveszékelésünkkel az egész egyházi életet pelengérré állítsuk, Erdély miatt, a mely — ha hajai vannak — maga csinálta magának: ezekre semmi okot nem adott a mi egyháztársadalmi életünk. A szegénység és lelkészválasztási misériák (ezek a szemfényvesztési célul hirdetett bajok) bizony régóta foglalkoztatják egyházunk nagy gondolkozóit úgy,

mint egyszerűbb szolgálót, s ezek ellen külön jajveszéké-
lési mozgalmat megindítani indokolatlan orvosság. Hogy
végre mit lehet e mozgalmától várni? Várhatunk igen
szép frázisokat, hogy emelni kívánja a papság szellemi
képzetségének színvonalát (mintha ez nem volna min-
denkinek forró vágya!), gyógyítani az egyház beteg tes-
tét (így?!). De vannak már pozitívabb gyümölcsei is: a
papokat püspöki vagy consistorialis kinevezés útján kell
elhelyezni (nem riadsz-e vissza ettől, protectio nélküli
lelkész?), érvényesíteni kell az 1848-iki vallási törvény-
cikkeket, de akkor ám «nem kell szélbaloskodni a kor-
mány ellen» (tehát polgári téren legyünk rabszolgák!):
nevetséges naivitással papíroson gyűlés tartatik, hol szó-
nokolnak, szavaznak; már az is ki van mondva, hogy
a mai hazai ev. ref. egyházszervezet nekik nem kell s
több eféle. Így, ilyen eszmékkal bizony csak a bajokat,
a sebeket szaporítjuk, hanem ha vannak okok ilyen ke-
serű kifakadásokra, azok ellen csak egyetlen célszerű és
méltó eszköz van: az, hogy jóigyekezetű emberek eféle
meghurcolása helyett tessék a papságnak eszméit ott érvé-
nyesíteni, ahol azoknak természetes helye van, a *megyei
és kerületi gyűlések zöldsztalánál.*

—z—n.

c) A *jogászegylet* élénk munkásságot fejtett ki e
szorgalomszakban a tudományos önképzés terén. November
21-én egy nyilvános vitatkozást tartott, melynek tárgyát a
Finkey Ferenc III. é. jh. által kitűzött azon kérdés képezte:
vajjon helyeselhető-e a fényüzési adó, s megtűrhető-e
az államháztartásban. A vitatkozás Ballagi Géza, mint
szaktanár és nagyszámú hallgató közönség jelenlétében
folyt le. *Finkey Ferencz*, mint kitűző emelt először szót,
s helyteleníté a fényüzési adókat, mint a melyek a kul-
turát hátráltatják, közgazdasági hátránnyal járnak, helye-
sen ki nem vehetők, törvénykijátszásra adnak alkalmat s
nagyon keveset jövedelmeznek. Beszédét Leroy Beaulieu,
Kantz, Proudhon stb. műveiből vett idézetekkel s pél-
dákka lillusztrálta. Utána *Rácz György*, III. é. jh. szolt, ki
a kihívást elfogadta s *Finkey* ellenében a fényüzési adók
helyességét s megtarthatóságát igyekezett bizonyítani,
különösen gyakorlati szempontból. Hangsúlyozta ez adó
tárgyainak helyes megválasztását, az osztó-igazság köve-
telményét, hogy a gazdagok ne részesüljenek adómentes-
ségben és ez adók nem épen megvetendő pénzügyi ered-
ményét. Hozzászolt a tárgyhöz *Horváth Zoltán*, III. é. jh.
is, szintén a fényüzési adók mellett foglalván állást. A
két vitatkozó zárbeszéde után *Ballagi Géza* jogtanár úr
egy hosszabb, tanulságos és élvezetes beszéddel döntötte
el a vitát, olyformán, hogy míg elméletileg helyet adott
Finkey legtöbb érvének: gyakorlati szempontból s átme-
netileg mégis *Rácz*nak adott igazat, s a fényüzési adók-
kat ma még lentarthatóknak nyilvánítá. Felsorolta azt
is, mely tárgyakat tart helyesnek fényüzési adóval ter-
helni s mindkét vitatkozó túlzásait s némely tévedéseit
helyreigazítá; beszédét befejező buzdító szavait a köz-
gyűlés és a hallgatóság dörgő éljenzéssel fogadta. — Tar-
tatott ezenkívül 2 felolvasás is, ugyancsak a mult hónap-
ban. Az első volt *Rácz Györgyé*, Az amerikai kivándor-
lásról; másik *Szilva Béla*, II. é. joghallgatóé, A socialisták

álláspontjáról a tőkével szemben. A felolvasások még
bírálat alatt vannak. Nem hallgathatjuk azonban el itt
azon megjegyzésünket — miután ezt már a mult évben
is tapasztaltuk — hogy míg a vitatkozások nagyszámú
hallgatóság előtt történnek: a felolvasásokra, melyek zárt
üléson tartatnak, rendesen kevesen jelennek meg, a mi
pedig kedvetlenítő lehet a felolvasásban s a felolvasás
tulajdonképeni célját is meghiúsítja, csaknem eredmény-
telenné teszi. — Újabban ismét egy vitatkozás van készü-
lőben, nevezetesen *Szilva Béla* tűzött ki egy vitatételt a
szükségbeli polgári házasságról. — Meg kell még említe-
nünk, hogy az egylet revideált alap- és házszabályait
kinyomatta; szakkönyvtárát számos becses munka meg-
hozatalával gyarapította, úgy, hogy könyvtára — hozzá-
véve tek. Ballagi Géza és Krüzselyi Balint urak, vala-
mint több egyleti tag ajándékait is — a nevezetes s leg-
szükségesebb eredeti és fordított jogi műveket magában
foglalja s az egylet tagjainak a tanulásban és tanulmányo-
zásban nagyon kényelmes módot és alkalmat nyújt. —z.

d) A „*gyorsíró-kör*“ 16 taggal alakult meg.
Tanárelnöke az egyletnek nincs, hanem tisztán ifjakkól
áll a hivatalnoki kar s ez évben a következők töltik be
az egyes állásokat: elnök-pénztárnok *Rácz Kálmán* IV. é.
th., az egylet mult évi vezetője: alelnök-ellenőr *Finkey
Ferenc* III. é. jh.; jegyző-könyvtárnok *Benke István* IV. é.
th. E hó 7-én tartotta első havi versenyírását, s ez oly
szép eredményt mutatott fel, mely a mult évi nagy ver-
seny eredményét is felülmúlta. Nevezetesen a versenydíj
nyertese, *Finkey Ferenc* III. é. jh., egy perc alatt 274 szó-
tagot; *Sípos József*, IV. é. hh. pedig 229 szótagot. A kezdő
tanfolyamon melyet az alelnök vezet, 29 ifjú tanulja a
levelezési gyorsírást és pedig úgy az akadémiai, mint a
gimnáziumi ifjak közül; a mi az előző évekhez viszo-
nyítva, szintén igen nagy létszám.

e) Az „*ifjúsági sakk-egylet*“ 27 tag-
gal alakult meg. Hivatalait következő egyének töltik
be: tanárelnök *Szivos Mihály*, gimnáziumi tanár úr; ale-
nök *Sáfrány Lajos* I. é. th.; pénztárnok *Kalassay Sán-
dor* VIII. oszt. t.; jegyző *Szilva István* I. é. th.; ellenőr
Mikola Árpád VIII. o. t.; bizottsági tagok *Ölbei Béla* VIII.
o. t. *Végh Elemér* VII. o. tanulók. Kivánatos volna, ha
ez egylet kissé nagyobb érdekeltséget tudna kelteni, p. o.
a versenyek nyilvánossá tétele által olyformán, hogy az
ifjúság jelenlétében rendeznének ilyeneket. Eddig alig tud-
tunk ez egylet köréből valamit jelezni, már pedig ha a nagy
világban igen érdeklődnek a sakkversenyek iránt, mért
ne lehetne közöttünk is némileg felkölteni ezt az épen
erre irányuló egyletnek?

f) Az „*ifjúsági zeneegylet*“ végre-valahára
megalakult és pedig igen tekintélyes számú tagokkal. Az
egylet vezetését *Pásztor Sámuel* tanár úr vállalta magára s
így eleje van véve azoknak a korábbi hibáknak, melyek az
egylet fennállását veszélyeztették. Ifjúsági elnököt sem úgy
választott az egylet, mint ezelőtt, t. i. hogy az egyleten
kívül állók köréből, hanem a rendes tagok közül, hogy a
régebben e tekintetben is mutatkozott kellemetlenségek ne
újúlhassanak meg. Ez állást *Stépan Géza* IV. j. h. tölti be.

Másik hivatalnok a az egyletnek *Finkey Ferenc* III. é. jh., ki a jegyzői s ellenőri kötelességeket teljesíti. A tagok száma 18. Hetenkint két óra tartatik. Reméljük, hogy a régi jó-hírnév csakhamar vissza lesz szereve.

f) Az „*Erdélyi önképző-kör*“-be 27 tag iratkozott be. Tanár-elnökké a társulat egyhangúlag *Kovácsy Sándor* tanár urat választá, ki elfogadván a választást, megjelent a körben s tartalmas beszédben fejtegette a körnek s általában az önképzésnek hivatását és hasznát, egyszersmind szükséges voltát. Serkentette a tagokat a munkásságra, kitartásra, hogy igyekezzenek jól felhasználni az időt s ne engedjék azt úgy elröpülni, hogy méltatlan munkásoknak találtassanak az év végén. Azután a hivatalnokok választására hívta fel a tagokat s az egyes állásokra a következő ifjak lettek megválasztva: titkár *Eperjesy Lajos* VIII. o.; pénztárnok: *Nagy Ferenc* VIII. o.; ellenőr: *Kérészy Árpád* VII. o.; könyvtárnok: *Tomory Pál* VIII. o.; alkönyvtárnok: *Bertók Béla* VII. o.; jegyző: *Cecz András* VII. o.; aljegyző: *Schwarc Arnold* VII. o. tanuló.; az alelnök *Kalassay Sándor*, VIII. o. tanuló még a mult évben lett megválasztva.

Pályakérdésekül a következőket tűzte ki a kör:

I. *Irodalomtörténeti tanulmány.* Tárgy: „*A Zrínyiászt* *aesthetikai méltatása*“ Díja 8 frt. Beadási határidő ápril 19.

II. *Történelmi tanulmány.* Tárgy: *II-ik Rákóczy Ferenc.* (Élet és jellemrajz.) Díja 8 frt. Beadási határidő márc. 8.

III. *Életkép.* (Versben vagy prózában, azonban versben írotnak előny adatik.) Díja egy darab arany. Beadási határidő december 7.

IV. *Műfordítás.* Tárgy: *Goethe „Der Todtentanz“* című művének alak és tartalom hű fordítása. Díja 1 darab csász. arany. Beadási határidő nov. 23.

V. *Elemzés.* Tárgy: *Arany János „Rodostói temető“* című költeménye. Díja 1 darab csász. arany. Beadási határidő febr. 8. Kijelölte a társulat a versenyszaválási darabokat is; a verseny napját január 25-re tűzte ki. Kömoly szaválásra: *Jókai „A honvéd özvegye“* című verse; vigirányúra; „*Az orr*“ című monológ van kijelölve, az első 6, az utóbbi 4 frt. díjjal.

APRÓ HIREK.

— *Alapvizsga.* A szeptemberről decemberre halasztott theologiai alapvizsga az elmaradt három vizsgálandó ifjúval e hó 5-ikén tartatott meg a szaktanárok jelenlétében, *Mitrovics Gyula* és *dr Lengyel Endre* urak elnökléte alatt. Az eredmény jó. Egy jelesen képesített, a másik kettő jól. Amaz *Sütő Áron*, emezek: *Bodnár Béla* és *Móré Elek*.

— *Írásbeli tételek.* A jelen iskolai évre a II. éves hittanhallgatóknak alapvizsgái írásbeli tételekül főiskolánkban a következő tárgyak tűzettek ki: a) A tridentí zsinat minő körülmények között jött létre, miként folyt le, elérte-e célját s minő eredménye lett a kath. egyházra nézve? b) A Saul és Dávidról szóló elbeszélésben előforduló ellenmondások és ismétlések isagogikai szempontból. — A debreceni főiskolában pedig ezek a tételek: a) Pál apostol élet- és jellemrajza. b) Az ind vallás rendszer ismertetése, főbb tekintettel az etikára. c) A constantí zsinat leírása, vezértagjainak jellemzése és annak kiderítése, hogy a zsinat reform elvei mennyiben törtek útát a reformációra.

— *Furcsa hálálkodás.* A „*Közpapok Lap*“-ja című egyházi közlöny november 29-iki számában ilyen hálálkodás van a különféle rovatában: «Hála Istennek! Több értesítőből örömmel olvastuk, hogy a theologiai akadémiákon évről-évre fogy a theologusok száma. Hát bizony nagy lelki erő vagy nagy ábránd, vagy nagy együgyűség kell ahoz, hogy valaki, mai viszonyok között oly pályára lépjen, hol jövedelmező diploma helyett egy koldus-tarisznyát akasztanak legtöbbször a nyakába!... Hát bizony ez egy kicsit igen sok egy ref. pap ajkáról s nagymérvű elkeseredés, — melynek jele a nevezett lap minden számán észrevehető — kell ahoz, hogy valaki így nyilatkozzék a ref. papi állásról. De az elkeseredésnél több is valamivel az, a mikor ismeretlen ifjakat együgyűséggel vádol pályaválasztásuk miatt. Van ennek igen jó elnevezése az életben, de nem alkalmazzuk, hanem hangsúlyozzuk a nevezett lap szerkesztőjével szemben, hogy nem együgyűség, de a hivatottság érzete vonz minket a papi pályára, mely, ha nem ad is fehér kalácsot, de biztosan ad barna kenyeret, s ha megélhetésről van szó e pályánál, akkor az is elég. — Igen alásülyedne hazánkban a ref. egyház, ha csak együgyű emberek vállalkoznának az ige hirdetésre, s hiszszük, hogy ennek Péntek Ferenc úr sem örülne s megenged, ha hálálkodását igen igen furesának találjuk.

— Megjelent *Csiky Lajos*, debreceni theologiai tanár „*A rokonság és sógorság fokainak számítása*“ című munkája. Theologus s joghallgató társaink jól teszik ha megszerzik e művet, mint a melyre a gyakorlati életben multhatatlan szükségük lesz. Nincs és nem is lehet benne minden az életben előforduló eset felsorolva, hiszen ez lehetetlen, de az útbaigazítást e mű megadja, hogy miként kell eljárni a vilás esetekben. Tartalmas a mű elméleti része, mely érdekesen ismerteti a rokonság történelmi s jogi oldalát. Nem kevésbé érdekes a rokonsági izeket s a családfákat feltüntető, ábrákkal illusztrált második, már inkább gyakorlati rész s a mi a legnagyobb értéket kölcsönzi a műnek: a házassági tiltó fokozatok részletes s kimerítő ismertetése. Ajánljuk akadémiai hallgató társaink figyelmébe.

— *Meghívó.* A sárospataki ev. ref. főiskola hittanhallgató ifjúsága 1890. január 5-én, Sárospatakon, a városháza termeiben. «Segély-egylete» alaptökéjének gyarapítására, *zártkörű táncestélyt* rendez. Belépti díjak: személy-jegy 1 frt; család-jegy 2 frt. Kezdeté 8 órakor. — A jótékony célra rendezendő eme táncestélyt csak ajánlani tudjuk az érdeklődők figyelmébe, s óhajtjuk, hogy teljes siker kövesse hittanhallgató társaink mozgalmát, mely szegényebb sorsú kollegáik segélyeztetésének előmozdítását célozza.

— *Az ünnepválasztók névsora* a sorshúzás útján e hó 10-én lett megállapítva. Az ünnepválasztás 19-én délután lesz.

— *Helyreigazítás.* Lapunk mult számában az 57-ik lapon felülről a 2-ik s 4-ik sorban oláh helyett *olasz* olvasandó.

Tartalom: «Joghallgató társaimhoz.» *Finkey Ferenc.* — «A keresztény egyházi zene rövid története.» *Farkas Lajos.* — «Nyílt levél.» *Kálmán Farkas.* — «Válasz.» Szerkesztő. — «A nyárfa regéje.» s-n. — «Egy kép a boldogság korából.» (Vége). *Pazonyi Béla.* — «Két nap Fiumében.» (Vége). *Rácz Kálmán.* — «Jogász-táncestély.» *Reporter.* — «Egy-leti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr., vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Néhány szó a klasszikusok műfordításáról.

Az «Ifjúsági Közlöny» legközelebbi, 1889. dec. 15 iki számában oly derék, életrevaló cikkek, mondhatnám, önálló tanulmányok jelentek meg, melyek a sárospataki ifjúság komoly irányú törekvésének minden magasztalásnál hangosabban beszélő bizonyítványai.

De leginkább fölébresztette figyelmemet egy egyszerű tárcacikk, melyben szerző Ovid Metamorphosisából egy szép epizódot, «a nyárfa regéjét» tette át nyelvünkre; nem annyira tartalmának benső értéke miatt — mert hiszen Phaeton és a Heliadák szép regéje, mint a római irodalom idealismusának egyik legszebb maradványa, az iskolai életből általában ismeretes, — hanem főleg azért, mert ez mintegy nyilvános cáfolat azon mai nap általánosan hangoztatott vádra, hogy ifjúságunk teljesen elveszti érzékét a klasszika literatura iránt, midőn a gimnáziumból kikerül, hol elméjét nyolc éven keresztül a latin és görög nyelv alakjaival, az inductio és deductio végtelen változatain át- meg át- gimnasztizálták.

Ismerve a latin klasszikusok, különösen a kötött költői művek fordításának feltűnő nehézségeit, hol nemcsak az író gondolatvilágával, hanem a két nyelv különböző idegrendszerével is meg kell a fordítónak küzdenie: utána néztem az eredeti szövegnek, hogy megtudjam, miként oldotta meg szerző a nem könnyű feladatot s miként felelt meg a műfordítás követelményeinek.

De bizony az eredmény nem felelt meg, hozzá kötött várákosásomnak. Bármennyire óhajtanék is kiméletes lenni, de az igazság érdekében ki kell mondanom, hogy szerző sem alak, sem tartalom tekintetében nem felelt meg a műfordítás követelményeinek, s fordítása nem egyéb, mint egy egyszerű ifjú kísérlet.

Azonban nekem teljességgel nem szándékom az, hogy az egyszerű kísérletre bírálatot írjak. A gyöngöcsemete a szigorú kritika metsző kése alatt könnyen elveszthetné életét. Pedig én épen azt akarom, hogy éljen, növekedjék s jövőre virágokat s gyümölcsöket hozzon. Célom tehát egyedül az, hogy megmutassam szerzőnek néhány vonásban: mi az a műfordítás, s melyek annak főbb szabályai; hogy ha jövőre e nehéz, de jutalmazó téren magát tovább művelni akarja, ne

tévelyegjen, ne ingadozzék, hanem biztos úton haladjon a kitűzött cél felé.

A műfordítás fölve, mondhatnám titka, általában abban áll, hogy a fordító az eredeti mű tartalmát eszméiben, logikai menetében, képeiben hasonlataiban, sőt legfinomabb árnyalataiban is oly híven adja vissza anyanyelvén, hogy azon az idegen szellem, idegen zamat észre ne vétessék, hanem a fordított mű, a fordító lelkében eredetiséget nyerjen s mint az ő eredeti teremtménye álljon előttünk. Különösen a klasszikus írók műveinek fordításánál kétféle módszert szoktak használni. Egyik a tartalomhű fordítás, másik a tartalom- és alakhű fordítás. Amaz leginkább a prózai művek, ez a kötött művek fordításánál szokott használtatni.

A tartalomhű fordításnál arra kell törekednünk, hogy a klasszikus író gondolatai, érzelmei, klasszikai finomsága a fordított műben eredeti kifejezést nyerjenek, anélkül, hogy a mű alaki képzését szolgálilag utánoznók; vagy más szókkal, hogy a fordított műben a fordító saját egyéniségét érvényesítse, anélkül, hogy szolgálai utánzóvá válne. Itt tehát a fordítónak több szabadság engedtetik, mint a kötött műben. Itt szabad a „elvont fogalmat konkrét fogalommal, a tételes mondatot tagadó mondattal fölcserélni és viszont, ha azt nyelvünk természete úgy kívánja, sőt megengedhető a körülírás is, ha azt a világosság úgy követeli, a mit a német fordítók sokszor használnak is.

Ime egy példa: Traján császár eltörölvén a gyűlölt örökösödési százal ékot, Plinius Secundus consul által a tanács nevében ekkép magasztaltatik: *Egregio Caesar, quod lacrimas parentum et puerorum vectigales esse, non pateris.* = Nagyszerű dolog az Caesar, hogy a szülők és gyermekek könnyeit meg nem adóztatod (A klasszicitás plastikája, a benső érzélem helyett annak külső nyilatkozata). Folytatja tovább: *Nemo recentem et attonitam orbitatem ad computationem vocet* = Az eleven és megrendült árvaságot senki ne vonja számadásra. (Elvont fogalom). De nyelvünk természete szerint sokkal szebb konkrét fogalommal kifejezve ekkép: A megrendült árváknak eleven fájdalomát senki ne vonja számadásra. Folytatja tovább: *Nec socium hereditas accipiat, quem non habet luctus* = És ne vegyen részt az örökségben az, *ki nem érzi a fájdalmát.* Ez utóbbi pont értelme így is teljesen vissza

kellett. Egyik legmesszehatóbb reform e téren kétségkívül a latin nyelvnek az istenitisztelethől való száműzése, s az anyanyelvnek, vele az *anyanyelvű éneklésnek* behozatala volt.

E téren a kezdeményezés érdeme mindenesetre a nagy reformátort, *Luthert* illeti. Luther, ki maga is több hangszert mesterileg kezelt, lelkesült a zenéért, s arról úgy nyilatkozott, hogy a theologia mellett csupán a zene képes az embert az élet különféle bajaiában felvidítani. Ily előszeretettel viseltetvén Luther az ének és zene iránt, az új egyház énekügye terén nagy tevékenységet fejtett ki.

Abból az elvből indulva ki, hogy a kath. szertartásokból csak a tarthatatlanok vetendők el: számos kath. ceremóniát s ezek közt az u. n. *mise-énekeket* (credók, responsoriumok stb.) is megtartotta, elvetvén a misének dogmatikus jelentőségét s a kath. egyházakban használt latin nyelvét a némettel cserélvén fel.

Legnagyobb érdeme azonban Luthernek e téren a *gyülekezeti énekek* behozatala volt. Luther, ki tudta azt, hogy az egyszerű hívő lelke könnyebben emelkedhet Istenhez a dal szárnyain; ki ismerte a népet, mely szíve minden érzelmének, örömeinek, bánatának, reményének, csalódásának dalban szokott kifejezést adni: miért tagadta volna meg e néptől azt? hogy vallásos buzgóságának is dalban adjon kifejezést? Ily nemes gondolatoktól áthatva, gyűjté maga köré korának legjelesebb ének- és zeneszerzőit, kiknek közreműködésével az új egyháznak rövid idő alatt oly gazdag énekkészletet teremtett, mely a kath. énekirodalmával is bátran versenyezhetett. Az ily módon készült énekek aztán vándor-énekesek által terjesztve, csakhamar ismeretesekké lettek az összes prot. egyházakban, s nem csak templomokban, de családi tűzhelyen, mezőn, úton-útfélen mindenütt zengettek, nemcsak a prot., de gyakran a kath. nép ajkán is. Az énekeknek gyors szaporodása folytán azoknak *énekes-könyvekbe* való összegyűjtése is korán megkezdődött. Az első énekes 1524-ben jelent meg; ezt követte 1537-ben a *Walther Jánosé*, majd 1544-ben a *Rhar Györgyé*, mely kiadványokban, mint a luth. egyház első énekkészletében, összesen 248 kitűnő dallam található.

A mi már e gyülekezeti énekek dallamait közelebről illeti: azok a Nagy Gergely által teremtett s a kath. egyházban hivatalosan elfogadott Gregorian énekmódtól több ponton lényeges eltérést tüntetnek fel.

E *Choral*¹ énekek ugyanis nem zártkörűénekkarok által adattak elő, tehát nem mint *áldozári karének* (*cantus choralis*) vétettek fel az istenitisztelet keretébe, hanem, mint *közös gyülekezeti énekek* csendültek meg az új egyház templomaiban. Az anyanyelvű gyülekezeti énekeknek az istenitiszteletbe való fölvétele messzeható reform volt az új egyház részéről. Az egyén buzgósága, melynek a középkori kath. Gregorian énekmód mellett nem engedtetett meg, hogy a dal szárnyain emelkedjék Istenhez, lerázva e bilincseket, most szabadon nyilatkozhatott. S azáltal, hogy az istenitiszteletben a nép is tevőlegesen részt vett, a közös gyülekezeti énekek valósággal emeltyűivé lettek a reform. mozgalmak sikereinek; oly ellenállhat-

lanul vonták e dallamok a népeket a protestantismus felé, hogy a megrettent kath. párt maga kimondta ez énekekre vonatkozó eme hizelgő kritikát: „*Das Volk sinkt sich in Luthers Lehre hinein.*“ Ettől kezdve a közös gyülekezeti éneklés lényeges alkatrészét képezte és képezi ma is a protestáns cultusnak, annyira, hogy, míg a tisztán kath. vagy görög vallású államokban (Olasz-, Spanyolország, Portugallia vagy Oroszország) a gyülekezeti éneklés ma sem ismeretes a hívek előtt, addig a prot. egyházakban oly virágzásra jutott az, hogy mellette a művészet többi ága (pl. festészet) jóformán, vagy néhol (reformáltaknál) teljesen háttérbe szorult.

Egy másik lényeges különbség a régi Gregorián s az új egyház dallamai között az: hogy míg a Greg. énekek egyenlő időértékű hangokban (*cantus planus*) mozognak, tehát hiányzik belőlük a változatosság, elevebb rhytmus; addig a rhytmusi s dallami változatosság az új egyház énekeinek épen egyik legjellemzőbb vonását képezi. E dallamokban (legnagyobb részök népdalokból levén dolgozva) a népdalok kedves melodiáját, azoknak népies, eleven rhytmusával a legszerencsésebben egyesítve látjuk; e tekintetben a reformatio az u. n. *cantus Ambrosianus*t nemcsak felelevenítette, hanem azt sokkal gazdagabb és zengzetesebb alakban fejtette ki. Különösen áll ez a cseh testvérek énekeit illetőleg, melyeknek változatos, népies rhytmusában s hullámzó dallamosságában az ifjú egyház ifjú szelleme a legszebben nyilatkozik.

Egy harmadik különbség a régi Gregorian s az új egyházba bevett éneklés között az volt: hogy, míg amott az éneklés egyhangú (*unisono*), addig itt többhangú lett. E több szólamúságot a *chorus* eszközlé, mely a gyülekezet *unisono* éneklését a karban többhangú harmoniával kísérte, mely körülmény folytán az *unisono* éneklés a harmonia gazdagságával is egyesült. Mint látszik, az énekek ilyennemű előadása az egész éneklést motettszerűvé tette. A vezérdallamot (*cantus firmus*) középhangkörben (*tenor*) a gyülekezet énekelte, az énekkar által előadott kísérő szólamok pedig bizonyos contrapunctikus szabályok szerint csatlakoztak a nép által előadott vezérdallam fölé és alá. Ilyen formán aztán minden szólam magában is dallamos volt, az egészre nézve pedig a harmonia kiegészítéséül s a hatás fokozásául szolgált; tehát melodia és harmonia szorosán összetartoztak. Az énekek ilyennemű előadása azonban erős zenei képzettséget igényelt, mely pedig az egyszerű hívőnél gyakran nem volt meg. Az átíró a vezérdallamot a többi szólam által mintegy elburkolván, könnyen megtörtént, hogy a kevésbbé zeneértő nem volt képes a *cantus firmus*t a többi szólam özönéből kivenni s az éneklésben tevőlegesen is részt venni. E baj elhárítására a szükséges lépések már e század második felében megtétettek. *Eccard János* (meghalt 1611.) «a hangok nagy mestere,» belátva az énekek motettszerű előadásának nehézségeit, a vezérdallamot a közép (*tenor*) hangterjedelem helyett a felső (*discant*) hangkörbe tette át, s az ily módon tisztábbá, világosabbá lett *cantus firmus*t a kísérő szólamok nem hálózták be motettszerűleg, hanem csak mint tömör öszhangok (*accord*) követték, miáltal természetesen a harmonia is sokkal egyszerűbb s tömörebb lett. A melodia és harmonia ilyennemű különválasztása az éneklést lényegesen megkönnyítette; a *cantus firmus* a kísérő szólamok közül kiválván, azt a legegyszerűbb hívő is meghallhatta s az előadásban könnyen részt vehetett. E javított harmonizálás folytán az énekek motettszerű előadása s az ahoz megkívánt énekkar mind ritkább lett a prot. templomokban, helyükbe pedig a tiszta gyülekezeti éneklés s az előbb száműzött orgona zengzetes hangjai foglalták el.

¹ «Choral-éneklés» alatt különböző időben különböző énekmódokat értettek. Elsőben is azt a metrum- s rhytmus nélküli éneklést jelentette, melylyel a pap a mise-énekeket előadta; a contrapunctistáknál a vezérdallam (*c. firm.*), a mult században pedig az énekkarra vagy orgonára szerkesztett énekes-könyvek szintén a «Choral» és «choral-könyvek» nevezetét kapták. «Choral-énekek» alatt ma közönségesen gyülekezeti énekeket szoktunk érteni; mely értelemben a chorál énekek főkélléki: 1. nem annyira a harmoniai s rhytmikai gazdagság, mint inkább a dallamosság; 2. a gyülekezeti éneklésre való tekintetből, hangterjedelmök legfőlebb egy decima nagyságát érheti el (l. Krausold: «Handbuch für den Kirchen und Choralgesang.» Fürth 1855.; V. ö. Herzog: «Realencycl.» Stuttgart, 1866. V. k. 103—112. l.).

A mi e dallamok eredetét illeti: azok többféle forráshól származtak. Így számos melodiát a katolikusoktól vettek át. A *latin hymnuszok* s sequentiák szebb dallamait kiválogatva a gyülekezeti éneklés kiválmái szerint átalakították, javították s az új egyház szellemének megfelelő szöveggel látták el. Az ének dallamok forrását képezték továbbá az előző századok *vallásos népénekei*, melyek különösen a csehéknél, mint zenész-népnél termettek s maradtak fenn nagyobb számmal. Egyik legjelentékenyebb forrását képezték az új egyház dallamainak maguk a nép által teremelt *népdalok*, melyeknek az istenitisztelethez való fölvetélével az új egyház a népiest a vallásos elemmel a legszerencsésebben egyesítette: e dallamok népies rhythmusa, vonzó dallamossága a hívőkre nézve sokkal lelkesítőbb lehetett mint a Gregorian éneklés, melylyel szemben a laikus különben is passiv hallgatásra volt kárhóztatva. Az e században kelt *eredeti* dallamok nem annyira művészi productumok, mint inkább a nép vallásos kedélyének, vallásos buzgóságának közvetlen nyilatkozataival tekinthetők. A legtöbb eredeti dallam úgy termett, mint a népdal szokott; szárnyra kél, ismerté lesz, anélkül, hogy tudná valaki, kitől eredt. Az öntudatos műalkotás nagyon kevés eredeti dallamot termett. Az egyes zeneszerzők működése inkább csak az említett forrásokból eredt s a nép által használatba vett dallamok kiválogatásában, csiszolásában s harmoniai kiszinezésében nyilvánult inkább, mint eredetiek írásában. E zenészek ugyanis az említett dallamokat külön énekeskönyvekbe gyűjtve össze, 4—5, sőt néha 8 hangra is kidolgozták. E kidolgozást használta aztán az énekkar, mely a gyülekezet énekét többhangú harmóniájával tette értékesebbé. Innen magyarázható meg az a körülmény: hogy, míg e században kevés eredeti dallam szerzőjének neve maradt fenn; addig az átdolgozók neveit, kik az egyes melodiákat művészi harmonizálással tették értékessé, az egyes chorál könyvekben pontosan feljegyezve látjuk. Az eredeti dallam-szerzők közt bizonyára előkelő helyet foglal el maga *Luther*, ki nemcsak számos ének-szöveget költött, hanem — mint zene iránti vonzalmából s zenei alapos képzettségéből gyanítható — több éneknek dallamát is maga szerzette. E dallamok közül azonban csak kettő tartható egész bizonyossággal Luther szerzeményének; mi azonban nem zárja ki azt a feltevést, hogy a protestantismus diadal hymnusának, az «Ein feste Burg»-nak költője lelkü szerzője két dallam megalkotásában nem merítette ki teljesen zeneszerzői talentumát.¹ Lutheren kívül, mint eredeti dallamok írói még *Kugelmann*, *Decius* és *Herman* említendők, kik bár nem nagyszámú, de szép dallamokkal gazdagíták a protestánsok dallam készletét. Az eredeti dallam költők e csekély számát kárpótolja azon jeles művészek névsora, kik az egyes dallamokat többszólamúlag kidolgozták. E művészek közül az említett Rhaw és Walteren kívül nevezetesebbek voltak: *Senf*, *Agríkola*, *Dürrich*; majd e század második felében az énekek classicus átdolgozóján a már említett *Eccardon* kívül: *Burgk*, *Zeuner* és *Praetorius*; a XVII. század elején kitűnt különösen a négy hamburgi orgonista: *Praetorius Hier.* és *Jakob*, *Scheidemann* és *Decker*, kik 1604-ben egy chorál-gyűjteményt adtak ki, mely 88 kitűnően harmonizált dallamot tartalmazott.¹

A reformátorok másik kiemelkedő alakja *Zwingli*, mint sok más téren, úgy az egyházi éneket illetőleg is

ellentéte volt Luthernek. Míg Luther a közös gyülekezeti éneklés behozatala által egyszerűsítette ugyan az istenitiszteletet; de másrésztől számos kath. ceremonia mellett a mise-énekeket is megtartotta: addig *Zwingli* puritán egyszerűsége törekvő szelleme mindent száműzött az istenitisztelethől, mi csak a katolicismusra emlékeztetett. *Zwingli*, ki, bár maga szenvedélyes zenész volt, mint reformátor nemcsak a ceremonialis, de a gyülekezeti éneklés iránt is nagy ellenszenvvel viseltetett. E szellemnek lettek áldozatai az orgonák is, melyeket sokszor mütárgyakhoz nem illő kegyetlenséggel távolítottak el az egyes templomokból. Az ének elhallgatott: az istenitiszteletet, melyen pedig nemcsak az ész, de a szív is megköveteli a maga jogait, csupán az előbbinek szolgálva táplálékot, az utóbbit hidegen hagyta. *Zwinglinek* e túlságba vitt puritanismusával szemben; a visszahatás egyes egyházak részéről nem sokáig késett. A mozgalom *Constantz* ből indult ki, hol *Zwick János* (megh. 1542.) lelkes már 1536-ban adott ki egy énekes-könyvet, mely leginkább lutheri dallamra szerkesztett zsoltárokat tartalmazott. E példát aztán egyes német ref. egyházak is követték. Így *Augsburg*, hol *Dahser Jakob* 1538-ban kiadott énekesével nemcsak dallamokat, de számos szöveget is hozott át a luth. egyház gazdag ének-készletéből. *Zwingli* álláspontja ellen legnagyobb volt a visszahatás *Strassburgban*, hol nemcsak a gyülekezeti éneklés vétetett be, hanem a Luther által javított német mise-énekek is helyet foglaltak az istenitisztelethben, mint azt az e korban megjelent számos strassburgi énekes bizonyítja; ez énekek azonban a ref. istenitisztelethből később egészen kihagyattak.

A ref. gyülekezeti ének-dallamok szerzésének útját később teljesen bevágták a francia zsoltár fordításokkal elterjedt *francia dallamok*. *Calvin* ugyanis, bár az istenitiszteletet illetőleg maga is lehető egyszerűsége törekedett, a gyülekezeti éneklést, mint a mely az evangélium szellemével sem ellenkezik, nem száműzte az istenitisztelethből, csak azt kívánta, hogy az egyházi énekek alapja is a biblia legyen. Az ő buzdítására fordíták le *Marot* és *Beza* francia költők a zsoltárokat (1562.), melyek aztán népies, költői kidolgozásuknál fogva csakhamar közkeletűekké lettek a ref. egyházakban.¹ Midőn a *Marot* és *Beza* zsoltárversei megjelentek, *Calvin* azok megzenésítésére fordította figyelmét. E végből gondosan keresett oly zenészt, ki e méltóságos menetű verseket megfelelő dallamokkal lássa el. E zenészt pedig a már említett *Goudimel Claudius*-ban² találta fel, ki korának egyik leg-híresebb zenésze volt. *Goudimel* 1562-ben tizenhat dallamot bocsátott először közre, melyeket 1565-ig a többi zsoltár dallamaival egészített ki. *Goudimel* zsoltár-dallamait, melyeknek nagy részét francia népdalok motívumai után szerzette, mely vallásos érzés, bensőség s emelkedett költői felfogás jellemzi. Ő átérzte *Marot* és *Beza* lelkületét, melyet versekbe öntöttek, s ez érzelemtől áthatva alkotta meg azokat az örökbecsű s igazán kalvinista jellegű dallamokat, melyekben egyszerűség és méltóság, áhitat és művészi fennszármnyalás oly szerencsés harmoniában egyesültek.

(Folyt. köv.)

Farkas Lajos.

¹ Hlesny V. «A hugenotta zsoltárkönyv eredete.» (Prot. Egyh. és Isk. Lap. 1880. évf.)

² *Goudimel* a XVI. sz. elején született Franciaországban; mint az ellenpontozat tanára, Rómában működött, hol mestere volt a nagyhírű *Palestrinának* is. Később a calvinismusnak lett híve, s mint ilyen szerzette a zsoltárok dallamait. A Bertalan-éji vérnászt megelőzőleg G. Lyonban tartózkodott; midőn a lyoni várparancsnok a megölésre szánt áldozatok névsorát — melyben G. neve is ott volt — megkapta, kegyelmet kért a köztisztelethben álló zenész számára, mit azonban a szeretet vallásának papjai nem adtak meg. A véres éjszakán G. is megöletett — a zsoltárok dallamaiért.

¹ Luther e két dallamot «*Jesaja dem proph.*» (1526.) és «*Ein feste Burg*» (1529.) kezdetű szövegekre írta; többi szerzeményei valószínűleg a nép által alkotott erejének hatása alatt népies alakot nyertek, s mint ilyenek vétettek fel a gyűjteményekbe.

¹ Koch E. «*Gesch. des Kirch.-lieds u. K.-gesange.*» Stuttgart, 1866. I. k. 230—478.; II. k. 177—387. V. ö. Kurtz J. «*Lehrbuch der Kirch.-Gesch.*» (4. kiad.) Lipsce, 1860. 498—500. l.

TÁRCZA.

A vágy.

*Mikor az Úr az embert megteremté,
Kéblébe oltá vágyat, lángolót, —
A szépet és nagyot hogy megszeretné
S beszághuldhassa ezt a földgolyót,
S mit megszeret e széles, nagy világon,
Munkája révén elnyerhesse mind. —
S boldog legyen, ha vágya tengerére
A teljesülés biztos partja int.*

*Am azt a percet, melyben fékezellen
Határát bontja vágy és szenvedély,
— Hajhászva azt, a mi elérhetetlen —
Mégátkozó az Úr.*

*És szállt a vágy, de a hol megpihenjen,
Helyet e földön nem talált sehol.
Alig hogy megfogamzott a kebelben,
Balgán kitör és eget ostromol;
A mindenséget állalmérve szárnya,
Időbe, térbe' nincs előtte gát, —
És illetetlen tájakat bejárva,
Meghítorolja az Isten jogát!*

*És átka lön: bár sohse juthat végre,
Bolygjon hídha mégis szüntelen;
Ha azt hiszi, hogy tárgya már elérve —
Legmesszebb tőle ép' akkor legyen.
S ki büszke göggel hordta kebelében,
Boldogtalanná az embert tegye —
S ha meg nem fért az egész mindenségben,
Elcsöndesüljön egy kicsiny gödörben
Ott künn a temetőn . . .*

Vojtkó Pál.

A fehér leány.

(Történeti elbeszélés.)

Hatalmas a Jehova!
Nagyobb ő, mint a többi népek isteni!
Israelnek istene ő!

Velünk hadakozik a Jehova!

Föl Israel, te választott nép! Föl Juda, te oroszlán!
Vegyétek elő kardotokat! Ezerre törjön a napsugár fénylő
paizsotokon! Erősítsétek meg a zsineget parittyáitokon!
Föl harcra, boszúló csatára! Csak nem feledtétek el,
mit tett Amalék nemzete Ralidimban? A nyugvó ősök
hantjai boszuert kiáltanak! Menj Saul, ezt mondja az
úr, vesztésd el Amaléket! A galambösz szívét kardod
szögezze át, parittyád repülő köve zuzza szét a férfi
büszke fejét, dárdádra szúrd a nőt, a gyenge csecsemőt!
Ezt mondja az Úr!

* * *

Szép volt Ajassa, az amalék leányok virága. Arcán
a regg, est és éj éltek barátságban. Szülemleni kezdő
regg, sötétpiros hajnal volt ajka bibora; arcszíne ver-
senyre hívta a harmathban megfürdött piros rózsát; sze-
mének selyempillái alatt az alkony derengett, belől pedig
a sötét éj vett szállást. Karesű természetére fekete hajának

egész tengere hullámozott alá. Ki egyszer szemébe nézett,
elveszett másra nézve: az ő foglya lett. Rabszolgaként
leste legkisebb pillantását, óhaját. Versenyeztek is érte
az ijak. Havilától Surig az ő neve hallatszott az elfoj-
tott sóhajokban. Ő azonban csak egyett szeretett. Lelke
egész hevével csüngött Agágon, az amalékiták királyán.
Álmában nevét susogták ajkai; róla gondolkozott, ha ébren
volt. Elveszett az a nap, melyen nem látta.

Most is reá vár.

Elbocsátá szolgáló leányait s ledőlt kertjük gyep-
bársónyán.

Körötte ciprus és pálmafák hintenek enyhe árnyat.
Ezerszínű virágesoport versenyre kél a narancs és cit-
rom illatával. A haragoszöld fügebokrok között piciny
madarak énekelnek. Keletnek minden éke, disze öszpon-
tosul e helyen. De mind e szépségek között legszebb a
leány. Szemét esdve függeszti egy pont felé, honnan
kedvesét várja. Nem hatják meg most őt a természet
ékei, figyelmét nem vonja el a madárdal. Ajkai önkény-
telenül szétválnak s csendesen susognak.

Nem jó . . . valami baja van talán? Agág szótartó
férfi. Ah, ha valami csapás érne! . . . Nem élném túl
vesztét! Mióta megláttam, más férfi nem létezik előttem.
Deli termete versenyre hívja a cserligetek szökdelő lakó-
ját. Nem fénylik úgy a holló tolla, ha visszaveri a nap-
sugárt, mint barna fejének legszebb éke, göndör lürtök-
ben alágyűrűző fekete haja. Karja csapása alatt össze-
omlik a legerősebb ellenség; összeomlik, mint a villám-
sujtotta tölgy. Jajszó nem kél ajkain, oly hirtelen vész
el . . . Tudom, szeret. Még gyermek- leányka voltam s
mindig köröttem járt. A legszebb virág, mely nyit a völgy
ölen; a legszebb gyümölcs, mely pirult a fa ágain, mindig
szíve nyilatkozatra készletette. Nem beszélt ő sokat. Hiszen
nem is kellett. Megértettem. De komolyan szólt, lelke
mélyéből jöttek szavai. S azóta boldogok vagyunk. Atyám
örül e frigynek s készséggel egyezett bele, hogy rövid
időn haza vigyen. Igaz, ő annak örül, hogy királyné
leszek . . . Én? a lelkét szeretem. Kicsiny kunyhóban
talán még boldogabbak lennénk. Hiszen így senki sem
háborgatná együttlétünk édes perceit. Oh, én láttam,
hogy a herki gerle sokkal boldogabb, mint a galamb.
Az csak párjával él kis fészkeben a lomb alatt, emez
csapatostól lakik feun a barna szikla nyilásaiban . . . Azt
mondta Agág, hogy a királyt népének boldogsága, sza-
badsága folyvást foglalkozni készleteti. Oh, én nem fogom
engedni, hogy oldalamtól elrabolják. Mindig vele leszek.
Ah, de itt jó maga.

Szép, sugár növesű deli ifjú bontakozik ki a ciprus-
lombok alól. Barna arcán mély komolyság ül, szeméből
a jóság sugárzik elő. Ajassa elébe fut, megragadja kezét,
ezer kérdést intéz hozzá.

Édes Agág, lelkem büszkesége, sokáig késtél! Hol
voltál? mi bajod? Beszélj! Hátha segíthetek rajtad? Mi,
nők, nagyon jó orvosok vagyunk ám!

— Ajassám, életem boldogító napja! Nem volt sem-
mi bajom, csak az, hogy távol voltam, de lelkem itt
mulatott labaidnál.

— De hát tekints reám, mosolyogj, mint máskor.
Szemed kerüli pillantásomat. Mit jelent e titokzatosság?
Talán csak . . . Oh, erre gondolni is iszonyú!

— Ne félj, Ajassám! . . . Nem akartam szived büsi-
tani, el akartam titkolni, mi boldogságunkat egy kis időre
ismét tova veti. Ne félj! Egy kis játék, férfi-játék kínál-
kozik. Babért akarok szerezni; királynőm lábai elé tenni-
azt, hogy legyen neki szép aranykoszorúja. Zöld babér-
koszorú . . . pirosra festett szalaggal. . .

— Mit beszélsz? Nem értelek.

— Egy kis háborúnk lesz, Ajassám. Gyönyörködni akarnak az istenek bennünk. Kardunk villámát akarja nézni az ég, tükrébe látni magát a nap. Sok a csillag az égen. Ritkítani kell Israel csillagseregét. Szomjas a föld, vért akar inni; sok a nép hátán, nem bírja terhét, szabadulni akar tőle. Óh a föld is szereti, ha nem tapos-sák, keblén pihennek fiai . . .

— Ne beszélj! Egész elrémítesz. Látom kipirult arcodról, hogy csak ijeszteni akarsz. Oh, te rossz gyermek! . . . No vald be hibád.

— Nem, Ajassám, a dolog komoly. Israel nemzetsége 21000 emberrel közelget. Boszúlni jó. Boszút akar állni azért, hogy őseink nem engedék gyáván tiporni hazájuk szent földét. Erőszakért erőszakkal fizettek viszsza. Ne reszkess! Nem hagytak el bennünket isteneink! Nem gondold te, miként harcol Amalék ősi nemzete drága szabadságáért! Oh, drága ez a szabadság! Százados multunknak dicső emléke, őseink szent hagyománya, melyért ők vért, életet áldoztak. Ezt megőrizni, sértetlenül fentartani szent kötelesség! Oh, ez a szó, szabadság! . . . Egyszerre tüzessé teszi a vért, ragyogóvá a szemeket, a szív hangosabban dobog, a kéz összeszorul. Nyitva a szem, s nem lát semmit, semmit, csak azt, ki e szent jogot tiporni akarja. Láttál-e már anyát gyermekéért aggódni? . . . Oh, mi az látni? . . . Érezni kell azt! Láttad-e már, midőn egy anyát gyermekétől akarnak megfosztani? Láttad-e, mily bátorsággal rohan a támadóra a kész életét is feláldozni gyermekéért! Olyanok, még rettentetlenebbek vagyunk mi férfiak, ha szabadságunkat, szent örökségünket akarja sárba dobni, elrabolni egy dolyfős, jövevény nép. Feleség, gyermek, szüle, mind feledve van te érted, égi lény, éltető szellemünk, szabadság! Még téged is itt tudlak érte hagyni, Ajassám, még téged is! . . .

— Oh mi borzasztót beszélsz, Agág! Meghalok érted. Vigyél magaddal! Féltetek.

— Ne félts! Gőgös Israel tanulni fog. Kardunk mutatja meg útját, repülő dárdánk lesz hozzá a felelet, parittyánk kő-zápora útravaló! Ősmerem Saul szándékát. Városunkban akar megtámadni. Ezt nem engedem. Nőinknek s neked Ajassám, bajtok ne legyen. Elébe megyünk. A Gerah völgye szemtanúja hadi gyakorlatainknak, ott fog Israel jajra fakadni! Ott lesem meg őt, s midőn mit sem gyanít, zúdítom rá seregem legjavát. De hagyjuk ezt! Bücsüzní s téged megnyugtatni jöttem s biztosítani szerelmemről, hogy míg e szív dobog, érted érez; ha meghal is e test, lelkem véled él. . . .

— Elrémítettél. Életedért remegek. Vigy el magaddal. Oly jó lesz oldalad mellett! Őrizni foglak. A gyermekét féltő anyát emlited előbb. . . . Oh, mi annak fájdalma az anyához képest? Én többre is képes vagyok, mint az!

— Ne rémítsd magadat önalkotta képekkel! Nincs rosszabb, mintha valaki veszély idején elveszti fejét. Tervem sikerül s győzni fogunk! S most az ég veled, Ajassám! Gondolj reám!

— Ne, oh ne még! Hadd szokjam a tudathoz, hogy elmégy. En iszonyúkat látok. Véres alakok táncolnak előttem, csonka testek horitják a piros talajt, fájdalmas jajok, elhaló nyögések zúgnak fülemben. . . . Ne menj el, oh lépj közelebb hozzám; nyújtsad kezed, hadd érzem, hogy itt vagy mellettem; jöjj közelebb; nem, nem bocsátlak! . . .

— De, Ajassám! . . . Nem hallod a kürt lelkesítő szavát, az amalék harcosok bátorító énekét? Reám várnak. Az ég veled!

— Agág! . . .

Fájdalmasan kiált föl a nő s remegve nyújtja kezét a távozó után. Az vissza-visszanéz, búcsút int s aztán eltakarják a ciprus remegő ágai.

Ajassa egyedül maradt s lelkében a gondolatok ezernyi rémei dúlnak. Kebléről szakadt le a szeretett férfi. A fájdalom első pillanatában mintegy felholtan maradt ülve helyén, de már a másodikban mint egy üldözött zerge ugrik föl s szalad azon irányban, merre Agágot eltűnni látta.

Agág! . . .

Kiált fel fájdalmasan s a távoli bérc gúnyolódva kiáltja vissza szavát. Leesett a leány, arcát kezeibe temette el s fájdalmas zokogásban tör ki.

Mily iszonyú lehetett szenvedese!

Érző lelke maga elébe képzelte az édes multat, a sivár jelent s a borzasztó jövőt. A mult és jövő ellentétes képzelete alatt remegett egész teste. Az a gondolat is, hogy elvesztheti azt, ki szívéhez forrott, kétségbejítőleg hatott le keblére.

Elveszhet honáért a férfi, halálos sebe fájdalmában talán meg is örül: mégsem szenvedhet annyit, mint a nő! Ha aggodalmát a hazáért nem is vesszük tekintetbe, csupán a férj, szüle, testvér vagy kedves után való fájdalmát: mégis több, nagyobb az mint az égető seb sajtóása. Nappal mindig a távollevőt keresi. . . . Őt látja véresen a földön. Falevél-zörgésre, ablak-csörrenésre, ajtónyikorgásra azt véli, hogy ő jó, s midőn csalódása tudatára jut, százszorosabb fájdalom! Most még hibái is kedvesek előtte: egy hely soká nem állhat; most itt van, majd amott s nyugalmat sehol nem talál. Nincs ideje táplálékot venni magához. Hát még éjjelei! . . . Ha kissé elszunyadt iszonyú álom riasztja fel. Megjelenik előtte a távollevő csonkán, bénán; segélyt kérő szavát hallja rezegni az éj ijesztő csendjében. Felugrik ágyából s a félelmes egyedüllétben százszorosabb fájdalma! . . .

Ott zokogott Ajassa a földön. Fájdalmának, keservének érzetében sehova sem tekint. Észre sem veszi, a cipruság hogyan zörög mellette.

Meghajlik még két magas ág, s vad tekintetű férfi lép elő a lombok közül. Kéneus az, a kéneiták fejedelme. Óriás termet, kerekded fő s ezen borzas, vörös szakál, összenőtt, bozontos szemöldök ismertető jelei a férfúnak. Szerelmével üldözte s üldözi folyvást Ajassát. Mindig ott leskelődik utána. Most is itt volt, tanuja lett a párbeszédnek s haragjának el nem titkolható jele, vörös pir, futotta el arcát. Szemei pokoli fényben égtek, elnyelni látszott azokkal a vonagló nőt. Megállt fölötte s kárörvendő mosoly torzította el arcát.

— Ajassa, szólt, most egyedül maradtál! . . .

— Ki az? kiált s ugrik föl a nő. Tavoazz tőlem! Iszonyodom tőled!

— Ne, óh, ne beszélj így szerelmem! Agág elment, többé talán vissza sem jó. Engem szeress, lelkem ég te érted. Téged látlak a felkelő hajnalban, a lemenő nap piros palástja a te szép arcod juttatja eszembe; rólad susog a lomb, rólad cseveg a madár. Ha virágot látok, neked szánom; ha ragyogó gyémántot találok, neked teszem el. Ne őt szeresd, szenvedj el engem, légy enyém! Bibor lesz üldőhelyed, ezer szolgáló lesi parancsodat; illatos olajban fürösztetek; bársonyba, selyembe öltöztetek; királynőm lesz, szolgáló én; aranynyal vonom be utadat, hogy lábod földet ne érjen; gyémánt lesz ruhád éke, csillagokból fonok koronát fődre! Oh, légy enyém, oh légy enyém! . . .

— Nem kell, nem kell a tied! Agág visszajő, csak őt szeretem. Nem szenvedhetlek, sohasem leszek tied. Eredj, eredj te is harcolni; veszélyben a haza!

— Nem leszesz enyém? Elmenjek? Utolsó szavad hozzám?

— Utolsó.

— Jó! . . . Elmegyek. Szívemben nincs többé szerelem. Kitéptem azt! Parancsolok neked te kebel! Szűnj meg dobogni oly erősen szív! Nem szeretlek! Sohasem szerettelek. Csak vágy volt, mit éreztem. Legyőztem vágyamat. Elmegyek de boszúval szívemben. Agágot többé nem látod. Hallottam szavát, ismerem tervét. Te mondtad, hogy menjek el! Harcolni fogok ellenségem, legnagyobb ellenségem ellen. Ha, ha, ha! Hallottad, szép leány?

Szólt. Nem szólt, hanem hörgött. Ördögivé lett ábrázata, levetkezte az utolsó emberi vonást. Gyűlölet, boszú, gúnyos mosoly iszonyatos öröm vegyült el azon. Tántorogva ment tovább, tagolva e szót: «Elmegyek», s kétség között hagyta ott a halotthalvány Ajassát.

* * *

Ej van. A tejút ezernyi csillaga fehér szalagot von keresztül a ragyogó égbolton. Az éji bogarak halk zümmögésébe sajátos lárma vegyül, egy hadsereg vásári zaja. Az Israel tábora ütött tanyát a messze elterülő síkságon. A tábortüzek élénken lobognak, piros színre festve a különféle törzsek arcait. Marcona katonák zsi-bongnak több csapatra oszolva s tárgyalják a bekövetkező jövőt, vagy tréfálva emlegetik a mult érdekes eseteit. Hangos kacaj hasítja olykor át a levegőt, ha egy sikerült történet csattanója elhangzott. A tábor közepén egy magas, természetes férfi osztja parancsait. Saul ez, Israel királya. Sötét-fekete szakál díszíti állát. Szemében élénk fény ragyog. A boszú tüze az, mely szívében ég.

Majd hamvadni kezdenek a tábortüzek, a parázsok mindinkább pirosodnak, a csillagok ragyogása élénkebb, a levegő a forró föld természete szerint mindinkább hűvösebb lesz: megérkezett az éjjel, nyugalomra vonult a tábor. A mély csendet csak az örök egyhangú léptei zavarták meg. A tábor déli részén hirtelen zaj támad.

— Ki vagy? kiált fel egy ör.

— Jó barát! hangzik rá a válasz egy erősen beburkolt alak ajkáról, vezess Saulhoz, beszélnem kell vele.

Az ör készséggel enged a parancsoló hangnak s néhány pillanat múlva szemben áll a királyllyal az idegen.

— Uram, kezdi a jövevény, én mindig jó barátja voltam Israel dicső nemzetének. Örömmel láttam gyarapodását. Ki állhatna meg annak vitézsége előtt? Mint a tenger haragos hullámain a partra, rázúdítja erős hadait ellenére s a part homokjaként megsemmisül az. Mindig szerettem az erőskarú Israelt. Most sem akarom, hogy csapás érje; eljöttem, hogy megelőzzem a vészt.

— Ah, te vagy? Köszönjük, jó barát, gondoskodásodat. Csapástól nem felünk, kardunk éles, szívünk kemény. Nem is harcra, csak játéokra jöttünk. Israel nem remeg soha!

— Nem is mondom én uram, hogy Israel fél az ellennel szemben. De hát az ármány, a csel a legerősebbet is megtörheti. Hányszor megtörténik, hogy a puszták büszke királya, a bátor oroszán, egy hitvány lenhürokbán végi életét?

— Nem értem, hova céloz beszéded; magyarázd meg szavad!

— Uram, egy feltétel alatt kezdedbe adom Agágot, s a vészt, mely fenyeget, elhárítom fejed felől.

— Halljuk a feltételt!

— Engem s népem nem bántotok s az amalék leányok sértetlenül maradnak.

— Csak ennyi? Szívesen állok az alkura. Néped úgy sem vétett nekünk soha! Az amalék leányok pedig hadd éljék világukat!

— Köszönöm! szólt az idegen. Szemei különös fényben égnek. Arca piros, majd halálsápadt lesz, keze olykor-olykor reszketni kezd. Végigsimítja remegő kezével forró homlokát. Agyában egyik gondolat a másikat éri. Szeretne is, nem is valamit mondani. Elméjében feltűnik egész multja; mocsoktalan az: jelleme, mely még tiszta s jövője, mely már a gondolattól is fekete.

— Ne félj, idegen, nem látja senki, senki! . . .

Körülnéz. nem kíséri-e figyelemmel valaki? Csak ketten vannak. Lázasan, reszketve susog ajka.

— Agág a baloldali hegy alatt, a Gerah völgyben táborozik. Reád vár, hogy holnap váratlanul oldalban támadjon meg. Előzd meg. Kerüljétek meg ti e hegyet, ezen az úton, melyen én jöttem. Mélyen alszik a sereg. Nyugotról támadást nem vár. Én és népem a csata hevében hozzád pártolunk. Vezéreljen istened!

Sietve távozott. Megállt még egyszer. Valami visszatartóztatta. Meg akarta tagadni előbbi szavait. De csak tovább ment.

E férfiú Kéneus volt!

Szavaira egy csillag futott le az égről. Leesett onnan s mélyen befürödött a földbe. Amalék nemzetének a csillaga volt ez. Helye üres lett. A testvér elárulta a testvért, megsemmisült. . . .

(Vége köv.) Szathmáry József.

Theologus-táncestély.

(1890. január 5.)

«Nesze barátom egy belépti jegy a mai theologus táncestélyre s irni fogsz róla egy olyan tudósítást, melyért ne apprehendáljon meg egy érdekelt fél sem, különösen pedig a lányok haragját ki ne hívd újlag. . . .!»

E szókat intézte hozzám szerkesztő barátom ezelőtt tíz nappal. . . . Nem értettem célzatos utasítását, magyarázatot kértem tőle, hogy miért ad ez alkalommal tanácsot, holott máskor megbízott bennem!

«Figyelmeztetek, hogy *bakfis, kurtaruhás, felcsepere-dett, fitosorrú* . . . sat. szavak ne forduljanak elő tudósításodban; a toilettek híralatába se bocsátkozzál!» . . . volt a felelet kérdésemre.

Most már tisztán állott előttem az utasítás oka. . . . Azok a kiemelt sorok a jogász-táncestélyről szóló referáciomban nem voltak mindeneknek injjére alkalmazva. No ez még nem nagy baj — gondolám magamban — de mit akarsz szerkesztő barátom azzal az utasítással, hogy még az öltözékeket sem szabad leírnom! Hiszen ilyen formán alig marad valami, a mit közöljek bálotokról!

«Ne okoskodjál!» hangzott a rendreutásítás, mert az én barátom mint szerkesztő is rendezőnek képzelte már magát. «Írj olyan tudósítást, hogy mindenkit kielégítsen!»

Megtehetem-e ezt? Ugyan mondják szives olvasóim! Önök igen jól tudják, hogy az lehetetlen. S mivel lehetetlen, azért nem törődöm az utasítással, hanem közlök

ilyen referádát annak rendje s módja szerint, a mint következik.

Jókedv, csapongó jókedv uralkodott a táncestélyen. Ez e legfőbb jellemvonása e mulatságnak. Táncosnő kevés volt. Annál több, a ki táncolni szeretett volna, már t. i. az ifjak serege. Hogyne, kérem, mikor egy-egy nőt akár három fiatal ember is táncoltathatott volna egyszerre! Nem csoda aztán így, ha a kosarat nagyon sűrűn osztogatták a hölgyecskék, tudván, hogy az elutasított helyett jön más, meg más újabb jelentkező. . . . Ment is, úgy, hogy a tourookban szakadatlan láncot képeztek a táncoló párok.

El sem lehet képzelni, hogy azok az istenes tudományokkal foglalatosskodó theologusok mennyire rajjai voltak a táncteremben uralkodó szenvedélynek. Nem törődtek azok Kánonokkal, nem orthodox elvekkel; csak úgy járták a kopogózt, mintha valamennyien egyenesen arra születtek volna.

S a lányok? . . . Óh kérem, ők meg nem akartak engedni e tekintetben az erősebb nemnek, s ők voltak azok, kik folytonosan kívánták az újrázást, hogy a híressé vált «rostás csárdás» dallama mellett minél tovább járják amúgy magyarosan. Nem hiszem, hogy volna panaszuk, mintha keveset táncoltak volna! Hiszen utóljára már a mamák segítségét is igénybevétték, hogy ne húzza már az a Jóska cigány. . . .

Hogy pedig kik voltak ezek a fáradhatlanoknak látszó táncosnők, bemutatom a névsort: *rid'kiek: Zochor Margit, Takács Margit, Spitzko Emma, Rácz Vilma, Köröskényi Erzsike*, valamennyien zempléniek (rendező urak más megyébe talán nem is küldtetek meghívókat?). *Palakról* — hol most meglehetősen sok lány van, úgy 35—40 — *Zsindely Mariska, Zombory Margit, Szunyogh Vilma, Szeghy Erzsike, Németh Ilma, Nádaskay Mariska, Nagy Vilma, Mester Ilona, Mester Anna, Kérészy Emma, Keresztuly Hilda, Benedek Ilona*. . . Bizony bizony kevés percent abból a nagy számból. Látha egy ifjúsági bálon talán mind ott lennének? Ki tudja, nem valami titokzatos ok tartá-e vissza a multkor megjelenteket a mostani mulatságról? . . . Mert hát ez a névsor más neveket is mutat fel, mint a kik a multkor mulattak! . . . Barátim, gondolkodjatok fölötte s találjátok el az okot, mely mintegy két pártra osztá a mult s jelen alkalommal városunk lányait!

Az úrnők sorában ott voltak: *Dr. Ballagi Gézáné, Dr. Lengyel Endréné, Zsindely Istvánné, Nádaskay Zsigmondné, Maklári Miklósné, Takács Istvánné, Szunyogh Sándorné, Kérészy Istvánné, Zombory Emődné, Waizer Károlyné, Trócsányi Bertalanné, Spitzko F.-né, Mester Istvánné, Németh Lászlóné, Szuhay Benedekné.*

A notabilitás képviselői voltak: *Dr. Ballagi Géza, Nagy Gusztáv, Bálint Dezső, Czékus István, Maklári Miklós, Macskásy Sándor, Dezső Lajos, Takács István, Trócsányi Bertalan, Hodossy Imre, Dr. Harsányi Károly, Juhász J., Rácz Lajos, Szuhay Benedek, Gerenday Sándor, Oppitz Sándor, Máthé Gyula, Dr. Chyzer Béla.*

S ezzel befejezem tudósításomat azzal a gondolattal, hogy újra pihenni fog a theologus-bál eszméje egy pár évig, s akkor talán a tízéves fordúlón nagyobb számmal lesznek a hölgyek, természetesen nem a mostaniak.

Reporter.

EGYLETI ÉLET.

a) A „Magyar irodalmi önképző-társulat”-ban a mult hó 17-ikén járt le az állat-élettani pályakérdés, a melyre egy mű érkezett. Sorsa a II ik félév első óráján dől el. — A colloquiumok alatt nem tart a társulat üléseket.

b) „Erdélyi-kör.” A november 23 án lejárt mű fordítási pályakérdésre egy pályamunka érkezett, «Tovább» jellegével; de a mű jutalmazatlan maradt. — Ügyszintén a december 7-ikén lejárt «Életkép» pályakérdésre is egy munka érkezett:

«Százaz fádnak minden húrja
Fájdalomtól reszkessen!»

jellegével, de ez a munka is elesett a jutalomtól

Az így meddően maradt pályakérdésekre, új tételeket tűzött ki a kör. — A műfordításra Heine: «Die Grendiere» című költeményét. Beadási határidő Február 22-ik. Az életkép helyett «Népies elbeszélés» március 15-ig terjedő határidővel.

c) „A jogászegylet” január 10 én tartotta meg lapunk decemberi számában jelzett vita-gyűlését. A vitát Szilva Béla II-od éves joghallgató provocabta, következő tétel kitűzésével: «A zsidó-keresztény, illetőleg szükség-szerű polgári házasság sem elméletileg, sem hazai viszonyainkra való tekintettel gyakorlati szempontból nem helyeselhető.» Az első szó, mint kihívót, Szilva Bélát illette, ki a házassági jog történeti fejlődésének s a polgári házasság történeti jogalapjának fejtegetése után, nyomós érvekkel igyekezett álláspontját megvédeni s elméletileg helyteleníté a zsidó-keresztény és a szükségbeli polgári házasságot, mert ennek nincs történeti jogalapja s az csak fél-reform lenne; már pedig, ha joga van, éljen az állam egészen jogával; továbbá, mert a humanismus követelményének nem a szükségbeli, hanem az általános kötelező polgári házasság felel meg és mert a zsidó-keresztény házasság a jogegyenlőséget sérti. Gyakorlati szempontból szintén helytelennek tartja a szükségbeli polgári házasságot, mert ezáltal még nagyobb zavarok állanak elő házassági jogunkban, mert az senkinek sem áll érdekében s az antisemitismust nemhogy halasztaná, de még jobban elmérgesíti. Mindezek alapján a kötelező polgári házasságot helyesli s annak behozatalát sürgeti. Vele szemben Stépan Géza IV. éves jh. hatalmas philippicát tartott a szükségbeli polgári házasság mellett. Mindenekelőtt reflectált Szilvának azon lényeges tévedésére, hogy a szükségbeli polgári és a zsidó-keresztény házasságot egynek vette, holott az két különböző dolog, amenyiben a szükségbeli polgári házasság

ságban befoglaltatik a zsidó-keresztény, de egyúttal a keresztény és keresztény közti házasság is s így ellenfele, midőn a zsidó-keresztény házasságot perhorrescálta, helytelenül ítélte el ezzel együtt a szükségbeli polgári házasságot is. Stépán szintén a polgári házasság híve, de sokkal helyesebbnek tartja a szükségbelit, mint a kötelezőt, mert a mellett jobban érvényesül a házasság erkölcsi eleme. Kifejti a polgári házasság e két alakja közti különbséget s hazai viszonyokból folyólag is a szükségbelinek ad előnyt, mely mellett rendezetlen házassági viszonyaink szintén consolidálódni fognak, mely adminisztratív viszonyaink miatt is egyedül foganatosítható, mely mellett szól a történeti fejlődés is és az a körülmény, hogy a protestánsok házassága ma is nagyon hasonlít a szükségbeli polgári házassághoz. Hozzászolt a kérdéshez még *Horváth Zoltán III. éves jh.*, ki Szilva ellen foglalt állást. A két vitázó zárbeszéde után általános figyelem közt emelt szót *tek. Emődy Dániel* jogtanár úr ki, mint szaktanár, a vitatkozásra meghivatott. Örömet s elismerését fejezte ki a vitatkozók előadása felett, a vita eldöntésébe azonban nem akart becsátkozni, miután a kérdés, amint ki lett tűzve s amint tárgyalatott, nem jogi, hanem politikai kérdés lön s ezenfelül mindkét vitázó mintegy kimozdította helyéből azt, midőn a polgári házasság egyik, vagy másik alakjának behozatalát premálta. Helyreigazítja Szilva azon nézetét, mintha a polgári házasság behozatala és a házasság felbonthatósága együttjárnának, mert Franciaországban egy időben a polgári házasság mellett is ki volt mondva a házasság felbonthatatlansága s azt véli, hogy, ha nálunk behozatik a polgári házasság a célus kiengesztelésére nálunk is lehetséges lesz, hogy ez kimondatik, vagy legalább igen meg lesz nehezítve az elválás. Helyesli Stépán azon nézetét, hogy jelenleg nincs oly adminisztratív közegünk, kire a házasságkötést bízhatnók. Buzdító szavakat intéz a vitázókhoz és a közgyűléshez s a vitát bezárja . . . .

. . . Részünkről szintén elismerésünket kell kifejeznünk mindkét vitázó szép előadása iránt; úgy Szilva B. dialecticai ügyessége mint Stépán G. higgadt érvelése s folyékony, megkapó szónoklata méltán megérdemelték a hallgatóság figyelmét és éljenseit.

d) „Az ifjúsági tűzoltó-egylet“ nagy nehezen, 31 taggal, még a múlt szorgalomszakban megalakult. Hivatalnokai tanárelnök: dr Kun Zoltán, a kinek páratlan buzgalma képes csak életre hozni ezt az egyletet. Parancsnok: Eperjesy Ferenc, a többi hivatalnokok: Horváth Zoltán, Stépán Géza, Zsóry György, Csizsár Gyula, Csizsár Andor. Az egylet minden anyagi segélyt nélkülöz, évi bevétel nem tesz annyit, a mennyi a szerek javítására szükséges s így egy pár év alatt az egylet anyagi töke hiányában, kénytelen lesz feloszlani. y—z.

d) „A hittanhallgatók segélyegylet“-ében a félévi számadás szerint következőleg állnak a pénzügyek: bevétel 728 frt 96 kr, kiadás 673 frt 98 kr. A vagyonszám: félévi maradvány 54 frt 98 kr, forgótőkén 677 frt 71 kr, alapítványok 215 frt; kint levő biztos követelés egyleti tagoknál 85 frt 40 kr. Összesen

1033 frt 09 kr. Az eddig kölcsönképen kiadott összeg a 250 frtot meghaladja. Segélyezés még most sem esz-közölhető.

APRÓ HIREK

— Jogakademiánk hallgatói *Kossuth Lajost*, mult hóban tartott egyik közgyűlésükön egyletük tiszteletbeli tagjává választották. Az erről szóló okmány következőleg hangzik:

„ — nem méltó-e rá, hogy a haza szívében hordja annak emlékét, ki a hazát szívében hordozá?! „

Mi alólirottak, a sárospataki jogakadémia polgárai, indítatva a lelki nagyság, a nagy idők, nagy emberek iránt érzett azon tisztelet- és csodálattól, a melyet feltett kincs gyanánt őriz keble mélyén e szép magyar haza minden hű fia; visszaemlékezve továbbá a 48-iki nagy vívmányokra, ezekre az óriási jelentőséggel bíró alaptörvényekre, a melyeknek hatalmas szószóllóját és nagynevű létesítőjét, a nagyságos kormányzó úrban tiszteli a liberalis eszmékért lelkesedni tudó emberiség: legszentebb kötelességeink egyikét véljük teljesíteni, midőn nagyságos kossuthfalvi és udvardi Kossuth Lajos kormányzó urat egyletünk dísztagjává bátorkodunk megválasztani.

Megyénk szülöttét, főiskolánk egykori növendékét, jogakademiánk egykori polgárát, megyénk közéletének egyik legtekintélyesebb alakját, s a szabadságharcban nemzetünk szellemi vezérét a legmélyebb tisztelettel, kérjük: fogadja ezt, mint érzelmeinknek egyszerű, de őszinte kifejezését!

Kelt Sárospatakon, az 1889 ik évi december 12-én tartott jogászgyuleti közgyűlés határozatából.

Hódoló tisztelettel,

a sárospataki jogakadémia polgárai.

Az okmány külső kiállítását Obendorf Gusztáv h. rajztanár úr végzi.

— Főiskolánk akadémiáján az első félévi colloquiumok a mult héten vették kezdetüket s tartanak bezárólag e hó 31-ik napjáig.

— Azt is „érdemes elolvasni,“ a mivel Kósa Ede úr a „Közpapok Lapjára“-nak főmunkatársa hurrogja le nagy garral, jobb sorsra érdemes buzgalommal összehordott ijesztgetési törekvéssel a sárospataki «ábrándozó» theologusokat azért a hallatlan vakmerőségért, hogy érdeklődni merészkedvén korunk egyháztársadalmi mozgalmairól, egy vitagyűlésen elítélték a «közpapok» törekvéseit. (Kp. Lapja 17. sz.). Engedjen meg K. E. úr, ha mi nem látjuk «érveit» által megingatva meggyőződésünket, mert komoly vitának az szokott lenni a jelleme, hogy minden egyes tételt cáfol és összetör az ellenfél, mi pedig egy mákszemnyi cáfolatot se tapasztalván cikkében, nem is tarthatjuk azt voltaképen komoly támadásnak, vagy — K. E. úr szavai szerint — «mi komolyan nem vesszük.» Nem zavarhatjuk meg a mi boldog álmainkat «azokkal a színfalszakgató» (mert tán inkább az, mint

a mi mult számunkban közlött vitaismertetésünk) frázisokkal sem, a melyekkel, mint egy rémületes francia regényíró, szánalmat keltő kirívó színekkel festi le a ránk váró jövőt, a «káplánság savanyú kenyerét,» «a rongyos mezitlábos gyermekeket» stb.; mert mi nem így ismerjük az életet, pedig hogy nem álmodozunk mindig, annak tán jelen soraink is tanui lehetnek. Engedjen meg a cikkíró, ha mi az irodalom terén kasztrendszeret nem ismerve, nem vehetjük magunkra azt a lenézést, azt a kicsinylő hangot, melylyel nekünk ront (mert hiszem ez szokott lenni egy idősebb írónak *utolsó* eszköze egy fiatal emberrel szemben), s annyivalinkább feltűnő ez a hang annak a lapnak főmunkatársától, a melynek majdnem félévi működését ezzel az egyetlen szóval lehet kifejezni: kenyeret! (az egyszerű néma koldus is csak ennyit tudott mondani, de ezt aztán harsogta ám! s a melynek cikkírói még ma is a felett vitatkoznak, hogy ugyan mit is akarnak*), s ha még oly «szégyen és gyalázat!» is a Kp. Lapja ellen «diskurálni»: mi, a szabad szó jogával élve, nem rettenünk vissza sem elismert tekintélyek köpenyegébe burkolózástól, sem gúnyolódástól; hanem ha még oly «pongyolán és diákos döllylél» is mondjuk, az általunk ismert legjobb modorban az efféle specialításokra megjegyzéseinket azután is megteszszük. Egyébiránt nézetünket a mult számban bővebben kifejtettük s ezután komoly támadásra komolyabb felelettel is szolgálunk. Ez után a fentebbi általános megjegyzés után, röviden csak a következő érdemleges feleletet adjuk K. E. úr ugyanám «érdekes» reflexióira: ne gondolja, hogy az összes theologusok csak álmodoznak csupán azért, mert nem barátjai az önök mozgalmainak. Valóban nagy elkeseredés, igazi ember-gyűlölet szállná meg ifjú keblünket, ha mindannak hitelt adnánk, amit önök jónak, célravezetőnek *gondolnak* saját érdekükben. S inkább képzeljük magunkat álmodozóknak, mint sem az ellen a parancs ellen vétsünk, melyet talán még önök is ismernek, ha ugyan igazán libertinus törekvéseikben oda nem jutottak, a hol már nincs mire emlékezni, csupán a rombolást szemlélni. Nem hánt senkit a mozgalom ellenzői közül szerény diákok körében az a megjegyzése K. E. úrnak, hogy csak egy ifjú beszél okosan köztük. Hiszen ez természetes. Hogy is mondaná valaki bölcsnek azt, ki épen kedvenc munkásságát itéli el. Néha épen azokat tartják okosoknak, kikről megvannak győződve, hogy nem értenek ahoz a dologhoz, melyről szó van. Hogyan is dicsérnék önök a Szászokat, mikor azok ugyanám hatalmasan elbánnak önökkel. Fel se rójjuk ezt a gyengéjüket, de megbocsát, ha ezt igen-igen gyerekesnek, komoly férfiuhoz illetlennek találjuk. Illetlennek találjuk, sőt többnek, határozottan férfiu jellembe vágónak ítéljük azt a gyanúsítást, melyet K. E. úr az általa, mint főmunkatárs által leghatalmasabban támogatott lap legközelebbi, január 10-iki számában, főiskolánk tanárai ellen jónak lát világgá bocsátani olyan célból, hogy tud-

*) L. főleg Csák M. Biki K. 12—15 sz.

ják meg egyesek azt, hogy a pataki theologusok csak tanáraik sugalmazására gondolkoznak elítélőleg a közpapokról. Nohát ilyen otromba s durva gyanúsításra legjobb nem is válaszolni, elég, ha rá mutatunk arra, hogy ime, itt az első gyümölcs, melyet a nagyrahitott «mindentudás fája» olyan korán meghozott. Csak tovább! Az ábrándozó theologusok az életben majd megtudják mutatni a valóságot!

z—s—n.

— *A főiskolai igazgató-tanács* tagjai e hó 20-dikán gyülekeznek össze, hogy tanácskozzanak a főiskola anyagi s szellemi dolgai fölött.

— *Felhívás adakozásra.* A *tállyói* ágostai hitvallású ev. egyház esdő szözata mi hozzánk is beküldetett, melynek célja: felhívni a protestáns áldozatkészséget adakozni annak a templomnak renoválására, melyben Kossuth Lajos lett megkeresztelve. Ifjúságunk talál majd alkalmat s módot erre is, mint már annyi más nemes célra tett adakozásra. A szegények iskolája mindig meghozza a maga fillereit az áldozat oltárára.

— *Felhívás adakozásra.* *Felméry Lajos* kolozsvári egyetemi tanár, „*A neveléstudomány kézikönyve*“ című műre hirtet előfizetést, mely a nagynevű férfiú mintegy húszévi tanulmányainak egy részét fogja képezni. A munka öt részből fog állani, melyekben a *nevelésről általában, a test, értelem- sziv. és erkölcs- s jellemnevelésről* lesznek közölve az avatott szerző gondolatai s tapasztalati nézetei. Ez év március havában jelenik meg 36—38 ivnyi terjedelemben s előfizetési ára 4 frt. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

— *Nyilvános nyugta és köszönet.* A sárospataki ev. ref. főiskola hittanhallgató ifjúsága által — saját egylete alaptökejének gyarapítására — 1890. január hó 5-én rendezett táncestély alkalmával felülfizettek: br. Vay Miklós, a tiszáninneri ev. ref. egyházkerület főgondnoka, 50 frt.; Meczner Béla, az alsózempléni ref. egyházmegye gondnoka 10 frt.; dr. Kun Zoltán 5 frt., Kölber Ferenc (Homrogd) 1 f., Rácz Lajos 1 f., Zboray Károly 2 f., Dezső Lajos 1 f., Juhász János (Erdőbénye) 1 f., Zsindely István 1 f., Hódinka Ágoston 1 f., dr. Harsányi Károly (T.-Lök) 1 f., Takács István (Örmező) 3 f., Bálint Dezső 5 f., Pataky Pál 1 f., Pásztor Sámuel 1 f., Ballagi Géza dr 3 f., Hodossy Imre 1 f., Maklári Pap Miklós 1 f., Trócsányi Bertalan 1 f., Nagy Gusztáv 4 f., Orbán József 2 f., Czékus István (Ujhely) 1 f., Macskássy Sándor 1 f., Opitz Sándor 1 f., Gerenday Sándor 1 f., Nagy Gábor 1 f., Szinyei Gerzson 2 f., Kun Béla 3 f., Kun Pál 2 f., Radácsi György 3 f., Meczner Gyula (Hotyka) 5 f., Kérészy István 3 f., Kovácsy Sándor 1 f., Ráczkevy Károly (Aszaló) 1 f., Sebők István (Ujhely) 1 f., Hajdú András (Báj) 1 f., Buza János 2 f., Szentpétery Sámuel (Pelsőc) 2 f., Kiss Áron (Pórcsalma) 4 f. *A felülfizetések összege 131 frt.* Fogadják mindazok, kik életünket kitűzött céljához ezen kegyes adományukkal is közelebb juttatták, legforróbb köszönetünket.

Benke István,
ellenőr.

Réz László,
pénztárnok.

— *Sajtóhibák.* A 65-ik lap második kikezdésének alólól ötödik sorában 1602 helyett 1562; a 68-ik lap első jegyzetében 1876 helyett 1875 olvasandó.

Tartalom: «Néhány szó a klasszikusok műfordításáról.» Orbán József. «A keresztyén egyházi zene rövid története.» (Folytatás). Farkas Lajos. — «A vágy.» Vojtkó Pál. — «A fehér leány.» Szathmáry József. — «Theologus-táncestély.» Reporter. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Elfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr., vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

A római házassági és erkölcsi viszonyok fejlődése rövid vonásokban.

A családi szervezet Rómában, mely mint másutt, úgy itt is az államnak alapját képezte, hosszú ideig patriarcalis, egyeduralmi, mégpedig eleinte a legkorlátlanabb egyeduralmi volt. A patria, és dominica potestas, mely a családát megilleté, s mely kettő eredetileg egy jelentőségű volt, korlátlan úrrá tette őt családjában, melynek körébe tartoztak úgy neje s gyermekei, mint rabszolgái s vagyonának minden egyéb tárgyai. A családát élet és halál ura volt családjában s családjának. Minden tagját nemcsak fenýithette, száműzhette, de meg is ölhette, anélkül, hogy ezért valaki őt felelősségre vonhatta volna. Ő lévén a család egyedüli feje, az ő nevével viselte a család minden tagja, akár születés, akár adoptio vagy mancipium útján került is hatalma alá, s e szerint egyedül ő határozta meg, kik legyenek családjának tagjai, s e jogom annyira ment, hogy egy régi hagyomány szerint, midőn újszülött gyermekét neki bemutatják, ő kezének egy intésével fejezte ki, elfogadja-e azt családja tagjául vagy halálra itéli.

Ily korlátlan hatalom mellett a nő helyzete első tekintetre is nagyon alárendeltnek tűnhetik föl s valóban az is volt. Alá lévén vetve férje korlátlan uralmának, melyet ő rá vonatkozólag *manusnak* neveztek, személyiségére is korlátozva volt. Vagyonjoggal pedig egyáltalán nem bírt. A manus, mint a patria potestas egy része, kiterjedt a nőnek úgy személyi, mint dologi viszonyára; személyileg férje fenýithette, elűzhette s megölhette, vagyoniilag pedig mindaz, a mit férjhezmenetele előtt bírt, akár mint hozományt, akár mint atyai vagyont, örökséget, kizárólagos tulajdonul férjeé lett.

A római polgárok és polgárnők közt kötött ilyen házasságot neveztek *manus melletti* vagy *conventio in manum* mellett kötött házasságnak, mintán ily esetben a nő in manum mariti convenerat. A nő ily házasságban eddigi családja kötelekeit teljesen elszaggatja s jogilag atyjára és rokonaira nézve egészen idegen lesz, római jogi kifejezés szerint *capitis deminutio* szenved; csakhogy ez a *capitis deminutio reá* nézve nem lesz veszteség, mert eddigi családja elvesztéseért új családot nyer, férje családjába lép be, úgy fog tekintetni, mintha férjének leánya lenne, tulajdonképen csak atyát cserél, mint Vécsey igen szépen kifejezi: meghal előbbi családjára nézve, hogy férje családjában újra feltámadjon.

Azonban tévedés volna mégis a manust valami rettenetes intézménynek, s a nőt ily házasságban rabszolgának tekinteni; mert igaz ugyan, hogy jogilag minden megvolt arra nézve, hogy az legyen, de tényleg nem volt az így. A manus korlátlan szigorát, abszolutizmusát enyhítette az erkölcsök egyszerű tisztaságából folyó hitvesi szeretet és hűség, mely Róma első századaiban annyira

fennállott, hogy a római írók megegyezőleg állítják, miszerint Róma öt első századában házassági elválás nem fordult elő. Tisztelet és szeretet környezte a nőt nemcsak a rabszolgák és gyermekek-, hanem a férj részéről is, s ha egy-egy matrona megjelent a közhelyeken, színházban, ünnepélyeken, a mi különben ritkán esett meg, mindenütt első helyet biztosítottak részükre, sőt a consulok és lictorok is utat engedtek nekik.¹

Sőt ha még ettől eltekintünk is, ott volt a manus korlátozására a családi törvényszék, mely a rokonokból s barátokból alakult s feladata volt, hogy a nő büntetése felett a férjjel tanácskozzék s a férjnek esetleg jogtalan szigorát enyhítse. E családi törvényszék, mely kiegészítette a régi római családi szervezetet, nem rendelkezett ugyan külső kényszerítő erővel, de nagy erkölcsi tekintéllyel bírt, mint a hosszas gyakorlat által szentesített intézmény s mely esetleg a censor beavatkozását eszközölhette ki, a ki aztán erkölcsileg büntethette meg a szigorú férjet vagy apát. Nem kell tehát a manust valami zsarnoki hatalomnak tekinteni, annyival kevésbbé, mert a történelmi fejlődés épen azt mutatja, hogy Róma csak addig volt erkölcsileg nagy, míg a manus melletti házasságok virágoztak, s a mily arányban ezek ritkábbak lettek, oly arányban hanyatlott az erkölcsiség; már pedig «Minden állam támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledől s rabigába görbed.» (Berzsenyi).

De ha nem tekintjük is a nőt manus mellett rabszolgának, azt mégis be kell ismernünk, hogy helyzete alárendelt s kényelmetlen volt férjével szemben, s így természetesen minél inkább emelkedett a műveltség, annál inkább nőtt a nők törekvése is, hogy maguknak függetlenebb állást biztosítsanak a családban. E mellett még egy más ok is hatott a manus meggyengítésére: nevezetesen a római jog szerint, ha a leány atyja már meghalt s így ő rokonai gyámsága alá került — miután a nők örökös gyámság alá voltak vetve — és mint ilyen lépett manus melletti házasságra; ez esetben az ő gyámja s rokonai, minden az ő vagyonára vonatkozó örökösödési igényüket elvesztették, mert az mind férjeé lett. Az örökségre vágyó gyám tehát, kinek mindig a rokonok (agnatusok) közül kellett lenni, nem szívesen adta beleegyezését oly házasságba, melyről tudta, hogy az az ő igényeit csorbítani fogja. Hogy tehát mindkét igény, úgy a nőé, mint a rokonoké, kielégíthessék, szükség volt oly módozatról gondoskodni, mely által a nő megmaradjon eddigi családjában s így a rokonok ne veszítsék el teljesen öröklési igényüket s a nő állása is, férjével szemben függetlenebb legyen: ez pedig csak a manus mellőzésével, kikerülésével volt lehetséges, s így jöttek létre a *manus nélküli* házasságok. Mikor történt e változás a házasságok körül, biztosan megállítani nem lehet, annyival kevésbbé, mert ez átalakulás igen lassú volt s az

¹ Gide Pál: «A nők joga.» 142. l.

első három században a manus a házasságnak kikerülhetlen következménye volt. A XII táblás törvényben azonban a manusról már úgy van szó, mint a házasságnak természetes ugyan, de nem szükségképeni következményéről, sőt épen maga e törvény is jelzi, hogy miként lehet a manust kikerülni a házasság felbontása nélkül, t. i. a trinoctium évenkénti usurpatioja által, vagyis ha a nő 3 éjjel távol van férje házatól. A köztársaság első századaiban is még ilyen manus nélküli házasságok ritkán, csak kivételképen fordultak elő.

A támadás tehát megkezdődött az eddigi szigorú családi- itt különösen a férji hatalom ellen, s mind erősebbé vált a libera republica vége felé, aszerint, amint a külföldi, különösen a görög befolyás naponként érezhetőbbé vált. Ugyanis az eddig szerény kis köztársaság ereje nöttével mind kisebb kezdé terjeszteni határait. Carthago és Hispania elfoglalását Görögország, majd később az egész kelet meghódítása követte. De míg így az állam külhatalmilag óriásilag emelkedett, addig e hódítás s a polgároknak ezáltal való meggazdagodása s a meghódított országok erkölestelenségének befolyása az eredeti tiszta erkölcsök megrontására vezetett. A görög művészet és irodalom, mely Rómában addig is mintául tekintetelt, most Görögország elfoglalásával mind nagyobb tért hódított; a görög szabad szellem utánzása divat lett nemcsak a művészetben, de az erkölcsökben s szokásokban is. Míg azonban a görög törvények szabadelvűsége jótékony befolyást gyakorolt Róma merev törvényrendszerére, amennyiben a jus gentium tulajdonképen a görög szellem kifolyása, addig az erkölcsi befolyás ép az ellenkezőt eredményezte.

Görögország akkor már az erkölcsi romlottság lejtőjén állott: a nőknek szigorú elzárása, melyszerint egész életüket a gynecium falai közt kellett tölteniök, úgy hogy még az utcára sem volt szabad lépniök, a nyilvános ünnepélyeken színházakban sem lehetett megjeleniök s a ferde nevelés, melynél fogva a nők sötét tudatlanságban hagytak, visszahatást szült s mindinkább szaporodott a kéjnök, a hetaerák száma, kik a színi előadásokban, játékokban, sőt a férfiak tudományos vitatkozásaiban is részt vettek, miután ezek ellenkezőleg, mint a tisztességes nők, a bölcsészethetben, költészetben s a művészetben is nagy jártasságot szereztek és emellett persze korlátlanul úzták nemi kicsapongásaikat. A férfiak ennek folytán sokkal szivesebben voltak ily kéjnök társaságban, mint otthon, egyszerű nejeik oldala mellett, úgy hogy a görög férfi legfeljebb csak éjjelre járt haza. Emellett bevett szokásban volt a görögöknél a paderasztia, mely a természetes érzelmeknek valódi megtagadása s ez itt mégis nemcsak a bölcsesek, de törvényhozók által is helyeseltetett, sőt egyes szigeteken, a túlnépesedés meggátlása végett, törvényileg kötelező volt. Ezen viszonyok Rómába bevitelve, természetesen romboló hatást eszközöltek az eddig szeplőtlen erkölcsökben.

Julius Caesar idejében már Rómában is alig ismerünk az egykori tiszta és szigorú szokásokra. A felszabadított rabszolgák s Itáliába csődült barbarok, homines novi lepik el a római forumot. A családi tűzhelyek a Laresek oltárán, melyeknek ápolása eddig a nő legszentebb kötelessége volt, kialusznak; a házi istenek s az ősök szobrai helyett görög művészek meztelen szobrai töltik be az atriumot, melyek nem mindig az egyszerűség és ártatlanság jelvényei, hanem a buja képzelődés teremtményei.¹ A Görögországból s másunnan betódult kéjnök behálózzák a férjeket, s a féltékenynyé lett római nők is kénytelenek ily eszközökhöz folyamodni; szüxies

¹ Dr. Vécsei Tamás: Római Családjog.

szemérem helyett fényűzés és hiúság lesz a nők erénye. A családokat nem egyesítik többé a közös istenek és áldozatok; a manus melletti házasságok ritkák lesznek, a manus a házasságtól elkülöníthető lesz, gyakran nem tart egy napnál tovább s csak arra szolgál, hogy a nő először atyja hatalma alól, azután pedig elválás útján férje hatalma alól is felszabaduljon s teljesen független legyen. A patria potestas még fentartja ugyan magát, de már mint gyűlöletes zsarnokság nehezedik a családtagokra, s a fiúk és leányok mindenképen szabadulni igyekeznek alóla, nemcsak emancipatio, hanem gyakran még atyagylkosság által is.¹

Midőn pedig a köztársaság enyésztevel Róma a principatus nevébe burkolt császári egyeduralom alá hajtja nyakát, az erkölcsi romlottság tetőpontját éri el. Elég lesz egy pár idézetet felhoznom Vécsei Tamás «Római Családjog»-ából, hogy megismerjük az elfajulás rettenetes voltát: «Hóbortos női divattá lett a férfiak szerepét negélyezni, felemelt ruhában ugrálni, férfiakkal dorbézolni s a katonákkal tivornyázni, a házasság eltörlését és a korlátlan nemi viszonyok behozatalát sürgetni. Az eladósodott ledér nő felbérelhető volt hamis esküre, méregkeverésre, gyilkosságra, kémkedésre. Ily elvetemült, nőtlen teremtményekkel szemben a kicsapongástól elsatnyúlt koros férfiakról pedig azt beszélik, hogy amelyik véletlenül a szűzek sorából nőszült, nem restelte rabszolgájára bízni azon tény végrehajtását, melyre a középkorban az u. n. jus primae noctis vonatkozott» (9. lap). Tehát épúgy lehet kárhozzátunk a férfiakat, mint a nőket, s midőn a férfiak dicsőséget találtak a csábításban, ekkor mintegy hűtlenségre ösztönözték a háttérbe szorított feleséget is.

S e feslettség tartott az egész császári korszakon át; megkísérlették ugyan egyes erényesebb uralkodók, mint Augustus, Trajan, Marc Aurel törvényekkel fékezni az erkölestelenséget, de törvényeiknek nem sok gyakorlati haszna volt. A keresztyénség sem tudta a bajt orvosolni, mert, hogy ismét Vécseit idézzem: «igen téves azon hit, hogy a keresztyén egyház szolgálai valami nagy lendületet adtak az erkölcsiségnek. Justinian bizonyára nem alap nélkül rendelte novelláiban, hogy az éltesebb szerzetesek a hálótermekben éjjel örködjenek, s rendelte, hogy még a természeti szükség kielégítése is nyilvánosan végeztessek, nehogy beestelen jelenetek ismétlődjenek. Nem ok nélkül rendelte Justinian, hogy a zárda jól bekerítendő, szigorúan őrzendő és senki még rokonság ürügye alatt sem bocsátandó be.» (14. lap).

Nem szabad ugyan állítani, hogy azért ez erkölcsi rothadás közepette is ne lettek volna erényes nők és férfiak, s ne fordultak volna elő a régi jó erkölcsök alapján kötött házasságok; de azt bizonyítani is felesleges, hogy midőn ily dolgok megtörténhettek, sőt általánosak voltak, ahol ily viszonyok uralkodtak, ott a régi szigorú manus melletti házasságok fenmaradhattak volna. Eltűntek azok már Augustus idejében, a manus nélküli lett a rendes s a manus melletti csak kivételes, sőt még olyanok sem igen köttettek, úgy, hogy Augustusnak törvény által kellett szorítani a népet házasságra. Tiberius eltörlé a manus jogi hatályát, Thodosius pedig Kr. u. 394-ben eltörlőlvén a római pogány papi intézményt, megszűnt a manusnak, a manus melletti házasságoknak még lehetősége is.

A principatus és a császárság alatt tehát már csak a manus nélküli házasságok voltak divatban, melyeken ha az erkölcsök tiszták voltak, mit a legnagyobb erkölcsi sülyedés közt sem lehet egyesektől megtagadni — nem sok változtatni valója volt a keresztyénségnek sem. A nő nem lett többé férjének leánya, nem lett szükségképi

¹ Gide Pál: A nők joga. 175. l.

örököse; megmaradt előbbi családjának tagjául, férjével szemben egyenrangú lón. A férjnek semmi joga nem volt neje vagyonához, csak azon részhez, melyet a nő mint hozományt neki adott; a házasság felbontása után azonban ezt is tartozott visszaadni. A nők feletti örökös gyámság is megszűnt, az atyai hatalom korlátlanúsága a fenyték jogára reducáltatott, s így a nők törekvése, hogy magukat atyjok s férjük hatalma alól kivonják, lassankint teljesen célt ért, sőt némely esetekben a nők is szerezhettek oly jogokat, mint a férfiak pl: ők is adoptálhattak gyermekeket (ad solationem liberorum missorum). Szóval a házasságok eleinte lassan fejlődve, majd mint egy nagy forradalom átjutva, olyanokká alakultak át idővel, melyek majdnem minden tekintetben megegyeznek a modern, jelenkori házasságokkal.

Finkey Ferenc.

A keresztyén egyházi zene rövid története.

(Folytatás).

Kivételes eset a történelemben, hogy valaki zeneszerzeményeinek essék áldozatául; e kivétel Goudimel volt. Dallamai, melyeket a zsoltárversekre írt, nagy szolgálatot tettek a reformationnak; oly ellenállhatlanul vonták e »calvinismusra csábító hangok» a lelkeket, hogy a pápistaság apostolai jónak látták e dallamok éneklését 200 frank büntetés terhe alatt betiltani. szerzőjüket pedig a Bertalan-éji mézszárlás áldozatainak lajstromába fölvenni. E tilalom dacára is, Goudimel dallamai gyorsan terjedtek; ezeket fogadták el az összes ref. egyházak (köztük az énekléstől sokáig [1598.] vonakodó Zürich is); sőt *Lobwasser Ambrus* német fordítása nyomán számos lutheranus templomban is elterjedtek. S alig van ref. egyház — az ango- lokat és skótokat kivéve, kiket úgy látszik, bizonyos nemzeti ellenszenv tartott vissza, hol a hívek ne a zsoltárokat s ne Goudimel dallamait énekelnék még ma is. »Énekelni is fogják — mondja Révész Imre — hitem szerint mind az időknél végeig. Az idő szülte hitágazatok elenyészhetnek, felekezeti különbségek végképen megszűnhetnek; de Goudimel melodiái csak magával az emberiséggel fognak elenyészni.»¹

Katholikus részről az anyanyelvű gyülekezeti éneklés nem fejlődhetett oly tökélyre, mint a protestánsoknál. Az egyház szentesítvén a gregorianumot, az éneklést a clerus privilegiumává tette, s attól a népet eltiltotta. Az engedelmes román természet az egyház ezen intézkedésében csupán passzív engedelmességre szorított s szorítkozik ma is; míg a makacs germán faj az emberi jogok ilyen megcsönkítése miatt nem egyszer szót emelt. Így már Nagy Károly is sürgette a gyülekezeti éneklés behozatalát, de törekvését kevés siker koronázta. Az egész, mit Róma e tekintetben megengedett a hívőknek, a »kyrie eleison» éneklése volt csupán, mely egyes énekeknél refrainszerűleg előfordult, s melyet a nép — mintegy kárpótlásul — sokszor kelletlenül többször is hangoztatott. Nagyobb szabadság e téren csak a templom kívüli szertartásoknál (búcsúk, körmenetek stb.) volt tapasztalható, hol egyes énekek használata a népnek is megengedett. Az ily énekek dallamai, bár a gregorianumból vétettek, de a használat által bizonyos népies színezetet nyertek. Midőn a prot. népelemek mindinkább elterjedtek, ez énekek hatása alatt a kath. egyházban is, főleg Németországon nagyobb mozgalom indult meg, mely az anyanyelvű gyülekezeti éneklésnek az isteni tiszteletben való meghonosítását célozta; de e mozgalom a hierarchikus törekvésekkel szemben semmit vagy nagyon keveset eredményeztek. Az egyház a népek e jogos kívánalmaival szemben is ragaszkodott a ma-erő

¹ Révész Imre: »Az énekes-könyvről» Debrecen, 1866. 27. 1

uniformitas elvéhez, mely minden újításnak hadat üzent; s míg így gondos féltékenységgel őrködött avult intézményei felett, maga sem vette észre, hogy zenészete mily útra tévedett.

A népies elem, mely a protestánsok choráljaiban a vallással oly szerencsésen egyesült, a kath. énekekben is mindinkább kezdett tért foglalni. Csak hogy míg amott a vallásos elem megnemesíté a népiest, e miatt maga a vallásos is nem népiessé, de trivialissá fajult. A népies elemeknek felhasználása bizonyára jótékony hatással lett volna a kath. egyházi zene száraz műformáira, s ez eljárás talán az egyháznagyok engedélyét is kinyeri: ha t. i. az túlságba nem vitetik. Azonban egyes zeneszerzők nem tartván meg a helyes mértéket, énekekkel nem a népzene szellemét, de csakhamar a divatos korosmai s tánc zenét vitték be a templomokba. Az énekek ily elvilágiasodását nagyban előmozdíták maguk az énekesek is, kik nem törődve templommal, isteni tisztelettel, a dallamokhoz sokszor nagyon is világias szöveget énekeltek (volt pl: mise a »borvirágos orról» stb.). Az ily módon bukás szélén álló egyházi zene teljes depraválásához hozzájárult még a németalföldi iskola szertelen mesterkéltége is, minek következtében az egyházi zene ellenpontoszati műszabályok és műformák tömkelegévé vált inkább, mint lelket nemesítő művészetté. Szóval az egyházi zene e két elem hatása alatt elveszté mind vallásos felemelő jellegét, mind nemes egyszerűségét. Ily viszonyok között kérdéssé vált: legyen e céljának meg nem felelő egyházi zene, vagy inkább semmilyen se legyen? Az ügy a tridenti zsinat (1562.) elé került, mely a németországi katolikusoknak a gyülekezeti énekek behozatalára vonatkozó kérelmét visszautasította, a mise-énekekből minden világi elemet száműzött s az egyedül üdvözítő Gregorián éneklést teljes épségében visszaállította, egyszerűsöd a részleges intézkedésekkel a pápát bizta meg (XXII. ülés).¹

Ily viszonyok között tűnt fel a kath. egyházi zene reformátora, a lánglelkű *Palestrina*.² Palestrina már első műveivel, u. n. »*Impropria*«-ival is feltűnt mesterkéletlen nemes iránya által. Csak természetes volt tehát, hogy az énekügy reformjával foglalkozó IV. Pius figyelmét Palestrina felé irányzá. őt szemelvén ki egy minden világi színezettől ment *missa-mise* írására. Palestrina nem egy, de három misét írt, melyek közül egykori jóltevőjének nevére »*Missa papae Marcelli*«-nek nevezett határozólamú műve³ nyerte el a habért. E maga nemében ma

¹ A zsinat kimondja: »ab ecclesia musicas eas, ubi sive organo, sive cantu lascivum, aut impurum aliquid miscetur . . . arceant episcopi, ut domus Dei vere domus orationis esse videtur et vere dici possit.» E végzést kiegészíti a majlandi zsinat (1575.) következő határozata: »in divinis officiis profana cantica, molles flexiones, voces gutturales oppressae, lascive canendi ratio prohibeantur. Canti sint graves, ut verba intelligantur: et cantores — ubi fuerit potest — clerici; organo tantum in ecclesia locus sit; tibia, cornua et reliqua musica instrumenta excludantur. . .»

² Palestrina (családi nevén Giovanni Pierluigi Pietro) 1514-ben, mások szerint 1524-ben Olaszország Palesztrina nevű városában (honnan művészi nevét is kapta) született; 16 éves korában Rómába került, hol Goudimel tanítványa lett; 37 év múlva III. Gyula, majd Marcellus pápák által a pápai kar énekesévé. IV. Pál által pedig a Lateráni templom karnagyává neveztetett ki. Meghalt 1594-ben, halála után a »musicarum princeps» címmel tiszteltetett meg.

³ Csalódnék, ki e hat szőlamból (sopran, alt, 2 tenor, 2 bassus) azt következtetné, hogy az előadó énekkarban nők vagy gyermekek is szerepeltek volna. E tekintetben az egyház sokáig híven ragaszkodott Pál apostol intéséhez (1. Kor. XIV. 34.), s nem engedte meg, hogy a nők — kiknek hangját nagyon érzékinek találta — tevélegesen vegyennk részt az isteni tiszteletben. A női éneklés, bár Bajorországban már 1562 táján, de általánosan csak a 17. század elején a megindult új zene-iránylyal jött divatba, midőn a magán éneklés s az azzal járó művészi futamok és díszítések (coloratura) mindinkább a nők ajkaira bizáltak. A gyermekek, kik különben sem lettek volna képesek a németalföldi iskola sokszor 20—39

is páratlanul álló minta-misével meg volt jelölve az irány, melyben ezentúl az egyházi zenének haladnia kell. A Palestrina által hámulatos termékenységgel szerzett egyházi zeneművek útját állták a németalföldiek elkorcsosult, lelketlen művészetének, s az egyházi zene terén egy új, az u. n. *magasztos irdlynak* veték meg alapját.

Palestrina működése egyikét képezi azon messzeható reformoknak, melyek korszakot alkotnak a zene történetében. Megtisztulva kora romlott zene-irányától, oly mesterműveket teremtett, melyek hátran a kath. egyházi zene gyöngyeiül tekinthetők. Egyszerű hármassal dolgozott csak, melyekhez még hangszer-kíséret sem járult: de e hármassal bensőség, mély valóságos érzés, költői ihlet sugárzik felénk. Van Palestrina műveiben valami varázs, mely a lelket Istenhez emeli; valami sajátos zománc, melyet utánozni maig sem képes senki sem. Nem használt ő metsző dissonantiákat; nem ismerte a harmonia. rhythmika, polyphonia mesterfogásait, melyek mai zenénket annyira jellemzik: de tudta azt, mint lehet az egyszerűség hájával, a közvetlenség melegével hatni s a vallásos kedélyt felemelni, megnyugtatni. Palestrinával egyidejűleg Németországban is lépett fel egy nagy szellem, *Orlandus Lassus* (1520—95.) kinek számos egyházi és világi műveit méltóság, bensőség, a gondolatok tisztasága és eredetisége jellemzik.

A Palestrina által tört úton aztán számos szerző haladt, de a mester irányának nemes egyszerűségét kevesen sajátíthatták el. E szerzők közül különösen kitűnt *Giorgio Allegri* (1580—1652.), ki Palestrinát főleg mély érzés tekintetében leginkább megközelíté. Kettős karra írt gyönyörű „*Miserere*“-je maig is elragadja a hallgatót, midőn nagy hét szerdáján a Sixtus-kápolnában előadatik. E szentnek tartott zenemű jóideig csak az említett kápolnában adatott elő, mivel annak sokszorosítása egyházi átok alatt tiltva volt; miglen Mozart 1770 ben egyszeri hallás után lejegyezte s közvagyonná tette. Ide sorozandó továbbá *Alessandro Scarlatti* (1659—1725.), ki számos világi zeneművön kívül közel 200 szép misét írt. A Palestrina által megkezdett irány 17. s 18. században élt művelői közül még *Durante*, *Leo*, *Lotti*, *Martini* említendők meg. De azon törekvésüket, hogy a nagy mester irányát továbbra is fentartsák, siker nem koronázta. A 16. század zenészetét, mely úgy prot., mint kath. részről méltán mondható a valódi egyházi zene virágkorának, a 17. században uralomra jutott új zenei irányzattal szemben visszavarázsolni többé nem lehetett.

Ugyanis az egyházi zene, melyet egyfelől Luther, Eccard és a többi prot. zeneszerzők choráljaikban, másfelől Palestrina és iskolája a mise énekekben eszményi magaslatra emeltek. a 17. s 18. században egy új, a mindinkább fejlődő drámai irányzat szolgálatába állott. S míg előbb a világi zene az egyházból táplálkozott, most az egyházi kezdte felhasználni mindazon formákat s kifejezési modort, melyek a világi zene-irányban fejlődtek. Az új irány Olaszországból indult ki. hol Florencében már 1580 ban alakult egy társaság, mely a zene-kísérettel ellátott régi szavalati görög drámáknak, az újkorba való művészi átültetését tűzte ki feladatául. Az így megindult mozgalom a zene egy új ágának, a *drámai zenének* vetette meg alapját, mely világi részről a dalmű-

ben (opera), egyházi részről pedig az u. n. „*oratorium*“-ban érte el fejlődése tetőpontját.

Az oratorium halvány körvonalai már az előző századokban is feltalálhatók. Egyes szentek életének drámai előadása már régen divatban volt a kath. egyházban (pl. Pál apostol megterése); ezenkívül a cultusnak, különösen Jézus halálával, feltámadásával foglalkozó részei magukban is sok drámai elemet tartalmaznak, melyek esztartásokkal összekötött énekekre is jelentékeny befolyással voltak, mint ezt az u. n. *mysteriumi énekek*¹ is bizonyítják. Midőn a mysteriumi játékok mindinkább elvilágiasodván, a templomokból a 16. század vége felé száműzettek, *Néri Fülöp* (megh. 1595.), ki az «oratorium» rendet alapította, mely rend teendői közé az egyházi zene művelését is felvette, Néri azon gondolatra jött, hogy az elfajult mysteriumokat nemesebb élvezetet nyújtó, u. n. *egyházi hangversenyekkel* helyettesítsék, melyeken részint egyesek, részint egész énekkar bibliai elbeszéléseket tartalmazó énekeket felváltva adjanak elő. Minthogy pedig az ily előadások a rend imatermében (oratorium) tartattak, az előadás helyétől maguk az előadott zeneművek is «oratorium» nevet kaptak.

Az Olaszországból ily módon megindult s csakhamar széles körben ismertté lett u. n. templomi vagy egyházi hangversenyekben aztán a korunkban oly virágzásra jutott drámai zene magvai is kedvező talajra találtak; más részről pedig e hangversenyeken előadott művekben fejlődött ki azon zenerendszer is, melyen épült fel mai zenészetünk. E rendszer a zeneelméletbe egészen új elemeket hozott be. Ilyenek:

1. A *magán* (solo) *ének*lékés tökélyesbülése, mely által az előadott zenemű szövegének szépségei is teljesen érvényre juthattak.

2. A *recitativo* (énekbeszéd) szemben a *cantateval* (dallam). A szavalatszerű énekemód folytán az előadó hűen tolmácsolhatta az előadott mű hangulatát, mely által előadása is élénkebbé, drámaibbá lett.

3. Az *előjegyzés* (♯, ♭) és a hangnemi előjegyzés. Ennek következtében a régi egyházi hangnemek, melyek Ger-

¹ A mysteriumi énekek a keresztes hadak idejében keletkeztek. Első művelői a szent földről hazatérő kőbor lovagok voltak, kik a keresztes harcokra vonatkozó legendák énekelgetésével bő jövedelmi forrásra tettek szert. Ily célból később egész társulatok, u. n. «passio-társulatok» keletkeztek, melyek énekeiket bizonyos mimészetrel is párosították. Ez előadásokból fejlődtek ki idővel az u. n. «passiók» vagy Jézus szenvedésének, halálának drámai előadásai, melyek csakhamar az isteni tiszteletben is tért nyertek. Az ily passiók szereplő személyei: egy evangelista (tenor), ki az elbeszélő részleteket adja elő; Jézus (bass), ki bántalmaztatik; a kar (alt), mely a népet képviseli. Ily előadások nemcsak a katólikusoknál, de úgy a külföldi, mint hazai prot. egyházakban is sokáig divatban voltak; míg azonban a nagyobb s gazdagabb egyházakban az előadás pazar fényvel, képzett énekesek közreműködésével folyt le, addig a szegényebb s különösen prot. egyházakban (így ref. őseinknél is) az egész személyzetet maga a kántor képviselte.

A mysteriumok közé tartoznak még az u. n. «*lamentatio*»-k vagy «*siralmak*», melyek leginkább egyes szenteknek (Mária, Jeremiás stb.), az emberi nem romlottsága felett való panaszait tartalmazták. Nevezetes volt e téren a «*lamentatio Ádami*», melyben Ádám elkövetett bűnét siratja, de Isten által — ki a Megváltó születését megígéri — megvigasztaltatik. Ádámnak e felett való öröme aztán csakhamar az előadó énekesekre is elragadt, kik ez örömeik lassan-lassan nem templomba illő módon kezdtek kifejezést adni. Az így mindinkább elfajult esztartások a 14. s 15. században vallásos színezetüket is csaknem teljesen elveszték s pusztán címül szolgáltak, mely alatt a nép egyes alkalmakkor (bolondok ünnepe, számár ünnep) minden egyházi s polgári intézménnyel szakítva, magát kedvére kitombolhatta. Hogy ily esztartások hazánkban is divatoztak, mutatja eyebek közt a Mátyás alatt 1460-ban tartott zsinat egy végzése, mely a mysteriumi játékok szereplőinek bért rendel. E esztartások maradványa a nép körében divó u. n. «*betlehemes játékok*» is (l. Bartalus: «*Vázlatok a zene történelméből*». Budapest, 1887. I. k. 343—61. l. V. ö. Herzog i. m. IV. k. 740—49. l.).

szólamú mesterkélt tételeivel (körfugák, körkanonok) megküzdni, szintén nem vettek részt a mű-énekésben, inkább csak az egyszerűbb choralek előadásánál szerepeltek. A sopran és alt szólamok ezen hiányát a contrapunctisták egyszerűen *falsettel* vagy *fistulával* pótolták. Az énekkar tisztán férfiakból állott, kik közül azonban némelyek (*alti naturali, tenori acuti*) gyakorlás által annyira kifejleszték hangjukat, hogy *falsettel* képesek voltak a legmagasabb női szerepeket is énekelni.

gely óta még négygyel szaporodtak (eoli, hypo-eoli, joni, hypo-joni), lassankint kiszorultak a közhasználatból, s helyüket a ma is divó diatonikus, moll, chromatikus és enharmonikus skálák foglalták el, melyeknek gazdagabb harmoniai képletei a drámai szenvedélyek festésére is alkalmasabbak lettek.

4. Az u. n. *generalbassus* (hangzat-jelzés), mely által valamely bassus-szólam fölé írt számok (signaturák) segítségével az egész mű harmoniajának menete megjelölhető lett. Ez eljárás folytán a bassusra, mint alapra (basis=alapot) épített szólamok szabadabb mozgást nyertek s elősegítették az ének-technika kifejlődését.

5. Az éneknek *hangszer-kísérettel* való egybekötése. A mű-ipar fejlődésével, a hangszer-gyártás is tökélyesbülvén, az egyes hangszerek lassankint bizonyos *hangszínt*, úgy szólván egyéni jelleget nyertek; alkalmasakká lettek különböző hangulatok festésére s így az énekléshez mintegy háttérül szolgáltak. Bármennyire tiltakozott is az egyház a hangszereknek (kivéve az orgonát) templomba való behozatala ellen, azt nem gátolhatta meg. A mindinkább terjedő új irány az egyházi zene elzárt sorompóin is áttört s magával a hangszer-kíséretet is bevitte, mit később az egyházak hivatalosan is megengedtek.¹

Természetesen ez elemek nem fejlődtek ki egyszerre, sőt még a 18. század elején is találkozunk régi rendszerre alapított zenei tételokkal: de az új rendszer magvai is el voltak hintve s a kikelésre a viszonyok kedvezők voltak. Az új irány apostolai közül különösen kitűnt *Viadana* (1565—1644.), ki az említett templomi hangversenyeken az orgonának is önálló szerepet (basso continuo) juttatott, miáltal a harmonia és polyphonia is gazdagabb lett. Nevezetes e téren *Carissimi Jakab* (1604—74), ki az egyszerű cantatét recitativok, áriák (dal) és karok beillesztése által tette változatossá s drámaibbá. Művei közül nevezetesebbek: „*Salamon*,” „*Beleazar*” és „*Jefta*,” melyeket csak nem régen fedezett fel *Christian Schütz Henrik* (1585—1672.) említendő meg, ki „*Jézus hét szava*” című oratoriumával drámai elevenség, recitativok, áriák s a kísérő hangszerek szabadabb kezelése által nagyban elősegíté e műfaj teljes kifejlődését.²

(Folyt. 'köv.)

Farkas Lajos.

¹ Kivételt képeznek e tekintelben a reformáltak és görög-keletiek. De míg amazok egyedül csak a 16-ik század második felében elfogadott orgona mellett maradtak meg, emezek minden hangszert száműztek templomaikból. A hangszerek ezen hiányát a görög keletieknél rendszeresen kitűnően képzett énekkar pótolja, melylyel a pap mise-énekeket felváltva éneklí (gyülekezeti éneklés náluk nincs).

² Az oratorium, mint önálló zene-műfaj az egyszerű cantate s a drámai zene-irány közt közép helyet foglal el. Egyes bibliai elbeszéléseket, legendákat egészen dalműszerűleg dolgoz fel. A drámai elem azonban nem jut benne oly érvényre, mint a dalműnél. Az oratorium tárgyaül szolgáló elbeszélések már magukban véve is békésebb természetűek s erős drámai összeütközésekhez bő anyagot nem igen szolgáltatnak; de meg ez elbeszélésekben fődolog lévén a vallásos színezet, az esemény gyors előhaladását a lyrai részletek (imák, elmélkedések) gyakori közbeszúrása szakítja meg; végre maga az esemény is nem tettekben, hanem éneklés útján (tehát elbeszélés alakjában) jut a hallgatók tudomására. A fentebbiekből önként következik, hogy az oratorium templomba vagy hangverseny-terembe, de nem a színpadra való; az egyszerű legenda — bármennyire felcicomázzuk is azt külső díszletekkel, jelmezekkel — sohasem fogja eszközölni azt a vallásos, felemelő hatást oly helyen, honnan egy dráma vagy egy tragoedia benyomásait várjuk. Az oratorium szerkezetének említett szabályai azonban gyakran módosulást szenvednek. A mint ugyanis az oratorium, mely eleinte tisztán vallásos tárgyakkal foglalkozott, világi elemeket is kezdett feldolgozni, maga az egész oratoriumi stíl is mindinkább közeledett s közeledik a dalmű irányához. S ma valóban már ott vagyunk, hogy egyes oratoriumokat (mint Liszt: «Sz.-Erzsébet» című oratoriumát) színpadra kezdenek alkalmazni,

TÁRCZA.

Dávid elégiája Saul és Jonathán felett.

(Sámuel II. könyve, I. rész 19—27. versek).

Oda lett az ékességed Izráel!

Hős fiaid elhullottak a hegyen.¹

Gáthban senki meg ne tudja e csapást!

Askolonban meg ne hallja senki se.²

Hogy ne vigadjon fliszteus ledny:

S ujjongásba ki ne törjön a pogány.³

Soh'se érje zápor-eső, harmat-csepp

Gilboát: gyümölcsöket se teremjen!

Ott hullt porba hőseinknek címere,

Ott tört el a felkent Saul fegyvere.⁴

Vér áztatta mindig Jonathán nyúlát,

Csontokat tört paizsa. . . Saul kardja

Nem volt soha hasztalanul kihúzva.⁵

Hű barátok, jó bajtársak voltak ők:

Most is együtt nyugosznak a föld ölen.

Sasoknál is sebesebben röptültek,

Bátrabbak voltak az oroszánoknál.

miáltal maga az oratorium is vallásos színezetű operává alakították át. Zenei oldalát tekintve, az oratorium is felhasználja mindazon éneklési formákat, melyek a dalmű terén divatoznak. Így jelentékeny szerepe van benne a közhangulatot tolnácsoló (női, férfi, vegyes) énekkarnak, továbbá egyeseknek (solisták) kik részint áriákban, részint recitativokban éneklí szerepüket. Az egész előadást zenekar kíséri (l. Fink: «Gesch. der musikalischen Oratorien» Zeitschr. für hist. Theologie, 1842.; Herzog i. m. X. k. 674—80. l.)

¹ Varga István e két sort így fordítja:

„A sok szép ember óh Izráel a te hegyeidenn!

Oh miképpenn hullottak el a' vitézek.”

(Exegetika theologia. Debrecen, 1807. 413. l.). Zittel Emil három sorba osztja be e gondolatot olyan formán, hogy az első részét e gondolatnak két sorban fejezi ki s egyben a második részét. A középső sor aztán mértékét tekintve kevesebb lábból áll, mint az első és harmadik. Zittel négyes szöveg sorokban adja ez elégiát, magyarul a hosszabb sorok s a trocheusi lábak inkább illenek e fajta műhöz (Die Entstehung der Bibel. Karlsruhe, 1872. 63. l.). Luther az eredeti szöveg «בְּהַר הַגִּבְעָה»-nek fordítja, a mi nem helyes, mert e fordítás aztán útjában áll annak, hogy a második sor parallelismusa teljes legyen s a «בְּהַר הַגִּבְעָה»-nek fordítva, igen kis eltérés van a két sor értelme között, holott pedig éles ellentét s a parallelismusban ki is való különbség van ama két szó között.

² Zittel Askolonhoz jelző gyanánt odateszi az «ellenséges» szót, a mivel jelezni akarja e város lakosságának a zsidó néphez való viszonyát. De ez felesleges pótlás, mert a sorok úgy is világosan érthetők. . . Az eredeti szövegben: «בְּחִצְוֹת אֲשֶׁקֶלֶן»: «Askolon utcái» vannak említve.

³ Itt az eredeti szövegben «בְּנוֹת הָעַרְלִים» van vagyis «a körülmetélésnek lányai.» Bunsen is ennek fordítja ekként: «. . . die Töchter der Unbeschnitten» (Die Bibel II. R. Lipse, 1860.). Így van a septuagintában s a vulgatában, amott: «θυγατέρες τῶν ἀπερσιμῶτων», emitt «filiae incircumcisorum.» Zittelnél «Heiden» nel van fordítva s ezt használjuk mi is, mint e fajta fordításba illőbbet. Varga az utolsó sort így fordítja: «és ne tomboljanak örömdökbenn a' Pogányok' győzedelem éneklői,» a mi nincs az eredetiben.

⁴ Az eredetiben Saulra vonatkozólag ez van mondva: «בַּשָּׁטָן בְּלִי מִשִּׁיחַ» «olajjal fel nem kenve,» a mi vonatkozhatik, hibás értelmezéssel fegyverére, helyesen pedig ő rá magára, de úgy, hogy e megjegyzés így értelmezendő: eltört Saul fegyvere, mintha ő maga olyan lett volna, ki nem volt felkenve. Luther a vulgata nyomán így értelmezve fordít, Zittel szabadon, Bunsen a septuaginta után szövszerint, odavette mintegy ama három eredeti szó jelentését.

⁵ Luther helytelenül fordította e versszakot ekként: «Jonathán nyila sohasem hibázott s Saul kardja sem maradt tisztán az esetek véretről s a hősök kövérjéértől.» Az eredetiben a Jonathán vitézsége van nagyobb mértékben jellemezve s csak érintve a Saulé.

Izrdelnek lányai

Sírjatok Saul felett!

Bíbor s aranyos ruhát:

Ó készítettett nektek:¹

Oda vagytok, megemésztott a viszály,

Oda vagy te dicsőségem Jonathán.

Szánlak, mert szerettelek,

Mint a hogy nőt nem lehet²

Elestetek hősfiai:

Pihen a ti pajzsotok!

Tüdös István.

A fehér leány.

(Történeti elbeszélés.)

(Vége.)

Pirosra festé már a hajnal bíhora a keleti égaljat. A hold mindinkább sápadt s végre elmosódott, kék lett az ég. Gyönyörű reggel volt. Az új életre ébredt föld, mintha vissza akarná pótolni, hogy éjjel nem gyönyörködtette az embereket, megújult erővel tárta föl szépségeit. Harmat rezgett a virágok harangjain s a királyi pompával felkelő nap bíhora ezer színben csillogott e gyémánt gömbökön. Az üde lég az illatos növények mámorító lehelletével tölté be a földet, a természet egyszerű dalosai rázendítik reggeli hymnusaikat.

De ki találna most gyönyört e szépségekben? Kinek szíve andalodnék el a madár dalon?

Agág fővárosának lakói aggodalmak között gyűltek össze, hogy várják a harc kimenetelét. Köztük volt Ajassa is. Ott ült az arcokon a sápadt gond kicsiny piros remény-nyel vegyítve. Vágyón függeszlik szemeiket a távolba. Várnak valakit. Várja mindenki szíve kedvesét. A nők kezeiket tördelve panaszkodnak, az öreg férfiak komoly ábrázattal, hallgatagon néznek a földre le: kerülnek egymás tekintetét, hogy el ne árulják komor gondolataikat. Csak a gyermekek nem osztoznak a néma fájdalomban, zibongva futkároznak a zöld mezőn. Ők nem érzik még e pillanat emésztő hatását

Egyszer csak egy férfi tűnik fel a közeli halmon. Amalék harcos. Nehezen fut. Nem várják be. Mindenki rohan eléje, hogy első legyen, ki ellesi ajkáról a szót.

— Nemzetem, szólt töredezett hangon a jövevény, véged van. . . . Kéneus elárult bennünket. Éjjel váratlanul csapott alvó táborunkra Saul. Védjük magunkat. Mindenki egy oroszlán volt. Talán győzünk is, ha Kéneus újra el nem árul Népével ő is ránk rohant. De vesztére! Hét nyíl futotta át egyszerre az áruló szívet. Legyőztek bennünket. Fussatok! Hőseink levágva. Agág ezredmagával elfogva! Most mészárolják őket. Fussatok! Meneküljtek! Ezzel megtörök ajkán a szó s kilehelli elfáradt lelkét.

¹ E helyre vonatkozólag érdekes megjegyezni, hogy Luther és Bunsen mily varációval élnek az eredeti szövegben levő ruhákat illetőleg. Luther így fordít: »euch Kleidete mit Rosinfarbe sauberlich und schmückte euch mit goldenen Klenoden an euren Kleidern.« Bunsen pedig így: »euch Köstlich Kleidete in Scharlach, der goldene Kleinode über euer Gewand legte.«

² A vulgata e veroszakban olyat fordít, a mi nincsen az eredetiben. Ugyanis az eredetinek eme gondolatát: jobban szerettelek, mint nőt lehet. adja híven eként: »amabilis super amorem mulierum.« de ezzel nem elégszik meg, hanem még ezt is mondja a nélkül, hogy csak egy szó is volna róla az eredetiben: »Sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam.« Luther itt nem követte forrását.

Az első pillanatban mindenki megdermedve áll meg s lélekzet nélkül, összeszorított ajakkal bámúl a kiszendített hirhozóra. A fájdalom nem talál az ajkakon kifejezést. De a másik pillanatban már egy általános jaj tölti be a levegőt. Anyák zokogva keresik árváikat, összebonyolodik az egész tömeg. Sokan eszmélet nélkül esnek a földre. Sír, jajgat, kezeit tördeli mindenki, futni akarnak, de nem tudnak. . . .

Ajassa fehér lesz, mint a hó. Szemeit önkénytelenül az égre, kezeit szívére emeli, hogy fájdalma keresztül ne hasítsa érző kebelét. Nem sir ő. Fájdalma sokkal nagyobb, minthogy könnyekben törhetne elő; csak keble gyors emelkedése mutatja az iszonyú vihart, mely ott belől dül. Hirtelen egy gondolat villan meg agyában s gyorsan haza siet, esendesen susogva magában.

— Még él. Megszabadítom őt. Az anyák életüket adják gyermekükért. . . . Az igazi szerető szív megteheti azt! Ne aggódj Agágom! Láncaid feloldom én! Nem vagyok már gyenge, férfinak érzem magam! Sietnem kell, hogy megelőzzem a gyilkoló pallost. A multkor a ligetben egy galampárt láttam. Repdesve játszottak, csókolóztak a levegőben. Oly boldogok voltak! . . . A himre egy vérese csapott le. Midőn ezt látta a nő, hirtelen oda vágódott a vérese elé s őt érte a halálos csapás. Kisértésük meg, tud e így szeretni az emberi szív, mint egy galamb? . . . Megmentem őt. Érte halni is édes lesz! Ó érte! . . . Szívemen oly melegség fut keresztül e szóra, mint midőn őt látom magam mellett. Ne félj, Agág, megmentelek! Elmegyek Saulhoz, leborúlok előtte, megcsókolom lába porát, összetett kezekkel fogom kérni, hogy ne bántsa őt, öljön meg engemet. Az én vérem pirosabb, mint az övé, pirosabbra fogja festeni a földet. Ha nem enged? Oh, ha nem enged, én is vele halok! Összelelközve repül majd lelkünk oda, hol szebb a liget, illatosabb a rózsa, kedvesebb a madárdal, mámorítóbb, forróbb a csók, édesebb a szerelem. . . .

Mig ezeket mondta, szép fehér ruhát öltött magára. Oly jól állott neki! Menyasszonyi ruha volt ez! . . . Mirtus koszorút illesztett fejére, nefeleges virágokkal. Sugárzott tőle szép arca! Arakoszorú volt ez! . . . Kis kezébe hét virággal egy fehér lilium szállat vett s elindult útjára. Oly szép volt most, mint egy születni kezdő regg. mint teljes díszében álló fehér rózsa. Ruhája karcsú termetét élesen kitüntette, a szép mirtus közül haja habosan hullámozott alá s mint palást takarta be derekát. Arca hófehér volt, mint kezében a lilium. Hódolattal tért ki előtte a táborban mindenki s készséggel vezették Saul elé.

— Uram! esett térdre a szép nő, könyörögni jöttem hozzád. Te szabadon rendelkez az élet fölött egy életet kérek tőled.

— Kérd az enyémet, szép leány, tied leszen! Ki vagy?

— Én Ajassa vagyok, Agág király menyasszonya. Ne vond szemed haragra e szóra, óh, ne fordúlj el tőlem. Nem hiszem, hogy te ne szerettél volna. Szerelmedre kérlek, hallgass meg! Szeretem Agágot, ő is engem, szívünk egygyé forrt. Ne törd le a szív felét, a másik is meghal. Ne végy el egygyel két életet!

— Szép leányka, jól beszélsz! Hát engem tudnál-e szeretni? Illeszd szíved letört feléhez az enyémet. Hátha összenő? Hidd el, húsból van a szív is; a hús pedig, ha eleven könnyen összeforr.

— Uram, én csak Agágot szeretem! Másért élnem nem lehet. Kegyelmezz neki, kegyelmezz!

— Egy csókodért szép ajkadról s szerelmedért kegyelem. Csak nem nagybér egy királyért? . . .

— Összerezzen e szóra a leány. Erre nem gondolt. Becsületét veszélyeztetve nem hitte. Undorral fordult el

a mosolygó Saultól, kinek szemei vágyón tapadtak a szép leány gyönyörű idomaira s karmazsinpiros ajkára. Nem nagy bér! . . . Becsület és halál! . . . Becstelenség és élet! . . . Melyiket válassza? . . . Oly szép ez az élet! Ezernyi apró bajaival is oly kedves! . . . Mosolygó nap-sugár ébreszt fel álmainkból, fülemile csicsereg édes mesét felénk a lombok közül, a virág nekünk illatozik, a csergő csermely értünk van, köröttünk repdesnek a hímestetűk, a szende hold ezüsthéja fektet le nyugodni, az éji bogárka oly szép regét zümmög fülnkbe, még álunkban is mosolygunk! . . . Óh szép az élet, gyönyörű! . . . És a halál? . . . Elhervad arcunk rózsája, vérünk kihül, porrá leszünk. . . . Óh iszonyú a halál! . . . Óh, de még iszonyúbb a becstelenség! . . . Az emberek kerülnek, újjal mutatnak reánk, belől a szívben úgy szúr valami, szúr fájón, élesen. . . . A világ megvet, a helytől, hol ültünk, mindenki távozik; mérges lehelletünk, még a madarak is repülnek tőlünk; csak a kuvik szál-long fejük fölött, folyvást sivitva: «Ez az! Ez az!» . . . Óh iszonyú a becstelenség! . . . A becsület? . . . Meghalok érted, te szűzi erény! . . . Nevem tiszta marad, tiszta, mint a lilium és ment! . . . Uram! kiált fel gondolataiból, feltételek aljas, nem királyhoz illő! Meghalok ő veled! Öless meg engem is!

— Halnod nem szabad, szép leány, ezt megfogadtam. Az amalék leányok sérthetetlenek!

— Úgy is jó! . . . Majd fellelem porait s meg fogom ismerni a helyet, hol nyugodni fog. . . . Óh sokra képes a szerető szív! . . . Egyesülni fogok vele ott! . . . Nem átkozlak meg. . . . Legyen veled istened!

— Ne siess, jó leány! Én udvarias vagyok nemed iránt. Kár lesz fárasztanod magad a kereséssel. Kedvesed nyugvó helyét mindjárt megtalálhatod, szólt Saul, s íntett s nehány szót sugott egy szolgának.

A király sátrától mintegy ötezer lépésnyire volt felállítva egy töke, mely körül marcona férfiak végezték az öldöklés iszonyú munkáját.

— Nézz oda, szép leány, mindjárt meglátod, kit szíved szeret. Nem kérsz tőle egy búcsúcsókot? Nem, ezt nem engedem: de hűséged jutalmául neked ajándékozom fejét, a kedves főt.

Megfordult a leány s oda nézett. Ereiben megfagyott a vér. Csonka, fejetlen törzsek halmozódtak fel a téren, a kiömlött vér patakka lett, rózsaszínű habok úsztak rajta. . . . Még vonaglottak a kezek, rángatóztak a lábak, a levágott fejek még ugráltak egy kis ideig s aztán megállottak, megmeredtek a szemek s megüvedve néztek a véreskező hóhérokra. Iszonyú látvány! A leány teste reszketett, gyöngeség fogta el, megmervülten tekintett a bakók munkájára. S most elővezették a megkötözött Agágot. A deli férfi össze volt törve. Hallóthalványan tántorgott elő. Hazájára s kedvesére gondolt. . . . Már lehajtja fejét a tökére, már megvillan a pallos, midőn Ajassa ajkairól egy iszonyú sikoly hangzott fel.

— Ne bánts! . . . Tied vagyok! . . . Aztán ajúltan esett össze Saul lábainál.

— Szolgák, hangzik Saul szava, Agágot vezessétek vissza!

Ajassa kezében, midőn elesett, a fehér lilium kettőtört. . . .

* * *

A bosszú sikerült. Amalék nemzete el van törölve a föld színéről. Nem maradt a kis törzsből életben csak a fogoly király és Ajassa. Mi áron? A becsület árán! . . . Nem jobb lett volna-e meghalni mindkettőnek? A becsületos halál jobb, mint a becstelen élet! . . . Óh, de ne

kutassuk a szerető szív elhatározásának okait! Iszonyú helyzet volt az! . . . Maga előtt látni kedvesének véres fejét vagy megszabadítani őt. . . . Erősebb volt szerelme, mint önszeretete! Maga elbukott, hogy fölemelje szíve imádottját.

Saul feledve fogadását, leöletett mindenkit, férfit, nőt, gyermeket. Agág városát szétdőlt a Gilgál felé indult.

Útjában a nép örömmünnepet rendezett tiszteletére. Dalos leánykák jöttek eléje, pálmaágakat hintettek útjára. «Üdv a győzőnek! Üdv Amalék eltörlőjének!» hangzottak Gilgál utcái.

És ő mégsem volt boldog!

Nem teljesítette az úr parancsát teljesen. Még volt kettő Amalék nemzetéből s ezeket nem akarta, nem tudta elveszteni. Az egyiket megszerette, a másikat ennek kedvéért erős esküvel tartotta meg. Lelke nem volt nyugodott. Folyvást fülébe zengett Sámuel szava: «Veszi el Amalékot! Töröld el a föld színéről!» Még kettő él, ezeket is meg kell semmisíteni! De hát az eskü? Megszegte már egyszer, megtöri másodszor is! A fekete lelkű emberek természete az, hogyha szavukat egyszer megszegték, a lejtőn kezdenek simúlni, meg nem állnak csak a posványban s mindig találnak maguk előtt kibúvó ajtót. Saul is talált. Ő esküjét nem szegi meg. Ő nem öletti meg Agágot, megöli más! Nem bocsátotta szabadon, magával hozta Gilgálba. Tudta, hogy Sámuel életben nem hagyja a fogoly királyt. Ő nem öli meg, esküjét nem szegte meg. Megöli más! . . .

Meggyújtották már az oltárokon a hálaáldozatok tüzeit. Zeng már a zsoltosma a papok ajkain. A kar tagjai megzendítették a lant, hárfa, cimbalom húrjait, könyörög a nép, imádkozik Sámuel a Jehovának a győzelemért.

A füst azonban nem emelkedik ég felé.

Nem kedves az áldozat az Úr előtt.

Haragszik a Jehova!

— Saul, Saul! Amalék nemzete nincs eltörölve! kiált Sámuel, ki maradt meg?

— Atyám, a királyt életben hagytam, hogy színről-színre lásd.

— Nem azt parancsolta néked az Úr. Vétkeztél ellene, bűnös vagy! . . . Hozzátok elő az utolsó amalékot, vérét kívánja látni a Jehova! Hadd legyen kedves előtte áldozatunk!

Elővezették Agágot. Örömmel jött. Hazája szétdőlv, Ajassa másnak kedvese. . . . Jobb neki a halál! Büszkén emeli fel fejét, bátran hordozza körül tekintetét. Ajkai mosolyra nyíltak. «Életem hazámért adom!» szólt s a másik percben Sámuel karjai alatt darabokra hullt. Nem Saul ölte meg! . . .

Újra zengeni kezdtek a himnuszok, pengtek a lantok és citerák. Lassú imába kezdett a nép. Áhítatosan emeli fel Sámuel véres kezét.

Az áldozati füst mégsem emelkedik ég felé.

Haragszik a Jehova!

Komorra lesz Sámuel. A papok ruháikat megszagatják, mellüket ervedve imádkoznak; a nép sír, földre veti magát; majd összekulcsolt kezekkel tekint fel az égre. A füst mégsem emelkedik fölfelé.

Haragszik a Jehova!

Saul, mintha mitsem tudna, a siránkozók közé megyül, megszabdálja aranyos köntösét, fájdalmas jajja túlkiáltja valamennyiét, véresre veri mellét.

Mindhiába!

A legszebb barmokat ölik le s rakják föl az égő oltárra, a legtisztább búza lesz hamuvá, csepegett olaj, mindenféle szagos anyag lesz semmivé a tűzön.

A füst mégsem megy fölfelé.

Haragszik a Jehova!

Kétségbe van esve a nép. Általános siránkozás tölti be a várost, a papok éneke mindinkább fájdalmasan szól, midőn egy katona lép Sámuelhez s valamit sug fülébe.

— Saul, Saul! kiált föl Sámuel, gonosz vagy, átkozott az úr előtt! Meg akartad csinálni a Jehovát. Add ide a leányt! Ne, ne te menj! Elhozza más, elrejtene őt. Jaj annak, ki nem teljesíti a Jehova parancsát, de még inkább jaj annak, ki meg akarja csinálni őt! Királylává tett téged ő, megboszúlja rajtad e bűnt!

Tiszteletteljesen vonúl félre a nép, utat nyit Ajasának. Megtört e nő pár nap alatt teljesen. Arcának rózsái lehullottak, sápadt lett. mély tűzű szemei beestek a küzdelem, mely keblében dült, redőt vont a kevéssel ezelőtt márvány homlokra; a karcsútermet előre hajlik. Pirt vesztett ajkai lázasan susogták: «Meghalni, meghalni!»

Iszonyú napokat élt át e szegény nő. Mikor elkövette a bűnt nem volt uralma magának, szerelmének szavára hallgatott. Majd felesmélt s egész borzasztóságában állt előtte a való. Ő, Agág reménye, hazája eltiprójának kedvese! Megútálta önmagát. Reszketett, ha hallotta Saul lépteit. Kerülte a helyet, hol az állt, megtörölte arcát, hol megcsókolta, hogy letörölje onnan a szennyet.

Meghalni! Meghalni!

Ez volt szíve vágya. Ez volt egyedüli reménye!

Most mosolygott, hogy a halálra jött. Oly mosoly volt ez, mintha az őszi nap kisüt. Látjuk a sugárt s melegét nem érezzük. Mosolya fagyasztó volt. Még dalolt is. A szép időből jutott eszébe egy dal.

Ott áll már Sámuel előtt. Mosolyogva tekint az ősz főpapra. Lába megbotlik. Letekint a földre s... ott látja Agág ö-szedarabolt holt testét... Átfut a hideg tagjain, erősen megrázkódik. Szemei, ajka nyitva maradnak. Úgy áll egy pár percig, összeszorított kezekkel, mintegy szobor. Szívverése megáll, arca sárga lesz. Egyszerre összecsapja két kezét s egy iszonyút sikolt. Sikolya velőig hat. Hirtelen lehajol, összeszedi a véres tagokat, fölveszi kezébe az eltorzult főt, csókolja, öleli, dedelgeti. Édes szavakat susog neki.

— Szerelmem, ébredj! Megmentettelek. Érted jöttem. Alszol? Mit álmoldol? Oh, iszonyúk lehetnek álmaid, úgy összeszorítod fogadat! Jere, tedd fejed ölembé... Így, így, mint máskor... Hunyd le szemed... Így... most megcsókollak... mint máskor Beszélj valamit. Édeset. Szeretsz?... Nagyon?... Én nem szeretlek. Ne hidd, ne hidd!... Tied vagyok! De hát miért nézel oly mereven reám? Szempilláid meg sem mozdulnak. Né, ... milyen véres a kezem!... Istenem! Hiszen te meg vagy halva! Ez csak a fejed!... Átok, átok!... Becsületedem!... Saul gonosz király! Átok!... Hahaha! No mit nézesz úgy rajtam, te öreg! Látod milyen szép fehér ruhám van: piros pettyekkel van díszítve! Ha, ha, ha!

Dalolva, szétzilált hajjal rohan tova.

A nép megdermed. Szent áhitattal tér ki az örült leány elől.

Újra felzendülnek a zsolozsmák. A dobok pergése elnémítja a távoli dalt. A papok imája a magasba tör. Sámuel áldozik a győzelemért, a Saul győzelmeért!...

Az áldozati füst magasán emelkedik az ég felé.

Kedves az Úr előtt!

Kibékült a Jehova.

*
**

Nem sok mondani valónk van még. Sault a nép teljesen meggyűlölte. Egymás után veszté el legjobb híveit.

Dávid lett kedves a nép előtt, de maga is nagy változáson ment át. A hűszke férfiből meglőrt remegő öreg lett. Idő előtt megfehéredett haja, szakála. Folyvást rémlátások üldözték. Maga előtt látta Ajassát. «A fehér leány!» sikoltá ilyenkor s eltakarta fejét.

Négy évvel a lefolyt események után a filiszteusok ellen harcolt. Csatát vesztett. Egy erdőbe vitte futó öszvére. Egyedül volt... Megjelent előtte a fehér leány. Rámutatott piros pettyes ruhájára, véres kezével megfogta Saul karját s kardjára tette azt. Ezzel eltűnt.

— Megyek, megyek! Várj meg fehér leány!... Kiáltá Saul s kardjába bocsátkozott.

Szathmáry József.

EGYLETI ÉLET.

a) A „magyar irodalmi önképző-társulat” e hó 12-én kezdte meg második félévi munkálkodását. Legközelebb két pályakérdés járt le, t. i. a műfordítás s a történeti ballada. Amarra 3. erre 2 mű érkezett. Meg lettek állapítva a versenyszabályok is, mégpedig komoly irányúnál tárgy: «Simon Judit» Kiss József balladája; a vignál: «A zsarnok» Rudnyánszky Gyula monológja. A társulat félévi pénztári állása a következő: bevétel 244 frt 49 kr; kiadás 227 frt 77 kr.

b) A gyakorlati theol. órákon fejtegetett kérdések közül, mint közérdekelteket, a következőket közölhetjük:

1. Szükségesek-e a vasárnapi iskolák oly irányban, melyben ma itt-ott hazánkban tartatnak? Vagy ha nem, mivel lennének pótolhatók?

A vasárnapi iskolák jogosultságát csak az a cél dönti el, a mi végett azok behozattak. Ez a cél pedig nem más, mint a hiányos vallásos ismeretek kiegészítése; hiányt a népiskolai oktatás hiányos volta, az ismétlő iskolák nélkülözése okozott és okozat is. A helyett hát, hogy a még tapasztalatlan theologusok által itt-ott vezetett vasárnapi iskolákat, a melyek bizony csak felületes correcturái lehetnek a valláserkölesi kiképzésnek, s fel-tűnő nagy eredményei nem lehetnek, galvanizálnók, inkább célhoz vezetne az, ha állam és egyház karöltve igyekeznének eleget tenni a népiskolai törvényeknek, főleg ha az ismétlő iskolák nem lennének kiesinyelt mostoha gyermekei az egyháznak. Az így 14 éves korában megconfirmált gyermeknek aztán már nem lenne szüksége gyenge utánpótlásokra.

2: Nem kath, vonás-e lelkész-szentelésnél a térdepelés, a kéznek före tétele? Nem lenne-e elég az eskü mellett a kézfogás?

A térdelés, a χειροθνησια sokkal régibb eredetű, mint maga a catholicismus, ez utóbbi főleg egészen apostoli eredetű, így nem katholikus vonás. Az ilyen ceremóniális ősi részleteket kitörölni egészen kár volna, hiszen a symbolum nem veszélyeztet itt valami magasabb érdekeket. Ha reformálni lehetne valamit e tárgyánál, az a lelkészszentelés ideje volna, a minek észszerűen s egész természetesen az exmissioval kellene összeesni, miután tulajdonképen ezzel van feljogosítva a lelkész hivatalának vezetésére.

3. Mik lennének zsinatunk főbb végezni valói? Nem volna-e időszerű a tant átvizsgálni és megállapítani?

A végezni valóik közt mindenesetre legelső helyen áll a legközelebbi zsinat alkotásainak revüelálása. Ilyen lenne a) Az egyházkerületek egyenlőbítése, a mit mind a kormányzás megkönnyebbitése a nagyobb kerületekben, mind a figyelmet érdemlő egyházpolitikai célok egyaránt szük-

ségessé tesznek. *β)* *Lelkészválasztási törvényeink módosítása* egészen új alapokra fektetve s vagy visszaállítani a mainál százszerző jobb szabadválasztási rendszert, a mely úgy a lelkészek képzettségét, mint a gyülekezetek szükségét jobban méltányolta s kevésbé adott alkalmat a visszaélésekre; vagy — ha ez nem volna keresztülvihető — a kandidáló-bizottság szervezetének gyökeres módosítása, olyanformán, hogy esetről-esetre külön tagokból alkotná meg az esperes a bizottságot, a mely *felelős* lenne eljárásáról olyanformán, hogy kellően indokolt jegyzőkönyve pl. az egyházmegyei gyűlésen felolvastatnék. *γ)* *A domesztikának* a mainál biztosabb alapra fektetése, annak segélyezését állandóbbá tenni a szegénységgel folyton küzdők iránt s áldásait a lelkési hivatal édes testvéreire, a tanítókra is kiterjeszteni. *δ)* *Perrendtartásunkat* szabályozni. Hisz a mai perrendtartás bő alkalmat nyújt a papmaróknak arra, hogy műveltség dolgában sokkal felettük álló papjaikat nyilvánosan meghurcolják, a mi lealacsonyítja a papi hivatalt. Szigorúan meg kell hát jelölni azon eseteket, melyekben a hívő egyháza előjárói ellen pert indíthat. E mellett perrendtartásunk szerfőlött bonyodalmas, hosszadalmas. Ezen is segíteni kellene, mert ma megtörténik, hogy ugyanazon törvény alapján egy lelkészválasztást az egyik testület megsemmisíti, a másik megerősíti, a húzamosság pedig csak a pásztor nélküli nyáj rovására van.

A tan kérdéseivel a zsinat nem foglalkozhatik. Nem azért, mintha ez nem lenne szükséges s nem is azért, mintha attól félhetnénk, hogy egységre nem jutnánk, hanem mert ez előkészítve nincs. Ma csak a papok modernnek és orthodoxok, a világi elem mitsem törődik a theol. kérdésekkel s így érdekeltség nincs irántuk. Reformálni csupán az istentiszteleti rendtartást lehetne, a hol több egyöntetűség is elérne. z.—n.

c) *„Erdélyi-kör.”* Mult hó 26-án Erdélyi János emlékét ünnepelték meg a társulatban, s ezzel összeköttetésben megtartották a versenyszavakat is. A komoly szavaltatnál: Alexay István és Eperjesi Lajos VIII. osztályú tanulók versenyeztek, kik között a kifizűtt 6 forint egyenlően osztott meg. A vigirányúnál, az «Orr» című monolog elszaválásáért a jelentkezők, u. m.: Janka Károly VIII. és Kérészy Árpád VII. osztálybeli tanulók közül az első 3. az utóbbi 1 forintot nyert. Erdélyi Jánosról Kalassay Sándor alelnök tartott emlékbeszédet.

APRÓ HIREK

— *Dr Rik Gusztáv* sárospataki gyógyszerésznek halálával főiskolánk ifjúsága is órzékeny veszteséget szenvedett. Az elhunyt férfiú igaz barátja, lelkes pártfogója volt ifjúságunknak minden alkalommal; nem volt rá eset, hogy visszautasította volna valamikor, ha egy s más dologban hozzáfordult. Az ifjúsági torna-egyletnek egyik legnagyobb jóakarója volt, ünnepélyein rendszeren ott láttuk őt, most mint egyik legkiválóbb tagját a verseny-bírósnak, majd mint az egész ünnepély érdekében legserényebben működő férfiút. Tiszteletbeli taggá választásával óhajtja az egylet némileg leróni a derék férfiú iránt érzett halálját s a megboldogult e választást kitüntetésnek tartá s lekötelezőnek, hogy továbbra is barátja legyen az általa aanyira szeretett főiskola nemes ifjúságának. Igazi részvétellel osztozunk a gyászoló család mély bánatában, az elhunyt emlékét pedig gyakran meg-megújítjuk, felemlgetvén, milyen jó volt ő mi hozzánk!

— Főiskolánk akadémiáján a második félév február 10-én kezdődött meg. Változás az előadó tanárok személyében s a tantárgyakban nem történt, kivéve azt, hogy különösen a jogi szakon több special kollégium van hirdetve.

— A félévi colloquiumok főiskolánk mindkét akadémiáján általában véve jól sikerültek. Jeles osztályzatú ifjak a következők: IV. é. th.: Benke István, Dusza János, Farkas Lajos, Finkey István, Lengyel Bálint, Rác Kálmán, Réz László, Szabó Pál, Szatlmáry József, Tüdös István, Váczy Dezső; IV. é. jh.: Batta Béla, Márézy Gyula, Stépán Géza, Vitányi József; III. é. th.: Sütő Áron; III. é. jh.: Emödy László, Finkey Ferenc, Horváth Zoltán, Kusza Béla, Naményi Béla, Rác György, Szabó Bertalan, Szücs Béla, Tóth Kálmán; II. é. th.: Gaskó Gyula, Kiss Zsigmond, Sütő Kálmán; II. é. jh.: Soós Lajos, Szeghy Lajos, Szilva Béla; I. é. th.: Erdélyi András, Juhász László, Keresztúry József, Szilva István, Tatár Balázs; I. é. jh.: Incödy Béla, Nagy László, Tárézy Pál.

— *Ifjúsági gyűlés.* Főiskolánk ifjúsága épen ma tartott közgyűlésen határozta el, hogy március 15-ikét ez évben is meg fogja ünnepelni, s az ünnepélyt a főiskolai imateremben nevezett nap délutánján tartja meg az ifjúsági énekkar és zene-egylet közreműködése mellett. Az ünnepély szónokául tek. *Kun Pál* tanár urat kéri fel az ifjúság, ki bizonyára szíves készséggel fog engedni a kérésnek. Az ünnepély rendezéséről egy 12-tagú bizottság gondoskodik, mely külön meghívók által fogja értesíteni a nagy közönséget az ünnepély módosatairól. Az ünnepély után este *ifjúsági táncestély* lesz a városláza termeiben, melyre szintén külön meghívókat küld szét az erre választott bizottság.

— *A tályai Kossuth-templom* renoválási költségeihez ifjúságunk 10 frt egyetemleges segélyvel járul, ezenkívül az adakozási ív is közre van hocsátva.

— *Előfizetési felhívás.* „Ifjúkori emlékek” című költemény kötetre. „Édes nekem a mult, drágák emlékei. Mindmegannyi vágy, remény, epekedés. Egy külön álló kis világ, hol az olykor-olykor elötörő könyveken mindig átszűrődik az öröm, a mosoly égi derűje. Am a mi nekem édes, nem lesz-e a közönségnek keserű? A virágból mézet is, mérget is lehet szívni. . . Mégis menj te röpke levél a szálló szellő szárnyain. Vidd el a hírt, hogy egy melegen órzó szív akar megnyilatkozni, lesznek talán olyanok, kiknél a szívnek egy vágy és reménytelni ifjúkorra emlékeztető dolbanásai vizsgálgra találhatnak.” A 9—10 nyomtatott ívből álló s csinosan kiállított kötet ára 1 frt. Megjelenési ideje Pünköszt ünnepe. Az előfizetési pénzeket és íveket kérem hozzám április 30-ig beküldeni. Gyűjtők 10 előfizető után egy tiszteletpéldányt kapnak. Hazafias üdvözzettel maradok Karcag, 1890. február hó 10-én. S. Szabó József.

Részünkről a legmelegebben ajánljuk az ifjú költő füzérét, mely, hiszszük, hogy fényes bizonyítványa leend a szerző nem közönséges vénájának. Ifjúságunk bizonyára tömegesen fog az előfizetők közé állani.

— *Tiltakozás.* A «közpapok» mozgalmának előttünk van már egy érett gyümölcse, beteljesedett, a mit vártunk, sőt megkezdte ádáz munkáját a mi körünkben, a sárospataki theologusok körében is. Ez a gyümölcs *Réz László* kartársunknak, Kósa Ede úrhoz intézett magánlevele, melyet (ő tudja, mi célból) K. E. úr jónak látott a «Közpapok Lapja» 5. számában nyilvánosság elé dobni. Nem vitakozási viszketeg (hiszen ez igen hálátlan és gyűlölséges szerep), nem is meghurcolásra való hajlandóság (hisz ez nem illő egy kartárral szemben!), hanem egészen más indok az, a mely soraimat sugalmazta, s ez az, hogy a szóban forgó levél nagyon gyanús jellemű, mintha csak a zsoltáriró ama szavait akarná magára venni főiskolánk egyik növendéke: «A ki én velem kenyeret evett, az ő sarkát felemeli ellenem» (XLI. Zsolt. 10. v.). E sorok ama levél gyanúsításai ellen határozott tiltakozásul akarnak szolgálni. Szomorú az elkeseredett lelkek panasza, de csak akkor, ha az a panasz alapos és igaz; de ha alaptalan és gyanúsító, akkor egész lel-

kében felhőborítja az embert. Ez utóbbi hatással volt rám s többünkre is R. úr említett levele. Az, hogy ő ismereteinek alapját az ujhelyi piaristáktól nyerte, nem fontos (bár bizonyos tekintetben mégis az!), de már az, hogy Patakon csak «küzd» hálátlanság színében tünteti fel a levélíró (a ki egyedül «nem álmodik s beszél okosan közöttünk»), mert egy magánlevélben sem lett volna szabad — ha igazán ír — megfélemlíteni arról a nagy jótéteményről, melylyel 6 év óta iskolánk igazán elhalmozza. Vagy ez tán olyan csekély, hogy felemlítésre sem méltó? igen... csak életfentartását teszi lehetővé! De hagyján! legyen ez csak egyszerű feledékenységek műve; már az védképen nem indokolható, sőt végeredményében határozottan tiltakoznom kell kartársaim nevében is az ellen a gyanúsítás, sőt roszakaratú vád ellen, mintha mi keserűséget találnánk ott, a hova ismeretek gyűjtése végett jöttünk. Már pedig ez olvasható ki R. úrnak eme kifakadásából: «mentől többet (ismeretet) láttam, annál inkább eltelt szívem keserűséggel,» bizonyára a theol. ismeretek azok (mert másról az iskolában miről beszélhetne?), a melyek elkeserítették. Hát kérem ez óriási vád a mi theol. akadémiánk ellen, gyermek még nem sértette meg jobban szülőit, mint ezzel R. úr a pataki iskolát. — a ki pedig velünk együtt «a világ világossága óhajt lenni!!?» Én azt hiszem mindnyájunkkal egyetértek, ha kimondom, hogy mi vélemény-erőszakolást, lélek-fogdosást sohasem tapasztaltunk Patakon, «a szél a merre akar, fú» s ennek a szabad levegőnek nem szükséges mindenkinek kitenni magát. A kinek nem tetszik, önmaga ellen, sőt leendő papi jelleme ellen megbocsáthatatlanul vétkezik, ha el nem vonul a szabad levegő útjából a védett sáncok közé, ha fel nem keresi azt az iskolát (hála Istennek válogathatunk!), a mely az ő szellemét meg nem támadja, a mely nem «tölti el szívét keserűséggel.» Ha pedig valakinek gyönyörűsége telik az önkínzásban, az ne tüntesse fel magát szánalomraméltó martyrnak, mert csak azt találta meg, a mit keresett. A «vasárnapi iskolák»-ra is lehetne egy pár szavunk, de miután most csak tiltakozni akartam a téves információ ellen, mellőzöm. Máskor több hálaérzetet és kevesebb gyanúsításra szolgálható anyagot vár meg főiskolánk iránt R. úrtól. főleg mikor iskolánkkal nem igen barátságos embereknek referál: *Egy kartárs.*

(Közöljük e tiltakozó sorokat — nem mintha egyetértenénk azok írójával, mert mi R. L. levelének gyanúsított pontjaira nézve egészen más felfogással vagyunk — hanem azért, hogy a félremagyarázható soroknak legalaposabb értelmezője, maga R. L. kollegánk adhatván teljes felvilágosítást, megnyugtathassa azokat, kik őt félreértették. Szerk.)

Egyről-másról.

A hosszú diligenciának a közepén vagyunk, de úgy tetszik, mintha nemcsak új félét, hanem új diligenciát kezdünk volna meg. Ahelyett, hogy a szokásos kérdést hallanók: lecolloquáltál-e már? s rá e népszerű feleletet: «még Januárban!»; mindennél ilyen szavak ütnek meg füleinket: mikor jöttél be? hány hete mentél haza? hány lakodalmon voltál otthon? Dehát ez természetes is; nem azért van a diák embernek esze, hogy ne segítsen magán, ha látja, hogy 12 hét áll előtte: lecolloquál «még Januárban», akkor aztán csinál magának egy kis vakációt, 10-ikéig szabad a vásár; hogy lenne meg odahaza a farsang diák nélkül? No meg aztán a kettős ablak

közei is kiürültek már a colloquálás alatt (mert hát plenus venter non studet libenter), azt is jó lesz megtölteni még egyszer; hiszen az igazi munka tulajdonképpen még csak most kezdődik. Az első félév csak olyan próbálgatás, kezdet volt; a IV-ed évesek most jönnek már bele a vezérszerepbe; olyan szokatlan volt az első félévben, el se akarták hinni, hogy már ők a legnagyobb tekintélyek, hogy ő közülök válik ki Fortuna istenasszony segítségével a kassai diák... a hivatalnokok is eddig csak újonckodtak, most vannak már elemében a dolgoknak... a kik nagyban törnek a fejüket, pályamunkát, mit csinálnak, azoknak is most jutott egy kis szabad idejük, most vannak otthon a munkában (a könyvtár ajtó gyakrabban csikorog, mint máskor)... szóval az új félévvel kezdődik meg az évad igazi tevékeny része, mintha valóban új diligenciát kezdenénk. Még az idő is, mintha renoválni akarná magát, a gimnázista már az udvaron tanulhatja fél-hatig a fizikát, a mendúr gyerekek már előszedték a pitykét, meg a golyót, a theologusok újra kezdenek vitáikat a pletykadombon, a jogász urak becsaphatják a felső-rokkot... fogjunk hát új erővel az új félévnek!

* * *

Az influenza kísértett nálunk is, de nem soká, mert látta, hogy itt vajmi kevés sympathia van minden muszka dolog iránt, alig dugta be hát az orrát, nem sokára vissza is húzta; nagy fájdmára... a gimnázistáknak, a kik már előre örültek, hogy bezárják az iskolát. De bizony itt az előjáróság se volt nagy respectussal a muszka nátha iránt, hogy érette bezáratta volna az iskolát (legfelebb esténként 9 órakor); az akadémistáknak pedig influenza se kellett, hazamentek előle, hogy véletlenül se találkozzanak vele.

Egyébiránt vannak, a kiknek az influenza hasznót hajt: talán a doktorok vagy a patikusok? a chóristák! Azóta már hármat temettek s megannyi busás potyát fogtak ki, úgy, hogy némelyiket csak kétszerre vették be, azt tartván: több nap, mint potya.

* * *

Excelsior! a casino elnök szíves figyelmébe.

A casinoban új lámpák vannak. Ennek azonban nem a legkellemesebben jutottam tudomására. Megyek egyszer olvasni; az olvasó tele van (most jöttek be, hát tudni akarnak valamit a nagy világ folyásáról), minden lap lefoglalva; sebah, gondolom a «Nemzet» mindig megkapható, még ily esetben is, indúlok érte a szoba tulsó részére, s egyszer csak beleütém valamibe a fejemet, kapok hozzá (mert bizony megéreztem az érülködést), akkor látom az új lámpákat, egy erős vasláncokon lelógó csilláron. Derék, a bizottság végre is gondol a világosodás terjesztésére; de ha ily alacsonyra akasztják a díszes csillárt, minden katonamértéket megütő ember beleveri a fejét, már pedig ily áron inkább maradjon a régi világosság. Jó lesz hát nemcsak világosítani, de «felebb» világosítani, hadd legyen igazi «felvilágosodás.» Excelsior azokkal a lámpákkal!
Coppenteaux.

Tartalom: «A római házassági és erkölcsi viszonyok fejlődése rövid vonásokban.» Finkey Ferenc. — «A ker. egyházi zene rövid története.» (Folytatás). Farkas Lajos. — «Dávid elégiája Saul és Jonathán felett.» Tüdős István. — «A fehér leány.» (Vége). Szathmáry József. — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.» — «Egyről-másról.» Coppenteaux.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

MÁRCIUS 15.

Újra itt van a nap, a magyar nemzet ünnepnapja, melynek emléke vérrel van beírva minden igaz magyar szívébe, melyet évszázadok múltán is bizonyára megünnepel e nemzet. hiszen szabadságának hajnala ekkor derült föl! . . . Ma 42 éve! . . . Vér nélkül kapta meg a hon azt, a mit századokon át vérrel sem tudott kivívni. Mily magasztos győzelem, mily nagyszerű vívmány! . . .

Lelkünknek oly jól esik elmerengeni e nap emléke fölött! . . . Nem voltunk ott a győzelem mámorának részesei között, mégis úgy érezzük, mintha mi is ott lennénk ma, 42 évvel később. . . . Jól esik merengeni e nap emléke fölött s merengésünkben végig futni azt a dicső időt, mely fölért ki tudja hány századdal? Fülünkbe cseng ama három szó, mely a Kárpátoktól az Adriáig viszhangzott. . . . Lelki szemeink előtt egy képet látunk, mely felé egy *szent öreg* reszkető kezekkel mutat, s ajkai ezt rebegik: *Gyermekeim! Nézzetek ide! E képs az erre írt jelszó legyen vezéretetek! . . . Március 15-re emlékezzetek! Látjuk a fél istent, a mint levett kalappal* megjelen a Szabadságért epedő sokaság előtt. . . s törí magát az éj csendjében nemzete jólléteért, szelleme mindenütt munkál, hol csak lélek hazáért hevül. . . . Feltűnik előttünk egy lelkes kis csapat, mely törhetlen bátorsággal küzd zsarnok ellenével s fülébe kiáltja annak: *szabadság vagy halál!* Mint élőhatárkő áll minden egyes, szembevárja a csapást, mintegy ezt jelelvén: *eddig mehetsz, de ezentúl már csak keresztül.* . . . Ott látjuk a küzdő sorok élén a dalnokot, kit odavitt végzete, hova lelke vágya vont a s ott esett el a *harc mezéjén.* Érezzük utolsó keservét, midőn «a seb csak a sírt önti meg, de életet belé nem ad.» . . . Látjuk az ifjúságot, a mint diadallal jut be az ígért földébe, kivívja a sajtó-szabadságot s leveszi róla azt a nehéz bilincset.

Óh hogy feszül keblünk e látomásokra! Mily lelkesedés hevíti lelkünket ez emlékek hatása alatt! . . . Egy rabbá lett nemzet, a magyar nemzet szabadulását jelzik e látóságok. A nép, mely nem lelé «honját e hazában» hazát talált. A nemzet, mely annyit szenvedett,

mely «megbűnhődte a multat s jövendőt» fölébredt álmából s ébredése boldog volt. Betelt a költő óhaja: a haza fölvirult.

Nagy ünnep e nap nekünk. Az örömnépek sorában első helyet foglal el. . . . Bár csak egyetlen érzés se zavarná meg e nap örömeit.

Fájdalom, hogy örömünk nem teljes. Nem, mert az, kit a föld szabadságra szült, a magyar szabadság apostola, nem lehet részese örömnépeinknek, távol, idegen földön él Ő, a *legdicsőbb magyar!* . . . Gyűjtünk szívünk oltárán lángot a szent öreg tiszteletére. Legyen ez ünnepnap neki szentelve, kinek neve egykor a maroknyi, de lelkes nép zászlóján ragyogott. Lobogjon fel a kegyelet érzetének lángja szívünkéből, küldjünk egy sóhajt a magyarok istenéhez, tartsa meg s erősítse e mi *vezérlő csillagunk fényét*, hadd melengesse szívünket a nagy távolból is nagy és nemes tettekre.

Lelkesedés legyen e napon örömnépeink jele. Lelkesedés ragadjon magával, hogy a *szabadság, egyenlőség s testvériség* szent eszméiért mi is tudjunk úgy küzdeni, mint a 48-asok, s

«. . . ha jönne olyan idő
Midőn te szent *szabadság*
Zászlóid zsarnok kezek
Újra összeszaggatnák:
Küzdjünk, mint a sírban alvók,
Zúzzuk össze ellenünk!
Mutassuk meg a világnak,
Hogy mi rabok nem leszünk!»

Különösen mi ifjak, a haza reménysege, legyünk hű letéteményesei ez eszméknek! Legyen vezérünk a március 15 emléke, emlékeztessen ez azokra az eszmékre, melyekért elődeink éltüket és vérüket feláldozták. Legyünk hozzájuk méltók, teremtsünk új hazát a régi föld felett, folytassuk a megkezdett munkát. Ne legyen a mi lelkesedésünk szalmaláng, mely hirtelen fellobban s mihamar elalszik! . . . Hevítsenek e nap emlékével felmerülő érzelmek mindenkor s ne legyen idő, mikor megtagadjuk még azt is, hogy valamikor

ünnepeztük e napot. 42 évvel ezelőtt világi és egyházi, magasrangú és alacsonyorsú együtt lelkesült a kivívott győzelemnek hírére: miért ne lelkesülhetnénk mi ez emléken? . . .

Ne tagadjuk meg soha e nap emlékét, ünnepezzük meg minden évben március idusát.

D. R.

A keresztyén egyházi zene rövid története.

(Folytatás).

A 16-ik századdal a prot. chorálok fénykora is letűnt. A reformáltaknál, kik csaknem kizárólag a Goudimelféle dallamokra szorítottak, az énekügy terén nem sok változás történt, míg az evangélikus egyházban a mű-énekléssel bevitt különböző zene-irányok a gyülekezeti énekekre is átalakító hatással voltak. E hatás már a 17-ik század első felében érezhető. Ez időszak énekeit az átmeneti korszakok sajátos vonása jellemzi. A dallam már nem a 16-ik század hittől áthatott ősi prot. dallama, hanem annak csak viszhangja már, mely az eredetinek folyton halványabb képét állítja elénk. A rhythmus még a régi, de az egyházi hangnemek sajátos zománcát az új chromatika, a régi énekekben nyilatkozó közbuzgóságot a költői subjectivitás kezdi mindinkább felváltani. E korszak egyik legnemesebb munkása volt *Crüger János* (1598—1662), kinek 1644-ben megjelent „*Praxis pietatis melica*” című éneke csaknem egy századig volt használatban az ev. egyházban, sőt számos éneke a reformáltaknál is polgári jogot nyert. Dallamait bensőség s különösen behizelgő dallamosság jellemzi, mely harmóniai kíséret nélkül is mindenkor hatást eszközöl.

Minél inkább távolodunk a 16-ik századtól, annál inkább eltűnik az énekek egyházas jellege, s annál általánosabb lesz egy új, az u. n. olasz *hangverseny-styl* uralma. Zenei szavalás, a szöveg stropha-szerkezetével nem törődés, egyes szavaknak széles zenei festése lép az ősök egyszerű énekei helyébe, minek következtében a gyülekezeti éneklés egyik legjellemzőbb vonását, a népiest is mindinkább elveszíté. Ez irány első terjesztője volt az említett *Schütz Henrik*, ki már 1629-ben megjelent „*Symphoniarum sacrarum*” című énekeivel, azt Németországon is elterjeszté. Az általa elhintett magvak kikeléséhez azonban csaknem egy fél századra volt szükség. Az új irány a század első felében csupán átmeneti állapotokat szült, s teljes diadalra csak a század vége felé *Rosenmüller János* (megh. 1686.) és *Flor Christian* (megh. 1692.) működése folytán juthatott.

Ez új irány diadalát azonban csakhamar egy másik élte túl. A zenei declamatiók ellen *Hammerschith* (szül. 1611.) és mások által megindított reactio ugyanis az u. n. *aria-styl* nek lett szülőjévé. Említett szerző és társai nevezetesen korlátozni akarván a hangverseny-styl szertelenségeit, azt a régi choralokra emlékeztető kedves, népies dallamokkal kezdték egybeszőni; így a régi s az új zenei ízlés formáit egyesítvén, a kettő közt mintegy középútat képező, szöveghez hüebb, kerekdedebb s dallamosabb formákat nyertek. Első jelentékenyebb szerző e nemben *Ahle Rudolf* (megh. 1673.), kinek egyszerű, kedves s minden világi cikornyától ment áriái csakhamar a hívők lelkében is viszhangra találtak. Ez irányban működött még *Ahle fia, György* (megh. 1706.), továbbá *Pachelbel* (megh. 1706.), korának legjelesebb orgona-művésze; ő hozta be a prot. istenitisztelekbe az elő-, köz- és utójátékokat is. Áriái azonban mindinkább az elvilágiasodás útjára térnek.

Legnagyobb mérvben elvilágiasodott az *aria-styl* a különben minden világiastól tartózkodó pietismus kebelében. A pietismus költői ugyanis kifejezést akarván adni a Megváltó iránti rajongó szerelmüknek, az Énekek-éneke szerelmi dalainak mintájára kezdték készíteni egyházi énekeiket. S az ily módon szerelmi dalokká alakított énekek sajátos szellemének sem az erőteljes, népies rhythmusú ősi chorálok, sem az azokból Ahle és iskolája által készített egyszerű, kedves áriadallamok nem felelvének meg, csak természetesnek kell tartanunk, hogy a világi szerelmi dalokhoz s émelygős opera-áriákhoz folyamodtak dallamokért, mint a melyek legjobban meggyeztek énekek szellemével. E nagy mérvben elterjedt s megjelenési helyükről (Halle) *halléi dallamoknak* nevezett, émelygős cikornyákkal telt áriák képezték aztán a kegyelemdőfést a sokképen megkínzott prot. énekügy számára. A dallamok a legújabb operáktól kezdték kölcsönözni motívumaikat; az ősi rhythmust a triolák, sextolák, a régi egyszerű harmoniát az érzékeny szűkített s bővített hangzatok gyakori használata váltotta fel. Kiváló művelője volt ez iránynak *Freilinghausen*, ki nemcsak számos ily éneket szerzett, hanem más szerzők e nemű műveit is nagy buzgalommal gyűjtögette s aztán kiadta 1704-ben. Ily irányban működtek még: *Drese, Reus, Hille* és mások.

A 18. század elején a prot. egyházi ének ügye már a végenyészlet sírja szélén állott. Talán a gondviselés munkája volt, hogy épen e válságos pillanatban tűnt fel egy kiváló géniusz, melyben mindaz a nagyszerű és fontos öszpontosulni látszik, mit a prot. egyházi ének és zene Luthertől napjainkig felmutathat. E kiváló szellem *Bach János Sebestyén* volt.¹ Szent lelkesedéssel fordult a régi chorálok felé, melyek csaknem teljesen feledésbe mentek már, hogy azokat halottaikból feltámaszssa. Igyekezett behatolni azok szellemébe, s nagy gondal dolgozta fel 4—6 szólamúlag, miáltal az egyszerű s a modern zenei ízlés előtt olykor igényteleneknek látszó ősi dallamok csillogóbb, művészebb, de jellemőknek megfelelő harmoniai színezést s kerekdedebb formákat kaptak. Vannak ezenkívül Bachnak nagy számú eredeti choráljai is, melyek művészi szólamvezetés, harmoniai gazdagság s mesteri kidolgozás tekintetében ma is utólrhetetlen remekek. Bach működésének főtere azonban a műzene s itt is az u. n. *Cantate* volt. E karra s hangszerekre írott oratoriumszerű művek, melyekből az egyházi beszéd szellemének s az alkalomnak megfelelőleg minden vasár- és ünnepnapra újat alkotott, s melyekben az elvilágiasodott áriák helyett az ősi chorálok csendülnek meg teljes szépségükben, Bach rendkívüli termékenységének s buzgó vallásosságának legszebb bizonyosságai. E nemű műveinek száma megközelíti a 300-at. Megemlítendő még *passioi*, melyeknek mindenike egy-egy remek oratorium, nagyszerű „*karácsonyi oratorium*”-a, továbbá *miséi*, melyek között gyönyörű *H-moll* miséje a prot. egyházi zene e nemű termékeinek talán legszebb gyöngyét képezi. Orgonára írt művei közül főleg *praeludiumai* s *fugái* tűnnek ki, mely utóbbiak kezelésében ma is utólrhetetlen mester. De Bach nemcsak mint szerző, hanem mint előadó művész is magasan áll. E művészetet leginkább az orgonán fejté ki, melynek kezelésében úgy minden akadályt leküzdő technikáját, mint költői felfogását s gazdag phantasiáját tekintve, mindenkit felülmult.

Bach egyike volt a legtermékenyebb zeneköltőknek.

¹ Bach 1685-ben Eisenachban született. 1704-ben arnstadti, 1708-ban weimári orgonista s 1717-ben Anhalt-Cöthenben udvari karnagy, végül 1723-ban a lipcsei Tamás-templom karnagyává lett, mely legutóbbi állásában élete végeig a legnagyobb buzgalommal működött. Meghalt 1750.

Dallamait általában mély vallásos érzelem s élénk költői színezés jellemzi, melyből azonban olykor a sentimentalismus, misticismus sajátos vonásai sem hiányzanak. Művészi dallamvezetés, a kísérő hangszerek mesteri kezelése, gazdag harmonia, az érzelmek különféle fokozatainak festéséhez szükséges élénk phantasia oly szerencsés harmoniában egyesültek Bach műveiben, hogy hatásuk alatt maga a nagy Beethoven is így kiáltott fel: «Nicht Bach, Meer soll er heisen!» De bár Bach a legnagyobbalkotta is, mit az ev. egyházi zene ez ideig felmutathat, szigorúan prot. szempontból egyházi zeneköltőnek nem nevezhető. Műveiben a vallásos buzgóság nyilatkozik ugyan, de nyilatkozik egyszerűen a lánglelkű művész is, kinek geniusza sokszor oly magasba szárnyal, hova az egyszerű hívő lelke követni nem képes. És bár rajongó lelkesedéssel vonzódott az ősök szent hagyományaihoz s e hagyományok megcsúfolóival szemben makacs harcot folytatott mindenha, de azon egyszerű körbe, hol egy Eccard, egy Goudimel oly fényesen működtek, Bach magasröptű szelleme nem volt képes leszállani. Innen van, hogy sem eredeti, sem átdolgozott choráljai nem honosulhattak meg általánosan az ev. templomokban, s egy teljes századra volt szükség, hogy a prot. egyházi zene e kétségkívül legnagyobb alakjának többi remekei is méltánylásra találjanak.

Bachhal egyidejűleg egy másik csillag is tűnt fel a prot. egyházi zene egén, melynek fénye a későbbi századokba is bevilágított, névszerint: *Händel György Frigyes*.¹ Az olasz opera édeskés iránya, melynek élte java részét szentelé, nem felelvén meg Händel szellemének, később teljesen az egyházi zene, különösen az oratorium terére lépett; s míg operái régen feledésbe mentek, oratoriumaiban örökké élni fog. E téren Händel úgy rendkívüli termékenységet, mint műveinek szerkezeti tökélyét tekintve, valóban ma is utólérhetlen. Oratoriumai közül, minők: „*Eszter*“, „*Débora*“, „*Izrael Egyiptomban*“, „*Sámson*“, „*Judás Makkabeus*“, „*Józua*“, „*Jephta*“ főleg hatalmas „*Messiás*“ a emelkedik ki magasan. E monumentális mű, mely Jézus születésével, halálával, feltámadásával foglalkozik, úgy a benne lüktető drámai erőnél, mint az egészet átható vallásos színezetnél fogva, ma is az oratoriumok mintaképeül tekinthető. Orgonára szerzett művei közül főleg *praeludiumai* s *fugái* említendők meg.

Händel komoly, férfias jellemének vonásai említett műveiben a leglisztábban tükröződnek vissza. Az az erőteljesség, mely főleg hatalmas karaiban nyilatkozik, az a higgadtság, melylyel a leghonyoltabb fugatételek szálaít fonja egymásba, egy zeneköltőt sem jellemez annyira, mint Händelt. Ezekhez járul még az patriarchális egyszerűség, természetes báj egészséges dallam, kérészetlen -- s talán épen azért oly megkapó -- harmóniai színezés, melyek átlengek e mester minden alkotásait, s melyekben Händel szelleme örökké élni fog.

Összehasonlítva már e ponton a prot. egyházi zene két legnagyobb alakját, úgy tetszik, mintha az idealismus és realismus állanának egymással szembe. Bach költői lelke magasabban szárnyal, gondolatai mistikusabbak, dallamai megkapóbbak, harmóniája gazdagabb, élénkebben színező; Händel zenéje komolyabb, eszméi tisztábbak, érthetőbbek, kifejezései keresetlenebbek, melyek egyszerűségükkel, közvetlen melegükkel mindig hatni fognak. És így bár Bachnak kell adnunk az elsőség koszorúját, de ugyanakkor hangsúlyoznunk kell azt is, hogy

¹ Händel Bachhal egy évben (1685.) Halléban született. Olaszországot beutazván, Hannoverben organista lett, honnan 1712-ben Londonba ment s az ottani operánál töltötte élete legnagyobb részét. Buzgó kérését, t. i. hogy a Megváltóval egy napon haljon meg (2. Tim. II. 11.) csakugyan meghallgatta az Úr, s 1759. Nagypénteken (ápr. 14.) szólította ki az élők sorából.

úgy az egyházi, mint általában a zeneművészet mai nivójára csak egy Bachnak és Händelnek együttes működése folytán emelkedhetett.)

Bach és Händel műveiben a prot. egyházi zene elérte azon magaslatot, honnan az út már csak lefelé vezet; e lejtőn aztán gyorsan is haladt lefelé. Ha Bach choráljaiban eszményi magaslatra emelkedik, nem tekintve alá, képes e őt valaki követni, az utódok egyszerűvé, mindenki által érthetővé akarván tenni a gyülekezeti éneklést, megfoszták azt egyik éltető elemétől, a népies rytmustól is. A dallamokat csupa egész s fél hangjegyekben dolgozták ki, miáltal az énekelőadást nem egyszerűvé, de vontatottá, unalmassá tették. Ha a régi chorálok a vallásos kedély felbuzdulásának voltak közvetlen nyilatkozatai, e száraz műszabályok szerint készült, minden dallamos s rytmikai változatosság nélküli melódiák a mindinkább terjedő hitetlenségnek és közönynek hű képét tükrözik vissza. A műzene az operából táplálkozott. »A hivek — mondja Hänser — most egy nyitány hangjainál gyülekeztek isteni tiszteletre, majd egy induló, vagy keringő dallamin mehettek, vagy akár táncolhattak ki a templomból.«² Az orgona valóban a »fűl számára való panorama« lett, melyen egyszerű kíséret helyett most mennydörgést, majd csataképeket (pl. Jerikó ostroma) kezdtek a kiválóbb művészek producálni. Szóval minden téren sülyedés, elvilágiasodás s üres formák találhatók, melyekből a lelket, a kedély melegét a mindinkább terjedő »elvilágosodás« szelleme lassanként teljesen száműzi.

E közben a Palestrina és iskolája által kultivált *kath.* egyházi zeneirány is régen feledésbe ment. Bár Német- és Franciaországban a gyülekezeti ének behozatala iránt folyton meg-megújuló mozgalmak lassanként célt értek; amennyiben megengedettet, hogy a kisebb egyházakban, melyek nem voltak képesek ének- és zenekarokat tartani, a mise egyes részei, mint Kyrie, Gloria, Credo, Offertorium, Agnus, a nép által anyanyelven s ismeretes dallamokra énekeltessenek: de a székesegyházakban, hol a templomi ének- és zenekarok s az általok bevitt operai irány uralkodott, annál nagyobb volt az elvilágiasodás. S ha a prot. zene egy Bachot, egy Händelt tud felmutatni, a *kath.* egyháznak is megvoltak a maga zenetiánjai, kiknek alkotásai azonban, bár mint műrekek mindenkor hatással lesznek a műértő hallgatóra, de a vallásos kedélyt többé-kevésbé hidegen hagyják.

Ily irányban működött már *Haydn József*.³ Egyházi művei közül *misei*, „*Jézus hét szava*“ című cantáteje, főleg „*Teremtés*“ s „*Évszakok*“ című nagyszabású oratoriumai említendők meg. Haydn úgy a cselekvények drámaiságát, mint élénk, a legapróbb részletekig színező zenéjét tekintve már jelentékeny lépést tesz korunk világias oratoriumai felé. Reformjának lényege főleg abban áll, hogy először fordít külön gondot a cselekvényekre s a szereplő személyekre; fővább az érzelmek, indulatok festése nála már nem pusztán a rythmus s modulatiók által történik (mint pl. Händelnél), hanem erre

¹ A Bach-Händel-féle zencirodalmat ismertető, egész kis könyvtárt képező művek közül legjelentékenyebbek: Forkel «*Bachs Leben und Kunstwerke*.» Lipcse, 1802.; Chrisander, «*Händels Leben und Werke*.» Lipcse, 1854. Adatok találhatóak meg e tárgyban: Winterfeld, «*Der evang. Kirchengesang*.» 1848. III. k. 257—80. l.; «*Neue Musik-Zeitung*» 1885. 3—6. szám stb.

² Häuser: «*Gesch. des christl. besonders des ev. Kirch.-Gesang und K.-musik*.» Lipcse, 1834. 485. l.

³ Haydn 1734-ben, Alsó-Ausztria Rohrau nevű helységében született; 9 éves korában a bécsi sz. István-templomban énekes lett, majd 1760—90-ig, mint hg Eszterházy Miklós kis-martoni zenekarának igazgatója hazánkban is 30 évig működött s itt szerzte műveinek legnagyobb részét is. Meghalt 1809-ben.

a célra törekszik zenéjének minden legapróbb részletével és pedig annyira, hogy a zenét még fogalmak, vagy tárgyak festésére is felakarja használni, mi mai aesthetikai szempontból bizonyára elítélendő túlzás. Ma már senki sem fogja követni Haydnt, midőn oratóriumaiban most a teremtés előtti chaost, majd a megteremtett állatok hangját, bárányok ugrándozását, halak ficánkolását, szóval azt a nyüzsgő életet is festeni akarja, melyet az Úr »legyen« szava a holt természetbe lehelt; vagy midőn »Teremtés«-ének főszemélyét, Istent egy tiszta hármassal hangzattal akarja jelképezni. És bár Haydnnál sem Bach mistikus mélységét, sem Händel kolosszális nagyságát nem találjuk is fel, de van egy tér, melyben mindkettőt felülmúlta. Az a kedves, naiv dallamosság, az az örökifjú kedély, mely minden művéből sugárzik felénk, az az előkelő, finom hangszerelés, melyben minden elődjét felülmúlta Haydnt, ha nem is specialis egyházi zenészsé, de bizonyára a zeneművészet egyik legkimagaslóbb alakjává tevő.

Haydnnal sok tekintetben rokon lélek volt *Mozart Wolfgang Amadeus* (1756—91.) Mozart, bár költői lelkületét s műveinek klasszikus szép irányát tekintve, a zeneművészet egyik legkimagaslóbb alakja, de a világi zene terén működővén inkább, egyházi téren keveset alkotott. Egyházi jellegű művei közül megemlítendők *hymnuszai*, melyekben bensőség költői emelkedettséggel s mesteri kidolgozással párosul. Ide tartozik még hatyúdala, ma is páratlanul álló »*Requiem*«-e, melyet már halálos ágyán irt, s mely az elhunyt kedves feletti fájdalomnak megrázó hangokon ad kifejezést.

A zeneköltészet legkimagaslóbb alakja, a nagy *Beethoven Lajos* (1770—1827.) nem vonzódván a gondolatok szabad röptét korlátozó énekszövegekhez, egyházi téren szintén nem fejtett ki oly nagy tevékenységet, mint ezt másutt tevő. Az ő tere a »*Sonátá*« és »*Symphónia*« tehát a tisztán hangszeres zene, hol nem mást, de önmagát magyarázza, hol nem az egyház, de saját istenének áldozik; ezekben tűnik ki Beethoven csodálatos geniusza a maga teljes fönségében. Tagadhatlan azonban, hogy Beethoven egyházi zeneművei, minők: »*Krisztus az olajfák hegyén*« című oratoriuma, továbbá gyönyörű *vocal-miséi* így is örökké élő tanúi lesznek lánglelkű szerzőjük vallásos érületének. Utóbbi művei közül főleg monumentális »*Missa solemnis*« e emelkedik ki, melyben a megváltás titkát hirdeti, fölhíván egyszersmind a világot azon öröme, mely a halál bukása folytán lett az emberiség osztályrésze.

A Haydn-Mozart-Bethoven-féle u. n. klasszikus zene — korszak letűnte után — melyben a zene-műformák a plasztikai tökély legmagasabb fokát érték el — a zeneköltők figyelme főleg a dallamfűzés, rhythmika, hangszerelés tökélyesítésére lőn irányozva. Ily szellemben működött már a halhatatlan dalköltő: *Schubert Ferencz* (1797—1828). kinek az emberi szív minden hűrjét megérintő *dalai* közt számos vallásos jellegű is található. E

nemű művei azonban, — melyeken olykor Haydn befolyása is érezhető — bár telvék zenei szépségekkel, de egyházi szempontból nagyon érzélgősöknek nevezhetők. Ide tartozik továbbá a német romantikus irány megráteremője, a nagyhirű: *Weber Károly Mária* (1786—1826); egyházi jellegű műveiben azonban inkább az általa kultivált romantika, mint a vallásos érzelem nyilatkozik. Ezen irány híve volt a balladák mélyérzelmű költője: *Löwe Károly* (1793—1869), kinek *legendáit, zsoltárait, s »Ünnepnapok«* című oratoriumát hullámzó dallamosság s formai kerekedség jellemzi, de bennök olykor a ballada komor hangjai is megcsendülnek.

Egyik legjelentékeőbb képviselője ez iránynak a nagy bölcész. Mendelssohn Mózes unokája: *Mendelssohn Bartholdi Bódog* (1809—47). Egyházi zeneművei közül főleg »*Paulus*« és »*Elias*« című oratoriumai tűnnek ki, melyek közül amaz Pál apostol megtérésével, emez Illés próféta égbe ragadtatásával foglalkozik. Mendelssohn említett műveiben a Bach-Händel-féle oratóriumok vallásos hangulata, a Haydn-Mozart-irány dallamossága s formai tökélye a romantika bűvös világánál egyesül. Oratoriumaiban — tekintve az azokon előmlő vallásos színezetet, — bár lényegesen eltér az u. n. világi oratoriumok irányától, de — tekintve a bennök levő drámai elevenséget, a szereplő személyekre fordított külön gondot — a Bach-Händel-féle oratoriumoktól is jól távol marad. Mendelssohn művei tehát az ő és új oratoriumi styl elemei épülnek; de ez elemeket öntudatosan s kiváló szépzésti érzéssel egyesítette, miáltal oratoriumai — melyekben üde, dallamos irányát, valamint a hangszerelés és tömeges hatás újabb vívmányait is ügyesen felhasználja — teljesen eredeti szint kapnak. Halála évében sokat dolgozott még egy »*Krisztus*« című oratoriumon, de e művét már nem fejezhette be. Egyházi művei között nevezetesebbek még »*Ave Mária*«-i s a római apácák számára irt három szólamú karai (op. 38.)

Az újabb romantikus zeneirány egyik kiváló előharczósa: *Schumann Róbert* (1808—56) »*Paradicsom és Peri*« című s az ismeretes regével foglalkozó oratoriumával lépett az egyházi zeneköltők sorába; de említett műve is, úgy tárgyát, mint szokatlan rhythmikájú, harmóniai kombinációk s merész kifejezései miatt nem könnyen érthető zenéjét tekintve inkább a műértő hallgatónak, mint a vallások kedélynek van szánva.

Berlioz Hektor (1803—69), a hangszerelés e genialis reformátora, főleg hatalmas »*Requiem*«-jével s »*Krisztus gyermekisége*« című oratoriumával tűnt ki az egyházi zene terén. Művei azonban — tekintve hangszerelésének bizarr polyphoniáját s azon nehézségeket, melyeket úgy az énekes, mint a zenekar elé szab — nem egyházi, de hangverseny-műveknek nevezhetők inkább.

(Vége köv.).

Farkas Lajos.

M á r c i u s 15.

1890.

Emlékezet! Te elmúlt szép időknek
Kiolthatatlan láng-szövétnéke!
Kik áhitattal ünnepedre jönnek,
Légy általunk hön üdvözölve te.
Sugáraidban megfürödni vágyunk.
Óh éj, világs, hadd betelni vágyunk.

Varázserőddel hozdd elénk a multat,
A nagy, dicső mult tündér csarnokát,
S kik most előtte buzgón térdre hullnak,
— Föltárva nekik sok dicső csodát, —
A lelkesültség ihletét reánk add,
S tanítsd szeretni nemzetünk, hazánkat.

Nagy és dicső mult! Ünnepedre jöttünk,
Feltámadásunk ünnepelni meg. . .
A végenyészet lenge már fölöttünk,
Midőn e szent nap visszatérített,
S a tetszhalálból, mely jöttére eltűnt,
Egy szebb, dicsőbb lét hajnalára keltünk.

Kettétörött a szolgaság bilincse,
Felnyílt a békó milliók kezén,
S felénk „Szabadság” bűv-varázsa inte,
Ki ellen addig annyit vétkezénk,
S kit durva érdek tartott eltiporva:
Most ő előtte omlottunk a porba.

Erős kezével felnyitá a zárat.
Hol fogva voltak szó és gondolat,
És hogy szabad lön nekik a kijárat,
Szárnyukra keltek mind egy perc alatt,
Magasba törtek, s fennen tündökölve
Győzelmi daluk onnan szállt a földre.

Felgyült a vér a lángoló ereken,
Midőn a költő édes ajkiról,
Gyújtó erővel, szilajúl kirebben
A szent szabad szó, s mennydörögve szól
Hatalmas esküt népünk véne, ifja,
Hogy a bilincset szerteszét szakítja.

Szakadjon össze nemzeteknek árja,
Törjön reánk vész, ádáz fergeg,
Kis nemzetünk azt sértetlen kiállja,
Ha ott lesz velünk drága szellemed,
S más nemzetek míg semmiségbe dőlnek,
Hatalma rajtunk nem lesz az ülőnek!

Stépan Géza.

S lettiünk egyenlők gazdag és szegény, pór,
Az úr, a szolga, egyiránt szabad,
Vak elfogultság, tespedő nehéz kór
Mind messze tüntek, messze szálltanak,
S miért a szív vert, fátadott az elme,
Győzött az eszme, s nagy lett győzedelme.

S mi lön tovább? Oh, hadd borúljon fátyol
A küzdelemre, melyet viitanak,
Midőn az ormok bösz csaták zajától
Viszhangozának, s elborúlt a nap,
Hogy veszni látta nemzetünk virágját,
Miként a fát, ha lombjait levágják.

De hagyjuk ezt ma! Im a törzs kihajta,
S még lombosabb lön, mint előbb vala,
S a feslő bimbók milliója rajta
Gazdag remények hajnalcsillaga,
Hisz mindenikből lelkünk régi vágya,
Egy-egy magasztos eszme kél világra

S hogy ezt megértük, ám tiéd az érdem,
Feltámadásunk fényes reggele,
S azért esengünk im előtted, térden,
Maradjon velünk múltad szelleme,
S ha ez velünk lesz, fényes büszkeségünk,
Vajjon ki merne sikra szállni velünk?

Valéria.

— Rajz. —

A kis Valéria talán sohasem volt oly szomorú, oly lehangolt, mint épen ma.

Halavány, bánatos arccal, beesett szemekkel ült a széles verandán, melyről különös kilátás volt élvezhető az alatt elterülő völgyek, mezők és rónaságokra. Kezében himzés, azon női munkák egyike, melyek kidolgozásához gyakorlott és ügyes kéz szükséges, melyet csak avatott és szakértő bíráló tudna kellőleg méltányolni. Egymásután végezte az apró öltéseket; de munkája korántsem folyt a szokott buzgalommal és sikerrel. Olykor el-elgondolkozott s ilyenkor nem tudta az ész, mit mivel a szív s többször egész negyedórai fáradságát kellett kifejezni és újra kezdeni.

De nem is csoda! E nap az egyedüli az évben, melyet ő szeret elvonúltan a magányban tölteni, s ekkor nem létezik számára a külvilág, nem érdeklik a körülte lefolyó események, pedig máskor éles és kutató elméje minden csekélységre ki szokott terjedni.

Főlemelé fejét s levette szemeit a himzésről. Büszke tekintetét körülhordozá a tiszta láthatáron, de minél élesebben figyelte meg az őszi reggelt, a távolból előtörő erdők által koszorúzott hegyek kék körvonalait s a mult

időkre emlékeztető várromot, a természet bájos képe, a sárguló avar és hulló levelek még inkább fokozták melancholiáját.

E nap volt az, melyen ezelőtt alig öt évvel még mint gyermek látta meghalni atyját és anyját, kiknek hálványa volt s kiket ő is rajongással és odaadással szeretett. Eszébe jutottak azon percek, midőn egyedül maradt a nagy világban, már mint gyermek tele bánattal, csüggedéssel, kétségbeeséssel. Megjelent szemei előtt azon szomorú kép, midőn szüleit megragadta a halál anyaga, fülébe csengettek az elhunytak emez utolsó szavai: «Ha egyedül vagy is az élet bajai és nyomorúságaiban, küzdj, bízzál, remélj és dolgozzál, Isten áldása nem fog elmaradni!»

Atyja azon emberek közé tartozott, kik szeretnek elvegyülni a világ örömeinek élvezetébe, kik a nemesi rangot kellő fénynyel szokták párosítani; de ő a milyen gentleman, a mily kellemes mulattatója a társaságoknak, a mily kitűnő katona, époly jeles az állami ügyek kezelésében s a szakirodalom több terén is. Irt, dolgozott, várva egyre a haza ügyeinek jobb fordulatát, bizott a jövőben s midőn a 48-iki események gyászba boríták szegény hazánkat, még akkor sem szűnt meg keble folyton a hazáért dobogni. Az absolut aera alatt, mely elnyomta a szabadság szikráját, bilincshe verte a nemzet

legszentebb jogait, nem csoda, ha szórakozást keresett a világ örömeiben; gyámolítá és segíté bujdosó honfitársait s így az ősi vagyon, mely már reá is adósságokkal terhelve maradt, fényűző életmódja által annyira leapadt, hogy egyetlen leányára nem maradt több alig néhány ezer forintnál, s így szerencsétlenül bekövetkezett halála után Valéria egy távoli rokona házához került, kinek büszkesége, hidegsége, és önzése a leánynak sehogysem tetszett.

Istenem! — sóhajt fel, — mennyi boldog ábrándom hiúsult meg már eddig, melyek mint álomképek folyton éltek lelkemben. Mint hittem, hogy szüleimnek örömöt és boldogságot fogok szerezni, letörölni homlokukról az élet keserű gondjait s itt hagytak, mielőtt élvezhettem volna tanácsukat, kiérdemeltem volna szeretetüket. eltávoztak oda, honnan többé nincs visszatérés. Mert élet-e e mostani? Megtűrve lenni egy családnál, szenvedni annak szeszélyeit, vidám arcot mutatni, ha bánatom van, érezni alárendeltségemet, mint egy fizetett utolsó bérszolgának. S ezzel kinyitá azon szép kötésű könyvet, mely egy korán elhunyt fiatal költőnk ihletett gondolatait tartalmazza, s önkéntelen a következő sorokat kezdé olvasni.

«Óh mily sivár a lét, milyen hideg, rideg:
Ha kebled húrjait többé nem ihli meg
Szelíd szerelmi tűz.
Ha nincs egy lény veled a sors izgalminál:
Ki téged s létedet, mint egy fénylő fonál
Édesden összefűz.»

Igaz! mondá, midőn átértette a szavakat egész teljességükben érzem, tudom mi az elhagyatottság s ezzel megeredtek könyvei s megnedvesíték a fekete szempillákat.

E szomorú hangulatban találta őt rokona Teréz, egy feltűnő szépségű nő, kényura a háznak, csodáltja az udvarlók egész seregének. Már megint szomorú vagy Valéria, szól vidám és kedélyes hangon, mit! te sírtál, óh mily bohó gyermek vagy; verd ki a bánatos eszméket fejedből, jer tegyünk egy sétát a kertben. Nézd, mily szép az idő, tiszta balzsamos a reggeli lég, tervem, mely régóta sorró vágyamat képezte, megvalósíthatom, a vadászat, melyet mára kitűztünk, nagyszerűnek ígérkezik. Jösz velem Valéria, hiába nézel oly haragosan reám a te ábrándos szemekkel, olyan vagy, mintha klastromban lennél; mozgásra, szórakozásra van szükséged. Megyünk, megyünk — kiáltott fel elragadtatással — s Valériát bevitte magával, de csak azért, hogy házi toilletjeiket lovagló ruhával cseréljék fel.

Az előkészületek már tegnap meg voltak téve mára s a vadászok és vadász nők csapatja gyülekezni kezdett a kastély udvarán. Többen leszállnak lovaikról, a nők dícsérik a vadászat eszméjének megteremtőjét, kit az Isten is szeret, hogy ily szép napot adott mára. Majd elővezetik a kopó falkákat, megszólalnak a kürtök s a menet megindul. Elöl Valéria és Teréz méltóságos, de egyszerű testtartással, kiknek különös ügyessége elárulta hogy mind a kettő gyakorlott a lovaglásban.

Ugyan ki fog legelőször leesni a lóról, kérdé Valéria Teréztől?

A legroszabb lovas! válaszolt emez.

Nos és ki a legjobb?

Sokan ama fiatal hadnagyot tartják legjobbnak, ki legutól jő utánunk, de én ezen festőt tartom annak, ki neked harmadik szomszédod.

Hogyan festő és oly jó lovas?

Igen, felelt Teréz, mert kitűnő nevelésben részesült. Atyja ezredes volt s egyetlen fiának alig hagyott egyebet e kitűnő nevelésnél s lángoló hazaszeretetről.

Nem szeret társaságban lenni, s most is csak nehéz rábeszélés után sikerült rávenni, hogy velünk jöjjön, épen mint téged!

E párbeszéd alatt vették észre, hogy a kutyák már felverték az első vadat, mely lihegve, kimerülve tört magának utat árkokon és bozótokon keresztül.

A társaság megereszté a kantárszárát, Teréz elválik Valériától s átveszi a vezér szerepet. Legelől vágat s fehér tollbokkrétája messziről látszik lobogni.

A közbeneső árkot mindnyájan szépen ugratták át, Valériát kivéve, kinek lova az ugratásnál lábát oly erővel ütötte meg, hogy gazdájának le kellett szállani róla, lemondván természetesen a további futás reményéről is.

A mulatságnak részemről vége, mondá s követve szolgájától, egy árnyas helyen levő gyeppadra ült, hogy itt várja be a vadásztársaság visszatérését.

Alig telik el néhány perc, ama fiatal festő állt előtte. kit Teréz, mint legjobb lovast mutatott be. Hogyan Véghelyi úr ön nem tart a futókkal, kérdé tőle gyengéden. Nem nagysád, volt az egyszerű felelet, lovam többször megbokrosodott; s e rohamnál már harmadszor estem le róla s aztán különben sem nagy kedvvel jöttem ki a mai vadászatra, csak Teréz ő nagyságának nem akartam kedvét szegni, szeretem ugyan a sport minden nemét, de csak azért, hogy munkám és fáradságom után kissé felfrissülést nyerjek.

Igy vagyok én is viszonzá Valéria, szívesebben maradtam volna otthon kedvenc olvasmányaim, vagy virágaim közt, engedtem Teréz óhajának, ki úgy is mindig panaszkodik reám, hogy életunt vagyok.

Úgy hiszem, erre nem lehet oka, felelt a festő. Oly korban, mint a nagysádé senkinek sem lehet oka bánatra, szüksége vigasztalásra.

Tudhatja ön azt? szólta Valéria apró fehér fogsorát mutatva.

Igaz, mondá Véghelyi, de hagyjuk e tárgyat, tegyünk egy sétát inkább, úgy hiszem, ez lesz a legokosabb, mit kellemetlenségünk után tehetünk, mire a társaság megjő, mi is visszatérünk majd.

Valéria ment szolgálja kíséretében, ki bizonyos távolban követte őt. Felelte, hogy talán nem illik egyedül bolyongania egy fiatal emberrel, felelte a társadalmi szokások és illem szigorú korlátait, mert érdekelte e sajátságos ember, nem tudott elég hideg lenni hozzá, bármennyire igyekezett is, a fagyasztó szavak alatt is ott lappangott a szív melegsége.

Szeretném látni, szólta Valéria, azon romokat, melyek ha jól tudom e tájon feküsznek, s melyekhez a nép még egy Szent László király idejéből mondát fűz.

Ismérem, szólta Véghelyi, felkereshetjük, ha önnek tetszik. Ezzel megindultak az ösvényen lovaikat a fához kötve s az agg szolga őrzetére bízva s lépteik zajával felverve az útra készülő vándornadarakat.

Itt vagyunk, szólta a festő, ez azon regényes hely, mely igazán kielégíti a képzelem várakozásait. Avagy nem megkapók-e ezen repkénynyel benőtt falak, a másik oldalon elterülő mélységgel a lombokon átszűrődő nap-sugárral.

Valóban méltó a festő ecsetjére, felelé Valéria.

Le is rajzoltam többször s épen egy nagyobb szabású művemnek szolgált tárgyául, melyet az őszi kiállításra szántam.

Hogyan, ön szenvedélyes festő? kérdé a leány oly hangon mely egyáltalán nem mutatta, hogy nagyon jól van értesülve Véghelyi foglalkozásáról.

Igen nagysád! Már fiatal koromban észrevette atyám különös előszeretetemet, hajlamomat a festészet iránt, a legkitűnőbb mesterekkel tanítatott Rómában, Florenben

és Velencében, csakhogy a mi akkor csupán kedvtelés volt nálam, az most élethivatásom és kenyeremmé vált.

S méltányolja a kritika kellőleg az ön fáradságát, szorgalmát és tehetségét? kérdé Valéria.

Fájdalom, nem egészen, azt mondják nincs meg képeimben az érzelem melegsége, a belső hév s ez lenne egyedüli hibám a conceptioban és kivitelben. S e körülmény az, mely miatt elhagyni készülök hazámat. Mert a mi viszonyaink, sajnos, nem elég kedvező tért nyitnak számomra s bár szeretem hazám földjének utolsó göröngyeit, kénytelen vagyok távozni oda, hol inkább elismerik képességemet, méltányolják, munkálkodásom s fáradozásaim gyümölcseit.

A leány arca e szavakra halvány lett, úgy érezte, mintha szíve kissé elszorult volna, s bár eléggé megőrizte nyugodtságát s csak hangja rezzent meg egy-egy szónál, úgyesen tudta palástolni érzelmeit.

Ne vegye tőlem rosz néven uram, ha kíváncsi vagyok arra, mi azon belső hév, melyet a kritika, mint nélkülözhetlen feltételét követeli meg a festészetnek, s melyről csak az imént tett említést.

Kész vagyok a magyarázattal azonnal. Egy mestere véleménye szerint munkáimon érezni egy ideál hiányát, a festőben mint mondá kell, hogy legyen idealizmus, rajongás, ecsetjének minden vonásain meg kell látszania a szenvedélynek, lelkesedésnek, csakis így emelkedhet ki a mindennapi élet köréből, ez az a mi a művészek a lelket adja, a mi megkülönbözteti a kontártól, ez az a mi a költőnél az ihlet, virágnál az illat, napstügárnál, a melegség.

S ez önnél nincs meg? kérdé Valéria.

Nincs s úgy hiszem, nem is lesz soha.

S hiszi ön azt?

Mindig hittem s szent meggyőződésésként vallottam. Többször véltem már, hogy idealista vagyok, de úgy voltam vele, mint a gyermek a szivárvánnyal, fut utána, de elérni nem képes soha.

S e meggyőződését nem is hajlandó változtatni?

Az ifjú arcán a meglepetés és zavarjelei mutatkoztak, s őszintén tárta fel érzelmét, szaggatott hangon mondá:

Csak egy esetben! csak egyetlen lényért, önért Valéria. Eddig azt hittem ellen tudok állani a szerelem érzelmének legyőzöm szenvedélyemet; de látom csalódtam, bár édes csalódással. Ezzel megragadván a leány kezét, csókokkal halmozá el s Valéria engedett szívének, vakon követte őt, ki visszavezeté azon elhagyott helyre, hol az agg szolgál a lovakkal várt már reájok.

Gyöngé szellő rázza meg a hervadó lombokat; a harmatot már felszárítja a verőfényes napfény, csak Valéria szemeiben látszik a boldogság és öröm könyecseje. Távolról már hallatszik a lovak dobogása, a visszatérők zaja és kürt hangjai, a mai vadászat be van fejezve.

Teréz kigyúlt arccal dicsekszik a nagyszerű zsákmánnyal, a fényes eredménnyel; egész megjelenésén meglátszik a boldog elégedettség.

Nos, ki esett le először? kérdé Valériától.

A legroszabb lovas s ez én voltam.

S ki a legjobb lovas? kérdé Valéria.

A fiatal hadnagy kedvesem az egy kedves, fiú okos és művelt; holnap megkéri kezemet anyámtól.

S Véghelyi úr elbukott? kérdé a festőt, feléje fordulva.

El de csak azért, hogy felemelkedjem.

Ez volt a szomorú nap vége, ez volt Valériára az első és igazi szerelem napja...

Ifj. Zsindely István.

Ifjúsági táncestély.

— 1889. március 15. —

Még most is fülemben cseng az a szabályos öszhangzó zaj, mely ez éjszaka a pataki városháza nagy termét betöltötte. Még most is szemeim előtt látom a táncdarabok ütemei szerint szálló párokat, a mint most kényelmesen, de amúgy magyarosan kirakják a kopogóst (bár nem magyar öltözetben), majd meg a lengyelke, a nagy mazúr készíti rohanásra őket. Fülem tele a zenével, a táncoló párok beszélgetés zajával; szemeim előtt most félálomban is silfid alakok lebegnek. — Valóban lehetőség tudósítást írnom. — Most fekszem le s a nyomdász gyerek komor arccal állít be hozzám a bálí referádaért. . . Persze ő nem tudja még, hogy mi az egy éjszakán át a hetedik mennybe lenni s könyörtelenül leszállít a prózai világba s sürgeti a kéziratot.

Bocsássanak meg t. olvasóim e hamarosan összeütött tudósításért, ne tulajdoníttassék be ez nekem hibául.

Különböztet szerencsés körülmények segítenek szorongatott helyzetemben. Népes táncestélyről, hazafiui lelkesedésről, valódi jókedvről mégis csak lehet írni így félálomban is, mikor még előttem áll az a kedves alak, kinek már majdnem szerelmi vallomással állottam elő, úgy megbabonázott a szemével. Természetesen el kellett maradnia a vallomásnak, mert egy reporternek semmiféle chancei nincsennek, kivéve a tolla, . . . az meg bizony csak egy krajcárt kosztál, ezzel a vagyonnal bizony nem lehet családot alapítani.

Régen gyűltek össze ennyien a szép nemből, mint épen ma, mintha a kormányválság mellett akartak volna tüntetni s megmutatni azt, hogy az új cég «ifjúsági táncestély» vonzóbb, mint a régi elkopott «jogász» vagy «theologus piknik» . . . Persze, persze . . . egészen indokolt. 30 mondó harminc pár táncolta a négyest! . . . Mindenesetre szép szám az előző táncestélyekhez viszonyítva, melyeken 15—20 pár táncolt. Máskor is hazafias tüntetést kell alapul venni a gyülekezésre, bizonyosan többen leszünk.

Jókedv volt e csakugyan? . . . Hát ezt az igaz, hogy nem tudom azzal bizonyítani, hogy ki lenne rúgva a terem oldala, vagy a padló a tombolástól leszakadt volna: de hogy az elrejtett ajtó, az emelvény szenvedtek, arról a tenyerek tanuskodnak, no meg a kesztyűk is. A *rostás csárdás* még mindig nem járta le magát, s ha még azt is hozzáteszem, hogy a Kossuth nótát is húzta a cigány, ezzel eleget velek tenni bizonyítási szerepemnek, a jókedvet nem kellett erőltetni, hiszen hazafias lelkesedéssel párosult az. Az lett volna a furesa, ha a délutáni ünnepély hatása alatt teljesen kifogyott volna belőlünk a nemzeti érzület! . . . Hiszen még a hölgyek is versenyeztek az elenzékieskedés kimutatásában! . . . Hogy hogyan? . . . ők tudják megmondani.

Csak egy a kár, hogy én is ellenzékieskedjek, az t. i. hogy a fiatal emberek a magyar szabadság emlékünnepején horendum dictu: frakkban, és a hozzá tartozókban voltak. . . . Persze, persze szokás. . . . De mégis furcsa egy kicsit. Ne haragudjatok meg fiúk, de megjegyzés nélkül nem hagyhatja ezt a tudósító, mikor hazafias mulatságról ír. . . . Fecske farkkal járni a csárdást a Kossuth nótára — nem veszitek-e észre — hogy egy kicsit contrast? Egyébiránt igazatok van, mert a nőknek látszólag jobban tetszettetek, fessebbek, meglehet chikkebbek voltatok így. Már pedig kedvüket kell keresnünk, mert nem kapunk közülök feleséget. Meglehet, hogy közületek épen azzal hódított valamelyik, hogy a szárny szépen repült utána. A nőknél nem tudni mivel hódít az ember.

Pedig volt kiket meghódítani. Beszél a névsor, melyet im ide iktatok, gondolván nem követek el hibát ez úttal sem, ha a bájos táncosnók neveit közlésem. Szép tulajdonaikról jobban kerdezősködhettek így azok, a kik nem láthatták őket, nekem csak annyi lévén ilyen formán a feladat, hogy azt mondjam meg, ez szőke volt, az barna, ez kivágott ruhában, az majdnem bokor ugróban (dicséret érte, magyaros viselet), ezzel sokat, azzal keveset táncolt egy-egy Ő. Mert hát tudni kell, hogy a reporter szerepe nem csak ennyiben áll, hogy ide papírra veti a sorokat, hanem még a pletykadombon is beszélni kell a clubbnak. De jó, hogy nem hallhatják azt az érdekeltek. Menten számúznának, mihelyt körükben megjelennek.

A névsor ez: *asszonyok*: Zsindely Istvánné, Pálkövy Antalné, Pásztor Sámuelné, Szinyei Gerzonné, Zombory Emődné, Emődy Danielné, Szivos Mihályné, Weiszer Károlyné, (L.-Mihalyi) Finkey Józsefné, Tarnóczy Tivadarné, Turián Gáborné. (Petrahó) Eperjesy Józsefné, Mester Istvánné, Rác Istvánné, (Kis-Várda) Kapitány Jánosné, Szunyoghy Sándorné, Takács Istvánné, (Órmező) Spitko Mórné, (Törökér) Bálint Dezsőné, Győry Istvánné, Rác Józsefné, (N.-Kázmér) Kuharik J.-né (S.-a.-Ujhely) Fendrich J.-né (S.-a.-Ujhely) Hajzer Endréné (Hardicsa) — *Urak*: Mocsáry Miklós, (Szemere) Dr. Harsányi Károly, (T.-Lök) Takács István, (Órmező) Horváth János. (Petrahó) Turián Gábor, (Petrahó) Rác István, (Kis-Várda) Kun Pál, Kun Béla, Nagy Gusztáv, Pásztor Sámuel, Bálint Dezső, Zombory Emőd, Tarnóczy Tivadar, Dr. Wohl Márkus, Harsányi Mihály, Hodosy Béla, Rác Lajos. — *Leányok*: Kálniczky Vilma, (Putnok) Zsindely Mariska, Inezédy Etelka, (Nyiregyháza) Zombory Margit, Csaplár Irén, (Tőke-Terebes) Szunyoghy Vilma, Zochor Margit, (L.-Mihalyi) Emődy Etelka, Bikki Ida, (T.-Terebes) Benedek Ilona, Pállay Jolán, (Törökér) Eperjesy Ilon, Kuharik Zsófia (S.-a.-Ujhely) Árvai Ilona, Szlávy Etelka, (Tolcsva) Szinyei Mariska, Fendrich Ilona (S.-a.-Ujhely) Kapitány Bella, Takács Margit. (Órmező) Finkey Erzsike, Spitko Emma, (Törökér) Mester Ilona, Hajzer Erzsike, (Hardicsa) Mester Anna.

Még most is tart a mulatság, mikor e sorokat írom az utolsó csárdást járják, ha jól tudom, ötödikszer megújrázva. Nem merültek ki sem jókedvben, sem láberőben. Hja! ilyen a fiatal vér. Mulassunk is míg lehet, még ha bőjt van is, úgy is örömmünnepe lesz húsvétkor.

Reporter.

EGYELETI ÉLET.

a) A „magyar irodalmi önképző-társulat” köréből ezúttal a következőket tartjuk szükségesnek elmondani az egyleti élet illusztrálására: az *állat-életani kérdés* megfejtése ez évben sikerült, a mennyiben a beadott egyetlen munka szerzőjének *Benke István*, IV. éves hittanhallgatónak, a 20 frankos arany pályadíj elismeréssel kiadatott. Ugyancsak sikerült a már négy ízben kitűzött pályázat is, melyre *Varga Sándor* heregmezei tiszti ügyész úr két aranyat tűzött ki s dalokat kívánt érte. Őt pályamű közül kettő nyerte el egyforma díjazás mellett a pálmát s szerzőik: *Stépan Géza* IV. éves joghallgató; *Szathmáry József* IV. éves hh., ki ugyancsak elnyerte a *Tóth Pál* miskolci leánynöveldei igazgató által magyar tárgyú s szavalásra alkalmas balladára kitűzött egy arany díjat „*Gara Mária*” című balladájával, melynek előadásáról s csakugyan szavalatra alkalmas voltáról jó lenne valamikor a társulatnak meggyőződnie. Talán a komoly irányú versenyszavlatnál ezt kellett volna kitűzni? . . . A versenyszavlatok is meg voltak, még

pedig a tragikus e hó 1-sőjén s Kiss József hatásos balladájának — *Simon Judit*nak — előadására négyen vállalkoztak t. i. *Vass József* III. éves hh., *Stépan Géza* IV. éves jh., *Réz László* IV. éves hh., *Tóth Menyhért* II. éves hh., kik mindannyian díjazásban részesültek: a két első 3—3, a két utolsó 2—2 forintban. A vig szavlaton *Rudnyánszky Gyula* — «A zsarnok» — c. monologjának elmondásáért a két versenyző *Finkey Ferencz* III. éves jh., s *Sovány Dezső* II. éves jh., az öt forint díjat egyenlően megosztva kapták. A *latin műfordításra* beadott három munka írója közül a 12 forintnyi díjat: *Emődi László* III. éves jh., és *Rác Kálmán* IV. éves hh. nyerte el. A *Benda Kálmán* beregszászi ügyvéd úr által humoros költeményre kitűzött 25 frtért 4 munka versenyzett, sajnos, hogy most harmadszor sem volt díjazásra méltó mű.

— Az *Orbán József* úr által kitűzött pályakérdésre munka nem érkezett, a határidőt május 3-ig hosszabbította meg a társulat.

b) A *gyakorlati theologiai órákon* újabban egyházi beszédek írásával s bírálásával foglalkoznak a III-ad és IV-ed éves hittanhallgatók. — Szabadon választott textus fölött írott egyházi beszédek kívántatnak mindkét év hallgatóitól. — Újabban a következő kérdések vannak megvitatásra kitűzve: a) Mivel menthető a ref. lelkészek abbéli mulasztása, melyet a zsinati törvények 108-ik §-ában foglalt azon utasítás ellen követnek el, mely szerint kötelességük az énekvezérek számára a közönséges istentisztelet alkalmára a zsoltár s dicséret verseket kijelölni? . . . b) Prot. felsőbb leánynöveldeink hiányában ref. szülők leányai is a kath. intézetekben nyernek kiképzést (még Sárospatak is): a domesztikának az egyházak segélyezése mellett nem lehetne-e célja, hogy e káros nevelésnek eleje vétessek s a népnek adományaival egyetemben ily nevelő-intézetek segélyeztetnének, esetleg alapításukra nagyobb összeg is utaltatnék! . . . c) A halottégetéssel szemben a prot. egyháznak mily álláspontot kell elfoglalnia? stb. — Az ezekre adott feleletekkel majd megismertetjük közönségünket.

c) A „*gyors-tró kör*” a múlt hóban tartotta meg második félévi első versenyét. A díjat *Finkey Ferencz* III. éves joghallgató nyerte el, ki 252 szótagot írt egy perc alatt. A díjat *Mauritz Árpád* megyeszóci tanító adta, ki az egyletnek tagja volt s érdeklődésének így is kifejezést ad. Fogadja az egylet hálás köszönetét szíves ajándékáért. E 10 éves egylet történetét legújabb határozat szerint a jelenlegi elnök az év végére megírja.

d) „*Erdélyi kör*.” Az elemzésül kitűzött «Arany»: «Rodostói temető» című költeményének elemzésére, egy pályamunka érkezett, mely a kitűzött díjra érdemesnek találtatott. Szerzője: *Kalassay Sándor* VIII. osztálybeli tanuló. A műfordítási pályadíjért két mű versenyzett, mindkettő jutalomra érdemesített, úgy azonban, hogy az első számú 4, a második számú 2 frtot kapjon. Az első számú mű szerzője: *Vohl Mark* VII. o. b. tanuló. A második számúé: *Eperjesy Lajos* VIII. o. b. tanuló.

APRÓ HIREK

— *Adományok*. Nagytiszteletű *Warga Lajos*, főiskolánk egyik theologiai tanára, múlt hó 23-án 15 forintot adományozott a *hittanhallgatók segélyegyletének*. Ő a harmadik alapító tag ez egyletnél, ki elő kívánja mozdítani azt a nemes célt, melyre az alakult. Ugyancsak ez egyletnek adományoztak *Béki József*, poroszlói tanító (2 frt), *Warga Dezső*, viszlói segédlelkész (2 frt) és *Bíró Mihály*, d.-bogdányi segédlelkész (4 frt), e két utóbbi ajánlott ösz-

szegének részletét fizette. Fogadják egyenként és összesen az egylet hálás köszönetét.

— *A mai ünnep.* Ifjúságunk nem maradhatott el régi szokásától, nem tehetette azt, hogy meg ne ünnepelje ez évben is március 15-ikét. A lelkesedés az ünnepnap komolyságához méltó, az öröm e nap emlékéhez illő. Olyan szokatlan élénkség uralkodik az ifjú lelkekben ma, mintha bizony fülükbe csengene a «Talpra magyar» mintha bizony mi is azt várnánk: mikor kell a haza védelmére kardot ragadni s megmutatni a világnak: nem halt ki még a magyar nép vitézsége, most is lennének félistenek, mint 42 évvel ezelőtt! . . . Az ünnepély, mint máskor, úgy ma is, a főiskola imatermében volt. Az énekkar bevezető előadása után, az ünnepély szónoka, *Kun Pál*, akadémiai tanár úr tartott alkalmi beszédet, azzal a kitűnő előadással, mely őt annyira jellemzi. Beszédjének a jelen viszonyokra vonatkozó részét feszült érdeklődéssel hallgatták még azok is, kik talán más politikai hitvalláson vannak, mint a tanár úr. Szűnni nem akaró éljenzés jutalmazta a rendkívül érdekes alkalmi beszédet, melyet talán ki fog nyomtatni az ifjúság. A szavalatok, alkalmi óda, ifjúsági ének- s zene egylet szereplése mind nagy mértékben hozzájárultak az ünnepély fényének emeléséhez, s a jelenlévő közönség azzal az érzéssel távozott el a tereméből: nem kell félteni az enyészettől azt a nemzetet, melynek ifjúsága így tud lelkesülni a nagyokért, s így megtudja becsülni az ősök emlékezetét.

— *Válasz a „Tiltakozásra.”* E »Közlöny« 6-ik számában *személyem* »Egy kartárs« által a nyilvánosság előtt meglett hurcolva — még pedig gyűlöletes hangon. S épen ama Tiltakozás gyűlöletes modora — amely »Egy kartárs«-hoz nagyon illetlen — indított engemet arra, hogy ama Tiltakozásra feleljek. — E helyen, ha ama Tiltakozás nem személyeskednék, kötelességemnek ismerném Kósa Ede (Közpapok lapja főmunk.) úrhoz intézett magán levelem genesisét hővebb felvilágosítás végett — közölni; — de, minthogy az az én jóakaró »Kartársam« támadását egyenesen *személyem* ellen intézte — ez alkalommal nem tartom érdemesnek Tiltakozását arra, hogy én minden sorával szemben *védjem* magam: — hanem csupán két vádját akarom *visszautasítani*. — Hogy az én jóakaró »Kartársam« csakugyan személyeskedik és nem elvek ellen elvekkal harcol, már mindjárt a kiindulási pontból is — a melyre építé egész Tiltakozását — kitűnik. Ugyanis — midőn felébredt lelkiismerete lecsendesítése végett néhány sorban előadja *önvédelmét* — így folytatja tovább Tiltakozását: »E sorok ama levél (t. i. az enyém) gyanúsításai ellen határozott tiltakozásul akarnak szolgálni.« — Ez az alap, ez a kiindulási pont. — t. i. hogy én gyanúsítottam a főiskolát, a mely nekem kenyeret ad már 6-ik esztendeje. De hát kérdem az én jóakaró »Kartársamat:« vajjon egy nyilvános intézetet, a melynek cselekedetei ismereteseek ország-világ előtt — lehet-e gyanúsítani?! Hiszen — legalább az én felfogásom szerint — gyanúsítani csak titkolódzót lehet! . . . Tehát az én levelem rosszakaratú exegézisének nagyon ügyetlen volt a kiindulási alapja is. És csak innen magyarázható meg az én jóakaró »Kartársamnak« azon óriási személyeskedése, melynél fogva először kétségbe vonja — gúnyolódó modorban még hozzá — az én *hálaérzetemet*. »Vagy ez (az iskolának velem közlött jótéteménye) olyan csekély — kiált fel »Kartárs« — hogy felemlítésre sem méltó? igen! . . . csak életfentartását teszi lehetővé!« Nem, t. Kartársam! nem tartom én azt a sok jótéteményt csekélynek s azt is elismerem, hogy leróhatlan hálával tartozom ezért: de ha még egyszer ily aljas vádakot,

sőt jogtalan szemrehányásokat fog is t. Kartársam zúdítani ártatlan fejemre — *én még akkor sem fogom a házelgelésnek nagy — de undok szavait ajkanra venni!* én a hálát szívemben érzem s az alkalmakat lesem, hogy tartozásaimat törlesztgethessem. De még ha joga volna is ilyen fajta szemrehányásokhoz — csak legkisebb jóakarral is — ezt nem teheti. Mert amikor én *magán* levelemben annak adok kifejezést, hogy »küzdök,« ezzel azt hiszem, *senki ellen* sem vétek; s azt hiszem, nagyon kevesen vannak, akik azzal dicsekedhetnének, hogy a küzdesnek csak nevét ismerik. Ha ön, t. Kartársam! ily kellemes helyzetben van, adjon inkább érte hálát Istennek, minthogy nagyképűsködő szemrehányásival keserítsen másokat. — De rágalmozásaival még itt sem hagyott fel! kételkedik hitemben, megtámadott hitemért . . . O tempora! o mores! . . . Hát még ma is lehet egymás hitében kételkedni?! annnyival inkább egy *leendő prot.* papnak?! De nem vádolom, megbocsátok Önnek, igen tisztelt Kartársam! — mert úgy látszik nem tanult meg még és nem is tud különbséget tenni a hit és ösmeret, tehát a tudás között. Mert, ha e kettő között különbséget tudna tenni — akkor bizonyára meggyőződött volna a felől, hogy a hit, — általában a vallás terén szerzett ösmereteim, bennem, ha a meglevő hitet megrendítették is — de egyszersmind támasztottak egy oly új hitet is, a mely erősen áll, mint a Sion hegye; — mert ha én valami újat megismerek, tehát meg vagyok győződve annak helyessége — vagy helytelensége felől — akkor én vagy megmaradok előbbi meggyőződésem mellett — és így okom a kétségbeesésre e tekintetben nem lehet — vagy azt az új ismeretemet teszem meggyőződésem tárgyává. De az én levelemből az én hitemre, általában vallásos meggyőződésemre következtetni egyáltalában nem lehet. Ezt még a rosszakaratú exegézis sem teheti meg, ha szántszándékosan abban egy odaváló szót sem hagy figyelmen kívül. Mert levelemnek azon passusában, amely az ismeretszerzésre vonatkozik, ott van ám az is, hogy, habár »eltelt is szívem keserűséggel . . . de azért nekem van erőm is, akaratom is a *küzdélemre.*« Erre a szóra is súlyt kellett volna Önnek igen tisztelt »Kartárs« úr, fektetni — s akkor nem kételkedett volna hitemben, mert én még Önről is felteszem azt, hogy tudja, hogy ma — hála Istennek! — már hitünkért, illetőleg vallásunkért *küzdünk* nem kell, — ma már *szabad* vallás gyakorlatot élvezünk, — hitet pedig ki-ki szerez — minden küzdes nélkül — önmagának! Küzdenünk legtöbbször, sőt csaknem kizárólag a létért, a létfentartás eszközeiért kell és az ilyen féle *rágalmazó* Tiltakozás ellen, mint aminő az »Egy kartárs« úré. . . De »bocsáss meg neki Uram! mert nem tudta mit cselekedett! . . . Ennyit szándékoztam ama Tiltakozás *tartalmára* vonatkozólag megjegyezni; mos pedig még egy pár megjegyzést az *alakra*, az álarczra vonatkozólag teszek. Én ugyanis csak csodálkozásomnak, sőt megbotránkozásomnak adhatok kifejezést a felett, hogy miképen eshetett meg azzal az én jóakaró kartársammal az, hogy nem volt elég erkölcsi bátorsága *nyíltan* lépni ki a sikra akkor, a midőn nekem, a *hálaatlannak, kishitűnek nagy* szavakban, *felvont* szemöldökkel osztogatja a tanácsokat. Minden, — saját igazsága felől meggyőződött — egyén *nyíltan* és bátran meri szemébe vágni ellenfelének az igazságot. Egyedül a szűk, tekervényes ösvényen haladó emberek rejtegetik arcukat álarc alá. És ám ezeknek, a cselekedetei méltók a gyanúsításra! Annnyival inkább, szüksége lett volna Önnek, igen tisztelt Kartársam, a *nyílt* homlokkal való megjelenésre, hogy azokat az atyai tanácsokat jó lélekkel fogadhatnám el; mert így — álarczosan megjelenve

— Tiltakozása eszembe juttatja *ama bizonyos oroszlán bőrt*, — vagy azt a fát, a mely még él s talán virágzik is — de belől már férgek rágják, vagy talán el is rothadt. És most áttanulmányozván *nagy* eszméssel és *sok* tanácsal telt Tiltakozását s megkérdezvén lelkiismeretemet, — s meggyőződve a felől is, hogy nem kartársai, illetve kartársaim nevében, de a maga nevében beszélt — rávethetném Önre, igen tisztelt kartársam! az első követ, mert amivel vádol, abban bűnösnek nem érezem magam: — de én ezt nem teszem: mert én az én Jézusomnak hű követője akarok lenni s Önnel szemben is, igen tisztelt Kartárs úr! ezen parancsát óhajtom megvalósítani: »szeresétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jöttégyetek azokkal, a kik titeket gyűlölnék és imádkoztatok azokért, akik titeket háborgatnak és kergetnek.« (Máté V. 44.)

Réz László.

— *Felelet a „Válasz»-ra.* A »Válasz«-t következő okokból tudomásul nem veszem: 1. Mert az első alól, ami ellen tiltakoztam, nem tisztázza R. úr magát. Ha szerinte hála az, amit szívünkben rejtegetünk, de — amikor alkalom volna rá — sem szavakban, sem tettekben nem hozzuk napfényre, sőt épen ellenkezőjét beszéljük: ám legyen! de ne követelje, hogy ezt a vélelmenyt mindenki elfogadja s ezzel még nem menekült meg a »vád« alól, mely annyira elkeseríti. 2. Arra, hogy valótlanságot terjeszt theol. akadémiánkról, nem felel egyenesen, hanem furfangos fogással búvik ki, mintha én hitetlennek (?) mondanám, holott itt az épen ön-maga ellen bizonyító, mert először különbséget tesz a hit és tudás közt, aztán egynek veszi azokat! olyan féle tojástánra, minőt a hit- és tudásról produkál, semmi szükség nincs. Én határozott igen-t, vagy nem-et vártam a tiltakozásra. Olvassa el kérem higgadtabb perceiben ama sorokat, van e ott hitelenségi vád? 3. Az általam felvett s általa meghurcolt álarca nézve csak gratulálok magamnak, hogy — mintha előre sejtettem volna a választ — lerázom azt a gyanút, mintha én »a hízelgésnek nagy, de undok szavait« akartam volna szólni, miután így az illetékes körök még csak érdemül se tudhatják be nekem azt, hogy theológiánk védelmére keltem. Nemde ügyesen kikerültem R. úr vádját is, a mit bizonynyal fejemre olvasott volna?! 4. Őszintén beismerem, hogy az olyan fegyverekhez, a gyűlölet s becsmérlő személyeskedés ama fegyvereihez, a melyket R. úr használ, nem értek s nem is tartom e lap olvasó közönsége izléséhez méltónak. Itt legyőzött, teljék benne kedve: nem szólok rá semmit, csak múltkori soraim átolvasására kérek minden elfoglalt olvasót s döntse el: van e azokban gyűlölet, roszakarát s az, ami nem egyenesen az önérzet hangja volna. — A szenvedély rosz tanácsadó. Aki haragszik, annak nincs igazsága. Én gyönyörködtem az elkeseredett hang vergődéseiben, bár nevetés közben is fájt a szívem s igazán »difficile fuit satyram non scribere.« A tiltakozást tehát még most is nyugodt lélekkel sentartja *ugyanaz a Kartárs.*

— Nekem, mint szerkesztőnek nem lehet céloim ez ügyben pro vagy contra szólani, s nem is teszem, csak »ugyanazon Kartárs« válaszában 4-ik pontjára annyit jegyzek meg, hogy ha még közelebb állna is e lapokhoz, hátran biztatja a cikkek irányát s irányát a szerkesztő izlésére. Én nem gyönyörködöm a személyeskedésekben s ha R. L. személyeskednék itt közölt válaszában, bizony-bizony mondom, nem adnánk azt ki. Szerk.

— *Levél a szerkesztőhöz!* Megenged t. szerkesztő úr, hogy becses lapjában, talán az ifjúságot (annak különösen egy részét) nem kellemesen érintő — de lelkem megnyugtató végett — egy őszinte kérdést intézek hozzá.

Én évek hosszú sora óta figyelem a sárospataki ifjúság életében történő mozzanatokat. S jól esik lelkemnek kimondani, hogy az én meggyőződésem szerint, nincs olyan tanintézet Magyarországon, melynek tanulói úgy tudnának lelkesedni a szép és magasztos iránt, mint a sárospataki főiskola növendékei. Lehet, hogy ez a nyilatkozat magán viseli az u. n. patriotikus elfogultság jellegét, de hogy nem hízelgés akar ez lenni, mutatja az, hogy ezzel kapcsolatban olyan — bár sokakra nézve nem lényeges de mégis nagyon fontos — kérdést bártorkodom t. szerkesztő úrhoz — mint az ifjúság vezéréhez — intézni, a mely a kimondott elismerést nagy mértékben leszállítja. Nevezetesen: a mikor *vasárnaponként* megszólalnak az úr imádjására hívogató harangok s lelkem ellágyult érzelmeinek engedve, én is megjelelek a hívők seregében: legtöbbszörre (csaknem mindig!) ez a szomorú gondolat zavarja meg a buzgó énekítés által felkeltett érzelmeimet: *hol vannak az úr szőlőjének leendő munkásai?!* Hogy az akadémia leendő világi tagjai (tisztelet a kivételeknek!) nem az Úr házában adnak kifejezést örömeiknek, ezt régen tapasztaltam, s elhaltattam azzal a megjegyzéssel, hogy majd az élet szenvedései őket is megtanítják imádkozni! Hogy a középiskola növendékei télen át hiányoznak, e tekintetben csak helyeselhető a tanári kar bölcs intézkedése. De hogy a theologiai ifjúsági padosorok (tisztelet itt is a kivételeknek!) oly üresek, ennek nem tudom természetes magyarázatát adni. Mindnyájan egyek vagyunk az Úrban, de kimondhatja, hogy nem a theologiai ifjúság a gyülekezeti fénylő csillaga? Így szeretjük mi önöket tartani s mert én figyelem e régóta megszokott csillag járását; mindannyiszor bánat fogja el lelkemet, valahányszor annak a szokott időben és helyen való elmaradását tapasztalom. Mi lehet a nagyrebecsült theologiai ifjúság e tekintetben való mulasztásának oka? Szerettem hinni, hogy nem kicsinyes okok tartják vissza a gyülekezethől. Szerettem hinni, hogy az embert igazán, boldogító ev. tanok leendő apostolai át vannak hatva nemes hivatásuk érzetétől, mert bizony mondom: *nem ők indulnak a gyülekezeti után, hanem a gyülekezet indul ő utánok!!* Ezek után szerkesztőség nagyrebecsülése mellett, vagyon Sárospatakon, 1890. március 10.

Egy figyelő.

Csak röviden válaszolok e hozzám intézett kérdésre, melyből Figyelő úrnak az ifjúság iránt érzett meleg rokonszenve annyira kitűnik — röviden, mert tudtommal a hittanhallgató ifjúságot nem lehet menteni egy általán semmivel a templomkerülés dolgában. — Talán egy védekezés felhozható mellettök, t. i. a mai általános vallástalanság — de azt hiszem az ellenök maguk tiltakoznának legjobban, mint olyanok, kik a vallásos igazságoknak akarnak hirdetői lenni. Bizony igen sajnálatra méltó körülmény ez, s hogy Figyelőnek az feltűnt, nincs rajta mit csodálkoznunk. Menteni nem tudom magunkat — illetve azokat, kik magukra vehetik a vádat — csak remélnem, lehet, hogy társaim ezután szorgalmasabb templomjárók lesznek. Azt hiszem, ezzel Figyelőnek is eleget teszek, de mindenek fölött hívek lesznek azokhoz az elvekhez, melyeknek hirdetésére vállalkoztak. . . . Különbösen nagyon köszönöm Figyelőnek a hittanhallgatók iránt tanúsított érdeklődését s kérem továbbra is tartsa ezt meg irántuk.

Szerk.

TARTALOM. «Március 15.» *D. R.* — «A keresztyén egyházi zene rövid története.» *Farkas Lajos.* — «Március 15.» *Stépan Géza.* — «Valéria.» *Ifjú Zsindely István.* — «Ifjúsági táncestély.» *Reporter.* — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

A keresztyén egyházi zene rövid története.

(Vége).

Az eddig említett egyházi zeneköltők alkotásaira a koronát nagy hazánkfia, Liszt Ferenc¹ tette fel. Lisztnek már első legendái, zenekar kísérettel ellátott zsoltárai is mély vallásos érzületre s ritka lángelmére vallanak. De a merészebb reformok korszaka Lisztnél csak *miséivel* kezdődik. E nemű műveivel már valóban a symphoniák terére lép. sőt — tekintve merész phantasiáját, a formák plastikai tökélyét, a zene nyelvének, a hangszereknek hatalmas kezelését — minden miséje egy-egy remek symphoniának tartható. Ezekben nyilvánul Lisztnek azon egyik legsarkalatosabb reformatori ténye is, melyet előtte egy kath. zeneköltő sem mert megkísérteni, tudniillik, hogy a népdalban nyilvánuló nemzeti s népies elemeket a vallásos eszmék sphaerájába emelte, kimutatta a magyar zene-elemeknek műzenében való alkalmazhatóságát, s az így fel dolgozott, mintegy megsemmisített magyar, különösen ősi magyar zene-elemeket az egész művelt világon megismertette. E reform egyik legszebb gyümölcse az esztergomi bazilika felszentelési ünnepélyére (1856.) írt nagyszerű „Esztergomi misé”-je. Határozottabban kitűnik ez irány második nagy művéből 1863-ban írt „Sz. Erzsébet” című oratoriumából, mely II. András magyar király leányának, a vallásos, kegyes Erzsébetnek életét, üldöztetését és halálát adja elő. E különben is magyar tárgyú legenda megzenésítésénél Liszt már úgy a régiebb magyar egyházi énekek, mint az újabb népdalok motivumait is felhasználja. Pár évvel később alkotta meg nagyszerű „koronázási misé” jét, mely 1867-ben, a magyar király koronázásakor adatott elő Budán. Liszt e műve úgy a jobb jövőt remélő hazafiúi lelkesedésnek, mint a vallásos felbuzdulásnak egyaránt hű tolmácsa. Midőn a magyar nép búját, örömét kifejező Rákóczi-induló töredezett accordjait, vagy páratlan népdalaink fel-feltűnedező motivumait ismerjük fel, az előadó orchester hangzónében, lehetetlen, hogy sok borult s derűs napokat átélt hazánk ne jusson eszünkbe; midőn pedig érezzük, mint szélesednek ki e nemzeti motivumok, mint öltének komolyabb vallásos színezetet. a dal szárnyain, mi is felemelkedünk Istenhez, kérve őt: tegye nagygyá e multat. jövődőt megbűnhődött nemzetet. Így fejezi ki a koronázási mise azt, mit egy végtelen sokat szenvedett, de folyton jobb jövőt reménylő nemzet királya koronázásakor érez. Liszt

¹ Liszt F. 1811-ben Sopronmegye Raiding falujában született. Már kora gyermekségében tanujelét adá rendkívüli tehetségének, melyet aztán a legjelesebb mesterek vezetése alatt főleg a zongora kezelésében csodás művészetté fejlesztett. Majd miután művészetével az egész világot meghódította, szakított a nyilvános művészi pályával (1847.), hogy csendes magányban zeneköltészetnek szentelje életét. 1856-ban megunva a világ tömjénezését a római «Monte Marino» zárda magányában s az egyházi zene művelésében keresett lelkének megnyugvást, 1866-ban pedig, mint Abbé a szerzetbe is belépett. Mint a budapesti «orsz. zene-akadémia» elnöke hazai zenészetünkre is jótékony befolyással volt. Meghalt 1886.

másik reformatori ténye az oratorium terén s különösen 1871-ben írt „Krisztus” című oratoriumában nyilvánul, s ez az: hogy e nemű műveit egész az opera színvonaláig emelte s az oratoriumból vallásos operát alkotott annyira, hogy zenei dramatizálás tekintetében csak a Wagner-féle operák múlják felül. Általában Liszt szakítva az eddigi chablonszerűséggel úgy a lényegét, mint a formát illetőleg új elemeket hozott az egyházi zenébe s azt eszményi magaslatra emelte. Egyházi műveiben nemcsak a vallásos elemek, de az általános művészek, az eszményi szépek is jelentékeny tért engedett, épen azért Liszt egyházi művei bárhol adassanak is elő, mindig felemelőleg fognak hatni a fogékony kedélyre.

Napjainkban az egyházi zene terén főleg a következő szerzők tűntek ki: Kiel Fridrik (szül. 1821.) szélesen ismert „Requiem”-jével s „Krisztus” oratoriumával, Brahms János (szül. 1833) „Requiem”-jével, Rubinstein Antal (szül. 1830.) „Paradicsom” s „Bábel” oratoriumaival, Lachner Ferenc (szül. 1836.) „Requiem”-jével, Grell Ede (szül. 1800.) főleg 16 szólamú vocal-miséjével, Verdi József (szül. 1814.) „Requiem”-jével és még számosan; műveik azonban többé-kevésbbé hangverseny-művek inkább, mint egyházi szerzemények.

* * *

Vessünk végül egy pillantást hazai egyházi zenénk fejlődésére.

Hazánkban a keresztyénség, mint minden téren, úgy az éneket és zenét illetőleg is lényeges változást idézett elő. Az István által behozott keresztyén hittérítők a pogányság minden maradványát igyekeztek megsemmisíteni, s ez irtásnak estek áldozatul a pogány költészet termékei is. Az ő s mondákat a keresztyén legendák, a táltosok nemzeti énekeit a római brevarium váltá fel. A Gellért püspök által alapított csanádi iskolában egy Walter nevű tanár már a 11-ik században megkezdte az egyházi ének- és zenetanítását, melynek példájára csakhamar számos énekiskola alakult. Ily viszonyok között részint az uralkodó és püspökök pártfogása, részint a különösen Mátyás király idejében betódult olasz művészek hatása alatt oly nagy virágzásnak indult hazánkban az egyházi zene, hogy, mint V. Sixtus pápa követe, Vulturáni Péter állítja: Mátyás énekkaránál jobb azon időben seholsem volt. A művészetet ápoló Mátyás ezenkívül még számos orgonát ajándékozott az egyházaknak, jól tudván — mint az egykorú író mondja — «hog a keges zvevek az orgona zónak hangos zengésére megvidámúlnac... és megervendőznec...»¹

De a Gregorianum uralma hazánkban sem maradt háborítás nélkül. A hegedősöknek a népre gyakorolt nagy hatása, a magyar egyházak Rómától függetlenebb helyzete, nagy befolyással voltak arra nézve, hogy a római

¹ Lányi-Knauz: «Magy. egyh. tört.» Esztergom, 1866. I. k. 488. l.

uniformitás nem jutott hazánkban oly érvényre, hogy a cultusból minden nemzeti elemet egyszerre kiszorított volna. Így az első századokban a cultus nyelve a magyar volt s a latin himnuszok is magyar fordításban énekeltek. De e szép szabadság nem sokáig tartott. A mint ugyanis a lelkészek, nem elégedvén meg a latin himnuszok fordításaival, eredeti énekeket is kezdtek írni, melyeknek szelleme olykor talán nem is tetszhetett az egyháziaknak, a Kálmán király alatt 1111-ben vagy 1112-ben tartott zsinat az egyházi énekeket szigorú censura alá vetette.¹ E végzést az 1560-iki zsinat is megerősíté, midőn mindazon énekeket száműzte a templomokból, melyekről nem volt bizonyos, hogy száz évvel előbb írtak-e. E szigorú rendszabályoknak aztán meg is volt a kath. uniformitás szempontjából az a kedvező eredménye, hogy a nemzeti elem úgy a nyelvet, mint a zenét illetőleg folyvást szűkebb térre szorult, sőt egy időre teljesen ki is halt a kath. templomokból. Ez állításra I. Ferdinándnak egy 1564-ben kelt leirata jogosít fel, melyben t. i. megengedi, hogy communicio után egyes himnuszok és responsoriumok a *nep nyelvén* is énekeltessenek,² szívére kötven egyszersmind az egyháznagyoknak, hogy az ének-censurát okos és hitükben erős férfiakra bizzák. Ez engedménynek értelme természetesen csak úgy lehet, ha felteszszük, hogy a római uniformitás hazánkban is teljesen száműzte az anyanyelvű gyülekezeti éneklést a templomokból, s Ferdinánd említett leirata csak a nép közöhszójának tett eleget, midőn azt némileg ismét meghonosítja.

Így állott a kath. egyház énekügye hazánkban, midőn az énekügy reformjával foglalkozó V. Pius a tridenti zsinat által szentesített s az egész kath. világra nézve kötelezővé tett „*Breviarium Romanum*“-ot (1568.) és „*Missale Romanum*“-ot (1670) kiadta, s annak kizárólagos használatát a magyar egyháznagyoknak is meghagyta. Azonban e rendeletet kíméletlenül végrehajtani nem lett volna egyéb, mint a kath. híveket a protestantismus karjaiba üzni, melynek gyülekezeti énekei, mint Németországban, úgy hazánkban is nagy hatással voltak a nép vallásos kedélyére. Ezt maga Forgács Ferenc, esztergomi érsek is belátta, s V. Pál pápához írt emlékiratában, utalván a breviarium és missale megváltoztatásával járó nehézségekre, kérte a pápát, hogy a régieket hagyja meg. Kérése, úgy látszik, Rómában viszhangra talált; a régi énekek — miután azok a Pázmány alatt 1629-ben tartott nagyszombati zsinaton átnézettek, megrostáltattak — tovább is használatban maradtak.

Hogy a folyton működő egyházi censura mellett is az énekkészlet ilyen rostálgatása oly gyakran vált szükségessé, egyik főoka az volt, hogy nyomtatott énekeskönyvek nem voltak. A kántor most ezt, majd amazt az éneket is beírta saját gyűjteményébe, mi által sokszor idegen, különösen prot. énekek is bejutottak a kath. cultusba. Korunkra a következő négy ilyen gyűjtemény maradt fenn: „*Graduale Romanum*“, „*Cantionale Hungaricum*“, „*Cantionale et passionale Hungaricum*“ s az erdélyi codex, vagy *Cajoni*: „*Organo missale*“-ja. Keletkezési idejük a 17. század utófelére esik.

A kántorok említett visszaélései csak nyomtatott énekeskönyvek által voltak meggátolhatók. Ily nézetben volt a nagyszombati zsinat is, mely Pázmány befolyására elrendelte az alkalmas énekek összeszedését, kinyomását, s az ezektől való eltérést büntetéssel fenyegette.

¹ «Nihil legetur vel cantetur in ecclesia, nisi quod fuerit in synodo collaudatum.»

² «... posset post communionem hymnus aliquis, vel psalmus cum responsorio instituto conveniente et ab episcopo diligenti examinatione praemissa approbatus, vulgari lingua decantari.»

Így jelent meg aztán az első nyomtatott latin-magyar nyelvű kath. énekeskönyv, az u. n. „*Cantus catholici*“, Egerben 1651-ben, mely *Kisdi Benedek*, egri püspöknek lévén ajánlva, Kisdi-féle énekes név alatt is ismeretes. Ezt csakhamar számos énekes követte: így a *Szelepcsényi György* Nagyszombat, 1672., *Szegedi Lénárd* Kassa, 1674., *Kájoni János*: „*Cantionale*“-ja Csik, 1676., *Illés István*: „*Soltári énekek*.“¹ Nagyszombat, 1693., *Náray György*: „*Lyra caelestis*“ Nagyszombat, 1695. A 17. század második felében megjelent e szép számú énekeskönyvvel aztán a katolikusok jó időre ki is merítették erejüket. A 18. század nem sok új énekest termelt, a munkásság e téren inkább csak a régi énekesek javítása s újra kiadásában nyilvánult. Itt különösen a Vácon 1794-ben megjelent „*Kath. karheli énekeskönyv*“ említendő meg, melyet *Bozóki Mihály* alkalmazott «muzika-kóttakra», s melynek legtöbb éneke ma is használatban van a kath. egyházban.²

A hazánkban is megindult *reformatio* mozgalmainak bizonyára egyik legnagyobb vívmánya volt az, hogy a kath. egyházzal szemben az istentisztelet nyelveül az anyanyelvet tette s templomaiban is az *anyanyelvű éneklést* honosította meg. Hogy e téren a munkálkodás mindjárt a *reformatio* elején megindult, azt egy 1527-ből felmaradt prot. ének is bizonyítja.³ Később is mind buzgóbban kezdik mívelni e tért, s valóban alig van reformátorunk, ki egyházi énekköltéssel is ne foglalkozott volna. E reformátorok közül — mint zenével is foglalkozók — *Batizi András* és *Sztáray Mihály* tűnnek ki leginkább. Utóbbi a zsoltárok nagy részét is lefordította, melyek Szenci zsoltárai mellett is másfél századig tartták magukat a prot. gyülekezetek körében. Szép bariton hangját, melylyel híveit gyönyörködtette, messze vidékről is eljártak hallgatni.⁴ Természetes, hogy reformátoraink e buzgólkodása mellett is a confessionalis küzdelmek első szakaszában valami bő énekkészletről szó sem lehet. Az egyházak egymáséiról másolgatták le a kath. készlethöz átvett, vagy a reformátorok által szerzett énekeket; így mindenik egyháznak meg voltak a maga énekei, melyeket aztán diktálás után énekeltek, s folytonosan szaporítva, egész gyűjteményekké bővítettek ki. Ily gyűjteményekül tekinthetők már: az eddig katolikusnak tartott u. n. *Battyányi codex*,⁵ melynek alap-

¹ E gyűjtemény előszavából is kiténik, mennyire el voltak terjedve a prot. énekek a kath. egyházakban. Bár szerző e gyűjteményével épen arra törekedett, hogy — mint maga mondja — «az eretnekséggel böves Graduálékat és Funerálisokat, melyek a kath. iskolamesterek kezében is forognak... (de az anyaszentegyházban nem különben illenek, mint a farkasbél a hegedű-barányhurok között, vagy Dágon az Úr szekrénye mellett) kezekből a synodalis Constitutiók szerint, amennyire lehet, kivehesse: e buzgóság dacára is még Luther «Ein feste Burg»-ját s Goudimel 42-ik zsoltárát is besorozza gyűjteményébe... (tudta volna csak, kik szerzeték!).»

² A kath. énekügyre vonatkozólag, lásd bővebben Sándor József: «Kath. egyházi műzenénk» (*Zenészeti Lapok*, 1865. évf. 40. szám); Széni Gusztáv: «A magy. orsz. egyházi zenéről» (u. o. 45–46. sz.); Bartalus István: «A magy. egyházak zenéje a 16. s 17. században» (*Budapesti közlöny* 1867. évf. 40., 44–46. sz.). V. ö. Kálmán Farkas: «Adalékok a 16. és 17. század irodalomtörténetéhez.» (Abafi, Figyelő XXI. k. 5. fűz.); Bartalus I.: «A magy. egyházak szertartásos énekei a 16. s 17. században.» Pest, 1869.; Bogisich Mihály: «Magy. egyházi népénekek a 18-ik századból.» (Ért. a nyelv és szép tud. köréből, IX. k. 10. sz.); Toldy: «Magy. költ. tört.» (2. kiad.). Pest, 1867. 96–7., 179–80. l.; Szabó Károly: «Régi magy. könyvt.» 856., 1141., 1159., 1188., 1446., 1479. sz. stb.

³ L. Tóth Ferenc: *Prot. eccl. hist.* 16. l.; Kálmán F.: «A legrégibb magy. prot. templomi ének.» (*Czelder Figyelő* 1881., 5. fűz.).

⁴ L. Nagy Sándor: «Sztáray M. élete és művei.» Budapest, 1883., 22–30. l.; Révész: i. m. 19–20. l.

⁵ L. Kálmán F.: «Battyányi kódex.» (Pr. E. J. Lap, 1883., 31. sz. V. ö. Volf György: «A B. codex irodalomtörténeti és liturgiái fontossága.» (*Philologiai Közönlöny* 1890. 3. fűz.).

ján készült a Rákóczi-Gelei-féle „Öreg Gradual,» továbbá a nagydobozai, kálmáncsai és csurgói graduálok.¹

Majd következett az énekek rendszeres gyűjteményekbe való összeszedése s kiadása. E tekintetben a prot. egyház szinte önmagát múlta felül. Csaknem egymást érték a részint egészen új, részint a régibb gyűjteményekből készült énekes-könyvek kiadásai, melyeknek bővebb ismertetésébe e helyen nem bocsátkozhatván, csak címét fogom a következőkben felsorolni: *Gálszécsi István*: „Énekes-könyv,“ Krakkó, 1536.; *Székely István*: „Istenes énekek“ és „Zsoltárok,“ Krakkó, 1538. és 1548.; *Huszár Gál*: „Isteni dicséretetek és psalmusok,“ Debrecen, 1560.; *Mélius Péter*: „Igaz sz. írásból való énekek,“ Debrecen, 1570.; *Heltai Gáspár*: „Cantionale“² (unit.) Kolozsvár, 1574.; az u. n. debreczeni énekes-könyv (Énekes-könyv, melyből szoktanak az Úrnak dicséretet mondani. . .) 1579.; *Bornemisza Péter*: „Énekek három rendbe,“ Detrekő, 1582.; „Énekes-könyv,“ Debrecen, 1590.; *Gönczi György*: „Keresztyni énekek,“³ Debrecen, 1592.; *Énekes-könyv*⁴ (luth.), Bártfa, 1593.; *Ujfalvy Imre*: „Halotti énekek“ Debrecen, 1598. (ma csak második [1602.] kiadása ismeretes). Vannak ezeken kívül oly gyűjtemények is, melyeknek vagy megjelenési ideje, vagy helye ismeretlen, de bizonynyal 16. századbbeliek. Ilyenek: *Huszár Gál*: „Énekes-könyv,“ Debrecen (hihetőleg 1578 körül); *Dávid Ferenc*: „Isteni dicséretetek“⁵ (unit.), Kolozsvár, az u. n. Hofgref-féle gyűjtemény⁶ Kolozsvár; *Bevte István*: „Énekes-könyv“ 1584. (hihetőleg Német-Ujvártt); *Kálmáncsehi Márton*: *Énekes-könyve* (sem megjelenési helye, sem ideje nem ismeretes, de a 16. századból való).

A 17. század csekélyebb számú, de annál tartalomdúsabb műveket termelt. Ilyenek: *Szenci Molnár Albert*-től: „*Psalterium Ungaricum. Sz. Dávid királynak és prófétának 150 zsoltári,*“ Herborn, 1607, mely maig mintegy 100 kiadást ért; továbbá a Rákóczi-Gelei-féle: „*Caeremoniákkal tökéletesen megtöltött öreg Gradual,*“⁷ mely 1636-ban Gyulafehérvárott I. Rákóczi György fejedelem költségén 200 példányban jelent meg. Nevezetes még e századból két lutheránus gyűjtemény, u. m.: *Acs Mihály*: „*Zöngedező mennyei kar*“⁸-a, Lőcse, 1696., s ugyanazon helyen és évben megjelent „*Arany lánc*“⁹-a.

A 18. században ismét élénkebb lesz a mozgalom. A régi énekkészletet folyvást javítják, bővítetik s eredeti énekekkel gazdagítják. Nevezetes e téren *Szönyi Béniámin*: „*Szentek hegedűje*“ című gyűjteménye, mely Kolozsvárott, 1762-ben jelent meg s számos kiadást ért, továbbá *Losonczi Istvántól*: „*Éneklésben tanító-mester*“ (luth.) Pozsony, 1764. és még számos kisebb-nagyobb, leginkább a régiékből szerkesztett gyűjtemény.

Ez énekesek közül egy sem levén hivatalosan elfogadva, a gyülekezetek azt használták, a mely nekik épen tetszett. Így annyiféle volt az éneklés, ahány a gyülekezet, illetve az általa használt énekes-könyv. Az ily mó-

don sokszor támadt zavarokat még növelte az a körülmény is, hogy a kiadók üzérkedései miatt maguk az énekes könyvek is botrányos módon megromlottak. Azonban az ily bajok elhárítása végett még 1702-ben megindult mozgalmak, melyekben kiváló részt vett *Telegdi Pap Sámuel*, kolozsvári nyomdász, majd *Benedek Mihály*, tiszántúli szuperintendens, Erdélyben 1777-ben, hazánkban pedig csak 1806-ban érték el kívánt célukat, midőn is az énekek átnézettek, megrostáltattak s „*Közönséges istenitiszteletre rendeltetett énekes-könyv*“ címen a zsoltárokkal együtt kiadattak s adatnak ki ma is változatlanul.¹

Az itt elszámlált gyűjtemények általában két nevezet alá csoportosíthatók; voltak nevezetesen az u. n. *graduálok* és a *cantionalék*. Prot. őseink, bár elszakadtak a pápistaságtól, de a szakítás inkább csak a dogmák terén nyilvánult először, míg a cultusban a conservatív természetű nép kedvéért is számos kath. ceremonia megmaradt. Így maradtak meg különböző szertartásos énekek is. Minden egyházban volt külön gyermekkar, vagy chorus, mely a kántor vezetése alatt most a pappal, majd a néppel felváltva, vagy egyedül is énekel. Ez éneklés tárgyai voltak az u. n. responsoriumok, collecták, antiplonok, litániák, passiók és lamentatiók, általában mindazon ceremonialis énekek, melyek a kath. cultusban divatoztak, s melyek a prot. istenitiszteletnak is egészen pápistas jellegű kölcsönöztek. E ceremonialis énekeket tartalmazó gyűjtemények neveztek már graduáloknak (Gelei szerint: „mint az nótáknak gradusikért híják“). Az egyetlen nyomtatott példány e nemből az említett „Öreg gradual,» de a pápistas jellegéből lassankint vetkőző prot. cultusban ez sem bírt népszerűsége jutni.

De ha pápistas színezetű volt is eleinte a prot. istenitisztele: volt egy vonása, mely attól megkülönböztetette, s ez az, hogy benne a gyülekezeti éneklés számára nagyobb tér nyílt, mint a katolikusoknál. A reformátorok a nép kezébe is odaadták az énekes-könyvet, hogy buzgóságának maga is kifejezést adhasson. Az ily énekesek, melyek tehát tisztán gyülekezeti énekeket tartalmaztak, neveztek már cantionaléknak. A cantionalék dallamait részint a kath. gregorián dallamok, részint a német protestánsok hozzánk átszivárgott énekei, részint pedig a hegedősök s a nép ajkán fenmaradt ősi magyar dallamok szolgáltatták. Nem levén nálunk érvényben a kath. censura szigorú «nihil legetur, vel cantetur»-ja, csak természetesen kell tartanunk, hogy őseink — épúgy, mint a német protestánsok — nem idegenkedtek a méltóságos menetű, szívhez szóló ősi melodiáktól, s mint énekes-könyveink is bizonyítják, buzgón zengették templomaikban.²

¹ I. az énekes-könyv 1777. kiad. előjáró beszédét (3—8. l.), az 1838. megújított énekes-könyv értesítését (III—VII. l.), az 1808. kiad. tudósítását (III—VI. l.), Révész, i. m. 9—17. l.

² Itt merül fel az a kérdés, mely a szakférjak közt csak nem régebbi élénk vitát idézett elő (l. Prot. E. l. Lap. 1881—83. évf.), t. i. katolikusok vagy protestánsok mentették-e meg ez ősi dallamokat az elfeledéstől. Részemről — mint laikus — nem avatkozom e vitába; csak azon naiv kérdést vagyok bátor kockáztatni: melyik az a kath. karkönyv, melyet az ősi dallamok megmentőjeként lehet üdvözölnünk? Talán a «Breviarium Romanum?» vagy a turoci jezsuiták kodexe? Hiszen még a katolikusok első latin-magyar énekesek csak a 17. század második felében (1651.) jelenik meg, addig a protestánsok már a 16. században is rengeteg énekes-könyvet produkáltak, melyekben szó sincs francia dallamokról. Hát ezekben minő dallamok vannak? Vannak a kath. egyháztól kölcsönözött gregorián dallamok, de (mint ezt Erdélyi János a Sárospataki Füz. 1864., 438—40. l., Kálmán Farkas a Pr. E. l. Lap. 1879. 694—701. l., u. o. 1882. 26—28., 54—57. l. a Debr. prot. lap 1890. 80., 37—38. l. kimutatta) vannak és pedig számosan oly ősi magyar dallamok is, melyeket «régik ének» és «más régi ének» címen a katolikus gyűjtemények szedtek át a protestánsoktól. Igaz, hogy mai énekes-könyvünket szerkesztő s zenéhez nem nagyon

¹ Ismerteti Kálmán F., első Pr. E. l. Lap. 1881. 3—5. sz., másodikát Czelder Figyelő. 1879. 12. füz., harmadikat u. o. 1880. 12. füz.

² L. Toldy: Magy. költ. kézikönyve. 1855. I. k. 101—2. l.; Mátray G.: Tört. bibl. és gúnyos magyar énekek dallamai. Pest, 1859. 130—1. l.; Kolozsvári közlöny, 1859. 24—27. sz.

³ Ism. Kálmán F. Czelder Figyelő, 1880. 3. füz.

⁴ Ism. Kálmán F. Pr. E. l. Lap. 1881., 33—35. sz.

⁵ A. R. Székely Sándor szerint (Unit vallástört. 70. l.) 1570-ben, Toldy (M. költ. tört. 185 l.) és Szabó Károly (i. m. 342. sz.) szerint pedig 1574-ben jelent meg; ism. V. Nagy János: Ker. magvető VI. k. 94—107. l.

⁶ Dallamait közli Mátray G., i. m. 9—64. l.; szerinte a gyűjtemény 1600—1600 közt, Szabó K. szerint pedig (i. m. 348. sz.) 1553-ban jelent meg.

⁷ Előjáró beszédét, tartalmát l. Révész, Figyelmező, 1874. 8. sz., énektügyünkre kiválóan fontos u. n. ajánló-beszédét. U. o. 1876, 6—7. sz. (Közli Ivánka S.); dallamait l. Bartalus i. m.

A cultus egyszerűsítésével a gyülekezeti éneklés is mind nagyobb tert foglalt el, s a reformáltaknál és unitáriusoknál minden más éneket idővel teljesen kiszorított az isteniszteletből Nagy befolyással voltak erre a Szenci-féle zsoltárokkal behozott francia dallamok. Meghonosításuk azonban hosszú időbe került. minnek oka nemcsak a nép erős, conservatív természetében s a kántorok kevés zenei ismeretében, de e dallamok sajátos jellegében is rejthetett. Goudimel dallamai u. i. a könnyű vérű francia nemzet dalainak motivumaiból levén nagyrészen szerkesztve, már ezen oknál fogva sem képesek mindig a sirva vigadó magyar kedély mélyéig hatni, úgy, mint ezt a francia s vele rokon népeknél tehetik. Más oldalról pedig nagy részök nem oly megkapóan melodikus, mint ez egy gyülekezeti éneknél első sorban megkívántatik (s mint ez a katolikusok legtöbb énekénél meg is van), úgy, hogy teljes szépségök sokszor csak egy orgona erős hármóniai színezete mellett jut teljesen érvényre. Innen van aztán, hogy e különben örökbecsű dallamok jó része nincs általános használatban gyülekezeteink életében ma sem; sőt annak, hogy zeneileg műveltebb közönségünk gyülekezeteink éneklésében tevételeg részt nem igen vesz, egyik oka (elhallgatva a többi) e dallamok említett sajátágaibau is rejlik. Csak örömmel üdvözölhetjük azért azon törekvést, mely (lassan készülő) új énekes-könyvünkben a kevésbbé használt francia dallamok helyét az előző századok szívhezszóló magyar dallamaival akarja betölteni.

Álljon itt végre azon férfiak névsora, kik az egyházi zene terén hazánkban nagyobb tevékenységet fejtettek ki.

Kath. részről megemlítendő: *Bokshorn* (szül. 1629.), a pozsonyi sz.-háromság-templom karnagya, számos *misével* s *motetteivel*. Hg. *Eszterházi Pál*, ki 1711-ben adta ki „*Harmonia caelestis*“ című, orgona és zenekar kísérettel ellátott énekeit; műve azonban — tekintve dallamainak szegénységét s a harmonizálás kezdetlegességét — inkább csak jóra való műkedvelőre, mint képzett zenészre vall. *Fusz János* (1778—1819.), egyike kora legjelesebb zenészeinek: számos egyházi s világi zeneművet írt. A híres *Hummeln N. János* (1778—1831.), kinek *miséi* Haydn elismerését is kiérdemelték. A jelen században kitűntek e téren: *Engeszer Mátyás* (1812—87.) főleg „*Requiem*“ -jével. *Liszt Ferenc Wusching R. Pál* (született 1827-ben) és *Beliczay Gyula* (szül. 1835.) miséikkel. Napjainkban jelentékenyebb munkásságot fejtenek ki e téren a *Zsaskovszky* testvérek, *Ferenc* (szül. 1819.) és *Endre* (szül. 1824.), míg *Bartalus István* (szül. 1821. és *Bogisich Mihály* (szül. 1830.), főleg a hazai énekügy multjának kutatásával foglalkoznak.

Prot. részről, mint első említendő e téren: *Szigeti Gyula István*, kolozsvári tanár, ki főleg a használat foly-

értő őseink a legtöbb magyar dallamot mellőzték a francia dallamok kedvéért, de ebből még nem következik, hogy a magyar protestantismus „hűtlen” lett volna a magyar dallamokhoz; sőt, hogy nem volt hűtlen, bizonyítja kiváló zenetudósunk, Szémfy Gusztáv is, ki szerint a reformátorok épen a népszerű s népies zöngelmek felvételével számos hívőt nyertek meg az új egyháznak (Zen. Lap. 1866. 355. l.); de bizonyítja az a lassú küzdelem is, melybe az új dallamok meghonosítása került. Bár szívesen elismerjük, hogy a kath. egyháznak vannak eredeti s valóban szép magyaros zamatú énekei is, sőt, hogy ezekből a protestánsok is szedtek át egynehányat, de már az eléle állításokat: hogy «minél közelebb állottak (t. i. a protestánsok) a katolicismushoz, annál több s szebb magyar éneket zengedeztek; minél jobban távoztak el hittételeikben, annál inkább fogyott a nemzeti énekek száma is» (Bog. i. m. 11. l.), s hogy hazánkban a katolicismus és nemzeti szellem annyira össze lettek volna forrva, hogy «még a latin himnuszok is már nemzeti rhythmusban csengnek» (60. l.) — ez állításokat nem az elfogulatlan kritika, de a történeti igazsággal is merészen szembeálló pápista elfogultság szüleményeinek kell tartanunk.

tán elferdült dallamoknak eredeti tisztaságukba való visszaállítása körül fejtett ki nagyobb tevékenységet. Kiváló helyet foglal el e téren *Maróthi György*, debreceni professor, kinek 1743-ban Debrecenben megjelent „*Hármonius éneklésről való tanítás*“ -a tekinthető az első magyar zeneelméleti s öszhangzattani munkának. Maróthi művének harmonikus része azonban nem egyéb, mint a zsoltárok külföldi harmonizálásának egyszerű átvétele. Maróthi utáu jóideig nagyon kevés történt e téren. A nyomdák zenei tekintetben hiányos felszerelése, a zeneértők hiánya miatt egyházi dallamaink még csak a közelmultban is a 16. század szögletes, üteny nélküli, kezdetleges hangjegyeivel, kulcsaival stb. jégvezve láttak napvilágot; valóban e tekintetben a katolikusok már régen túlszárnyaltak bennünket. E kezdetleges zenei viszonyokra csak áldásos hatással volt a kiváló szakférfiú, id. *Sz. Nagy Károly* (szül. 1821.), debreceni zenetanár működése, kinek kiváló műgonddal szerkesztett s 1859-ben megjelent „*Templomi és halotti karénekes*“ című műve úgy eredetiség, mint gazdag hármónia tekintetében, ma is páratlanul áll. Az orgonák mindinkább szaporodásával az említett karénekes is mind szélesebb körben lett ismeretessé, s nagy befolyással volt egyházi éneklésünk szebbé tételére, noha még ma is sok e téren a javítani való.

Énekügyünk multjával kevesen foglalkoznak. E téren megemlítendő: a nagytevékenységű *Révész Imre* (1826—81.), az ügybuzgó *Ivánka Sámuel* (1826—1886.) s a fáradhatlanul kutató *Kálmán Farkas* (szül. 1838.), kinek a számomra megküldött forrásművekért e helyen is hálás köszönetemet fejezem ki.¹

Farkas Lajos.

Istennek kegyelmessége megtérésre indít.

— Úrvacsora utáni egyházi beszéd. —

Alapige: *Róm. II. 4. „Nem tudó-e, hogy az istennek kegyelmessége téged megtérésre indít?“*

Van-e közöttünk olyan boldogtalan ember, a ki még sohasem érezte volna életében azt, hogy egy láthatlan isteni erő veszi őt körül, egy hatalmas áldó kéz vezérli őt az életnek olykor bizony kietlen pusztaságain? Azt hiszem, nincs! óh, mert nincs az életnek egyetlen jele, nete, nincsen egyetlen cselekedetünk, egyetlen gondolatunk sem, melyben életünk fonatát szövő ama jótékony kéz munkáját fel nem ismerhetnők!

A gyermek boldog álmái felett ott örködik az isteni gondviselés, betakargatja a csecsemőt védő szárnyaival és elűzi az utána ólalkodó ellenséget; ott van a gyermek játékaival s elűzi a gyermeki kedélyhez nem illő gondokat. Majd a gyermekből ifjú lesz s az isteni jóság is tovább halad velünk. Ott kísér az ifjú szép reményeiben, ő festi ki a jövőnek rózsás képét a legbiztatóbb színekkel, hogy biztassa, erősítse a munka küzdelmes napjaiban támadható csüggedések ellen; ott van ez a jóság a túláradt ifjúi szív magasztos érzelmeiben s a «szív minden mozdulását, mint a vizeknek folyását, ő hajtja szabadon ide s tova.» Az ifjú férfivá lesz és munkálkodik reggeltől napestig. És fáradozmainak gyümölcsében oly jól esik szívének gyönyörködni, oly jól esik az elért eredmény öröme a léleknek. (Oh! de hát ekkor is

¹ A magy. prot. egyh. énekirodalomra vonatkozólag lásd még: Lampe: *Hist. eccl. reform.* 735—45.; Tóth F. i. m. 384—93.; Toldy F. i. m. 80—89., 218—19.; Wurga L. i. m. II. k. 367—72., 736—37.; Ivánka S. i. m. 4—7.; Szabó K. i. m. 8., 16., 19., 40., 41., 151., 195., 252., 276., 332., 347., 355., 364., 407., 658. sz.; Prot. E. I. Lap 1861. évf. 1—13. sz.; u. o. 1881. 12. sz.; Ker. Magvető XV. k. 1—3. füz.; u. o. IX. k. 2. füz.; Abafi, Figyelő IV. k. 17—23. l.; u. o. IX. k. 16—31. l.; Magy. könyvszemle VII. k. 40—71. l. stb.

egy titkos sejtelem, az örvendező szív nemesebb dobogása azt mondja neki: Nem egyedül a te érdemed a siker, Isten segített munkáidban, ő adott azokra áldást s Istené legyen az elért siker dicsősége! Az ugyan lehetséges, hogy hiúságod, nem! kevély dölyföd mindent a te érdemednek tart s megfélekedezel Istenről; de Isten nem felejtkezik meg te rólad s tovább megy veled. A férfikor nyári napjait az öregség őszi verőfénye váltja fel és te tehetetlenül magadra maradva, gyámol nélkül állasz e a világban? Óh! nem; roskadozó lépéseid egy láthatlan kéz vezérli, öregségedben gyámolít, támogat s öröködik ez a kéz feletted, hogy meg ne üssed a te lábaidat a kőbe.

Imé! Isten jósága, kegyelme kísér végig az életen a bölcsődaltól a koporsóra hulló göröngy bús dübörgésig. Ki ne igyekeznék ezt az áldó és őriző kezet megragadni és ajkához emelni; ki ne igyekeznék ennek a láthatlan jöltevő hatalomnak megköszönni azt a végtelen jót, mely az ő gazdag tárházából nem egy egész életen, hanem csak egy napban, egy órában is részünkre kijut?! Hányszor, óh! hányszor felmerülhet egy igazi ember szívében az a zaklató kérdés, hogy ugyan mivel is hálálhatná meg Istennek ezt a jóságos voltát; ugyan mit is adhatna ő Istennek olyat, a mely kedves volna ő előtte?

Nem lesz azért talán felesleges, ha épen ma, midőn a szent asztal vendégei valánk s ennek az isteni kegyelemnek ismét egy újabb jelét tapasztaltuk, ezzel a kérdéssel foglalkozunk s e kérdésre azt a feleletet adva, hogy *Istennel kegyelmessége megtérésre indít, igyekezni fogok bebizonyítani, hogy ezt teszi kötelességünké I. Isten iránti hálaérzetünk; II. A magunk iránti szeretet.*

Megtérésre int bennünket tehát *I. Isten iránti hálaérzetünk.* A kapott jókért való hála egyike a szív legnemesebb érzelmeinek. A hála édes teher annak súlya nélkül, jóleső megalázódás alacsony voltunk érzete nélkül, kamatozó tőkéje lelkünknek, de a melyből minél többet adunk, annál többünk marad s minél inkább kifejezzük külsőleg, annál gazdagabbak leszünk belsőleg, mert annál inkább érezzük emberi méltóságunkat.

Óh! bizonyára elöttetek sem ismeretlen a szívnek ama nemesebb felhevülése, a léleknek amaz emelkedettebb érzelme, mely a háladatosság forrásából fakad; sőt azt hiszem, mindnyájan egészen természetesen, egészen emberi dolognak tartjátok azt a viszonyszolgálatot, azt a szívességet, melylyel mások jóságát viszonzni törekedtek. A jó gyermek szülei iránti örök háláját az által törekszik kifejezni, hogy parancsainak engedelmeskedik; a pártfogoltak szinte versenyre kelnek egymással, hogy ki tudja méltóbban, ki képes igazabban kifejezni jöltevője iránt való háláját és tiszteletét. És ez jól van így; a hála érzelmeinek ilyen kinyilvánítása oly jól esik az emberi szívnek!

Isten iránt is végtelen hálára vagyunk lekötelve K. H. Az élet a maga egészében és apró részleteiben szüntelen Isten jóságát s kegyelmét hirdeti. Nincsen szívünknek egyetlen dobbanása, nincsen agyunknak egyetlen gondolata, nincsen nyelvünknek egyetlen szava, mely Isten végetlen jóságát ne juttatná eszünkbe. Óh! és ezért a kibeszélhetetlen jóságokért való hála hogy ne volna egészen természetes, egészen jogos; hiszen az ember embertársának a legkisebb szívességért is viszonyszolgálatot törekszik teljesíteni! És hát Isten mindezért a sok jóért talán szintén kíván tőlünk valamit, talán mi ezen hálaérzelmeinknek kifejezésével szintén kötelességet teljesítünk?! Igen! Ennek a hálának külsőleg, láthatólag is kifejezést adhatunk a hálás szív buzgólkodásán, imád-

ságán kívül az által, ha Isten parancsait teljesítjük, ha megtérünk.

A földi hatalmasok kedvéért bizonyára sok mindenre elhatározások magatokat; egy hatalmas úrnak, egy főfő méltóságnak ajkairól óhajtvá lesik, epedve várják a szolgálak a parancsokat. sőt szinte példabeszédszerű már az, hogy «a nagy úrnak óhajta is parancs.» Mennyivel inkább tisztelnünk kell hát annak az Istennek parancsait, a kinek «jósága megadja, a kinek mi szükséges,» a kinek akarata nélkül egy hajszál sem eshetik le fejünkről?! Isten akarátát Jézus jelentette ki az emberiségnek s ez az akarat azt parancsolja: «Térjetekek és jobbúljatekek meg, mert elközelítette a mennyeknek országa!» (Mát. IV. 17.); «Teremjetekek megtéréshez illő gyümölcsöket!» (Mát. III. 8.), mert «a mely fa rossz gyümölcsöt terem, kivágattatik és a tűzre vettetik!» A szeretet Istene nem akarja, hogy a bűnös elveszzen, hanem hogy megtérjen és éljen! óh! ne feledjetekek el eme szavakat K. H. sohasem éljetekek úgy, hogy mások is látván a ti cselekedeteiteket, dicsőítsék a mennyei atyát!

De nemcsak az ő törvényeinek egyenes és szándékos megsértésével, fel sem vevésével cselekszünk az Isten iránti hálaérzet ellenére, hanem — tovább menve — mások is mindannyiszor hálátlanságunknak adunk kifejezést, valahányszor visszaélünk a kapott jókkal s azokat nem Isten akarata szerint használjuk fel, nem becsüljük meg azokat. Ne, óh! ne legyen ez ezután a mi gyarlóságaink között. Értelmet adott nekünk Isten: ne használjuk ezt fel embertársaink félrevezetésére, józan eszüknek hamis bölcsesetekkel való megrontására, hanem növekedjünk az igazi bölcsességben, Isten félelme legyen nálunk a bölcsességnek kezdete s azt híven, egész lelkesedéssel igyekezzünk embersársaink közt terjeszteni. Így kívánja ezt az Isten adományáért tartozó hálaérzet. Lelki ismeret, szabadakarat emel ki bennünket a többi teremények sorából; szabad volna-e ezt a mások lelkiismeretének megsértésére, féktelen szabadosságra felhasználunk? Óh! ez rút visszaélés lenne eme nagybecsű isteni adományokkal. Ha vagyoni helyzetünk talán előnyösebb másokénál, ha a jövő nem oly aggasztó, mint némely felebarátunkra nézve: tudjuk meg, hogy mindezek Istennek adományai s ne tulajdonítsunk kevélyen magunknak s nem feleségelésre fordítók, a legiszonyúbb hálátlanságot követnénk el Istennel szemben, ki javainkat épen azért adta, hogy másokon segítsünk. Ha hatalmasak vagyunk, lássuk be, hogy épen hálátlanságunknak mutatnók fel legszembeszökőbb bizonyítékát, ha e hatalmat nem a védtelenek s gyengék védelmezésére és erősítésére, hanem talán a gyengébbek elnyomására, a gyámoltalanok elejtésére törekednénk felhasználni. Ha ép testtel s lélekkel áldott meg bennünket Isten, ne gúnyoljuk, ne nézzük le testileg-lelkileg fogyatékos embertársainkat mert hiszen épen azért van egészségünk, hogy másokért is munkálkodhassunk: azért adott nekünk Isten több talentumot, mert tőlünk többet is kíván, mint másoktól, a kiknek kevesebb jutott.

Ha oly végtelenül szeret minket Isten, hogy «az ő egyetlen fiát adá érettünk, hogy valaki ő benne hiszen el ne vesszen, hanem örök élete legyen»; viszonyozzuk ezt a véghetetlen szeretetet az által, hogy tartjuk meg parancsait, becsüljük meg adományait, és ha az ő szerelme szorongat minket is, mint Pál apostolt, térjünk meg, annyival is inkább, mivel az Isten iránti hálán kívül erre int bennünket II-szor *a magunk szeretete is.*

TÁRCZA.

V á l a s z.

*Boldog vagyok, az is leszek teveled,
Itt van megint rózsaszínű leveled!
Minden során ragyog a hű szerelem,
És boldogan ajakamhoz emelem.*

*Ha olvasom, sohaj repül tehozzád,
Pedig ragyog reám egész menyország.
Arany betűk!... Tollaad talán bemártva
Szép éjszakán fényes csillagsugárba?*

*Én is irok!... De ez a nagy szerelem
Én Istenem minő csudát tesz velem?!
Sehogy se tud ma írni úgy a tollam,
Hogy lángoló szívem tüzeit rajzoljam!*

*Pedig lobog miként a nap az égen,
Még akkor is csak érted ég ha végem.
Ugy féltetek!... De hát a hű szerető
Akkor nyugodt, ha már borit temető.*

*Hiszen te vagy az én egész világom,
Nyilni kezdő gyönyört udó virágom!
Sötét a nap, ha hir se jó tetőled,
Fényes az éj, ha álmodom felőled!*

*Ugy epedek, annyit sírok utánad
Pedig tudom hervaszt a sok bubódat.
De félre bú!... Ha már szived az enyém.
Vigan repül hajónk a sors tengerén.*

*Vén hárs alatt mosolyg felénk a hajlék,
Ahol bírom, kiért szívem lánggal ég.
Óh lesz idő, mivel nagyon szerettünk,
Mikor még a nap is megáll felettünk!*

Szuhai Benedek.

Csak egy csókot. . .

— No csak hogy végre itthon vagy édes fiam! szolt az öreg Heller fiához, mikor a reggelihez ültek. Úgy-e te se bánod, hogy odahagyhattad a katonaságot? . . . Pedig hasznodra volt. . . Megféríasodtál, emberré lettél. . . no meg, teremtette! meg is csinosodtál! . . . A tábori élet nem volt rossz, úgy látom! . . .

Az ifjú Henrik jókedvűen mosolygott az öreg szavain s ötéves katonai kalandjával mulattatta a reggeli alatt.
— «Hála Istennek fiam! egészséges vagy, ép bőrrel s csonttal kerültél haza.»

— Egészséges! apám! s ravaszul mosolygott a fiú s egyet kacsintott fekete szemével.

— És most elmegy s elveszed feleségül Feketehegyi Tinikét!

— De apám! . . .

— Mit apám! . . . Ne fecsegy! Vagy talán már van kedvesed! . . . Az már más. . . A te korodban könnyen hevül az ember . . . magamról tudom. . .

— Nincs biz nekem . . . de. . .

— No úgy minden jól van! Szeretőd lehetett akár-hány katonakorodban; hisz' az hozzátartozik a katonalethez úgy, mint a sótlan kenyér, meg a borjú. . . Ha nincs választottad, rögtön mégysz Feketehegyiekhez és . . .

— És nőül veszed az elegáns Feketehegyi Tinit! — úgy-e? . . . Talán már epedve is vár rám?!

— No csak ne légy olyan biú legény! A lány apja igen jó barátom. Most négy éve jött a szomszéd faluba lakni, — sokszor meglátogatjuk egymást, gyakran összezördülünk úgy öregesen, — sokszor el-elmerengünk a a mult idők . . . s a lánya, a Tinike igen tetszik nekem. . .

— De apám! ha így van . . . tessék. . .

— Mondtam már, hogy ne fecsegy, ha nem tudsz mit szólni! . . .

— Jó! apám. De egyet kikérek magamnak. Mielőtt elvinném Tinikét, mégis csak meg kell ismernem. Lehet, hogy csinos, szép leány, de lehet olyan vágású a szája, olyan a szeme, olyan a hangja, olyan talán a szíve is. . . hogy az elegáns kisasszony helyett szívesebben venném el az utolsó jobbágyunk lányát, mint egy csodaszörnyet, kinek csak pénze van. . . Azt teszem azért, hogy holnap elmegyek hozzájuk, de nem mint Heller Henrik, hanem mint inasom, Kiss Miska, s egy levelet viszek neki tőlem, a kiválasztott vőlegénytől. . . Így megismerkedem majd mint inas a szobaleánnyal, kikérdezek a kisasszonyról majd mindent töviről-hegyire s akkor . . . majd meglátom, mit teszek! . . .

— Jól van fiam! Csak aztán valami bolondot ne csinálj . . . Különben lesz. . .

*
* *

Másnap reggel Feketehegyiekhez lovagolt az ifjú Heller inasnak öltözve, s vitte magával a saját levelét Tini kisasszonyhoz.

Az út nem volt hosszú, annál tovább várt a kastélyban. Végre bevitte a levelet a kisasszonyhoz. A leány szőke volt, halvány arcszínnel, alacsony termettel, elég csinos külsővel, fiatal, szemérmes megjelenésű, fehér brocat ruhába öltözve. Szerényen átvevő a levelet s így szolt szobalányának egy, szép magas, pikáns tekintetű, ragyogó kökényszemű, fehér fogú hajadonnak: «Mari . . . vezesd e legényt a konyhába, adj neki jó bort, hadd igyék, míg megírom a választ s vezesd fel, ha hívlak.»

Az inasnak öltözött Henrik fürkészve s kíváncsian tekintett a kisasszonyra . . . az nem nézett rá . . . kissé rátartós volt . . . vagy talán szemérmes.

De a szobalány . . . az aztán már helyre való volt . . . Rögtön karon fogta, a mint kimentek a szobából, s dévaj nevetéssel vitte a lépcsőkön. . . Háromszor is megbólt, majd elesett. egészen megzavarodott a kicsike. . .

Mikor leértek, a lány azonnal elébe tett egy üveg bort s az ál-inas jókedvvel fogyasztgatót azt, meg-megkínálván a lányt is. . . Koccintott a lány s a fürge katona egyik karja ölelésre is sietett, át akarta karolni a barna lányt, mire ő vonakodott, ezt mondogatta: . . . no . . . no csak csendesesen. . .

Az egy üveg mihamar kiürült. Másat vett elő a lány. Öntött az ifjú s koccintott vele, mélyen bele-belenézve azokba a ragyogó szemekbe. . . Szíve hevesen dobogott . . . ajka epedett a csók után. . .

«Jó-e a bor, legény? . . .» szolt a lány.

«Jó ám! hátha még csókot is adnál hozzám! . . .»

Csak egy csókot! . . .» felelt az ifjú s hirtelen újra meg akarta ölelni a lányt, de kiperdült karjai közül. A hamis kacérkodott. Jókedvűen kacagott, s minő volt kacagása!

«Csók kellene magának? . . . Semmi áron nem kap! . . . Hová gondol? . . . Most látjuk egymást először! . . .»

Henrik urfi hozzá akart fogni, hogy kikérdezi a lányt kisasszonya felől. . . De sehogy sem tudott belekezdni. . . Ráállt volna elvenni Tinikét . . . de a szobalánnyal együtt.

«Mondja csak: maga együtt katonáskodott Heller úrral? Ismeri őt jól?» kérdezé sebesen a lány az inast.

«Ismerem bizony! Akár csak magamat. Hiszen egy tából ettünk, egy ágyban aludtunk, a mit én akartam, ő is azt akarta, a mit én tettem, ő is azt tette! . . .!»

«Ne ilyeneket beszéljen róla! . . . Irja csak le előttem tetőtől talpig! Csinos-e? magas-e? bátor-e? karcsú vagy tömzsi? fekete vagy sárga a szeme? szeret szeretni? korhely? . . . Szereti a muzsikát? sokat sétál? . . . udvarias? . . . van e sok . . .?»

«Miért akarja lelkem oly igen tudni ezeket az én uramról? . . .» kérdé az ál-inas feszengve.

« . . . Hát csak azért, . . . mert . . . mert igen-igen szeretem a kisasszonyt . . .» A maga ura akarja őt elvenni, de tartok tőle, hogy nem lesz vele boldog . . . Beszéljen azért róla őszintén, mindent, a mit csak tud . . .»

«Igaza van lelkem! . . . szölt az ifjú komolyan — a kisasszony nem lesz boldog soha azzal az én urammal . . . — Iszonyú korhely az . . . a katonaságnál minden este nekem kellett haza cipelnem a csapszékéből s lefektetnem. — Kutya egy legény. — Veszekedik mindenkivel, beleköt mindenkibe. — Könnyelmű. — Úgy kártyázik mint valami spiller. Úgy hazudik mintha könyvből olvasná. — Egyszer az ablakon hajigálja ki a pénzét, máskor meg a körméhez veri a garast. Soha egy krajcárt nem adott ajándékba . . . Gyáva legény. Térdre rogy, ha lövést hall. — Csámpás járású, olyan tyúszemei vannak mint egy-egy dió . . . Ha jól megnézi az ember, még görbehátúnak is találja. . . Szóval rettenetes ember. . . Mondhatom, hogy jó lesz a kisasszonyát lebeszélni a férjhezmenésről, nem lesz vele boldog soha!»

« . . . Nem, azt nem élem túl, ha kisasszonyom hozzá menne! . . . de igyék már!»

«Csak egy csókot adjon hozzá!»

«Nem lehet! . . . No . . . ne izéljen! . . . Jó hogy tudom mindezt . . . Fogadom, hogy nem megy ahoz a maga korhely urához az én drágalátos kisasszonyom. Különbén . . .»

«Ej hagyjuk őke Mari lelkem! . . . beszéljünk magunkról! . . . Látja édesem: én egészen más ember, vagyok! Nem akarom magamat dicsérni, de bátor, derék eszes, józan, jó ember vagyok!»

«Ez már igazán derék . . . de . . .»

«Vitéz, vakmerő, nőkkal szemben bátor fellépésű, nyílt, . . . hű, . . . fáradságot nem ismerő.»

« . . . Hallja-e? . . . Ne . . .»

«Vidám, udvarias, mindig kéznél levő, nem kártyás, nem kósza . . . De nem akarom magam dicsérni . . . csak . . .»

«Nem? . . . kérdé nevetve a kis hamis, és meg kell adni: nem tudja magát dicsérni.»

«Én egészen más legény vagyok. A csatában is mindig első voltam. Harcoltam, mint oroszlán . . . meg is sebeztek . . .»

« . . . És van szeretője? . . .»

«Volt úgy néha-néha! . . . Csak úgy időtöltésből . . . Komolyan soh se szerettem, pedig beh sokszor elgondolkoztam, milyen jó volna egy kis feleség — egy lányt találni, kit elvehetnék, kit teljes szívvvel szeretnék!»

«És tudna így szeretni?»

«Tudnék! Látja lelkem a férfi szív fura egy jószág. . . . Mig katona az ember, bolondoskodik, eszik-iszik, ha van, tréfás, mulat . . . duhajkodik . . . Haza került?! . . . vége. A régi életről tudni sem lehet . . . addig volt

akárhány szeretőnk . . . s most? . . . keressük azt, a kinek azt mondhatjuk igazán: «én téged szívből szeretlek!» s ha találunk, újjá születünk! . . .»

« . . . No látja! a női szív nem ilyen . . . Az nem bolondoskodik. . . nem ismeri a tréfát . . . nem válogat . . . nem hevül, csak akkor dobban meg hevesen, mikor eljő az, a ki . . . nos . . . a ki épen . . . az igazi! . . . Hamiskásan mosolygot s vígan kínált: «De igyék hát!»

«Csak egy csókot adjon hozzá!»

«Újra át akarta karolni s sikerült is, magához ölelte az ifjút; a leány szabadkozott s hevesen pergette nyelve: . . . nem, nem szabad . . . mondtam már, hogy nem . . . nem lehet!»

«Miért? . . . Talán már van szeretője? . . .»

«Nincs!» mondá nagyot sóhajtva. «De nem vőlegényem!»

«A kit maga ugy-e nem szeret? . . . Bizonyosan valami otromba fickó! . . . No én már csak más fajta vagyok!»

A lány egész szomorú arckifejezést öltött. Majdnem könnyezett olyan bús lett.

Az ifjú rosszul érezte magát s mondogatá: «vőlegénye van? . . . nem szereti? . . . s hozzá megy?»

«Egy csókot nem fogadna el? . . . No igyék már egyet! . . . Csengeit a kisasszony . . . megyünk a választásért! . . .»

Elöl ment a leány, utána az ifjú szomorúan, mintha valami baja volna . . . Majdnem a legfelső lépcsőn van a lány, az ifjú hirtelen átkarolja s forró csókot nyom ajkára. . . .»

«Mit tett ön?» Kérdé felindulva, kipirult arccal, haragos szemekkel, nagyot lélezve a leány.

«Óh! semmit édesem! . . . most először és utoljára . . . Látja, mi katonák mindennap a halál előtt állunk . . . gyorsan kell élnünk . . . én is azt teszem . . . mert olyan jó volt ez az alkalom csókot rabolni, minő régen . . . igen-igen régen nem volt.»

A lány egy pillanatra hevesen megragadta az ifjú kezét, mélyen beletekintett arcába úgy, a hogy ő tudott, aztán így szólt: . . . én is így vagyok vele! . . . . . azután tovább ment e szavakkal: «soha többet! . . . maga tolakodó! . . .»

«Soha többet! . . .» sóhajtá az ifjú! . . .

* *

Az inasnak öltözött ifjú hazafelé tartott. A zápor csak úgy szakadt, dörgött az ég, cikázott a villám . . . bőrig ázott . . . nem bánta.

«No hogy vagyunk? . . . szölitá meg az öreg Heller mikor haza ért.»

«Nem veszem el! . . . Nem is maradok itthon, vissza térek a csapathoz, ott maradok.» . . . Felelt lehangoltan az ifjú.

Az öreg dühösnek láttatott. Ostobának, ügyetlennek nevezte fiát, s mérgesen mondá: «Tégy a mit akarsz! . . . De holnap reggel Feketehegyiek látogatóba jönnek, meghívtam őket, . . . jó kedvet mutass, mulattasd őket . . . azután nem bánom tőgy a mit akarsz! . . .»

* *

Másnap reggel csakugyan megérkeztek Feketehegyiek. Lóháton jött az apa és leány együtt. A nő le volt látványozva. Heller és fia az udvarra siettek fogadni őket. Az ifjú miután tiszteletteljesen üdvözlé az apát, a lányhoz ment, hogy leemelje lováról, s eközben e szavakat hadarta füleibe: «Engedjen meg nagysád, hogy tegnap inasom képében voltam kastélyukban . . . ez ostoba dolog volt, bocsássa meg! . . .»

A lány remegett, görcsös rángatózás volt érezhető testén . . .

«Mi baja nagysád? . . . kérdé az ifjú. Nem volt semmi baj. Egy visszatartott kacagás volt a remegés oka, a mit észrevett az ifjú is, mikor felhajtá a lány fátyolát, s vidáman ránézett. « . . . Ej ha! . . . kiáltott fel az ifjú! . . . « . . . Lássá maga! . . . nekem ugyanaz az eszmém jött tegnap a mi magának, . . . mint szobalány ismerkedtem meg magával . . . Bünt követett el! . . . Én nem . . . a kíváncsiság a mi tulajdonunk, nem a maguké! . . . » szolt nevetve a lány! . . .

«Apám! Tinike vagy senki! . . . Kiáltott fel az ifjú. . .

« . . . Nem! . . . fiú . . . Te rossz ember vagy . . . »

mondá az öreg.

«De nagysád nekem adja kezét?»

« . . . Igen . . . meg még egy csókot is vele . . . » felelt a leány mosolygva.

«Nem értem az egész dolgot . . . de gondolom . . . szolt az öreg Feketehegyi.»

«Én se értem, de én is gondolom» mondá az öreg Heller.

«Remélem hogy apámék ránk adják áldásukat!» szolt meg Henrik . . .

«Teljes örömmel!» mondá Feketehegyi, «de ti egy küssé hamarosan végezték egymással!»

«Igy jó!»

«Hát maga lelkem hozzá megy ehez a szélsaphoz?» kérdé Heller mosolygva a lánytól.

«Hozzá! . . . ha ugyan elvesz Henrik! . . . »

«El bizony! . . . ha egy csókot is ad! . . . felelt ujjongva az ifjú s kart-karba füzve vezeté a menyasszonyát a szobába.»

. . . Persze Henrik csak később tudta meg, hogy kicsinált dolog volt az egész. . . .

Némethöl szabadon.

Tüdös István.

EGYELETI ÉLET.

a) Az „ifjúsági énekkar“-ban a mult hóban az a szokatlan dolog történt, hogy az egész bizottság lemondott állásáról. Az új választások most fognak megtörténni. Az új elnök jelölése március 25 én volt s jelöltetett Tüdös István, volt karelnök, Dusza János és Benke István IV. é. hh.-tök.

b) A „gyorsíró-kör“ március havi versenyén Finkey Ferenc III. é. jh. volt a győztes, ki 243 szótaggal vitte el a 2 frtnyi díjat; versenytársa, Siposs József IV. é. h. h. egy forintot nyert. Jelen volt a versenyen Ballagi Géza közigazgató úr is, ki két forintot adományozott a versenyzőknek. Fogadja az egylet hálás köszönetét e helyen is.

c) A „gyakorlati theologia“ köréből a következőket jelenthetjük a multkor felvetett kérdések tárgyalását illetőleg: a lelkészeknek a zsinati törvények 108. §-a ellen elkövetett mulasztása mivel sem menthető. Ama feltevés, hogy a jelenlegi énekes-könyv tartalma nem engedi meg az egyházi beszédekhez illő s alkalmas szöveg megválasztását: nem jöhet számba, mivel az lehetetlen hogy minden egyes egyházi beszédhez írott ének álljon rendelkezésükre. Ezt sohasem érheti meg a prot. lelkészség. De nincs is rá szükség, mert az idézett törvény nem foglalhatja magában azt az intenciót, hogy speciális énektárak legyenek, hanem igenis azt, hogy legalább vonatkozás legyen az énekekben az elmondandó s elmondott egyházi beszéd főbb tételeire. A másik kérdésre, mely a prot. leánynöveldekről szól s azt veti fel: a domesztikának nem lehetne-e célja, hogy felsőbb leánynövelde-

ket segélyezzen; a felelet az: bizony szomorú dolog, hogy nincsenek kellő számú leánynöveldeink s hiányukat nagyon is érezzük: a domesztikának a zsinati törvények szerint, nem lehet célja ezeknek segélyezése, vagy egyes alapítása, legfőlebb abban az esetben s abban az időben, mikor az egyházak már olyan állapotban lennének, hogy lemondhatnának a segélyezésről. De ez csak évtizedek . . . ha nem századok műve lehet. A népnek adományára nem számíthatunk, mert az így is nyög az állam- és egyházi terhek súlya alatt. . . A harmadik kérdés legközelebb kerül tárgyalás alá.

APRÓ HIREK

— Tisztelettel felkérjük lapunk azon pártfogóit, kik az előfizetési pénzzel hátrálékban vannak, sziveskedjenek kötelezettségüknek eleget tenni, mivel az Irodalmi önképzőtársulatra tetemes kár háramlik előfizetőink mulasztása miatt.

— Adomány. Nagytiszteletű Radcsi György, főiskolai theologiai tanár úr, mult hó 28 án 15 frttal a hittani hallgatók segélyegylete alapító-tagjai közé lépett. Fogadja e helyen is az egylet hálás köszönetét.

— Pályázatok. A mult szorgalomszak utolsó napján jártak le a (főiskolai pályakérdések: A hét pályakérdésre 16 munka érkezett be, mégpedig a *Vay-féle kettős díjra* (egyházi beszéd) 8, I. sz. jeligéje: «Igazság, szeretet.» II. Megmarad a hit, a remény, a szeretet: e három, ezek között pedig legnagyobb a szeretet.» III. sz. «Megmarad a hit, remény és szeretet.» IV. sz. «Non quis, sed quid.» V. sz. «Léted világít, mint az égő nap, de szemünk bele nem tekinthet» (Berzsenyi). VI. sz. «Sors bona, nihil aliud.» VII. sz. «Onnan felülről jó alá minden jó adomány és tökéletes ajándék.» VIII. sz. «Az igazság meggyőzi a világot.» A *Vay nagyobb díjra* egy munka (theologiai értekezés), jelige: «Szükség, hogy hitünk értelmes legyen, de az is szükség, hogy értelmünk vallásos legyen.» (Kazinczy). A *Féczeli díjra* (művelődés történet) 2 munka. Az I. Jeligéje: «A műveltség a világ lelke» (Azsik.). A II. sz. «Csak minden oldalú vizsgálat által lehetni fel az igazságot s ez csak a gondolatok legszabadabb közlése által valósulhat.» (Széchenyi). A *Tóth-Fischer-féle díjra* (bibliai fordítási) egy munka. A munka jeligéje: «Szereztek magatoknak bibliát, mely a léleknek orvossága.» (Károlyi Gáspár). Az *Okolicsányi* (jogi) kérdésre (mult évről maradt meg) egy munka, ezzel a jeligével: «Szállj versenyre magyar s fog kelni körülte az élet.» (Kölcsey). *Okolicsányi* (jogi . . . ez évi) 2 munka, jeligéje az elsőnek: «A bölcsészet igazi és nemes hivatása, hogy az életnek megfelelő észszerűségi, igazságos és jogos elveket állítson fel.» (Szerző); a másikkal: «Das Erbrecht hat nicht bloss geschichtliche Fundamente, es ruht auf ewigen Grunde.» (J. Baron.). A *Kazinczy díjra* (irodalmi) egy munka ezzel a jeligével:

„Fölfelé tart mindég, lefelé nem az emberi lélek;
Égből szálla belénk és oda visszasiet.
Hasztalan a viharok részeg dühe, szép, igaz és jó:
Szent egység s lelkünk érezi, látja, hogy az!“

Kazinczy.

A munkák már bírálat alatt vannak. Az eredményeket a juniusi évről ünnepélyen tudjuk meg.

TARTALOM. „A keresztény egyházi zene rövid története.“ Farkas L.
— „Isteunek kegyelmessége megtérésre indít“ Rác K.
— „Valasz.“ Szuhay B — „Csak egy csókot“ Tüdös I.
„Egyleti élet.“ — „Apró hírek.“

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr, vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Egy kis mulasztás.

Korábban kellett volna e cikket közölnünk, de vártunk vele, hátha nem lesz rá szükség s vártunk addig, hogy íme már majdnem idejét is multa. . . No, de ki tudja, nem lesz-e most is eredménye?

Az ifjúságot illeti a mulasztás vádja, melyet ez alkalommal felszínre hozunk (különben sem szólhatnak e lapok közleményei másokhoz!). S a vád az, hogy nem tudja kellőleg tisztelni az elődök emlékét. . . Megengedjük, hogy lelkesül, s talán rajong is az elődök eszméiért, sőt tudjuk azt is, hogy nem kerülne nagy megerőltetésbe az sem, hogy a jelen mulasztási vádat elhárítsa magáról; de sajnosan tapasztaljuk, hogy nincs kellő érzék benne az emlékezés iránt.

Hja! ez már régi dolog. . . Mennyi szép eszme semmisült már meg, mennyi magasztos gondolat nem öltött testet, mióta a világ fenn áll. Miért volnánk mi kivételek?

Egy pár évvel ezelőtt ugyancsak az emlékezés címén, szintén vád volt emelve ifjúságunk ellen s lelkes szavakkal indítványozta a cikkező, hogy szerezzen módot a tanuló ifjúság arra, hogy az itt tanult nagyoknak tartózkodási, lakási helyeit egy-egy emléktáblával jelölje meg! . . . Elhangzott a szép szó, írott malaszt volt a felhívás. Akkor beszéltek róla (talán mozgalom is volt), ma csak ott vagyunk, ahol évekkal ezelőtt.

Nem, ma egy újabb vádat hallatunk s egy új indítvánnyal lépünk a nemesen érző ifjúság elé. . .

Az enyészet hónapján járkáltunk pár nappal ezelőtt. A pataki sírkertben annyi jeles nyugoszsa végálmait. Felkerestük a hantokat, melyek alatt pihennek a nagy szellemek pormaradványai. S fájó érzés fogta el lelkünket. A hantok rendetlenül, az emlékek romlottak, üledült állapotban vannak. A göröngyök mintha szólanának: hozzatok rendbe bennünket, ültessetek virágot közénk, meglátjátok, e sírból az enyészet életet fog beszélni hozzátok!

Erre hívjuk föl e helyen az ifjúság figyelmét. Csekély az áldozat, melyet az emlék követel, nagy értékű a nagyok méltó emlegetése.

Egy Somossy János, egy Majoros, egy Erdélyi, egy Szeremley, talán még is csak megérdemlik, hogy a későbbi tanítványok olykor-olykor fölkeressék sírjukat?

Meglehet, hogy akadnak egyesek közöttünk, kik a mai kor oly sajátos szellemével levén eltelve, úgy vélekednek: mit tartozik mindez mi reánk? Tiszteljük az elődöket, a nagyokat, de közelebbi viszonyban nem állottunk velök, azért nincs is semmi értelme e cikk írója felszólalásának.

Hiszen ilyen szűkkeblű gondolatra természetesen nem tudunk felelni. Legfőlegb sajnálkozni tudunk felette s eszünkbe jut az, hogy az ilyenek talán soha sem hallották amaz igaz mondást: isten után tanítóinknak tartozunk legnagyobb hálával, kik megtanítanak arra, hogyan kell élni!

Azt is felhozhatják egyesek, hogy ne a nagyok sírjait hozzuk rendbe, hanem azokét, kik közelebbről érdekelnek bennünket, talán azok sírjait, kik mint pataki tanulók hűnytak el s itt tétettek örök nyugalomra! Hát ez újra csak szűkkeblű s alantas gondolkodás, melyet azt hiszem, ki sem tart méltónak arra, hogy cáfolatába ereszkedjék.

De annyi igaz, hogy az ifjúságot e tekintetben ie mulasztás terheli. S ha elhúnyt társainak síremlékeit gondoztatni fogja, bizonyára csak kegyeletes dolgot fog művelni.

Végül e tárgyban nemesak az ifjúsághoz van szavunk, hanem szűkebb körben a „Magyar irodalmi önképző-társulat”-hoz, meg az „Erdélyi önképző-kör”-höz. Amaz egy Prófét János s Katinszky alapítványt tart birtokában, nem volna e illő dolog, hogy Prófét János és Katinszky J. sírjait rendszeres gondozás alá vétesse? Nem volna-e illő dolog, hogy az irodalmi önképző-társaság volt nagy hírű tanár-elnökének, az Erdélyi kör, annak sírját, kinek nevét viseli, gondozás alá vétetné? Azt hisszük, hogy mulasztásuk méltán megérdemli a megrovást. Hát az énekkar nem gondolhatná rá magát arra, hogy volt tanárelnökének, Ivánka Sámuelnek sírja körül egy díszes rácsozatot emeltessen? Hiszen sokkal tartozunk mi neki! Sokat fáradozott a megboldogult azon, hogy a pataki chorus mindig megállja a helyét.

Ezeket óhajtottuk most, mikor a tavasz pompájában gyönyörködünk, egy kis árnyék gyanánt földidézni. A fény mellett jobban látszik a sötétség a maga ellentétével. A mulasztást illő dolog helyreütni, különösen akkor, mikor saját lelkünk sugallata is ösztönöz arra, mert nem hiszem, hogy nemesebb lélek ne érezné azt,

hogy bizony illő dolog volna ama elhagyatott sírokat fölhintetlni, a dűledező oszlopokat helyreállíttatni. Ám hűnyjon szemet az ifjúság e sorok fölött, ám ne hallgassa meg szavunkat: mi megtettük kötelességünket, a mulasztásra felhívtuk a figyelmet.

De tudom, hogy nem így lesz, hiszen ifjúságunk annyszor tanujelét adta már annak, hogy tud lelkesedni minden nemes ügyért. Nem gondolnám, hogy a fentebbi sorok által valami nagy mértékben volna igénybe véve áldozatkészségük. Annnyival is inkább hiszem ezt, mivel újabban azt szeretik rólunk hirdetni egyesek, kik nem ismernek bennünket, hogy nagyon anyagiasságunk vagyunk. Nos, hát íme itt van egy elég tisztességes s hálás alkalom arra, hogy annyi példák után egy újabbal is bebizonyítsuk, hogy nem vagyunk haszonlesők, nem vagyunk a mai realis kor anyagi gyermekei, hanem igenis önként ajánlunk minden nemes célra annyit, a mennyi tőlünk telik.

Ifjú barátim vegyétek őszinte szavaimat fontolóra, s ha ti is igazaknak találjátok az elmondottakat: valósítsátok meg. Ezzel önmagatokról adtok ki egy fényes bizonyítványt s egy újabb cáfolatot arra nézve, mintha ti nem tudnátok a mai kapzsi kor eszméin felülemelkedni. . . Elmélkedjétek soraim felett.

Klio.

Mi a philosophia?

Mi a bölcsészet? mi a bölcsészet fogalma, feladata és tárgya? Ezek a kérdések sok ember előtt az első tekintetre igen könnyűeknek és egyszerűeknek látszanak. Csak elő kell vennünk — fogják mondani — valamelyik tankönyvből a philosophia meghatározását, és azonnal megfeleltünk e kérdésekre. Vegyük elő például egyik leggyakoribb és legszabatosabb meghatározását: «A philosophia minden lét és minden levés első és utolsó okairól szóló tudomány.» Vagy tekintsük a másikat: «A philosophia az elvek tudománya,» vagy a következőt: «A philosophia az elvek tudománya,» vagy a következőt: «A philosophia a dolgoknak gondolkozva való szemlélete.»

Elég, elég! A ki föltett kérdésünkre e feleleteket adja, nem veszi észre, hogy buzgalmában túl lő a célon; hisz' ez a sokféle s egymással épen nem egyező tartalmú meghatározás nyilván azt mutatja, hogy ezek szerzői mind másféleképp vélekedtek a philosophiáról, mind másféleképp fogták fel és határozták meg azt, s így a felsorolt meghatározásokból az tűnik ki, hogy ennek a kérdésnek a megoldása: *mi a philosophia?* — sokkal bonyolultabb, sokkal nehezebb, mint első pillantásra hinnők. E hitünkben még inkább megerősödünk, ha az egyes meghatározásokat közelebbről szemügyre vesszük. Mit értünk például az első meghatározásnál minden lét és minden levés alatt? Az összes létező és létrejövő dolgokat? a természeti, szellemi és erkölcsi világot együttesen? az Istenre, világra és emberre vonatkozó kérdések vizsgálatát? Igen, dehát *Comte Agost* szerint, a kit pedig a mai tudósok egyrésze tekintélynek ismer el, a vallás az emberi értelem aberrációja, a vallási és erkölcsi kérdések fejtegetése megjárta az emberiség gyermekko-

rában, de ma már túlhaladott álláspont, csak a positívum a valóság, a philosophia ennek elveit tárgyalja, vagyis nem egyéb, mint a természettudományok alapelveinek összefoglalása. Ellenben *Sokrates* a természeti dolgok tárgyalását zárja ki a philosophiából, a bölcsészeti vizsgálódás tárgyaül Istent és az embert jelöli meg, — pedig Sokratest a philosophia egyik reformátorának tartják. A *materialisták* viszont a végok kifejezést fogják megtámadni, mert szerintök a természetben végokról nem lehet szó, hanem csak első, vagy alapokról, a világ fejlődése esetlegesen, minden cél nélkül halad előre. *Plato* szerint valódi léttel csak az *eszmék* bírnak, a való világ az eszmének csak homályos árnyképe, így a philosophia az eszmékről szóló tudomány. Ime, egyes, — és pedig nagytekintélyű philosophok, e meghatározását is kiforgatják érvényességéből; ugyanezt láthatnók a többi meghatározásnál, s az eredmény az, hogy a philosophia fogalmánál a legellentétebb felfogásokkal találkozunk. Nem felesleges tehát, sőt a fáradságot bőven jutalmazza annak a kérdésnek a taglalása: mi a philosophia? mi volt a multban, mi a jelenben?

A bölcsészet fogalma lassan fejlődött ki. A bölcselkedés kiindulási pontja a *csodálkozás* volt, egyfelől a külső világ, másfelől az embernek saját léte felett; *Plato* és *Aristoteles* is ezt a csodálkozást nyilvánítják a bölcsészet kezdetének. Honnan való a világ? hogyan és miért állott elő? mire való? Honnan jövök én, mi összeköttetésben állok a világgal, mi a hivatásom? E kérdésekre a hagyomány, a nyelv, a vallás nyújtott felvilágosításokat. De ezek ellenében fölébred az ember lelkében a *kétely*, mely öngondolkozásra készíti, vizsgálódásra vezet. Csodálkozás és kétely: ez a kettő a bölcsészet kezdete. Hogyan és mikor mutatkozott először a bölcsészeti ösztön az emberiségnél, nem tudjuk, de elég, hogy az mindenikben nyilvánul.

A görögök minden tudományos foglalkozást, mely a szellemi művelődésre és az ismeretek gyarapítására irányult, bölcselkedésnek nevezték; minden tudományt a bölcsészethez számítottak, philosophia alatt az igazság kikutatását és alkalmazását értették. Egyébiránt a philosophia szó ezen jelentése csak lassankint, az idők folyamában fejlődött ki. A *φιλοσοφία* szó *Homér*nál és *Hesiod*nál még nem fordul elő; *Homér σοφία* szóval az ács-mesterséget nevezi. Később a *σοφία* elnevezést a zenében és a költészetben való jártasságra is használják. *Herodot*nál *σοφοί* mindenki a ki valami művészet vagy ügyesség által a tömeg előtt kitűnik; a hét bölcslet is *σοφισταί*-nak nevezi. A *φιλοσοφείν* és *φιλοσοφία* összetétellel először *Herodot*nál találkozunk, s ezek vizsgálatot megismerést jelentenek. *Thukydides*nél *Perikles* híres beszédében fordul elő e szó, s szellemi műveltség és főként tudományos képzettség után való törekvést jelent.¹ Ezzel összhangzik *Cicero* mondása: «*Omnis rerum optima- rum cognitio atque in iis exercitatio philosophia nominata est.*» A bölcsészettudományt, vagyis a lét kérdéseinek fejtegetését *Pythagoras* nevezte el először a *φιλοσοφία* szóval, mit *Cousin Victor* az emberiség szellemi fejlődésében korszakalkotó lépésnek nevez. *Pythagoras* ugyanis nem bölcseségre (*σοφία*), mert ez, mint a tökéletes tudás és tökéletes élet eszménye reánk nézve megvalósíthatatlan, hanem a *bölcsesség szeretetére* törekedett, magát a *bölcsesség barátjának* kívánta neveztetni, nem pedig bölcsnek, mert bölcs csak az Isten, nem pedig az ember. E szó aztán teljesen megpolgárosult a bölcsészet számára. *Sokrates* magát *αὐτομαθὸς τῆς φιλοσοφίας*-nak (önalkotta bölcselőnek)

¹ *Zsoldos Benő* fordításában: *φιλοσοφούμεν* — ápoljuk a tudományt. II. könyv, 40. fejezet.

nevezte, ellentétben a sophistákkal. Midőn a delphii jósa őt nyilvánította a legbölcsebbnek, ezt úgy magyarázta meg, hogy ő azért bölcsebb, mint embertársai, mert ő belátja, hogy nem tud semmit, s a mások áltudásának, öncsalódásának lerombolását nevezte philosophálásnak. *Plato* magát szintén a bölcsesség barátjának tartja; a bölcsesség (*σοφία*) azonos az *ἐπιστήμη*-vel, tudással, a tudás az eszményre, a valóban létezőre irányul. *Aristoteles*nél *philosophia* általában a tudomány, ideszámítva a mennyiségtant, physikát, etikát és poétikát is; *πρωτὴ φιλοσοφία*, melyet *σοφία*-nak is nevez és a bölcsészek tulajdonképeni tudományának tart, a mai *metaphysika*, vagyis azon tudomány, mely a létre, mint ilyenre irányul, minden létezőnek alapokát vagy alapelveit vizsgálja. A *stoikusok*nál a *philosophia* az erény után való törekvés (elméleti és gyakorlati jóra való) a physika, logika és ethika terén; az *epikureusok* szerint pedig észszerű törekvés a boldogságra.¹

A középkorban megkülönböztették a világbölcséséget (*sapientia mundana*) a mennyei bölcséségtől (*sap. coelestis*); az *artes liberales* alatt értettek minden tudományt a mely nem specialisan jog vagy *theologia* volt. Angliában a vegytan, mechanika, mezőgazdaságtan, művészet stb. ma is bölcsészet név alatt szerepel. *Kant* szerint a *philosophia* az ész eszméinek (*Vernunft-ideen*), t. i. Isten, a szabadság és halhatatlanság eszméinek megismerése; *Fichte*, *Schelling*, *Hegel* szerint az abszolútról szóló tudomány, *Herbart* szerint a fogalmak feldolgozásának tudománya, *Fries* szerint a szép, jó és igaz eszméiről szóló tudomány.

Nem lehet mondani, hogy napjainkban a bölcsészet felől egységesebb és összhangzóbb vélemény uralkodik, mint a korábbi századokban. Azok mellett, kik azt ma is föltétlen tekintélynek ismerik el, vannak, kik azt tartják, hogy a bölcsészet már leélte magát, teremtő kora lejárt, legfőlebb csak a múltban, a múlt rendszereiben él még; korunk az exact tudományok kora, ezekkel a fellengző, légbenjáró okoskodások nem férnek össze. De ezzel szemben azt tapasztaljuk, hogy az exact tudományok számos ponton oly kérdésekre bukkannak, a melyek már *metaphysika*, vagyis a tényleges, kézzelfogható dolgokon túlesnek, de a melyek mégis megoldást kívánnak, e megoldás azonban csak elméleti vizsgálódás segítségével lehetséges; így e kérdések vizsgálatával és fejtegetésével e tudományok magok lépnek át a bölcselkedés terére. Ily alapvető jelentőségű, az egyes tudomány vizsgálódásának körén túleső kérdések például a physikában az anyag fogalma, az erély megmaradása, az élet problémája, a kozmologiai kérdések, a tér és idő fogalmai; a szellemi tudományokban a lélek, akarat, szabadság, s mindkét téren a lényeg, a cél és ok kérdése.

Annyit mindenesetre el kell ismernünk, hogy a *philosophia* ma már nem a tudományok királya, a mely minden ismeret, minden tudás kiindulási és vég-pontja volna, a melytől minden többi tudomány függene: ellenkezőleg, úgy áll a dolog, hogy a bölcsészet függ az egyes tudományoktól. Ma már lejárt azon bölcsészeti világszerekek kora, a melyek tisztán önmagokban állva, mélyelméjű *speculation* alapulva, csak az önalkotta fogalmak biztonságától függöttek: ma a *philosophia*nak is tényeken kell alapulnia, a természeti és erkölcsi világ megismeréséből kiindulnia. Ha *Hegelnél* minden egyes tudomány a *philosophia*nak alapult, ma a *philosophia* az egyes tudományokon épül fel, alapja a tudományos tapasztalatok egész sorozata. Feladata az egyes tudományok által megkezdett vizsgálódásokat továbbfolytatni, s a mennyire emberi tö-

rekvés sikerre vezethet, befejezésre juttatni. Mihelyt az egyes tudomány körében valami általános jelentőségű, fontos kérdés fölmerül, a melynek megoldására az illető tudomány vizsgálati módszere nem elegendő, az azonnal bölcsészeti feladattá válik. Az egyes tudomány az anyagot gyűjti, a bölcsészet az elveket tisztázza, s első sorban, hogy az igazság fölfedezésében annál biztosabban haladhasson, a megismerés általános elveit és szabályait állapítja meg. De minden egyes tudomány a tények és fogalmak egy határozott, külön területén működik; minden egyes terület viszont részét teszi az összes emberi ismeretnek: a részeket tehát egymással össze kell kötni s egy egységbe foglalni. E kettős alapon, s tekintetbe véve azt, hogy a bölcselkedés célja mindig az volt, hogy az egyes ismeretekből egy olyan világnézetet alkosson, mely az értelem és kedély szükségleteit kielégítse, tudományunkat így határozhatjuk meg: *a philosophia azon általános tudomány, mely az egyes tudományok által közrejtett általános ismereteket egy ellenmondás nélküli rendszerre egyesíti.*¹

E meghatározás mutatja, hogy a bölcsészet szerepe tisztán elméleti, mely semmi gyakorlati célt nem követ, a mely tehát egyáltalán nem gondolhat arra, hogy például a vallást pótolja vagy átalakítsa. Célja tisztán az ismeret szolgálata. A mennyiben a bölcsészet az egyes tudományok munkáját továbbfejti s befejezi, annyiban *tudományos bölcsészetnek* nevezhető.

A bölcsészet összefoglaló címe alatt mai időben négy tudományt különböztetnek meg. Első s legkevésbébbé szilárd talajú a *metaphysika*, az elveknek, az általános alapfogalmaknak és alaptörvényeknek tudománya. Ebből ágazik ki az *ethika*, *logika* és *aestetika*. Az ethika az erkölcsi fejlődés tényeit, az erkölcsi törvényeket; az *aestetika* a szép nyilvánulásának módjait s megvalósításának törvényeit; a *logika* a helyes gondolkodás elveit és szabályait tartalmazza. Mind a három tudomány *normativ tudomány*, mert normákat, irányadó elveket állítanak fel bizonyos célok megvalósítására; nemesak azt adják elő, hogy a körükbe tartozó tények *milyenek*, hanem azt is, hogy *milyeneknek kell lenniök*. A lélektant ma nem számítják a *philosophiához*, megfigyelési s kísérleti módszere a tapasztalati tudományok körébe sorolja. Rácz Lajos.

Istennek kegyelmessége megtérésre indít.

(Vége).

A helyesen értelmezett önszeretet egyik legelső és legfontosabb kötelességünk. De hát vajjon szeretjük-e mi magunkat; vajjon csakugyan olyan könnyű-e betölteni ezt a parancsot, mint az első tekintetre látszik? A jól felfogott önszeretet mindent tilt, a mi kárunkra van, s mindent parancsol, a mi hasznunkat mozdíthatja elő; vajjon felhasználunk-e minden eszközt a jó elérésére, s eltávolítunk-e magunktól minden gonoszra csábító alkalmat?! Bizony-bizony! szívünk gyorsabb dobogása árulja el, hogy igen sokszor nem szeretjük oly igazán és nemesen magunkat, a mily igazán és nemesen, magasabb rendeltetésünk tudata megkövetelné.

Az ember boldogságra van teremtve, de a boldogság e földön teljesen meg nem valósítható. «Nap a boldogság, mely örök távolban ragyog fölöttünk s mi e földet világgal tölti be s melegével kevés virágait kifejti, csak a remény, e messze fény áldott sugárzata.» (Eötös). Tökéletes boldogság e földön nincsen; olyan növény a boldogság, mely e földön gyökerezik, de pompás virágai csaka mennyországban nyílnak ki. És óh! hát volna-e

¹ L. Ueberweg: Grundriss der Geschichte der Philosophie. I. Band. 1. S.

¹ Wundt: System der Philosophie. 21. S.

ember, volna-e köztetek olyan a ki saját maga jól értelmezett érdekében boldogságra ne vágyakoznék, a ki a mennyország boldogító gyönyöreiben részesülni nem akarna; volna-e ember, a ki minden eszközt meg ne ragadna, mely őt boldogságra vezéri?!...

És pedig ez az eszköz, a boldogság útja, Istennek hála! mi előttünk már nem ismeretlen. Jézus felséges tanai azok, a melyek biztos útmutatók az örök üdvre, az örök boldogságra. És e beszédek, e tanok mind a megtérést hirdetik, abban összpontosulnak. «Nem minden, a ki mondja: Uram! Uram! megyen be a boldog országba, hanem a ki cselekszi is a mennyei Atya akaratját!» (Máté VII. 21.). Isten akaratjának követése azonban nem valami könnyű feladat. Az erény pályája, a tiszta erkölcs ösvénye nincsen virágokkal behintve; tövisek között csábító kígyók lappanganak ott, s mint az első ember-párt, úgy bennünket is megejtenyi igyekeznek.

Talán ti köztetek is vannak olyanok, a kik talán épen önmaguk iránti szeretetből úgy szeretnék egész az élet végére halogatni a megtérést; hiszen a nélkülözésekkel, lemondásokkal megrakott erény útján oly nehéz a testiség emberének járnia. És a csábítás kígyója oda-lopózik az ilyen ingadozó ember szívéhez s így szól hozzá: Ha Isten oly végtelen kegyelmű jóság, hogy ő a bűnös halálán nem örül: miért lennél akkor esztelen eldobni magadtól az élvezetek habzó serlegét? Majd eljő az idő, mikor már belefáradsz a gyönyörökbe s elég, ha ekkor, életed alkonyán gondolsz majd Isten parancsaira; addig pedig egyél, igyál, gyönyörködjél! És a kígyó szavaira hallgatva, ezek a nádszálként ingadozó, önmagukat nemesen szeretni nem tudó emberek csakugyan haladnak tovább a testiség útjain. Nekik hasztalan mondja Ildvezítőnk: «Vigyázzatok! mert nem tudjátok, mely órában jó el a ti Uratok» (Máté XXIV. 42.), ők csak haladnak a lejtőn tovább, mint a hegyről megindított hógörgeteg. De egyszer csak eljő a számadás órája. Óh! mily lesújtó hang, az egész valót mennyire megrendítő szigorú ítélet lesz aztán a bűn szolgájára, mikor majd megállítja őt Isten s irtózatot igazságát gyakorolva mondja: Mindig futottál előlem, hogy utól ne érjelek, de im! most elmondom, a mi reád vár: «Átkozott, menj el az örök tűzbe, mely megkészítettet az ördögnek és az ő angyalainak!» (Máté XXV. 41.). Óh mily irtóztató büntetése a könnyelműségnek, a mitől óva, kérlek titeket, atyámfiai! ne téveszszétek szemeitek elől soha Istennek parancsát: «Keressétek először Istennek országát és annak igazságát, mert akkor mindennek megadatnak néktek!» (Máté VI. 23.).

De ne felejtse el eme szavakat te sem, a bűnökbe mélyen elmerült felebarátom. Nincs bűn, melyet Isten meg nem bocsáthatna, csak a bűnbánat legyen igaz, csak a megtérés legyen szívből fakadó. Ne áltasd magad azzal a hamis okoskodással, hogy te már oly mélyen merültél bele a bűnök tengerébe, hogy azokból meg sem tudsz szabadulni s Isten már úgy sem bocsát meg neked. Ne essél kétségbe jövőd felett. Avagy nem olvastad-e a szőlőművesekről szóló példázatot? Isten mindenkinek megkegyelmez, a ki igazán megtér, mert ő nem a végzett munka nagyságára, a jócselekedetek tömegére tekint, hanem a szívet nézi, hogy minő töredelmesen bánja meg valaki bűneit, s mily epekedéssel cselekszi a jót. Lásd meg azért Istennek jóságát és szigorú voltát. Szigorú voltát az elesettekhez, de jóságát te hozzád, ha megmaradsz a jóságban; különben te is kivágattatol. (Róm. XI. 22.).

Isten megmutatta nekünk az utat, a melyen üdvözülhetünk, óh! térjünk meg azért s ne taszítsuk el könnyelműen magunktól azt az eszközt, mely üdvünk-

nek, örök boldogságunknak egyedüli feltétele s biztos záloga. A megtérés sohasem késő vagy korai; használjuk fel tehát a kegyelem eszközeit, mert ezzel tartozunk saját jól felfogott érdekünknek, ezzel tartozunk keresztényi méltóságunknak, s ezzel szerezhetünk csak magunknak Isten előtt kedvességet!

*
**

K. H.! Ma Isten kegyelmének s szeretetének újabb jelét tapasztaltuk. Bűnösök valánk s így méltatlanok is az ő kegyelmére, de ő nem nézte bűneinket, sőt maga mondta ama biztató szavakat: Eredj el és többé ne ne vétkezzél, a te bűneid megbocsáttattak néked. Fogadást tettünk ma a szent vendégségben, hogy mi már ezután megtéréshez illő gyümölcsöket fogunk teremni. Vajha megtartanók e tett fogadást, vajha belátnók azt, hogy az Isten iránti végtelen hálaérzetet magunk jól felfogott érdeke, a nemes értelemben vett önszeretet, egyaránt köteletségünké teszik az isteni akarat szerint való életet. Óh! véssük hát mélyen szívébe eme megszentelő hálaérzetet s a magunk iránti köteletség szent parancsait, hogy ezek mint jó földbe elhintett magvak, teremjék meg a megtérés százsoros gyümölcsseit és meghalván a bűnöknek, éljünk többé nem mi, hanem a Krisztus éljen mi bennünk. Ámen.

Rác Kálmán.

TÁRCZA.

Tudsz-e így szeretni?

*Szerettek egykor
Titokban, epedve,
Szívem nagy szerelmét
Magamba temetve,
Hogy senki sem tudta,
Senki meg nem látta,
Hogy volt a lelkemnek,
Volt egy vágyódása,
Elemésztő tüze —
Éltető harmatja,
Boldogító üdve —
Vesztő kárhozatja . . .
Tudsz-e így szeretni?*

*Aztán szerettek
Néma lemondással,
Tűrtem és szenvedtem
Önmegtagadással.
Háborgó keblemben
Örök vihart hordtam,
De nem sóhajtoztam,
Könyvet nem ontottam;
Álmodtam, rajongtam
S azt hívém: hídaba,
Éltem remény nélküli
Örök csalódásba . . .
Tudsz-e így szeretni?*

*Szerettek, szerettek
Örülettel, forrón,
Ki nem alvó lánggal,
Lelket, észet megbontón;
Egy öleléstől
Meg tudnék tán halni,
Egyetlen csókodba
Most belefűlladni;
De az öleléstől
Magad is meghalnál,
Abba az egy csókba
Te is belefűllnál. . .
Tudsz-e így szeretni?*

Vojtkó Pál.

D a l o k.

I.

Olyan a szerelmem,
Mint egy égő fátkya,
Melynek a napsfényen
Alig látszik lángja.
Am a nap letűntén,
Ha sötét az éjjel,
Betölti azt rémes,
Sziporkázó fénynyel.

Csak alighogy sejtém,
A míg közel voltál,
Hogy az én szerelmem
Több a vonzalomnál.
S íme, hogy elmentél,
Most már tudom, érzem:
Szeretlek, imádlak,
Határtalan mélyen. . .

II.

Gerle madár szomorúan, sírva szól,
Elveszté kedves párját valahol,
Ő utána, érte zokog az ének,
Majd meghusad vérző szíve szegénynek.
Gyere hozzám, kis gerlice madárka,
Bánatodnak itt van nálam a párja,
Mind a ketten kedvesünket siratjuk,
Hadd husadjon meg a szívünk miattuk.

III.

Halovány az esti csillag, ha felkél,
Beteg vagyok, a mióta elmentél,
Szívemet is, lelkemet is elvívéd,
Hogy akarnék ezek nélkül élni még?
Esti csillag visszanyeri a fényét,
Ha akarnád, nélkülök is élénék,
Legyen nálad, tartsd magadnál a szívem,
De cserébe a tiédet add nekem.

Stépan Géza.

A multból.

— Egy agglegény naplójából. —

Óh szép napok! Mily jól esik emlékezni rátok. Ez az öreg szív még most is pezseg, ha visszaszáll gondolatom ti reátok, még most is hevesebben lüktet a vér ereimben, a visszaidéztem édes-fájós emlékezteke. Rég volt már. . . Most fél lábammal már a sírnál járok, akkor az ifjúság boldog tavaszát éltem; körültem madár csevegett, rózsza illatozott, boldogság, mosoly köszöntött: most reszkető léptekkel sietek a véghez, a madár dal nem andalít, a rózsza illat nem bódít. . . csak ha vissza képelem magamat ama régi jó napokba.

Óh, hogy ver ez a bolondos szív még most is, ha élembe áll képzeletben az a tündér, kiért rajongtam ifjú korom teljes lelkesedésével. Arcom — érzem — most is pirúl, pedig csak az emlékezet idézi őt elő; őt, a kit szerettem. . . Őt. . . a ki megcsalt, a ki játszott szívemmel s darabokra tépte ezt a hús darabot. De nem tudom felejteni. . . nem, még most sem, annyi évek multán!

Egyszerű falusi papnak készültem. Az volt életem, hogy az istenadta népnek lelkipásztora leszek, vezetem majd az élet útait, tanítom az evangéliumot, hirdetem az örömet, vigasztalok a bánatban, osztozom a szomorúságban. Egy szép kis paplak ott valahol a Kárpátalján, egy csendes kis otthon. . . ez volt lelkem vágya, netovábbja. . .

Elvégeztem iskoláimat. Káplánnak mentem Rózságra, nagytiszteletű Zsurló György uramhoz. Valódi próféta alak volt. Hosszú, bő palástját, ha magára ölté, úgy tünt fel, mintha az ó-szövetség valamelyik lánglelkű szónoka állott volna elő, hogy ostorozza a föld népét bűneiért. Méltóságos alakja, a lélek mélyére ható hangja, félelmet, de egyszersmind jóságot is tükröző arca, tudományos készsége, mind arra vallottak, hogy méltó szolgálja az Úr egyházának.

Zsurló György uramnál kellett tehát megkezdenem az életet. Az ő szárnyai alatt próbáltam meg repülni. . . Ő vezetett be a gyakorlati élet dolgaiba, apró-cseprő ügyeibe. . . Szeretett, mintha fia lettem volna. . . Talán fiatalon elhalt fiát képzelte bennem, azért viseltetett irántam jóakarattal.

Jó dolgom volt az új körben. . . A régi diákéletet mi hamar elfelejti az ember, kivált ha kisasszony is van a háznál. . . Főnökömnél pedig volt ez is. Zsurló Margit a ház anyala volt. . . Ő érte élt-halt a nagytiszteletű úr, ő érte viselte a gyönyörűséges, de terhes igát öreg vállain.

Szép, elragadó jelenség volt e 18 éves leány. Szőke arcán rózsapír ömlött el, szép vágású orra emelte az ábrázat tőkélyét, kicsi ajka csókra csábított, ég kék szeme bolondított, gesztenye színű haja bámulatra ragadott. . . E lánnyal kellett nekem egy földél alatt laknom, egy levegőt színom, minden órában együtt lennem. . . Óh boldog ifjú. . . óh boldogtalan szerelmes!

Szerelmes lettem Margitha. . . Az ifjú szív lángra lobban, mielőtt ismerné a szerelmet. . . Melyik ifjú az, ki nem csodálja a szép nőt? Van-e olyan, ki nem bókol a megtestesült angyaloknak? Az én szívem is lángolt, én is csodáltam, én is bókoltam. . . szívem túl volt áradva, az érzelem heve nem engedte, hogy benmaradjon az indulat, mely ott dült. . . S kitört a vallomás. . . Csendes nyári estén, mikor minden álomra tért, mi ott bolyongtunk a parochia tágas udvar kertjében. Balzsamos volt a lég, illatár tölté be. Két ifjú miről beszélhetne ilyenkor másról, mint szerelemről? S beszélünk. Mondtuk, hogy milyen boldog is az, a ki egy szerető szívre talál, mely lelkének fele lesz, mely megosztja a másikkal örömét, bánatát; mily boldog a nő, ki nemes lélekhez köti életét; mily szerencsés az ifjú, ki nemes szívre talál, mely érte dobog, érte él! . . .

S boldog volt az egyszerű káplán. Vallomást tettem. Elmondtam Margitnak, hogy mióta megláttam: szívem érte ver, minden gondolatom benne összpontosult, éjjel-nappal róla álmodozom, őt képelem annak, ki életem, öngyálmom leend! . . . Beszéltem sokat, sokat, s ő olyan édesen hallgatta. . . s meghallgatott. . . ő is vallomást tett. Elmondta, hogy becsül engemet, szívesen hozzám köti sorsát az enyémhez, örült, hogy együtt evezünk az élet nagy tengerén. . . Csókkal zártam le ajakát, mely e boldogító vallomást tevő. . .

Boldog voltam. Enyim volt a világ. . . Én voltam a föld legszerencsésebb halandója.

. . . Voltál! öreg barátom, csak voltál. Talán arra az egy pillanatra, mikor a szerelmi csókokat adtad. . . hogy azután egész életed boldogtalanság legyen. Nem ismerted a lányt, bolond voltál, azt hitted, szeretett tégedet. . . Kiábrándított, megcsalta szívedet.

Igen, megcsalta szívemet! Egyszer csalódtam: de ez elég volt. . . Ez a seb ma is úgy fáj, ma is úgy sajog, pedig régi már, behegedhetett volna. . . Hiszen nem él már a leány, ki törbe ejté lelkemet, csak szelid emléke honol e kebel mélyén. . . de nem, e seb nem heged be, majd csak akkor, mikor oda lent már nem fáj semmi.

Megcsalt a Margit kisasszony. Ilyen a nő. Szerelmet

esküszik s hazugságot szól ajaka. Fogadja, hogy szeret s arról gondolkodik, hogy lehetne a fogadást megszegni. Játsszik minden szívvvel, s kedve telik benne, ha széttörrik ez a kis jószág, melynek egy életető eleme van: a szerelem.

Nem is gondoltam, hogy az ártatlannak látszó falusi pap leány, kitanúlt művésznő. Áltatta atyját, áltatott engemet. A nagytiszteletű úr boldog volt, mikor meghallotta, hogy egyetlen leánya papné lesz; régi vágyát látta beteljesedni. Hiszen alig van igazi pap, ki nem szeretné, hogy gyermekei papok s papnék legyenek. Az az istenes élet, a milyet a reformált papság él: úgy rányomja bélyegét az egész családra, hogy a fiúkban mindig meglátszik, hogy papfiúk s a leányokból a legjobb «kis papnék» lesznek, kik más körben alig tudják jól érezni magukat.

Margit kisasszony nem mondott igazat, mikor azt vallotta, hogy sorsát kész életemhez kötni. Úgy látszik, csak játékot akart űzni egy egyszerű ember szívével. Régibb viszonya volt már atyja tudta nélkül, a földesúr fiával: Rózsaági Lajossal. Én sem tudtam még e viszonyról semmit. Hiszen a nő nagy művész, eltudja leplezni a valót s mutatni a hamist. Azért a lány, hogy megcsaljon! Azért a nő, hogy bolondítson.

Pappá választottak nemsokára a szomszéd Bánfalvára. Elég tiszteséges jövedelem várt reám s minden gondolatom az volt, hogy Margitot minél-hamarabb elvigyem kis papnének. . . Meg is állapítottuk az esküvő idejét. Óh hogy vártam azt a pillanatot, mikor hallani fogom kedvesem ajkáról az «igen»-t, mikor esküvel fogadja, hogy szeret, szeretetből lesz feleségem, sirig lesz hű segítő társam, édes kis feleségem. . .

Bohó ifjú! Hát nem volt szívedben egy húr, mely figyelmeztetett volna, hogy ne bizzál! Nem volt egy titkos érzésed, hogy vigyázz: szíved össze ne törje a csapás, mely érni fogja!

Nem volt! S én bízam. . . Eljött az esküvő napja. Boldog reménységgel eltelve indultam kurátorommal Rózsaágra. Hogy minő gondolatok voltak agyamban, azt csak az tudja, ki volt már vőlegény. . . Repülni szerettem volna, pedig jó csikókon vitt az öreg Elizéusom. Nem is hallgattam az egyszerű ember szavára, lelkem a magasban röpkedett, . . . hogy azután annál alacsonyabbra szálljon . . . s a földet verdesse szárnyaival, mint a sebzett galamb.

Felfordult világ volt a nagytiszteletű úrnál. . . Dült arccal fogadott a jó öreg s zokogva adta tudtomra: «egy leányom volt, az is elveszett, menyasszonyod volt édes öcsém, meghalt . . . meg . . . megszökött a hálátlan. . . » Ennyit tudott mondani s összeroskadt a fájdalom alatt. Mintha nyil találta volna szívemet: oda kaptam . . . nem szakadt meg . . . csak fájt, csak sajgott. Az öreget kellett segíennem. . . Ápoltam a boldogtalant, hiszen nem volt senkije. Egy lánya volt, az is elveszett. Nagy beteg volt. . . szívét érte a csapás s pár nap múlva sirba vitte. . . Eltemettem . . . elbúcsúztam tőle. A lánya nem tudta, hogy meghalt az apja, ki tudja, hol járt szeretőjével.

Csak a temetés után gondolkoztam sorsom felett. . . Engem is szíven talált a csapás, mint a nagytiszteletű urat. . . Én is beteg voltam. Lázás álmok gyötörtek. Margit nevét kiáltoztam, neki susogtam, őt hívogattam. Esdekelttem: ne hagyjon el; majd mintha mellettem lett volna, keblemre hajtotta volna fürtös fejét: szerelemlől, boldogságról beszéltem. . .

Meggyógyultam. . . Egy szerelmes szívvvel kevesebb, egy csalódott étellel, egy tört reménnyel több van a világon. . . Elhatároztam, nem nősülök meg. Hiszen a szív csak egyszer szeret igazán: miért csalnék meg egy igaz

lelket? Miért hazudnám a szerelmet, ha nem tudok szeretni?!

Agglegénynek maradtam. . . Emlékeimnek éltem s élek ma is. Eszményképemről később annyit tudtam meg, hogy a gazdag ifjú elcsábította, szerencsétlenné tette s a boldogtalan leány egy kórházban végezte be életét. Megsírattam szegényt. Hiába, nem tudtam s nem tudom felejtetni ma is. . . «Lemondani, lemondani . . . könnyű e szót kimondani . . . » nem lehet az emléket kiirtani a szívből. . . Hozzá van az forrva, csak a szívvvel együtt lehet kitépni. . .

Emlékeimnek élek . . . öreg ember vagyok. . . Soha sem szerettem azóta, hogy csalódtam. De nagy öröömre szolgál, ha boldog szerelmeseket esketek össze, ha boldog jegyesek állanak meg előttem, hogy fogadást tegyenek. . . . Eszembe jut ilyenkor, hogy én is közel voltam hozzá, hogy fogadást tegyek, de az isten másként akarta . . . megnyugodtam rajta. De arról már nem tehetek, ha emlékeim hatása alatt az öreg megfiatalodik, ha eremben a vér forr. . . . Ez emberi természet . . . mindenikünkkel közös.

Szeressetek ifjak . . . ne legyetek csalók lányok!

Zempléni.

Úti képek.

Egy séta az aggteleki Baradlában.

„Kinek nincsen pénze, gyalog menjen Pestre“ — mondja a nóta; én meg utána teszem: a ki világot akar látni pénznélkül, menjen supplikálni! . . . Ez a legolcsóbb módja a világlátásnak. — Ezt használtam én is. — Ennek köszönhetem hogy túlmentem falunk határán s annyit — a mennyit láttam a nagy világból. — Jártam, keltem, láttam, néztem, — csak nem győztem, mert nem tudok hozzá. — Még csak női szíveket sem hódítottam, pedig ez mindennapi dolog. . . Hja! nem értek hozzá, aztán meg valamennyi barnalány van, mind hamis; mikor legjavában teszem nekik a szépet, akkor tör ki belőlök a kacaj s én le vagyok főzve, pedig hideg vízként hat reám a kacaj.

Node ez nem tartozik a sétához, melyet tenni akarok az aggteleki Baradlában. De jól esett elmondani, hiszen egy túlvilági sétára indulok, honnan csak jó idő multával kerülök elő. Addig is istenhozzátok szép, barna lányok, kikkel supplikálásom alatt megismerkedék! . . .

Mielőtt azonban elindulnék sétámra, bemutatom a helyet, hova útam vezet.

A terület, melyen a Baradla, a földkerekségének nagyságra nézve második barlangja elterül, óriási sziklák között fekvő vidék, melyek néhol annyira terméketlenek, hogy a juhok és kecskenyájak is alig találják meg igénytelen, sovány táplálékukat; a sziklahátak s a hegyek hasadéka, völgyelegei, már első pillanatra mutatják, hogy az egész vidéket a földalatti barlangok jellemzik. E barlangok között legnagyobb a Baradla, a mely sok kisebb-nagyobb üregnek nagyszerű labirintje. Európa legnagyobb barlangja s a világon csak az észak-amerikai Kentucky tartományban elterjedő úgynevezett „Mammoth“-barlang nagyobb, a melynek hossza 14-48 km. míg a Baradla eddig ismert ágainak összes hossza: 8-5 km. Szélessége, mint magassága igen különböző. Atlagos szélessége 18—20 méter, de a barlang végén 80 méter szélességet is találtak. Az alakzatok is igen különbözők. Két nemet különböztethetünk meg a cseppkövek közt: a stalagmitok és stalagtitok-at. Amazok mintegy a fenékből képződnek, ott vannak kinöve, s mennyiségre nézve ezek a túlnyomók; emezek pedig a tetőről függenek alá.

Most már csak jöjjenek utánam. Tudom én ott a járást, nem tevedünk el.

A híres cseppkőbarlang Aggtelektől északnyugatra nem egészen 1 km.-nyire esik. A reggeli friss levegő, s a vágy látni a Baradlát, a vadregényes vidék látása egész vidorrá teszi az embert. S a mint meglátjuk a barlang bejárata fölé emelkedő sziklát az ő óriási nagyságában, egészen megilletődünk. . .

A midőn bementünk, épen akkor kelt fel a nap a látóhatár legszélén, de a barlang bejáratánál még nem láthatuk a napot, mert a nyílás nyugat felé van s egy előtte álló sziklánál, melyet valaha talán Hadúr kardja vágott el, egészen elzárja azt a felkelő naptól. A barlang szájába különben sem sütné a nap soha, mert ez a sziklák között van elrejtve; 50 méter magas szikla alján van ez a 6 láb magas kapu. Maga a teljesen függőleges szikla, melynek tövében van a barlang bejárata, bámulatramóltó. Odaillenek ez az ősmagas Kárpátok közepébe. A nyílás előtt kőomladékok vannak, a melyek leszolgálnak oda is, hová a nap soha, de soha nem süttött még jótékony sugáiraival. A tátongó nyílásba bemenvén, miután búcsút inténk a felkelő nap arany sugárainak, egy darabig lejtőn megyünk lefelé. Innen vagy 40—50 lépcsőn lemelve, érjük el a barlang sík fenekét. Még itt a „barlang pitvarában“ cseppköveket nem találunk, csak a fáklya-füsttől megkormosult s a leszívargó nedves-ségtől csillogó falak intenek felénk egy „isten hozott“-at e nagyszerű földalatti üregben. De menjünk tovább! A második pitvarban a bejáratától jobbfelé van a „Csontház“, mely azért neveztetik így, mivel benne emberi csontokat találtak.

Ki tudja, hogy kerültek ide? Erről, valamint a Baradla többi csodálatos s alig megérthető tüneményeiről több versio kering, úgy, hogy az aggteleki nép ajakán egy egész mondanakör van, melyet ha a szorgalmas gyűjtő összeszedne, egy egész „Baradla-mondakör“-rel lephetné meg az ilyesfélék iránt érdeklődő publikumot.

Egyik azt mondja, hogy a tatárok és törökök vértől párolgó hordái elől menekült ide a közel lakó falvak népe és itt vagy éhen, vagy az ellenség rakta tűznek füstjétől megfuladva veszték el; másik meg azt állítja, hogy ragályos betegségben elhaltak temettettek el ide; a harmadik ismét bűvölők és boszorkányok csontjait gondolja e helyen. Ki tudja, melyik igaz a sok közül? Lehet, hogy egy sem. Ezt csak azok tudnák megmondani, kik ott aluszszák örök álmukat; csak akkor tudnók biztosan, ha valamelyik koponyába, melyre a fáklya ráveti sziporkázó fényét, visszatérne az emlékezet. De hát ez a mi kedvünkért nem történik meg soha. . . .

A Csontházban fakad a barlang első pataka, melyet Rajs, ki először mérte fel a barlangot 1790-ben, az ó-görög mythológiából Acheronnak nevezett. Valóban, ilyen lehetett a pokol. Örök sötétség, zokogó patak, kínos csend, s oly helyek, hol a legvallástalanabb ember is megtanul imádkozni. . . . Az Acheron, a mint vezetőnk mondá, azon vizekből ered, melyek a Baradla-hegy napsugaras tetejének egyes gödreiben, völgyelegeiben összegyűlnek, s hogy ez valóban így van, mutatja az, hogy száraz időben rendszeren kiapad. Ez egészen elfogadható magyarázat. Hát a nép mit mond? Azt mondja, hogy azon gyermekek könnyéből fakad ez, kiknek apjuk ott veszett el a tatárjárás idejében. Íme a tudós próza s a tudatlan nép költészete. Melyik szebb? Ez, melyik jobb? Amaz.

Az Acheronon átkelvén, meglehetősen nedves úton haladunk tovább, s nemsokára egy leomlott sziklát pillantunk meg, mely a sziklafalhoz támaszkodva, egy roppant nagy táblához hasonlít, a neve: „Ország kőtáblája.“ Sok név van rá véve, még több kezdőbetű, azon turistáké, a kik valaha itt megfordultak. Allítólag Petőfi Sándor is ide írta nevét az eloltott fáklya szenével; s a költői érdemeire hiú dalnok, midőn látta, hogy a jó öreg rector, vezetője, a múlt század fia — ki még Orczy, Anyos és Gyöngyössyt olvasá,

de nem az újkor modern költőjét, Petőfit — nem hull előtte térdre, igen mebaragudott, annyira, hogy rögtön otthagyta az álmélkodó tanítót. anélkül, hogy tovább ment volna a barlangban. Megjegyzem, hogy mondák után beszélek, mondák után, melyeket a nép tart ajakán s melyek idővel egészen megváltoznak, de különben nincsen benne semmi lehetetlen. (Vége köv.).

Juhász László.

A próféták és a Jehova*

A héber nép vallás-történetének fénypontját képezi az a genialis teremtési elv, melyet e nép a vallás fejlődésébe belevitt; az az igazán eredeti gondolat, mely a héber vallás rövid történetének maradandó helyet biztosít a világtörténelem lapjain. S e gondolat: a *Jehova eszméje*.

Ha azt kérdezzük: mikor született ez az eszme, melynek magasztos volta oly nagy és ellenállhatatlan befolyást gyakorolt a legnemesebb lelkekre: a felelet nem lehet más csak ez: hasztalan, hiábavaló törekvés az eszme eredetét, előállításának idejét kutatni. A mint a Nilus habjainak a bölcsője csak a folyam partjai között reng, de óriási varázserővel rendelkeznek: úgy a Jehova-gondolat is önmagában létezik, eredetét nem lehet kipuhatólni, nem lehet kimutatni, mikor állott elő, hanem csak rámutathatunk, hogy ekkor és ekkor már volt, már hatott, s a nemesebb lelkeket magával ragadta.

De vajjon mi az a *Jehova eszméje*? . . . Az Exodus írója így értelmezi a Jehovát, mikor Mózeszel beszélgeti: **יְהוָה אֱשֶׁר אֱהְיֶה** az az: van, a ki van. S ez az: **אֲהְיֶה** az, a ki Mózeset Pharaóhoz küldi egyenesen

azzal a szándékkal, hogy a fogságban levő testvéreket kiszabadítsa. Ennek az Istennek, a Jehova eszméje képviselőjének jellemvonása, lényege tehát: az ok és a végrehajtás. Erről a hatalmas istenről, az ok és az okozat fenséges képviselőjéről, mit nem beszéltek aztán a próféták, a zsidó nép eme lelkes férfiai, kik letéteményesei, hű őrzői voltak a Jehova gondolatának. Ha mindazt el akarnók mondani, a mit a próféták beszéltek róla, idéznünk kellene az egész prófétai irodalmat. Különben a Jehova eszméje, gondolata akkor nyert létezési jogot, a mikor a nép szellemi életében érvényre kezdett jutni, s hogy ez csakugyan megtörténhetett és pedig olyan mértékben, a mint a szent iratok bizonyítják: az a próféták szellemi nagyságának elévülhetetlen érdeme lesz minden időben.

Kik voltak e próféták? . . . Talán látnokok, jósök, a kikre úgy tekintettek a fiatalok, mint a kik meg tudják őket tanítani, hogyan kell az elveszett javakat föl-találni? . . . Talán csodatevők, kik azzal foglalkoztak, hogy a természet törvényeit saját céljaikra alkalmazták? . . . Talán olyan férfiak, kik az istenitisztelet végzői voltak? . . . Nem. Olyan férfiak, kik lelkesítették a népet, kivonták az Elohim-eszme hatalmából honfitársaikat, megteremtették a nemzetiség gondolatainak eszményképét, melyet a lehetőség tökéletesítették, mint a képviselői ez eszmének egy oly nép körében, a melynél «nem volt egészséges testrész a lábtól a főig, hanem sebekkel, fekélyekkel duzzadó daganatokkal volt elborítva, melyet nem lehetett bekötözni, gyógyítani. orvosolni.» Olyan nép között éltek, melynek fejedelmei Ézsaiás szerint olyanok, mint Sodoma, — maga a nép, mint Gomora; melynél a fejedelmek «részhajlók, ajándék után futkosnak s úgy ítélnék; az árvának nincs igazsága, az

Dr Goldzieher Ignác: „Der Mythos bei den Hebräern.“ (Lipscer 1876.) című műve nyomán.

özvegynék nem szabnak ítéletet.» Olyan nép körében tartózkodnak, melyhez Mikeás prófétának ezt kellett mondania: «vérrel építetek a Siont, hamissággal Jeruzsálemet.»¹ E nép védelmezhetette csak azt a papságot mely az üres formalitásnak hódolt, mely gépies imázst művelt, mely kész volt megsemmisíteni mindent, a mi érdekeit sértette. Ez védelmezhetette csak, azt a papságot, mely a Sion hegyi templomot valóságos mézszárszékke, vad szenvedélyek sátorává tette.

Ez a papság volt az az ellenség, mely ellen a prófétáknak első sorban kellett küzdeniök. S ők az ellenséget rögtön felismerték, s tudták, hogy az a gyökere minden gonosznak, s a papság az a lombos fa, melyen az erkölcsi romlottság gyümölcseit termi. Ezt a gyökért kellett kivágniok, ezt a fát kellett kiirtaniok. A papság véres áldozatai, szertartásai ellen fordultak elsöben is nemes lelkök égő szenvedélyével. De emellett arra is ügyelniök kellett, hogy a nép, mely rabja lett a durva áldozati cultusnak, mely papjai után indulva, merő mormolásban fejezte ki vallásos érzelmeit s ideges szájrágatódzásokkal mutatta, hogy ajkai valami imafélet rebegnek, ellenök ne forduljon, s szalmatűz módjára ne adjanak annak lelkesedési hevet. Tekintetbe kellett venniök a politikai viszonyokat, melyek lassankint aláásták a nemzeti eszmét s arra kenyszerítették úgy az egyik, mint a másik ország népét, hogy nagyobb hatalmakkal szövetkezzenek. Az a tudat a népben, hogy egyenesen idegen segélyre van utálva, magában nem bír megélni: még az egyének önérzetét is megsemmisíti. Aztán meg az idegen szokások, erkölcsök mind nagyobb tért foglaltak el a királyi udvarokban. Elökelö egyének idegen hatalmas családokból házasodtak s ezzel a zsidó nép erkölcsi folytonos kisértésnek voltak kitéve.

A próféták mindezeket a körülményeket figyelembe vették, ezekre sülyt fektettek s működésük közben nem hagytak semmit észrevétlenül. Mint olyan férfiak, kikben a nemzeti eszme, a nemzeti génusz volt megtestésülve, mindent, de mindent kellett, hogy fölhasználjanak céljaik elérésére. S így a politikai viszonyokba is be kellett folyniok, vagy legalább azzal is kellett foglalkozniok, s mint politikusok a nemzeti individualitásnak és önállóságnak voltak legigazibb és legideálisabb képviselői.

A mi már aztán azt illeti: mi viszonyban állottak a próféták a Jehova eszméjével; minö gondolatokkal voltak eltelve a Jehova felöl: erre a következőket kell megjegyeznünk.

Köztudomású ma már az, hogy a zsidó nép Istenfogalma a kanonikus bibliai művekben két tisztán megkülönböztető irányban nyilvánult. Az egyik fogalom volt az «Elohim»-ról, a másik a «Jáhve»-ról. A kettö között az a különbség, hogy míg a Jehováról alkotott fogalom — mely különben a próféták eszméjével azonos — az istent *egy isten*-nek tartja; addig ez Elohimról alkotott nézet az istenség általános fogalmának a kifejezése. A próféták idejében — mint a zsidó nép története bizonyítja — az elohimos irányzat volt az uralkodó, az volt a papságnak, a népnek a vallásnézete. Ezzel szemben mi lehetett más a próféták politikai hitvallása, párosítva a vallás erkölcsi felfogással is, mint a Jahvismus, a Jahvéról alkotott fogalom s eszme? Ők ellenszenvet éreztek egy olyan isten-fogalom iránt, mely nem volt eredeti, nem volt nemzeti, s ha elfogadjuk — a mit el kell fogadnunk, mert a történelem bizonyítja — azt, hogy a próféták voltak azok, a kik a Jehova Isten-fogalmát érvényre juttatták, az addig üres, mitsem jelentö szöt tartalmassá, lényegessé tették: akkor mondhatjuk, hogy

a *prófétaság volt* a jahvismus megteremtöje. A próféták által a Jehova eszméje munkás lett, képviselte az ellenzék irányát a létező bajokkal szemben s központját képezte a próféták összes szereplésének. Nem ez a szó: *Jehova*, volt a lényeges, hanem e szónak a próféták által adott eszméje, jelentösége. E szó a nemzetet képviselte.

A próféták a Jehovát *teremtönek* fogták fel minde nek fölött. Azután hangsúlyozták *örökkévalóságát*. Azonban nem kell azt hinnünk, mintha e két fötulajdont a próféták csak úgy kitalálták volna. Meg volt az alapjuk ezeknek réges-régen. A thóra is, a zsidó népnek ez az alap-könyve, melyben történetének sulypontja van mintegy elhelyezve, emlékezik a Jehova eme tulajdonairól. Hogy aztán a próféták tökéletesítették ezeket, az természetes dolog.

Mózes énekében (Deutoronomium 32. r.) lehetetlen föl nem ismerni a próféták Jehováját. Mózes *köszöklának* nevezi öt, kinek minden cselekedete tökéletes, mert «כִּלְרֵרְכִי מִשְׁפָּט» azaz útai igazak, ki nem ismer hamisságot, mert maga igaz és jó, atyja Izraelnek, kit nagygyá s hatalmassá tett, de e nép, melyet megváltott s megszabadított, melyet szárnyaira emelt, mint a kőszálsas fiait, mikor repülni tanítja, e nép elfelejtkezett istenéről, haragra lobbantotta öt s bossúra gyújtá útálattosságaival. De megbünteti öket a Jehova! Vissza kell emlékezniök a mult idökre s az emlékezés fájö leend.

Igy szól a thorában Mózes a Jehováról. Ézsias hasonlöképen, úgy szintén Malakiás és Jeremiás, kik ugyan azt mondják, mint Mózes, t. i.: Jehova teremté Izraelt. «... Az Úr a te teremtöd, a ki téged formált.» de a kiröl «elfelejtkezél s mindennap félsz... haragjától.»² elhagyta Istenedet s más úton járva, idegenekhez szegödöttél a zöld fák alatt, s nem hallgattad az ö szavát.³

A próféták a Jehovát nemzeti Istennek tartották, azonban nem abban az értelemben, mintha ennek az Istennek eszméjét, melyben öszpontosult mindaz a tartalom, melyet a próféták morálja célpontúl tüzdött ki, egyenesen arra akarták volna magyarázni, hogy annak képviselője a zsidó nép családi nemtöje lenne; hanem igenis abban az értelemben, hogy a zsidó nép volt az, mely a Jehovát először ismerte s ennek az ismeretnek az egész emberiségnél való elterjedése az, a mi a próféták világtörténeti eszméje volt. Mert hogy a próféták a Jehova eszméjét nem akarták egyedül a zsidó nép számára lefoglalni, bizonyítja a babiloni Ézsias eme fölhívása: «Halljátok meg beszéletem ti, kik a szigetekeken laktok! figyeljetek reám, ti idegen népek!» vagy Zakariásnak, a babiloni zsidóság másik prófétájának az a nyilatkozata, melyben egyenesen az van mondva: hogy minden nép, az egész emberiség, a Jehova tisztelője leend s megbünteti az Isten még a pogányokat is, ha ünnepet nem ülnek az ö tiszteletére, s e mellett bizonyít föleg Zofoniás, a ki szerint az Úr a népek ajakit tisztává változtatja, hogy «segítségül hívják az ö nevet s szolgáljanak neki egyenlö akarattal,» még az ismeretlen helyeken lakók is könyörögni fognak hozzá.³ . . . Annyi azonban kétségtelen ezek mellett is, hogy a próféták nem tagadták nemzetiségüket s a Jehova ismeretben központtá természetszerűleg Izraelt tették, meg a Siont, mint a mely forrása minden folyónak, mely az egész földet elönti, s mint a tenger anya-medre vízzel van boritva. Az is igaz, hogy a Jehovának a népek iránt való szeretetét úgy fogták fel, mint a melyből az orosz-lánrész Jákób sarját illeti. De másfelöl az is kétségtel-

¹ Ézsias 44. 2, 51, 13.

² Jeremiás 3. 13. v.

³ Zofoniás 3. 9—10.

¹ *Ézsias*. I. 6. 10. 23. *Mikeás*: III. 10.

len s igaz, hogy a Jehováról való fogalom, a melynek terjesztése a proféták főtörekvése volt, csakugyan az egész földön elterjedt s a profétái vallás-világnézet lett uralkodó a népek között.

A Jehova eszméjével a proféták a nemzeti önértet akarták fölkelteni, s fölébreszteni a bátorságot honfitársaikban arra, hogy az istentelenség s erkölcstelenség uralkodó bűnei ellen küzdjenek. Ezt fejezi ki Ézsaiás, mikor így szól: «Jákob háza! nosza legyünk az Úr világossága!» sőt még arra is int, hogy idegen szokásokkal hagyjon fel a nép, mely köleszöntött hamissággal ékeskedik, szemfényvesztő s a gazdagságban dúskál.

Jellemző vonása a proféták Jehova-eszméjének az, hogy súlyt fektettek arra, hogy ez az eszme a zsidó nép körében általánosan ismertté legyen, a mi szintén a profétái selfogás nemes volta mellett bizonyít. Tudtokra adták a proféták honfitársaiknak, hogy lesz idő, mikor a Jehova kiönti lelkét mindenre s profétáinak a zsidók fiai és leányai, szolgálókra s szolgáló-leányaikra is kitölti az Úr az ő lelkét s mindenki — kicsi és nagy — ismerni fogja a Jehovát.⁴

A proféták Jehova eszméjéből következett az is, hogy beszédeiket a kettészakadt ország mindkét feléhez intézték. Mi lehetett volna más céljuk, mint az, hogy a két országot egyesítsék? Hogy a déli ország ellen kevesebb panaszuk volt, az természetes. A jeruzsálemi királyság, mely a theokratikus kormányrendszer egy bizonyos fajtájából állott elő, még némi dicséretben is részesült a proféták részéről mint olyan, melyben az egy Isten hitének nyomai még felismerhetők valának. Mily egészen más volt az északi ország. A profétáknak még hirdetniök sem volt szabad a Jehovát. Illyés proféta története világosan bizonyítja ezt. S mégis mit látunk? . . . Mikor az elmaradhatatlan katasztrófa csakugyan bekövetkezik, s első sorban is az északi ország lakossága kerül fogságba, a proféták, a kiket üldöztek, a jahvismus képviselői, a nemzeti eszme legkiválóbb letéteményesei honfitársaikat elkísérik a fogságba. S nem az volt már akkor a törekvésük, hogy ostorozzák a népet bűneiért, hanem igenis az, hogy a megtört, nyakasságából sokat engedett zsidóság legalább a szorongattatás nehézségeiben ismerje meg, imádjá a Jehovát. A mi sikerült is nekik; mert a profétái szellem tetőpontját éppen egy fogságbanélő férfúnál találjuk föl, t. i. a babiloni Ézsaiásnál, a ki honfitársait nem arra az időre emlékeztette, a mikor szent papság szolgált a Sionon, véres áldozattal dicsőítették a Jehovát, hanem arra hívta fel, hogy egy olyan vallásos irányzathoz csatlakozzék, mely az idők hosszú folyamán át, mint ideális eszme folytonosan ott volt a saját történeti könyveiben elrejtve. Ki lett békítve a papság is a profétasággal, e két ellentétes elem, mely oly szép harcot folytatott egymás ellen annyi éveken át. Ez igen nagy vívmánya volt a profétái szellemnek s e vívmány a jahvismus gondolatával jöhetett csak létre.

Általában elmondhatjuk, hogy a proféták a Jehovát a vallásos, társadalmi s politikai élet minden viszonyával összeköttetésbe hozták s ez Istenről alkotott fogalmuk volt az, mely alapjául szolgált — mondjuk ki őszintén — az egész keresztyénség isten fogalmának. Mert az tagadhatlan, hogy a keresztyénség alapja egyenesen a héber jahvismus, mégpedig úgy, abban az értelemben, a mint a proféták kifejtették. Ezt nincs okunk ségyelni. A nemes gondolatok bárkitől erednek tiszteletreméltók s nincs okunk azoktól idegenkednünk. A keresztyénség alapítója nem egyszer hivatkozott a profétákra.

Azért jött ő, hogy a törvényt betöltse. Betöltse s megtanítsa az emberiséget a legnagyobb törvényre, a szeretet törvényére. Ezt pedig a proféták mindannyian hirdették. A zsidó nép büszke lehet mindenkor profétáira.

Tüdös István.

EGYLETI ÉLET.

a) A „magyar irodalmi önképző-társulat“-ban ez évre kitűzött pályakérdések mind lejártak s csak egyetlen maradt úgy, hogy munka nem érkezett rá. Ez a Király Pál úr által kitűzött művészet-történeti kérdés, mely a jövő évben újra ki fog tüzetni. Legutóbb a következő kérdések jártak le: „Tóth Kálmán mint lyrikus“ érkezett két munka. „Népköltészeti termékek“ 6 költői s egy prózai munka érkezett rá. „Tompai ifjú kora“ érkezett egy munka. A Kazinczy óda díját az egy munka szerzője Szathmáry József elnyerte s műve talán(?) a széphalmi ünnepélyen elő fog adatni, bár a programmba nincs felvéve. Az évzáró-ünnepélyre a társulat verseny szavazati díjra 10 frtot tűzött ki, melynek odaitélésére a társulat választott egy bíráló-bizottságot, melynek tagjai: Mitrovics Gyula tanár-elnök, Tüdös István alelnök, Rácz Kálmán titkár. Az utolsó ülés június 7-én lesz.

b) Az „ifjúsági énekkar“-ban mult hó 15-én volt az új karelnök választás. A volt elnök választott meg újlag a jelen voltak összes szavazataival, egy kivételével. A bizottság választása 19-én történt meg, a mikor a főénekesek s alhangvezér újra egyhangúlag megválasztottak; a főhangvezérre szavazás kívántatott, s 22 szavazattal 3 ellenében újra Eperjesy Ferenc lett megválasztva. E gyűlés heves és izgatott hangulatú volt egyesek alaptalan felszólalásai miatt, s csak a tagok higgadt gondolkodása mentette meg az egyletet attól, hogy esetleg szenvedélyesebb jelenetek nem álltak elő. . . . Azt hisszük, hogy a provokálók csak köszönettel tartoznak az egyletnek mérsékelt hangon hozott határozataiért, — a megtámadott ideiglenes — most már rendes bizottság pedig megnyugodhatik eljárása, munkálkodása felett hozott közgyűlési ítéletekben, mert azok a teljes bizalom s elismerés kifejezései. A kar a mult hóban két ízben szerepelt vidéken, először ápril 10-én, Miskolcon, Bató István temetésén, ki 500 frtot hagyott végrendeletileg a szereplési díj fejében. Ezelőtt 25 évvel temette a kar a megboldogult leányát: «Piskóty Jánosné Bató Esztert, mely alkalommal a minden gyermektől megfosztott szülék végtelen fájalmát Zsarnay Lajos szuperintendens, Kun Bertalan főjegyző, megható gyászbeszédekkel, a sárospataki énekkar bánatos dalaival igyekeztek enyhíteni.» (Orbán J. Az énekkar története.) Ez alkalommal három dalárda szerepelt a temetésen, mégpedig az elhunyt által kijelölt zsoltár dallamokkal, a mely a mi egyletünket nem kis zavarba hozta, mivel köztudomás szerint újabban zsoltárdallamokat nem művel az egylet. Másodszor 14-én Ungváron Makay Dániel esperes temetésén. Újabban ismét két szereplése lesz: egyik éppen ma a Hartenthal Irén és Teréz kisasszonyok által rendezett hangversenyen, a másik vasárnap, a széphalmi ünnepélyen.

c) A jogász-egyletben e hó 1-én járt le a pályakérdések határideje. Beérkezett 4 munka és pedig a büntetőjogi kérdésre 1, következő jeligével: «Nem sokat ér megbüntetni a bűnösöket, ha azokat nem tudjuk megjavítani.» XV. Kelemen; a római jogira 2, az I. sz. jeligéje: «Contractus,» a II. számúé: «Iustitia est constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuere;» a politikai kérdésre 1, jeligéje: «A törvénynek és jognak csak ott lehet jelentősége és hatalma, ahol megvalósításánál bírói

⁴ Joel: III. 1—2.

ítélet áll rendelkezésére. Bähr. A pályamunkák bíráló-bizottságoknak adtak ki.

d) Az „*ifjúsági zene-egylet*“-ben is változás történt, mint az énekkar kebelében. Kilépett az egyletből 6 tag, köztük az ifjúsági elnök is. Ez utóbbi helyére *Békly József*, III. éves hittanhallgató választott meg. Jelenleg 10 tag működik az egyletben s bizonyára nem marad el így sem az a szép siker, melyet az egylettől a lelkiismeretes vezetés tudatában vár az érdeklődő közönség, mely bizonyára csak sajnálkozni tudhat a fölött, ha ez a szép célú egylet minden évben, valahányszor megalakul, folytonos krisistek van kitéve. Szerencse, hogy ez úttal a mozgalom, melyet a kilépők támasztottak, nem volt az egyletre bémító hatású.

e) A „*sakk-egylet*“-ben úgy halljuk: versenyek vannak folyamatban. 4 díjért versenyeznek a tagok, u. m. 5, 3, 2 és 1 forintért.

APRÓ HIREK

— Tisztelettel felkérjük lapunk azon pártfogóit, kik az előfizetési pénzzel hátrálékban vannak, sziveskedjenek kötelezettségüknek eleget tenni, mivel az Irodalmi önképző-társúlatra tetemes kár háramlik előfizetőink mulasztása miatt.

— *Makay Dániel*-ről, a mult hóban elhunyt ungi esperesről, ungvári lelkészről, s főiskolánk igazgató-tanácsosáról kegyeletes kötelességünk nekünk is megemlékezni, kik a megholdogultban az ifjúság kiváló barátját, pártfogóját tiszteltük. Nem kevesen vagyunk, kik közlebről ismertük páratlan előzékenységét, barátságát, melylyel viseltetett mindazok iránt, kik arra méltók voltak. Irodalmi önképző-társúlatunk egyik tiszteleti tagját veszté el benne, ki e társúlat iránti rokonszenvének nem egyszer adott kifejezést. Legyen áldás emlékezetén.

— *Adományi Zoványi Jenő*, kolozsvári, *Papp József*, kassai, s. lelkész urak, a hittanhallgatók segély egyletének legközelebb 5, illetve 6 forintot adományoztak, mint az általuk ajánlott összegnek egy-egy részletét. *Horváth Zoltán* III. éves joghallgató 4 frt 50 krt. Fogadják az egylet hálás köszönetét e helyen is.

— A *Kókai Lajos*, fővárosi könyvkereskedő által küldött 10 darab „*Adalékok a legújabb theologia történetéhez*“ című mű a következő hittanhallgatók között osztott szét, az első félévi colloquiumok alapján: *Benke István*, *Dusza János*, *Farkas Lajos*, *Rácz Kálmán*, *Réz László*, *Szabó Pál*, *Szathmáry József*, *Tüdős István* IV-ed, *Sütő Áron* III-ad és *Gaskó Gyula* II-od éves. Az ajándék könyvet bizonyára kedves emlék gyanánt őrzik meg mindannyian.

— *Fehér holló*. Bátrán adhatjuk e címet annak a szokatlan s manapság vajmi ritkán előforduló esetnek, mely mostanában történt. — *Jenei István*, legyes-bényei földbirtokos a nevezett faluban egy házat vevén, annak padlásán egy 1838 iki figyelmeztőt talált. A könyvre a sárospataki anyaiskola ifjúsági könyvtárának pecsétje volt ráütve, s most azt visszaszolgáltatta ennek, mint jogos tulajdonosnak. Feltűnőnek nevezük ez esetet azért, mert ifjúságunk könyvtárából igen sok könyv elkallódott már s ma úgy vagyunk kénytelenek ezt megakadályozni, hogy pl. vakációra csak jótállás mellett vehetünk ki. Elég sokan vannak, kiknél még most is vannak kint könyvek, s dacára többszöri felszólításnak, még csak reményt sem nyújtanak arra, hogy valamikor hajlandók lesznek visszaszolgáltatni.

— Érdekes meghívót kapott a jogász-egylet a mult hóban; nevezetesen a *montpellier* egyetem (Franciaországban) *hatszázados* jubileumára hívta meg az egyletet, a meglehangú meghívóhoz csatolva az ünnepély érdekes programját is. A jogász-egyleti közgyűlés a szives és ritka meghívás viszonzásául elhatározta, hogy üdvözlő táviratot küld (természetesen franciául) a jubiláló egyetemnek, mely május 22-én már hetedik századába lép.

— *Új igazgató-tanácsos*. A *Makay Dániel* halálával megüresedett főiskolai igazgató-tanácsosi helyre. a tiszán-inneni egyházkerület ez évi tavaszi közgyűlése *Kérészy Barna*, t.-nánai ev. ref. lelkészt választá meg, ki már ezelőtt is tagja volt a főiskola kormányzó-testületének, de állásáról a szeptemberi egyházkerületi gyűlésen lemondott.

— *Próbaelődását tartotta* meg mult hó 30-án *Zoványi Jenő*, kolozsvári segédlelkész, ki szóbeli docensi vizsgáját szeptemberben tette le főiskolánk vallástudományi tanári kara előtt. A körülbelül másfél óráig tartó előadás tárgya ez volt: „*A reformáció Magyarországon a mohácsi vészig.*“ Adja Isten, hogy e szép reményű ifjú minél hamarabb érvényesítse tehetségét egy akadémiai katedrán!

— A VIII. osztálybeliek osztály vizsgája e hó 8, 9 s 10. napjain tartatott meg. Jelentkezett: 46 ifjú, kik közül 11 szeptemberre lett ítasítva részint egy, részint két tantárgyból javító-vizsgára. Az írásbeli érettségi 12-ikén kezdődött s 17-én végződik; a szóbeli június 23, 24, 25, 26. napjain fog megtartani. A gimnázium többi osztályában a vizsgálatok június 16-án kezdetnek meg.

— *A jelen évi lelkészképesítő-vizsgákra* írásbeli tárgyakul a következő tételek tűzettek ki: a) *első vizsgára*: 1. Írassék egyházbeszéd szabadon választott szöveg felett. 2. Értekezés: Hózséas próféta viszonya a positiv törvényekhez és politikai hitvallása. b) *második vizsgára*: 1. Írassék pünkösti úrvacsora-osztási agenda és ima. 2. Írassék 12 szabadon választott bibliai hely felett magyarázat. Az egyházbeszéd, értekezés és agenda június 10-ikéig az egyházkerület egyházi főjegyei hivatalához adandók be. Az *első vizsga* június 16—17-én, a *második*: 18-án lesz.

— *A Kazinczy-ünnepély* Széphalmon, e hó 18-án lesz. Az ünnepély szónoka *Veress Ferenc*, sárospataki állami képezdei tanár. Három énekkar fog szerepelni. Főiskolánkban a gimnáziumból *Kalassay Sándor* VIII. osztálybeli nyerte az öt aranyat.

— *A főiskolai zárünnepély* június hó 22-én fog megtartatni az iskola imatermében, mégpedig délelőtt istentisztelet után, Ballagi Géza közigazgató úr fogja igazgatói jelentését megtenni a lefolyt iskolai évről, kihirdeti az akadémiai pályázatok eredményét s a díjakat kiosztja; délután 3 órakor az ifjúsági énekkar és zene-egylet komoly és vígszavalók versenyelőadásai fogják kitölteni a programot.

— *Olvasóinkhoz*. Előre is szives elnézését kérjük olvasóinknak azért, hogy lapunk következő száma nem fog megjeleni a kellő időre. A régi szokást követve, mi is bevárjuk az iskolai zárünnepélyt s csak azután fogjuk közlőnyünket expediálni.

Szerkesztői üzenet.

M. úrnak. Helyben. Küldeményét nem használhatjuk föl. Kéziratát egy hétig megőrizzük.

Tartalom: «Egy kis mulasztás.» Klió. — «Mi a philosophia?» Rácz Lajos. — «Istennek kegyelmessége megtérésre indít.» (Vége). Rácz Kálmán. — «Tudsz-e így szeretni?» Vojtkó Pál. — «Dalok» Stépán Géza. — «A multból.» Zempléni. — «Egy séta az aggteleki Baradlában.» Juhász László. — «A próféták és a Jehova.» Tüdős István. — «Egyleti élet.» «Apró hírek.» — «Szerkesztői üzenet.»

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

— Megjelen minden hónap 15-én. —

Előfizetési díj: egész évre helyben 1 frt 60 kr., vidékre 1 frt 75 kr.

— Kiadja az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piac-útca 82. szám. —

Titkári jelentés

a „Magyar irodalmi önképző-társulat”
188⁹/₉₀. évi működéséről.

Tisztelt társulat!

Ötvennyolcadik már az a nap társulatunk életében, a mely pecsétet üt egy lefolyt év lapjaira; ötvennyolcadik az a komoly pillanat, a melyben számadásra, magabizálásra szólítja fel társulatunkat ama figyelmeztető szót: «Adj számot sáfár a te sáfárságodról!» Szép idő egy olyan társulat életében, melynek tagjai, mint az egymás hátrára siető hullámok, folytonosan jönnek-mennek, változnak; de még szebb és lélekemelőbb az a gondolat, hogy büszke önérettel vallhat társulatunk magáénak annyi jeles költőt, író és műbarátot, a kiknek szárnyai itt kezdettek megtollasodni, itt próbáltak első lépéseket tenni azon az úton, a mely annyioknál a dicsőség magas Olympusán végződött.

És nekem mégis úgy tetszik, mintha ez a mi dicsekedésünk örömtelen, mintha a mi örömünk dicstelen lenne, ha rá gondolok arra a sok jelesre, a kik társulatunkat már alkották, s ha ezekkel a saját korunkat, a saját társulatunkat képzeletben összemérni kezdem. Nem egészen zavartalan ez az öröm azért, mert gyöngének érzem társulatunkat a mult történetéhez; de dicső ősöknek csak nyomaiban haladni is felemelő, megnyugtató tudat levén, nem aggódom társulatunknak már-már lehanyagló alkonyán afelett, hogy hivatásunkat tehetségünk szerint nem teljesítettük volna. Hivatásunk ma már nem a magyar irodalom terjesztése, a nyelv ápolása — mint 58 év előtt kitűzték elődeink — mert hála a magyarok Istenének, ezek ma már egy nemzet gondjai közé tartoznak, a melyben pedig mi csak jelentéktelen csepp vagyunk a tengerben; hanem hivatásunk a szép iránti érzék művelése, az irodalmi művek aesthetikai tanulmányozása s általában fogékonyság ébresztése a nemes és eszményi dolgok, a humanismus tárgyai iránt. Ilyen hivatásnak szolgálatában állani már magában is elismerést érdemel, s ha eredményt, látható sikert vívtunk ki magunknak, az már megnyugtató és méltán buzdít a megkezdett irányban való tovább haladásra, a folytonos tökélyesbülésre.

S ha egy futó pillantással végig mérem azt a mezőt, melyet bejártunk e lefolyt évben is, szép eredményt, hivatásszerű haladást tapasztalok társulatunkban, úgy, hogy ez évet méltán odasorozhatjuk a jól eltöltött, hasznos évek sorába. Hiszen működésünk változatos, mondhatni sokoldalú törekvésünk mindenkor eszményi, önművelődésünk komoly, tervszerű és épen ezért áldásos is vala. A lant és aesthetika, szépirodalom és kritika egyaránt talált művelőkre, sőt az énekügy, népoktatás-

ügy és műfordítás is felkeltette egyesek keblében azt az érdeklődést, hogy komoly és beható tárgyalás alá vegyék az általuk megszeretett mezőt, s azokról olyan-amilyen virágot szakítva, emlékezetesebbé tegyék magukra nézve ezt az esztendőt. Ki tudja, mennyi szikrát gyűjtött fel egyik-másik lelkében egy-egy elejtett szó és mennyi jóltevő fény sugározhatik majd idővel a lelkesedés lángjával égő ifjú kebelből szélylyel!

A delphii templom ismeretes felirata szerint, az önismeret a haladás első kelléke, az az alap, melyen egyedül lehet úgy egyeseknek, mint egész társulatoknak kifejlődni: ismerjük meg hát magunkat társulatunk ez évi történetéből, hogy a nagy vonásokkal összealkotott multból a jövőre biztosan lehessen az önbírálat alapján következtetni.

Megalakult társulatunk 1889. szeptember 12-én 24 taggal, a kik közül 2 időközben kilépett a társulat kebeléből, de jött helyettük 8 és így 30 tagot számlálunk jelenleg. Aggodalommal gyülekezünk össze a nevezett napon, mert mult évi tanárelnökünk, V. Krüzselyi Bálint úr főiskolánkból eltávozóban leven, körünknek is meg kelle kipróbált vezéréstől válnia, s öt tiszteletbeli taggá választva, róttá le írta háláját; továbbá, mert 20 éven át kitartó ügybuzgalmú, áldozatkész elnöke a társulatnak, Szinyei Gerzson tanár úr, ismételt felkérésünkre sem fogadhatja el az egylet vezetését. Aggodalmunk azonban csakhamar eloszlik, örömmre változik, mikor váratlan szerencseként megjelent közöttünk, egy érte küldött bizottság élén, nagytitst. *Mitrovics Gyula* tanár úr és nagy örömünkre készséggel vállalkozik az általa nagyrabecsült egylet ügyeinek vezetésére. E kedvező omen alatt aztán véglegesen szervezkedik a társulat a következő tiszttárral: Tüdös István, IV. é. hh. alelnök; Rác Kálmán, IV. é. hh. titkár; Szathmári József, IV. é. hh. főjegyző; Finkey Ferenc, III. é. jh. pénztárnok; Emödy László, III. é. jh. ellenőr és Szilva Béla II. é. jh. aljegyző.

Ekként megalakulva, megkezdte működését s tart a társulat összesen 45 ülést, melyeken elemzéssel szavaltak 3-an, elemzéssel összekötött szavaltat helyett önálló művet olvastak 9-en (2 pszichologiai, 1 aesthetikai, 1 ének-irodalmi, 1 népoktatási, 1 vallásbölcselemi tanulmányt, 1 műfordítást és 3 elbeszélést). Emlékkönyvbe vétetett 1 elemzés és 2 tanulmány, megdicsértetett 2 elbeszélés és 1 elemzés. Elemzés nélküli szavaltak 24-en, szavaltat helyett kisebb művet olvastak 2-en; 6 szavaltat megdicsértetett.

A titkári hivatalhoz beadott 15 mű és 12 bírálat, melyek közül emlékkönyvbe vételre érdemesítettett 1 mű és 1 bírálat, dicséretet nyert 4 mű és 6 bírálat, a többi tudomásul vétetett. 3 nagyobb terjedelmű művet bizottság bíralt. A beadott művek irodalmi fajra nézve így oszlanak meg: 6 dal, illetőleg dalfűzér, 5 elbeszélő költemény, 1 irodalomtörténeti elmefuttatás, 1 műfordítás, 1 bölcselemi ének, 1 epigramma. Legsikerültebbek a balladák voltak. A titkári hivatalhoz beérkezett legjobb vers díját

Stépan Géza, IV. é. jh., a legjobb prózáét *Szathmáry József*, IV. é. hh. nyerte el (5—5 frt).

Legnagyobb buzgalommal és mondhatni legtöbb eredménnyel is, a pályakérdések megfejtése körül szorgalmatoskodott a társulat. E művek úgy terjedelmekre, mind beltartalmukra nézve előnyösen mutatják be a tagok tehetségét és komoly törekvéssel párosult szorgalmát.

Pályakérdésünk — részben a múlt évről felmaradva — 12 volt s ezek:

I. *Dal*. Díja, *Warga Sándor* tiszteletbeli tag ajándékából, 2 arany. Az első határidőre, november 6-ra, beadott 5 pályamű közül egy sem ütven meg a felállított mértéket, a másodszori határidőre, február 15-re érkezett ismét 5 mű, melyek közül a III. és I. sz. egyenlő jutalmat nyert. Amannak szerzője *Stépan Géza*, emezé *Szathmáry József*.

II. *Költői beszély*. Díja, *Sárkány Imre* tiszteletbeli tag ajándékából, 1 arany, megpótolva ez évi *Katinszky* díjjal (6 frt). A kitűzött időre, november 13-ra, beadott 3 mű közül a 14 frtra felemelt díjból *Szathmáry József* 8 frtot (III. sz.), *Stépan Géza* 6 frtot (II. sz.) nyert.

III. *Magyar tárgyú történeli ballada*. Díja, *Tóth Pál* tiszteletbeli tag ajándékából 1 arany. Az első határidőre (nov. 16.), a tétel hibás formulázása miatt tévesztett tárgyú mű érkezvén, az megbíráltatott s dícséretben részesült ugyan (szerző *Szathmáry József*), de a kérdés újolag kitűzetett (febr. 8.), melynek eredményeül nyert a 2 mű közül a II. sz.; szerzője, *Szathmáry József*.

IV. *Beszély*. Díja, a *Prófét*-alaphól, 12 frt. A november 27-re beadott 4 mű közül díjaztatott a III. sz., melyet *Szathmáry József* írt.

V. *Fejtessék ki az idegrendszer szerepe az emberi életben*. Állat-élettani tanulmány. Díja, *Búza János* tiszteletbeli tag ajándékából egy 20 frankos arany. A december 18-ra beadott 1 mű jutalmat nyert. Szerzője *Benke István* IV. é. hh.

VI. *Műfordítás latinból magyarra*. Kivántatott *Seneca* következő értekezése: *De providentia seu quare bonis viris mala accidant*. Díja 12 frt. A beérkezett (február 5.) 3 mű közül a III. és I. sz. közt a díj egyenlően osztott meg. Amazt *Rácz Kálmán*, emezt *Emödy László* írta.

VII. *Humoros költemény*. Díja *Benda Kálmán* tiszteletbeli tag ajándékából 25 frt. A február 19-én beérkezett 4 mű közül azonban egy sem ütven meg a mértéket, a díj a társulat alaptökejéhez csatoltatott.

VIII. *Adassék elő Tompa Mihály gyermek- és ifjúkora azon időig, a midőn a sárospataki iskolát elhagyta és fejtesék ki ezen korra eső irodalmi működése*. Díja, *Orbán József* tiszteletbeli tag és *Mitrovics Gyula* tiszteletbeli tag s tanár-elnök adományából 2 arany. A kitűzött időre (máj. 3.) beérkezett ugyan egy mű, de ez a kívánalmaknak meg nem felelvén, díjat nem nyert.

IX. *Aesthetikai tanulmány*. Kivántatik *Tóth Kálmán* lyrai költészetének bírálatos ismertetése. Díja 20 frt. A meghosszabbított határidőre (ápril 30.) beadott 2 mű közül teljes díjat nyert az I. sz., melynek szerzője *Szilva Béla*.

X. *Kazinczy-óda*. Az ápril 23-ra beadott egyetlen pályamű elnyerte a 12 frt jutalmat. Szerzője *Szathmáry József*.

XI. *Népköltészeti termékek gyűjtése*. Díja a balladáinak, *Dr Kiss Áron* tiszteletbeli tag ajándékából 5 frt, a népmesének ugyancsak *Dr. Kiss Á.* és *Király Pál* tiszteletbeli tagok ajándékából 5—5 frt. A néphallada díját, 6 mű közül, a *Finkey Ferencé*, a népmeséét, az egyik díjat a *Juhász Lászlóé* nyerte. Népmese csak egy pályázott, azért a *Dr Kiss Áron* díja jövőre maradt.

XII. *Írassanak le Abauj-Torna- és Zemplénmegyék nevezetesebb ref. templomai, a rajtok, illetve bennök található*

építési művek ismertetésével. Díja, *Király Pál* tiszteletbeli tag ajándékából 10 frt. E nehéz és nagy utánjárást igénylő kérdés megfejtőre nem talált, az tehát jövőre még egyszer újra kitűzetik, s ha akkor sem sikerül, még egyszer utoljára.

A pályázatokhoz számíthatók még a szavalási versenyek is. A komoly irányból kitűzött darabnak, *Kiss J.* «*Simon Judit*»-jának elszavalásáért kaptak: *Stépan Géza* és *Vass József* III. hh. 3—3 frtot, *Réz László* és *Tóth Menyhért* II. hh. 2—2 frtot. Humoros szavalati darabul *Rudnyánszky Gy.* «*A zsarnok*» című monológja volt kitűzve, s az 5 frtnyi díj *Finkey Ferenc* és *Sovány Dezső* II. jh. között egyenlően osztatott meg.

Futó pillantással tekintve át a megfutott pályát, azt dicstelennek végkép nem mondhatjuk, sőt a csekély számú tagokhoz képest oly eredményeket kell megállapítanunk, a minők nem minden évben gazdagították társulatunk évlapjait. 39 pályaművet termelni, a titkári úton szünetkerült, vagy elemzés helyett felolvasott s részben szép olvasottságról is tanuskodó annyi jeles művel beszámolni nem minden évnek sikerült akkor, mikor mindössze csak 30-an képeztük ifjúságunknak ezt a nagytratóró, eszményi célú társulatát.

De még egyet nem hagyhatok említés nélkül és ez: a társulat által fentartott s anyagi áldozattal is támogatott „*Ifjúsági Közlöny*.” Én, mint munkatárs, sokkal közelebb állok e már VI. évfolyamát végző laphoz, semhogy arra kritikát mondani hivatva volnék; de azért engedjék meg önök, ha talán mindnyájak véleményét tolmácsolni remélem, midőn kimondom, hogy az igényelt színvonalon folyvást megmaradt, s társulatunknak egy maradandó szellemi tőkéjét képezik annak szerény igényű lapjai ez évben is.

Ezen szellemi oldalak mellett a társulat anyagi állapota sem kétségbeejtő. Igaz ugyan, hogy harmadfél száz frt gyarapodást nem tüntet fel pénztárunk, mint tavaly; sőt az sem tagadható el, hogy alaptökeinket fogyasztanunk kelle; de azért jól esik rámutatnunk biztos vagyoni állásunkra, mely következő:

Pénztári maradvány	19 frt 22 kr.
Forgótőke	758 frt 27 kr.
Vay-alap	209 frt 27 kr.
Prófét-alap	200 frt — kr.
Ragályi-alap	168 frt 59 kr.
Katinszky-alap	120 frt 37 kr.
Két banki részvény	120 frt — kr.
Kötelezvényen	80 frt — kr.
Fáy-alap	23 frt 45 kr.
Egy drb arany	4 frt — kr.

Összesen . . . . . 1703 frt 17 kr.

Az anyagi állapotokról szólva, kell felemlítenem, hogy *Bodor István* tiszteletbeli tag 5 frtot adományozott társulatunknak és *br. Vay Miklós* ő excellenciája 10 frtot küldött lapunk előfizetési árában. Fogadják ismételve hálás köszönetünket!

Ezek után t. társulat, azt hiszem, semmi lényeges nincs, a mit ez évi történetünk lapjairól össze nem állítottam volna jelentésemben. Nyugodtan zárhatjuk be az évet, munka utáni megérdemelt nyugalommal pihenhet társulatunk az újraébredésre hívó szó megcsendülőseig.

Ne is késsék ez a hívó szó sokáig! Újúljon fel ez a társulat minden évben friss erővel, mert higgyék el, hogy nekünk, távozó tagoknak, ifjúkorunk legszebb visszaemlékezése lesz e társulatban töltött idő bizonyára még az élet küzdelmeiben is. Vegyék szívesen tőlünk, borongó érzelmek közt távozó társaiktól azt az őszinte kérést, hogy ne hagyják aludni a szunnyadó tehetségeket ezután sem, költögessék a hanyatló erőt szíves figyelmeztetés-

sel, mert a komoly kritika még senkit sem temetett el, a kinek hivatottsága volt a munkára és a bírálatnak olykor keserű labdaccai egészséges életfejlődést idéznek elő. Ne feledjük egy percig sem, hogy sokkal tartozunk ennek az alma maternek, sokat megvár tőlünk a társadalom, de legtöbbször, mindenünket oda kell vinni ennek a magyar hazának oltárára, a mely oly elszigetelt, a melynek nyelve annyira csak a miénk, hogy a magyar szellemet ápolni, nyelvünket művelni legszentebb kötelességünk!

Legyünk e társulatnak, az itt felgyújtott eszményeknek, a hazafiúi lelkesedésnek mindenkor mindnyájan hű képviselői és buzgó ápolói!

Rácz Kálmán,
titkár.

A közigazgatási bíróság Angliában.

Amennyiben a közigazgatási hatóságok működésük közben sokszor és súlyosan megsérthetik az allampolgárok jogait, önkényes intézkedéseikkel törvénytelen vagy méltánytalan zaklatásnak tehetik ki a polgárokat: minden állam, mely a jog uralmát igazán biztosítani akarja, szükségét érzi annak, hogy a közigazgatásban előforduló ilyen vitás ügyekben, független bíróság ítéljen. S miután ezen u. n. közigazgatási perek egészen más természetűek, mint a rendes polgári vagy büntetőjoghhoz tartozók, a politika elméletileg leghelyesebbnek tartja, ha e perek elintézésére külön bíróságok szervezetnek s ezek az u. n. *közigazgatási bíróságok*. E bíróságok tehát a polgároknak egyes közjogait (szabadság jogok) védelmezik, míg a rendes bíróságok a magán jogok védelmére vannak hivatva s épen ezért nem tekinthetők ez utóbbiak alkalmasnak a közigazgatási bíráskodásra. E tekintetben azonban Anglia igen érdekes kivételt képez.

Angolországban a közigazgatási vitás ügyek elintézésére nincsenek külön bíróságok, hanem a közigazgatás körében szenvedett jogsérelmeket is a rendes bíróságok orvosolják. Ennek magyarázata azon felfogásban van, melylyel az angolok a bíróságok teendője s a közjogok védelme iránt viseltetnek. Az angolok felfogása szerint a bíróság feladata az, hogy írott vagy nem írott jogot alkalmazza a felmerült konkrét esetekre, illetve hogy a jogot magyarázza minden az életben előforduló vitás esetekben. E felfogásból folyólag a rendes bíróság van hivatva ítélni úgy a polgári és fenyítő, mint a katonai és közigazgatási ügyekben is; a bíró hatalmának tehát alá van vetve a polgár, a katona, a közigazgatás. A legújabb törvények értelmében a választói jogok, a választások igazolása is a bíróságok hatáskörébe van utalva. Az angolok szerint a közjognak a magánjoggal egyenlő védelemben kell részesülnie s ennek következménye az, hogy náluk nincs külön közigazgatási bíróság, nincs külön forum a közigazgatás és a bíróság közti hatásköri összeütközések kiegyenlítésére. A bíróság felsőbb foruma a közigazgatásnak és így a bíróság ítélete előtt a közigazgatásnak meg kell hajolnia; a bíróság mint a jogszabályok legfőbb alkalmazója és magyarázója, a hatásköri összeütközések kiegyenlítésében is egyedül hivatott ítélni.

A közigazgatási bíráskodást Angliában tulajdonképpen csak a legfelső fokon gyakorolja a rendes bíróság; első és második fokon a közigazgatási közegek, a békebírák vannak felruházva e tekintetben hatáskörrel. Különösnek tűnhetik föl első tekintetre, hogy Angliában, mely az alkotmányosság mintahazája, melynek Európában legkifejlettebb s legtökéletesebb önkormányzata van, közigazgatási hatóságokra van bízva a közjogok bírói vé-

delme, amit pedig szabadelvű állam nem tűrhet meg. De megismerve azokat a közegeket, kik e bíráskodást végzik t. i. a *békebírákat* s a békebírói intézmény lényegét, szervezetét s működési körét, be fogjuk látni, hogy az angoloknál is ép oly erős védelemben részesülnek a közjogok, mint Poroszországban, dacára, hogy nincs külön közigazgatási bíróságuk s az angolok méltán büszkék lehetnek arra, hogy hazájuk a jog és szabadság igazi hazája.

Az angol önkormányzat lényege abban áll, hogy a polgárok ingyenesen, mintegy kötelességszerűen maguk eszközlik a közügyek igazgatását, a törvények végrehajtását. A megyékben, illetve grófságokban ugyanis, melyekre Angolország fel van osztva, az igazságszolgáltatási és közigazgatási teendőket az u. n. békebírák (Justice of the Peace) eszközlik, a kiken nyugszik tulajdonképpen az egész önkormányzat. A békebírák 1360 óta áll fenn Angliában úgy, hogy azt méltán lehet ősi intézménynek tekinteni. 12000 rendes, a tiszteletbeliakkal együtt 18000 békebíró intézi ingyen az 52 grófság belügyeit, ellenőrzi a községek és járások intézését, közreműködik a pénzügyi igazgatásnál; főfunktóijuk pedig az igazságszolgáltatás. Minden jóra való, jogvégzett s anyagilag független ember legelső kötelességének s ambiciójának tartja, hogy a béke bírák sorába álljon s pár évig szolgáljon hazájának, mely nemcsak hazafias tett e mellett azon előnnyel jár, hogy az illető legkönnyebben megszerezheti ez idő alatt a politikai érettséget s az alsóbb osztályok vezetésében való ügyességet.

E fizetéstelen békebírák hatáskörébe tartozik a megyei közigazgatás foganatosítása, felügyelet a közrendre, a rendészet minden ágának kezelése, fenyítő ügyekben a vizsgálat megejtése, bíráskodás a rendőri-, valamint adó- és jövedéki kihágásokban, sőt sok magán jogi esetben is. E békebírák intézik első fokon a közigazgatási bíráskodást vagy mint egyes bírák, vagy az u. n. kis üléseken (patty session). Másodfokon bíráskodnak pedig ez ügyekben a békebírói közgyűlések, melyek negyedévenként tartatnak (quarter session).

Mint e rövid vázlatból is kitűnik s mint az elnevezés is mutatja, a békebírák nem annyira közigazgatási hatóságok, mint inkább bírói személyek, kik a törvényeket alkalmazzák, a törvényes bírságokat kiszabják. Működési körük felette nagy terjedelmű, mert a megye összes közügyeit tulajdonképpen ők intézik, de főhivatásuk mégis igazságszolgáltatási természetű; mint bírák teljesen függetlenek, a minisztérium rendelkező hatósága nem terjed ki rájuk s így mint független bíróságok ítélnek a közigazgatási vitás ügyekben. Dacára tehát, hogy Angliában a közigazgatási pereket oly hatóságok intézik el, kik magok is végeznek közigazgatási teendőket, a közigazgatási bíráskodás tárgyilagossága, részrehajlatlansága ez által épen nincs veszélyeztetve, mert ez illető közegek bírói jellegűek, a minisztérium rendelkező hatósága alatt nem állanak s ezen felül ítéleteik felett mint legfelsőbb bíróság az angol *főtörvényszék* (High Court of Justice) dönt, mely a legfüggetlenebb s részrehajlatlanabb bíróság, a mi csak képzelhető.

A közigazgatási perek felső foruma, mint említém, a londoni főtörvényszék. E főtörvényszék, mely a westminsteri régi királyi palotában ülésezik, 1875 előtt négy külön bíróságból állt, ugymint 1. a főleg büntető perek, 2. a polgári perek, 3. a kincstári, adó, illeték stb. perek, 4. a lordkancellár kúriájából. 1875-ben e négy törvényszék egyesítettett «ő felsége főtörvényszéke» név alatt s az addig külön bíróságok mint «tanács»-ok maradtak fel. Később még egy ötödik tanács szervezetett a végrendeleti, házassági, tengerészeti ügyekre. 1881-ben újabb

összeolvasztás történt s ma a főtörvényszék csak három tanácsból áll.

E főtörvényszék egyik tanácsa, a Kings-Beuch Division intézi el legfelső fokon, a közigazgatási pereket. E tanács azonban a közigazgatási perekben nem annyira fellebbezési, mint a legtöbb esetben semmitő forum gyanánt szerepel. A magán fél ugyanis ezt a forumot csak bizonyos meghatározott kérdésekben veheti igénybe és sokszor csak a quartor session, tehát a másodfokú közigazgatási bíróság engedélyével. Továbbá ez utolsó forum legtöbb esetben csak a vitás jogkérdés elvi eldöntésére szorítkozik s a felterjesztést e célból sokszor nem is a perfelek, hanem maga a békebíró, a patty session vagy a quartor session teszi meg. Ez utóbbi eset főleg azért fordul elő gyakran, mert a főtörvényszék előtti bírászkodás roppant költséges, úgy, hogy szegényebb polgárookra annak igénybevétele lehetetlen. A főtörvényszék bírái, kiknek száma mindössze 23, nem tanácsokban, hanem mint egyes bírák hozzák ítéleteiket.

Dacára tehát, hogy Angliában nincs külön közigazgatási bíróság, a közjogok bírói védelme teljes mértékben biztosítva van s nem is lehetne feltételezni, hogy az angol nép, mely alkotmányos szabadságára oly feltékeny gondoskodással őrködik, meg tudná azt tűrni, hogy szabadság jogainak sérelme ellen hathatós orvosszere ne legyen.

A közigazgatási bíróság fentebb vázolt szervezésének egyik legfőbb oka abban kereshető, hogy Angliában az igazságszolgáltatási hatalom nem képez önálló államhatalmi ágat, a bíróság a végrehajtó hatalom egy részének tekintetik, mely a törvény magyarázatára van hivatva, jóllehet működési körében a legnagyobb önállósággal jár el. Ebben leli magyarázatát az, hogy a közigazgatás és a bírászkodás úgy össze vannak forrva, mint a békebírósnál láttuk s innen van, hogy a legújabb időig nem lehetett határozottan mondani, miszerint a közigazgatási bírászkodást minden fokon a rendes bíróság gyakorolja, mert a békebírósnak nem volt tisztán bírói hatóság.

Azonban az 1888. augusztus 13-iki parlamenti végzetmény (Local-Government) e tekintetben jelentékeny módosításokat tett. E törvény a megyékben igyekszik elválasztani a közigazgatást az igazságszolgáltatástól s e szempontból a közigazgatási ügyek nagyrésztét kiveszi a békebírák kezéből s az alakítandó megyei tanács (County Council) feladatává teszi azok intézését. A békebírák tehát ezáltal tulajdonképeni bírói személyekké válnak s ennek folytán ma már egészen joggal mondhatjuk, hogy a közigazgatási bírászkodást Angliában a rendes bíróságok gyakorolják.

Angliában tehát, az előadottak szerint, nem találjuk ugyan úgy érvényesítve a közigazgatási bíróság szervezésére nézve elméletileg leghelyesebbnek tartott irányelveket, mint például Poroszországban, hol külön közigazgatási bíróság van három fokozattal, de tekintve azt, hogy Angliában a rendes bíróságok, illetve a közigazgatási perek eldöntésére hivatott hatóságok is rendelkeznek azon függetlenséggel, szakismerettel s pártatlansággal, melylyel egy közigazgatási bíróságnak bírnia kell s a szervezés anyagi részére vonatkozó irányelvek itt is meg vannak tartva, Anglia közigazgatási bírászkodását nem kell kisebbre becsülnünk, mint Poroszországét. A közigazgatás körében ejtett sérelmek orvosolhatása itt is teljes mértékben biztosítva van a bíróság előtt s ha hazánkban csak ilyen formán lehetne is szó közigazgatási bírászkodásról, sokkal, de sokkal felette állanánk mai rendszertelen állapotunknak s büszkék lehetnénk rá, hogy a jogállam egyik főintézménye minálunk sem hiányzik.

Finkey Ferenc.

TÁRCZA.

Patócsy Zsófia.

„Merre férjem, édes férjem, hova készülsz, mondd csak?
Könnyű vadért, itt az éjjel, álmodat se rontsad.

Három hétig voltál távol, alig egy nap látlak,
S ím üres lesz tőled ismét a szádéli várak.”

Szép Patócsy Zsófiának nehéz szíve tája,
Férje ajkán a válaszsót csakúgy lesi, várja.
Büszke Bebek, rabló Bebek felugrik a lóra,
Hideg szíve, kemény szíve nem hajt a szép szóra.

„Várj csak édes!” „Eh ne tarts itt, rövid az éj nékem,
Sok a munka nagy a munka, hogy pihennék tétlen.
Nincsen várúr, kevés az ör, az is alszik Tornán,
Reggel a szél a zászlómat lengeti a tornyán.”

Száguld a mén, megy a lovag, nyomában van serge.
Szép Patócsy Zsófiának nagyobbodik terhe.
Szíve körül nagy hidegség, jéghidegség támad,
S gyöngykönyvet gyűjt szép szemébe az elfojtott bánat.

Tűnik a nap, múlik a nap mégis távol férje.
„En Istenem, jó Istenem csak már visszatérne!”
A vártorony ablakából napokon át kémlel,
Vizsga szeme poros úton egy lovast se vét el.

Megjön a hír. . . a szép Zsófi csak leroskad nyomba,
Minden ábránd úgy foszlik szét, ahogy összefonta.
Hej! Bebek György tört hadával messze-messze vágdat,
S távol földön, Török honban úri fel a sátrat.

Törvénytévő, sok nagy urak boszúsan kimondják,
Hogy Bebeknek büszke rabló várait lerontják.
Parancsszóra el is indul bajnok Svendi Lázár,
Rabló Bebek ellen küldi a haragos császár.

* * *

Szádéli híres várat nagy szerencse érte,
Szép asszony a paruncsnoka, élnek-halnak érte.
Zúg az ellen köröskörül, mint a böszült tenger
Itt is küzdik, ott is harcol egy-egy bajnok ember.

A vár úrnő tépett szível, nagy erélylyel védi,
Piros arca, égő arca lángba lobog néki,
Ha követ jön, tüzes ajka rideg választ oszt csak:
„Ostromolni gyöngé nőket ép a gyávák szoltak.”

Ánde Lázár. Semmi Lázár, a hogy a nép hívja,
Nagy haraggal, nagyobb hadal mégis egyre vlvja.
Bent a hű nő, sokat tűrő, reménykedik: hátha!
Megjön egyszer, hős sereggel kedves életpárja.

Messze-messze Törökthonban melegebb a szellő.
Hej! Bebeket ott találja a nap, hogyha feljő.
Dús örömben, dobzódásban kötve tartja mámor,
Mig Szádelőt ostromolja a császári tábor.

Szép Patócsy Zsófiának könyve többé nincsen,
Jaj! elfogyott, megsíratott annyi drága kincsen,
Mégis, mégis a védésben soha ki nem fárad,
Svendi Lázár nagynehezen veszi be a várat.

Szerelmenek rózsafája elhervad a kintül,
De a hitnek olajága virágzásnak indul.
Gyászos asszony sajnó szívét, ha gyötrelmem tépi:
Végasztalást, megnyugovást nyújt a vallás néki.

S. Szabó József.

Az örök balek.

(Karcolat).

Az én Hugó barátom nevezetes egy férfiú; elmés, ügyes és csinos, miről ő maga van legjobban meggyőződve. Humorát szereti Shakespere Fulstalljáéhoz hasonlítani s nem az ő hibája, ha a gonosz világ inkább koszorús népköltőnk, hazafi Verayéval találja megegyezőnek. Ha genialis embernek mondtuk, úgy társaságban, göndör, de ritka haját felborzolta, s meleg kézzszorítással hálálta meg ebbeli nyilatkozatunkat; ha nagy nőcsábítónak, szép Adonisznak tartottuk: kiegyenesedett, fejét szokása ellenére vállai közül hátrahúzta, a levegőt mérészen hasító orrán zvikkerjét megigazítá s átölelt mind a két karjával sorba valamennyiünket; ha pedig a dícséretnek superlativusára emelkedve: kifogástalan gentleman névvel tiszteltük meg: meghatottan borult ránk s meleg baráti csókokat nyomott az ő igazi baráta arcára.

Már születése és gyermekora is rendkívüli volt. A Kos csillagzat alatt született, keresztelésének időpontja összeesett a szedáni vesztett csatával, — bajusza egyszerre kezdett nőni az orosz trónörökösével. — Gyermekeveit nem jellemezték azok az apró-cseprő s ártatlan örömkök, mik más közönséges emberét szokták. Ő nem verekedett, inkább őt verték meg. Ő nem labdázott, nem korcsolyázott: mégis mindig tele volt ütéssel minden test része. De a világ gyarlóságait már 10 éves korában felismerte. Schopenhaueri nyugalommal elmélkedett azon téma fölött, miért van Balajton sár, mikor nem is esik az eső? . . . miért nincs villanyvilágítás berendezve a szomszédos Kenderes kis községben? miért van, hogy a helybeli kántor orra egyik nap vöröset, másik nap kéket mutat? s kereste ezek megoldását a Hübner-féle „*Elemi kátéban*.” Az iskolából rendesen elkésett, mely ténye ugyan egyáltalán nem volt hanyagság, vagy könnyelműségnek tulajdonítható, . . . csak a félelem kifolyása volt. Mikor a terembe lépett: rendesen nagyszerű fogadtatásban részesült. A téli kabátok egész tömege omlott fejére s erre az ütlegek egész sora alkalmaztatott; ha a fiúk egymás hátára ültek, rendesen ő volt legalól. legjobban természetesen ő ordított s mikor a tanár beléptekor a fiúk szétrebbentek, egyedül ő maradt corpus delicti gyanánt s ő érezte legtöbbször a nádpálca szép hegedű szóját. Pedig olyan jó fiú volt az istenadta! Nem bántott, nem sértett senkit. Igaz, hogy egy kicsit sokat gondolt magáról, többre nézte magát Napoleonnál s ez eszméje az idővel csak erősbült, nem hogy elpárolgott volna.

Egyetemi éveit azzal kezdte meg, hogy képviselőnek nézte az országházi kapust s mig annak consequenter földig emelte kalapját: Pulszky Gusztinak elég volt egy hencögő «jó napot» odakiáltani: De ez semmi! . . . Elhitették vele, hogy a Gellérthegy tetején az amphiteatrum van s nem a citadella; hogy a Henci szobor a spanyol inquisitio maradványa; Apponyi Albertnek nézte Móríczt Pált s Csanády Sándort Tisza Kálmánnak; elhitte, hogy Pest városa egyetlen nyomással a Duna alá sülyeszthető, hogy a lipotvárosi bazilika az Árpád királyok temetkezési helye. . . . S ezekről ő oly szentül meg volt győződve, hogy életét és vérét áldozta volna fel minden ily állításáért, ha lett volna bolond, a ki elkívánja tőle.

Legbüszkébb volt azonban udvarias, finom modorára, elegáns megjelenésére és külsejére. Emlékszem, midőn először volt cylinder a fején, mint állt meg szobánk közepén a nagy álló tükör előtt, mint igazgatta nyakendője csokrát, gallérvédő selymekendőjét, eltelve örömmel, csordultig levén a megelegedéssel s mintegy szerelmes lévén önmagába. Öntelten sétált alá, fel, kicsinylő mosolylyal fordult felénk; «azt hiszem — mondá — elegáns vagyok, . . . miniszteri titkár koromban is elég lesz ily elegáns külső.»

S hogy e modorával mily hódítást tett, azt mindenkinek holdogán és büszkén beszélte. Történt, hogy egy előkelő családba jártunk mind a ketten, de ő nem tudta, hogy engem is ismernek s én is járatos vagyok a házhoz. Első látogatása után felvert estve 11 órakor álomból, s akarva nem akarva végig kellett hallgatnom élményeit. Elkezdve a smirnai szőnyegeken s gobelineken; mindent részletesen leírt az utolsó gömböstüig; mily szívesen fogadták, mily babért aratott zongorajátékával s mint ragyogtak könyecseppek a házi kisasszony szemében, midőn elbűcsűzött, mint kérték, hogy többször is látogasson el stb. stb. . . . Egy hét mulva elhatároztam, hogy elmegyek magam is. Közönyös mindennapi dolgokról beszélgettünk, jégről, színházról, korcsolyáról, miközben zongorához ültem, egészen véletlenül olyan darabba kezdtem, melyről tudtam, hogy Hugó barátom forszdarabja. «Ugyan kérem» kérdé a házi kisasszony «nem attól az urtól tanulta ezt, ki ma egy hete nálunk volt?» «Megfordítva nagysád! . . . Ő én tőlem!» «No hallja! az nagyszerű egy ember, sokat mulattam rajta, nem tudtam, nevessek-e, vagy bosszankodjam, mert képzelje, első látogatása három óra hosszat tartott s ezt oly kitűnően beosztotta, hogy a legjelesebb matematikus sem tudta volna kitűnőbbben. Ugyan egy óra esett zongorajátékára, egy óráig arról beszélt, hol járt ő ösztöndíjügyi folyamodványaival, melyik protektora mit ígért, mily sokat fognak érte tenni a nagy matadorok, kik csak végső esetben mozgósíthatnak; egy óráig pedig mintegy gasztronóm Éhös Péter azon a thémán töprengett: vajjon jobban szereti-e ő a malac pecsenyét, mint a borjú pörköltet?»

Legérdekesebbek azonban szerelmi kalandjai. Ezek leírásánál én is fohászkodom egyet, mint «Csokonay Dorotyá»-ja előbeszédében, hogy legyen elég erőm hozzá, hogy csak vázát is adhassam az eredeti dolgoknak! . . .

Soha, de soha nem vettük észre, hogy a mi Hugó barátunk szívében a szerelem gyökeret vert volna. Szíve rosz tapló volt mindig, mért nem akart tüzet fogni. Mi már végig jártuk a szerelem iskoláját; szerettünk, csalódtunk, felfogadtuk, hogy nem fogunk többé hódolni Ámornak. Hiába! . . . nem birtunk ellenállani. . . . De azért kalandjainknak vége mindig teljes kiábrándulás volt. Hugó barátunk azonban szerelmi ügyekben még csak novicius sem volt. Mikor azonban az egyetemből megszabadultunk, s olyanok lettünk, mint a szárnyait emelgető fiók madarak; meg akartuk tudni, vajjon Hugó barátunk olyan jó balek-e még, mint volt régen; vajjon kvalifikálta-e a doktori diploma az életre is, vagy csak tabula rása lett az reá nézve mindörökre? . . .

Volt városunkban egy kis német bakfisch, szép szöke jelenség, kihez — úgy vettük észre — nem közönséges érzelmekkel közeledett a mi Hugó barátunk. Tervünk azonnal készen volt. Előadjuk hogy a kis Josephinével — mert így hívták a bájos fitos orrú kaktusz virágot — találkoztunk egy estve s egészen közönyös dolgokról beszélgettünk vele, miközben egyikünk a jégről az újonnan alakult korcsolya-egyletről kezdett szólni. Félve kérdezte a kis naiv, kik azok, kik korcsolyázni járnak? Erre mi elősoroltuk α , β -tikus sorrendben a sport-kedvelő jeunesse

doreet, a lokál dandyk táborát, csak egyedül Hugó barátunk nevét hagyva el, a ki időközben, hogy hogy nem, rá adta szegény fejét a korcsolyázásra. Hittük a leánykát jönne el vasárnap ő is a korcsolya térre. Szabadkozott a kicsike s kecses taglejtések kíséretében ezt mondá: nincs kedvem, de mikor tudtára adtuk, hogy Hugó barátunk is ott lesz: szende arcát a rózsapír boritá el s érzelmek e két szóban nyertek kifejezést: talán, meglehet, hogy elmegyek. Nekünk nem kellett egyéb, tervünk félig már sikerült.

Másnap ezen terv kifőzői mindnyájan együtt ültünk, midőn egyszer csak a mi Hugó barátunk is betoppan. Hangos éljenzéssel fogadtuk, elbeszéltük neki, hogy a kis Jozefine mily határozottan elárulta iránta érzett rokonszenvét. A mi ezután következett, azt leírni nem lehetne. Soha életemben ilyen kacagtató, mulattató jelenetet még nem láttam. Ha Náday. Ujházy és Vizváry összes komikai tehetségeiket előszedik, meg se közelíthették volna, művészetük árnyéka sem lett volna a klasszikus helyzetnek. Jó darabig kacagtunk, mit elért sikerünk csak növelt s azon körülmény, hogy Hugó barátunk hitt mindent az utolsó betűig hűs egészen. «Nos urak! látjátok — szolt melére útvé büszkén — valahára én is megértem, hogy egy leány halálosan belém bolondult, pedig alig udvaroltam, de sejtettem, nem lepott meg, mindig mondtam ügyes ember vagyok, ilyen modor hódít! ügye bár tudtam, tudtam!»

S e pillanattól kezdve bolondult a leány után, új pantalon és topánt rendelt, szokása ellenére kétszer vett gallért naponként, megnyíratkozott, megborotválkozott, mindig kérdezgette: arany fonál vagy selyem zsinór elegánsabb e a cvikkeren. A leánynak pedig nem hagyott békét, mint az árnyék folyton kísérte, bár merre lépett, kezdett túl merész lenni, tele lett a feje ábrándokkal, gondolkodni kezdett házasságról, boldog családi életről. Mi pedig a felvett alakoskodást tovább is folytattuk, régi szerelmes leveleim közül egy a helyzet, s alkalomhoz illőt választottam s kis hügommal megcimeztetem s póstára tettem, pár óra múlva nálam volt emeltebb fővel, büszkébben, mint valaha, szívében boldogsággal, szemeiben a megelégedés kellemes derűjével.

S ez így tartott volna sokáig, de valaki felfedezte előtte a titkot. Eleinte nem hitte, úgy bele élte magát a boldogító gondolatba, hogy nem tudott kiábrándulni, midőn azonban mi magunk is elbeszéltük a történeteket neki: melancholicus, aztán majdnem kedély beteg lett. Elkeseredettséget fokozták tréfás maliciosus megjegyzéseink s a rajta maradt örök halek név, mely talán még fejfájásra is oda lesz vésve. De azért nem haragudott meg reánk, mert igen jó fiú volt.

Oh boldog órák, boldog percek.

V. Z.

Úti képek.

Egy séta az aggteleki Baradlában.

(Vége).

Az „ország kőtáblá-“ját elhagyva, az út irány, mely eddig csaknem egyenesen keleti irányban csapott, most nagyon megváltozik. Majd nyugatra, majd északra, majd keletre csap, és sok helyen nagyon összeszűkül, s a patakon több helyen át kell mennünk. Balra a „Mózes oltár-“át, jobbra a „Róka lyuk-“at, és a „Cseppkő függöny-“t elhagyva, a „Nagy templom-“ba érünk el. Önkénytelenül is imára nyílnak meg ajkaink. De nem is csoda. A nagyság, mely a kezünkben levő kétes fényű lámpák mellett

még borzasztónak is látszik; az örök setétség, mely egy-egy oldalüregből tátong felénk; a phantastikus alakú cseppkövek, a zokogó Acheron, s az a megmagyarázhatatlan érzés, mely akkor fog el bennünket, midőn valami nagyszerűen félelmeset látunk, önkénytelen nyitják meg ajkunkat az örök Isten, a világ teremtőjének dicsőítésére. Az ima a barlang közepéről; távol a napsugaras nyílt égtől is felhat hozzá; hiszen, ha ott van ő egy kicsiny fűszálban, miért ne volna ott nagyszerű alkotásaiban? S itt, e nem, kézzel csinált templomban „oltár“ is van cseppkőből, „szószék“ is, melyben egy-egy vallásosabb érzelmű keresztyén rendesen elszokott mondani egy rövidke imát. A nagytemplomot elhagyva s a főágban messze elhaladva találjuk a „Szent István tornyát.“ Természetesen nem olyan magas, mint a bécsi, de olyan hatást okvetetlen tesz reánk, mint emez. Itt az örök sötétség hónapban merészen emelkedik fel több ölnyi magasságra a cseppkő, mintha Góth stýlben építették volna kezeikkel az emberek.

Tovább haladva egy meglehetősen kanyargós lépcsőn kell felmennünk, s erről leszállva jutunk el a „Kis templom-“ba. Ez egyik legnagyobb ürege a Baradlának. Jóval nagyobb mint a „Nagy templom!“ De ni! a vezető kioltja lámpánkat, maga előre megy, minket ott hagy, az iszonyú sötétben. Mi lenne, ha most örökre itt hagyna? Itt kellene megsemmisülnünk! De a kétségből fel ver minket az ábrándos harang-zúgás. Valóban templomban vagyunk, s önkénytelen ajkunkra tolokodik a szép ének:

«Én ha a napfénybe mártanám is ecsetem,

Fenséges voltodnak árnyékát sem festhetem,»

mely a százszor meg ezerszer visszhangzó templom örök sötétjében leírhatatlan hatást tesz az emberre. Ide ide jöjjetek lelketlenek Istenet dicsőíteni, jöjjetek ide, itt megtanultok imádkozni.

A „Kis templom-“ot elhagyva, balra egy mellékágot látunk. Ez a „Paradicsom.“ Ebből egy kis patak, a „Styx“ ömlik ki. Ez a Baradla legszebb része. Amde míg bejutunk, valóban „Purgatorium-“on kell keresztül mennünk, mert a bejárás oly szűk, hogy csak meghajolva haladhatunk előre, fejünket a kiálló kövekbe verve, lábainkkal pedig a Styx zavaros vizében lubickolva, de a mint elérünk a „Palmira omladékai-“hoz, egyszerre kitérül az üreg, és látva azt a 14 felálló oszlopot, mely az omladékokat tartja, megnézve a «Kain buzogány-»át, fáradságunk gazdagon meg van jutalmazva. A bengáli tűz mellett ott látjuk a háttérben «Ádámot» és «Évát,» meg az «Almafát» s köröskörül phantastikus alakokat, s a látvány oly lebilineselő, hogy igazán a paradicsomban érezzük magunkat.

E mellékágból kijutva a „Tánc-terem-“be érünk. A lócákról, melyekkel körül van véve, s a táncról eszünkbe jutnak testi vágyaink. Azok a nedves lócák oly hívogatólag integetnek felénk, hogy akaratlanul is leülünk. Hiába, a purgatorium megviseli az embert testileg és kebelbelileg. Elő is kerül a sódar, a kenyér, a karcos, meg azután a szűz magyar (hiszen itt lássa meg a finánc?!) s ajkunkra forr a dal. A vezető is széles jó kedvében kilövi pisztolyait, mintha szüreten volna, s egy fél perc múlva a visszhang oly dörgéssel adja vissza, hogy az ijedségtől ajkunkon lagy a nóta.

De csak tovább! És megyünk is örömmel. A „Szent János oszlopá-“nál, hol a Styx egyesül az Acheronnal, meglátjuk a „kerék vágás-“t. Csepegések-e vagy valóban kerék nyomok, ki tudná meg mondani?

Tovább! tovább!

Elhaladva a „virágos kert“ mellett, meglátjuk a „Nádor oszlopot“ és „Nádor utcát“, hogy miért nevezik így, mutatja az oszlopon levő felirat:

*Joseph Vs archIDVX a VstrIae regnI hVngarIae paLatI-
nVs pater patriae Latebras sVbterraneI antrI baraDLa
VIDIT.*"

Innen tovább menve, mielőtt a „Nagy terem-“be jutnánk, a Reviczky főkézlelár 1829-iki látogatását megörökítő oszlop vonja magára figyelmünket. Az oszlopon szép véséssel ez van felírva:

*ÜDVöz Légy Drága s Jó kÍráLyVnk JobbJa ReVIs-
nyel gróf ReVICzky hazánk tsILLaga s Disze.*

A „Mória hegyén“ nagy fáradsággal átjutva, egy mellékbarlangba megyünk be, melynek neve „Viasz útca.“ Erdemes a megnézésre a „Gyémántkő“ a mely magnésium mellett oly vakító csillogású, hogy valóban ámulat fogja el a turistát. Itt a gyémántkő tövében szokták névjegyeiket hagyni a látogatók. A „Karzat“ mellett látható az „Almássy oszlopa.“ A gróf 1825-iki látogatása az oszlopon van megörökítve:

*SpeLVanCa BaraDLa sVaqVoqVe LItat senlorI Jo-
sepho ALMássI.*

Kijöve a mellékágból a dicső „Parnassus“ tűnik szemünkbe. Vezetőnk beszéli, hogy régebben egy holt embert találtak a tetején, ki bizonyosan egyedül jött be s eltévedvén, nem tudott kijutni e nagyszerű földalatti labirinthból. Szegény, az is meghalt, mire a Parnassusra ért. A „Zsidó templom,“ „Török fürdő,“ „Galamb ház,“ mellett elmenve a „Horeb“ tövébe érünk. Ez 60 méter magas omladék, de ha tovább akarunk menni, fell kell a roszt lépcsőkön haladnunk, s igazán veszélyes helyeken hatolnunk át. A „Hóreb“ alól egy ismeretlen patak búvik elő, s e patak a járást igen, igen megnehezíti, a mély patak felett szédítő magasságban, szikla párkányokon kell haladnunk, hogy a „Vas kaputól“, hol az ó-ág végződik, mely másfél kilométernyire van a bejárástól, az új-ágba bejuthassunk. De ha fáradságot tűrünk, élvezünk is. A „Szentháromság oszlopa,“ az „Olympus,“ a „Vascár,“ a „Tündérek vára,“ a „Jupiter trónusa,“ a „Szemirámis függő kertje,“ a „Retek barlang“ mellék ágának „Kupidó vára,“ mind oly szépek, oly ábrándos alakok, hogy elfeledjük a nagy fáradságot, mely már-már erőt vesz rajtunk.

A „Bárdtság oszlopa“ azon pont a meddig a látogatók menni szoktak, sőt a nők már a Táncteremben maradnak, pedig még ezután vannak a nagyszerű cseppkő kövek, mert a fáklya-lüst még nem fogta be s így vakítóan fehérek. Ezután van még a szép „Tempe völgye,“ „Gyémánt kályha,“ „Alabástrom torony,“ „Szent Gellért hegye,“ „Plutó lakhelye,“ „Munkácsi tömlő,“ „Siralomház,“ stb.

A „Ganymedes oszlopá-“hoz 35 méterre vége van a barlangnak, omladékos hely van, melyet „Pokol-“nak neveznek. Igen kevesen voltak azok, a kik eddig eljutottak. Maga «Klaniczay János uram,» a Baradla vezér, a mi hűségese vezetőnk is — vallomása szerint — csak 22-szer volt a Pokolig. Pedig e részen vannak a barlang legszebb cseppkőképződményei.

Ezen ma már hál'Istennek segítve van, mert a «Kárpát-egyesület» Jósafő felé is áttörtette a barlangot. Az új bejárat Aggtelektől félóra járásnyira van, a Baradla egyik szép mellékága az „Arany útca“ mellett. S így a látogató 8 óra alatt végig járhatja a barlangot, s nem kell 16 óráig sárban, vízben setrengeni, mint azelőtt.

No de mennyiért nem adnám, hogy e világhírű helyen is voltam?! . . . A fáradság gazdagon meg lón jutalmazva, az a szem kápráztató, elbűvölő látvány, melynek tanúja voltam e csodás helyen, örökre megmarad emlékeim között. Nagy bünt követ el, ki arra jártában elmulasztja e helyet felkeresni Gömört, még ha szép lányai nem volnának is, (hej, pedig mennyi van?) ezért az egyért is érdemes megnézni.

Juhász László.

S. Szabó József „Ifjúkorom emlékei“ című költeményeinek rövid ismertetése.*

Alig 4—5 éve, hogy S. Szabó József elhagyta e főiskolát. — melyben 6 évet töltött el. — Akkor egyike volt a legkitünőbb ifjaknak, kitől várta az ifjúság, hogy még sokat adhat az irodalomnak, mert az «Erdélyi Kör»-ben, a «Magyar Irodalmi önképző társulat»-ban s az akadémiái pályakérdések megfejtésében kiváló szerencsével, de egyúttal irodalmi hivatottságot eláruló képességgel működött. Az ifjúság, az érdeklődők várakozása ím beteljesült. — Egy egész költeménykötettel váltja be Szabó József a hozzáfűzött reményeket. Hogy minő sikerrel: azt a fővárosi sajtóból már ismeri a nagy közönség, de azt tartjuk, hogy mi nekünk is kötelességünk bemutatni szellemi termékét, hiszen igen közelről érdekel minket, a költő szárnyai e főiskola falai között kezdettek tollasodni s így az ő dicsősége: a főiskoláé is. Nekünk kedves kötelességünk e dicsőségről megemlékezni s ezt a következőkben tesszük meg:

A költemény-kötet 55 verset foglal magában. Van benne dal-félek, elegia, emlékv. óda, satyra, epigramma, költői festés, genre, idyll, virágrege, néprege, legenda, költői beszély, ballada-félek, komikai fordulatú költemények, fordítások s több oly versek, melyek szorosan egy műfajhoz sem tartoznak.

Több költeményét ismerhetjük már a «Sárospataki Lapok,» «Ifjúsági Közlöny» és «Gömör Kishont» stb. című lapokból, így tehát nem hatnak ránk az újdonság ingerével, azonban nagy számmal vannak olyanok is, melyek a nagy Horátius mondásának: „*nonum prematur in annis*» engedelmeskedve, nem voltak még künn a költő asztalfiókjából. Azonban jólesik látnunk egy kötetbe gyűjtve a költő szellemi termékeit. Mint imént mondottam benne a költészet majd minden faja képviselve van. Látjuk a kötetben a könnyed verselési ügyességet; látjuk, mint hevíti, mint ihleti őt az alkalom s ilyenkor mint szalad keze végig a lant idegein. Érező szíve ha dobban megszületik, mintegy dobbanó szívéről leszakítva bánattól borongó dala, majd vágyainak netovábbjáért, a boldog család életért eped s bár sokszor untató sentimentalismussá fajul át borús gondolata; megteremnek hangjuknál fogva vonzó költeményei, vagy kifárad a jelen szenvedéseiben «únja szíve zaklatását.» haragszik magára vágyainak merész röptű szárnyalásáért, de elvégre is megnyugszik, hisz

A szellem él, hogy tiszta szent tűzével

Az égbe fölemelje önmagát.

Bár messze van merész a törpe lélek

Megtenni gyöngé szárnyalásokat:

Csak izgató heveddel, a míg élek

Folytasd vágyó szív zaklatásodat!

Majd ismét merész, de ügyes kézzel vissza nyúl a távol mult homályos kódéba s költészetének fényes varázsával bevonva állítja elénk «Saul király»-t, «Jézabel»-t, «Patócsy Zsófia»-t «Sz. Péter»-t és a «Kárbunkulus torony»-t. Elzarándokol a nagy rege-s monda költő, Tompa sírjához s míg az egyszerű nefelejesek mellé egy illatos virágot, ihlettől áthatott költeményét ülteti, azalatt megszületik gondolatában a «Hóvirág regéje» és «Szép Lenke». Lenkéről eszébe jut a Rima csobogó hullámai mellett elterülő szülőföldje, boldog gyermekora, a falusi élet boldogsága, a szép «Karácsony»-est s a hit, remény, szeretet, emlékezés ölelő karjain ringatózik s boldogságában úgy látja, hogy az akadályok, melyek eddig annyira

* Megjelent Karcagon, Sződi S. könyvnyomdája s könyvkereskedésében. 1890. Ára 1 frt.

hátráltatták, megszüntek volna s megírja «Tempus fugit, venit mors» című hangulatos költeményét, sőt satyrizálni is képes a «Modern gavallér»-t.

Költeménykötetéből látjuk, mint írja komikai fordulatú, satyrikus irányzatú költeményeit, mint társalog az idegen nyelvű nagy szellemekkel, s mint hajol meg a nagyság, különösen nagy szellemű honfiak és költők előtt s e nagy szellemek dicsősítésével miként akar példát mutatni korának, nemzetének.

E rövidke s csak nagy vonásokban festett általános jellemzésből az tűnik ki, hogy S. Szabó termékeny író, költeményeiből pedig az látszik, hogy gondolatait sokszor igen eredeti formában tárja az olvasó elé. Kedélyhangulata — nem tekintve egy pár sentimentalis költeményét — derült, mint egy nyári délutáni ég; tiszta, mint a sima tó felülete; nyílt, mint egy templom, szóval egyszerű kedélyt árul el, van benne jó mag, melyből illatos virág fakadoz ki. Nem keresi a verselési correct törvényszerűséget, de igaz érzéke mindig megmutatja neki még a versfajt is, melybe öntenie kell szívének dobbanásait, érzelmeinek hullámcsepéseit. Költői egyénisége nem marad mindig a köznapi élet szűk körében, hanem költői phantasiájával túlcsepő s igazán hatásos fordulatokat tud teremteni. Költeményeiben valódi benső ihlettséggel találkozunk, mindig csak igaz érzéseit veti papírra, érzéseiből azonban hiányzik a szenvedély mélysége s az indulat heve, gyakran elfeledni látszik Horatius mondását:

Rectius is, qui nil molitur inepte,

azaz tétlen lágyság és érzélgés vezeti tollát, tehát a szenvedély erejéig sohasem tud felszállani s ezért nem vesznek komoly darabjai igazi lelkes, ódai szárnyalást, azonban mégis van érzéseiben valami, a mi azokat rokonszenvéssé teszi. Esmeköre nem korlátolt, erkölcsi érzete tisztult; előnye a közvetlenség, melylyel a természetnek úgy mély csöndje, mint viharos hangja iránt élénk fogékonysággal bír, de nem úgy, minden költői reflexio nélkül írja le azokat, vagy énekel róluk, hanem a természet képeit is bevonja meleg érzelmeinek barátságos körébe, szóval a központ akkor is az igaz. őszinte s egyszerű «Én». Midőn dalol, nyelvezete zsongás-bongásával mintegy hangszeren játszik. E tekintetben őt is, mint hajdan Barcsait «*elegans poetá*»-nak lehetne nevezni.

S valóban nyelvezetének s érzelmeinek tisztasága s elegantiája, meg kifejlett formaérzéke nagyobb tragikai fordulatú elbeszélő költemények alakításához is elvezeti. Nagyon jól tudja azt, hogy a költői forma alatt nemcsak a rím, rythmus értendő, hanem a nyelvnek az a zengése-zsongása, a mely most a szerelmesek lágy sóhajává, egyszer az elveszett haza felett való elégiai gyásdallá, másszor a hőöket lelkesítő harci riadóvá, vagy a költői ihlettel a hazának jobb jövőt jósoló sybillaikus hangokká változik. És épen ez, de még gyors és eleven képzelete által hirtelen átsap egyik tárgyról a másikra, de ez sohasem sérti meg a hangulat egységét, a nyelv magyaros tisztaságát, nem ront semmit a hatás erejéből. Hanem azt is ki kell mondanunk, hogy gyakran semmiségeknek, pillanatnyi hatásúaknak látszó események is tollára kerülnek; eszméje sokszor csak egy ötlet, de ez nem suhan úgy át szívének, mint egy csevegő csermely csobogó habja a felületen, hanem tartós behatásra számíthat.

Röviden: Szabó József költői kedély, tud igazán érezni, kifejlett formaérzéke, tágult eszmeköre, tisztult erkölcsi érzete, költői benső ihlete, megkapó közvetlensége s eleven képzelő tehetsége, de mindennek felett zsongó-bongó nyelvének bája által megnyerte az olvasó

közönség tetszését és így számot tarthat az elismerés illatos virágokból fonott koszorújára.

A versgyűjtemény egy nevezetes részét lyrai darabok foglalják el, hol a központ az «Én», a költő belvilága, mely most a szerelem érzése, majd a nagy gondolatok, magasztos érzelmek, haza, nagy emberek megéneklésében nyilatkozik. Azonban lantjának azon húrja, melyen a szerelmet kellene zengeni, gyenge s ez az oka, hogy valódi nép-, vagy műdal a költeménykötetben nem találunk, hanem e helyett találunk sentimentalis hangú elnyújtott ömlengéseket. Milyenek: «Tündérharang», «Vágyaim», «Merengés» stb. Nagyobb figyelmet érdemelnek már a «Szőlőhegyen», «Ha meghalok» s «Búcsú» című költemények, amaz ügyes fordulatával, mely által a költő fájdalomtól menekül, emezek bánatos merengésükkel rokonszenvünket költik fel. Az «Emléksorok» című ciklus IV. és V. darabja érdemel említést. Amaz kedves kerekdedsége, emez pedig ügyes, de nehéz formája, melylyel mintegy játszani látszik a költő, mélyreható eszméje által nyerik meg tetszésünket. Valóban aranytanács az, melyet a IV. számú emlékversonban ajánl nekünk a költő:

Homlokodra ha borút von	Lelked vágyát, édes álmod
A fekete bánat;	Mihez jövőd méred,
Előtted az élet-úton	Mint csalóka délibábot
Ha zivatar támad;	Hogyha el nem éred:
	Hittel felejtsd a gyötrelmet,
	Reménnyel a valót,
	Dalt rebegjen hő szerelmed,
	Örömbé ringatót.

A «Bújosos dalai»-ból a költő hazáért dobogó szívének nemessége s a hazáért mindenre készsége tűnik ki. Mily kedves az a honfiai borongás, midőn így szól a költő:

Maroknyi port hordozok a keblemen,
Maroknyi port sírba tegyék én velem . . .
Sóhajomból, mit utószor lehelek,
Távol hazám áldott földjét
Csilló harmat ülje meg.

A kötet lyrai darabjainak egyik legcsillogóbb s legdrágább gyöngyét képezi a «Pünköszt napján» kedves hangulatú románc. A letűnt boldogságon való elmerengés, bänkódás, mely azonban nem sülyed a kétségbeesésig, a lágy hang, a mely érzelem, mely a költemény sorairól kitűnik, igazán hason érzelmeket kelt az olvasó lelkében is. A költő pünköszt napján megy először kedveséhez s a kedves egy rózsát tűzött kebelére szerelemről szólva, s

Hogy elmentem ismét alig egy hét múlva,
Terítón feküdtél holtá halványulva . . .
Sötét fátyolt tűztek fájó szívem fölél,
Az elhervadt rózsát sötét fátyol fődé . . .

Könyes szemmel mentem, mikor kikísérték,
Oly szomorún hangzott az a gyászos ének . . .
Es elgondolkoztam, mit tett a sors keze . . .
. . . Elhervadt a rózsza . . . lehullt a levele.

Nem csekély becsű részét képezik a költeménykötetnek a szárnyaló ódák, milyenek: «A Tompa körhöz», «A barátság Vestalángja», «Arany halálára», «Emlékezzünk», «Egy 48-as papképviselőhöz», «Ima», «A Tátra alatt». Nem mind vesz ugyan valódi benső ihletet, de a magasztos dolgokhoz illő választékosság a nyelvben, elegancia a formában, szilárdság a compositióban; a tropusok kedvessége és a költői figurák egyszerűsége mégis maradandó értékűvé teszik a műveket. A magasztos tárgyak, eszmék és emberek előtt, tisztelettel hajol

meg s bár a szenvedély erejéig nem mindig, vagy tán sohasem bír emelkedni, mégis vonzóvá, kedvessé tudja tenni választékos nyelvével e nemű költeményeit. Egyik szebb költeménye e nemben az «Ima» című, melyben szabadságért eped s könyörög ekként:

«Áldd jó Atyánk! ez ősi nemzetet,
A béke, mint szívárvány fogja át.
Örömnapot ragyogjon e felett.
Ne öntse többé könyje záporát.
És túl időn és túl enyészeten,
Szabad, független és magyar legyen!

A «Falun», «Este», «Reggel», «Karácsony-est» s a már említett festői óda a «Tátra alatt» stb. a költő festői erejének valóban szép bizonyosságai. Úgy látszik ezekből, hogy S. Szabó ismeri a festőiség titkait, mert jellemzően tud rajzolni, hogy az örökre az olvasó lelkében marad; az árnyat és lényt művészileg tudja vegyíteni. Az eszme, az érzés mindig önkénytelenül jön az általa festett képből s költői lelkének ábrándos reflexióit gyönyörűen tudja összhangba hozni a tájjal, melyet fest. Szépek genre képei is, minők az «Őszi dal», «Mihály bácsi», «Jó az Isten» címűek. Különböző szerzőktől átültetett költeményeinek könnyedsége, kerekdedsége és formája jó fordítónak, komikus (sokszor bizarr) tárgyú, nevetgető fordulatú, versei pedig derült kedélyűnek mutatják költőnkét.

Meg kell emlékeznem röviden regéiről és balladás tárgyú nagyobb költői elbeszéléseiről. Amazok közé tartozik: «Szép Lenke» s a «Hóvirág regéje», emezek közé pedig «Patócsy Zsófia», «Julia», «Saul király» és «Jézabel».

«Szép Lenke» kedves tárgyával, — «A hóvirág regéje» — csinos alakjával lep meg. A balladai tárgyú költemények között első helyen áll «Jézabel» — mely a «Sárospataki Lapok»-ban jelent meg, s keltett már akkor nagy érdeklődést, méltó párja «Saul», mely e lap III-ik évfolyamában látott napvilágot. Mindkettő egy-egy legbecesebb darabja a kötetnek. Elénk színezés, bibliai hangulat, ügyes fordulatok azok, melyek e költeményeket jellemzik. Sikerült alkotás a szerelmében csalódott «Patócsy Zsófiá»-ról szóló költemény is, melyet egész terjedelmében közlünk lapunk más helyén.

«Julia» egy excentrikus, de ma igen sokszor megtalálható léleknek jellemrajza. Ez a darab a legterjedelmesebb a kötetben. Tárnya érdekes, kidolgozása erőt meg próbáló. Szép jellemképeivel, megragadó rajzaival elismerést szerez a költőnek, ki a választott nehéz formában sem lett megkötve erejében.

A fővárosi sajtó leghivatottabb része, a «Fővárosi Lapok», Vasárnapi Újság, «Ország-Világ»: dicsérőleg szólottak S. Szabó József «Ifjúkorom Emlékei»-ről. Az onnan hallatott — bizonyára elfogulatlan — kritika buzdítsa szerzőt a további munkásságra: mi pedig szíves örömmel üdvözljük mindenkor, ha irodalmi vállalatba fog. Arra kérjük, hogy a nála letett kincsesel tovább is sáfárkodjék s ott a falun egyszerű nép között a csendes, de nyugodt hangulatot ébresztő papi hivatal kötelességei teljesítése közben: költői lelke szálljon fel a magasba s összefonva a szellemit a valóval: legyen hű munkása a magyar irodalomnak, melynek hivatott művelője gyanánt mutatja be magát már ezúttal is. J. . . . s.

EGYLETI ÉLET.

a) «A magyar irodalmi önképző társulat» utolsó ülése június 7-ikén volt, melyen a titkár olvasta fel évi jelentését, melyet szószerint közlünk lapunk első helyén. A Tompára vonatkozó pályakérdésről is jelentés tétetett, mely szerint a beérkezett egy munka a legkisebb mértéket sem üté meg s így a díj

nem adatott ki. — Mitrovics Gyula tanárelnök szívélyes szavakban búcsúzott el a társulat távozó tagjaitól s kérve kérte az itt maradókat, hogy alakítsák meg ez egyület a jövő évben is s az elődök szép sikere által buzdítatva ápolják a szépet és nemest. Hiszszük, hogy az ifjúság megérti a felhívást s az önképző-társulat nem fog szünetelni tagjainak munkátlansága miatt.

b) «Az ifjúsági énekkar»-ban az évváró gyűlés jun. 8-án volt, melyen a karelnök évi jelentése képezte a tárgyat. A kar tudomásul vette a jelentést s örömmel győződött meg arról, hogy az egylet ez idén is sikerrel működött. Betanult összesen: 40 műdarabot; szerepelt vidéken 5-ször. A szereplések nagyobb száma Sárospatakra esik, hol temetési alkalommal 6-szor szerepelt s 120 forintot gyűjtött a pénztárnak. Történtek újabb beszerzések a műdarabok köréből s az eddig szokásos pártitúrák helyett: fakk-könyvek készítették, melyekben az egy-egy fakknak szóló részek vannak beírva. — Az egyletnek ez éven 37 tagja volt, kik közül rendes szereplő: 18 volt.

c) «A Jogszejtő-egylet» pályakérdései mind sikerültek, amennyiben mind a három pályadíj (20—20 forint), melyre verseny-munkák érkeztek, kiadatott. A politikai pályakérdés jutalomdíját *Finkey Ferenc* III. é. jh. nyerte el; a római jogit 2 pályázó közül *Kusza Béla* III. é. jh.; a büntető jogi tétel nyertese pedig *Kovács Lajos* II. é. jh. Megemlítjük még az egylet működéséből, hogy Horváth Zoltán jogásznök e hóban felolvasást tartott a párbajról, fejtegetvén annak eredetét, történelmét, jogbölcseleti és büntető jogi oldalát, valamint az azok korlátozására szükséges politikai elveket.

d) «A gyorsíró-kör» június 21-ikén tartá évváró közgyűlését, mely verseny-írással volt egybekötve. — Három díjért három versenyző küzdött. A győztes első helyen *Finkey Ferenc*, II-ik helyen *Siposs József* s III-ik helyen *Benke István*. A kezdő tanfolyamra jelentkezettek részére kitűzött pályadíjakat: *Kusza Béla*, *Tóth Kálmán* III. jh. és *Molnár István* III. osztálybeli tanulók nyerték el.

e) «Az ifjúsági torna-egylet» június 9-én tartá évváró versenyét három irányban: kötélmászásnál első: *Benedek Pál*, II-ik: *Miskolczy Endre*; távolugrásnál: I-ső: *Váczy Dezső*, II-ik: *Miskolczy Endre*; magasugrásnál I-ső *Neményi Béla*, II-ik *Bodnár Béla*.

f) «A hittanhallgatók segély-egylete» ez évben jelentékenyen szaporodott vagyoni állásában; míg a múlt évben a vagyoni kimutatás szerint csak 918 frt 32 kr volt a vagyon, ma: 1253 frt 67 krt mutat az év végén elkészített vagyonmérleg. Bárcsak minél előbb segélyezésre is telhetne pénz s ne csak kölcsönökre!

APRÓ HIREK

— Tisztelettel felkérjük lapunk azon pártfogóit, kik az előfizetési pénzzel hátrálékban vannak, szíveskedjenek kötelezettségöknek eleget tenni, mivel az „irodalmi önképző-társulatra” tetemes kár háramlik előfizetőink mulasztása miatt. Az érdekeltek erről külön is tudósítatnak. Az előfizetési pénz az szünetidő alatt nagytiszteletű Mitrovics Gyula úrhoz, mint az „Irodalmi önképző-társulat” tanár-elnökéhez küldendő.

— Választások. Főiskolánkban akadémiai igazgatóvá *Szinyei Gerzson*, bölcsészeti-szaki tanár választott; gimnáziumi igazgatóvá pedig a gimnáziumi tanári kar három ajánlottja közül az igazgató-tanács *Kérészy Istvánt* választotta, ki újból három évig fogja viselni ez állást. A széniori s theol. segéd-tanári állásokra május 20-ig

kellett pályázni, s úgy egyik, mint a másik állásra egy-egy ifjú jelentkezett. kik meg is választottak, az elsőre *Szathmáry József*, IV-ed éves hittanhallgató, az utóbbira *Rácz Kálmán* szintén IV. éves hh.

— *Lapunk barátai, s pártfogóihoz.* Mint távozó felelős szerkesztő elmulaszthatlan kötelességemnek ismerem a «Sárospataki Ifjúsági Közlöny» mélyen tisztelt barátainak s pártfogóinak hálás köszönetemet kifejezni azért a nagyrabecsült pártfogásért s támogatásért, melyben szívesek voltak az általam szerkesztett «Közlönyt» részesíteni. Köszönetem mellett azonban kéréssem is van a mélyen tisztelt olvasó közönséghez. Kéréssem ez: pártfogóják továbbra is e szerény vállalatot, mely egy negyedszázados iskola szépművelői ifjúságának életét lelke törekszik lenni, mely nem üzleti szempontból jött létre, hanem azon nemes célból, hogy azok, kik érdeklődéssel viseltetnek az «alma máter» iránt, folyton tartó összeköttetésben álljanak annak fiaival. Hiszen az iskolát mégis csak a tanítványok alkotják! Jóakarató törekvések tere e «Közlöny» s a jóakarató törekvés mindig megérdemli a pártfogást. Fogadják még egyszer köszönetemet e lap barátai, s vegyék figyelembe a «Sárospataki Ifjúsági Közlöny» érdekében tett kérelmemet.

Tüdös István,
felelős szerkesztő.

— *Néhány őszinte szó az ifjúsághoz.* Most, a mikor iskolai pályám végeztével elhagyom a sárospataki főiskolát, melynek körében immár 13 évet töltöttem, érzem, hogy kötelességem néhány szóval elbúcsúznom azoktól is, kik nekem e hosszú idő alatt barátaim, kollegáim, jó ismerőseim valának. Nagy köszönettel tartozom valamennyiöknek. Megmondom őszintén miért. Azt a szerény tehetséget, melylyel a teremtő megáldott, az ifjúság valóban nagyra becsülte bennem, s mindjárt a legelső kínálkozó alkalommal arra méltatott, hogy körében ezt a kis képességet felhasználjam, gyarapítsam. Nagy hálával tartozom ezért, mert ez buzdításul, ösztönzésül, sőt egészen parancs gyanánt szolgált nekem, hogy törekedjem előre. Az ifjúsági egyletekben pályatársaim bizalma folytán arra lettem érdemes, hogy vezetőjük legyek. Ez újabb parancs volt s kötelezettség arra nézve, hogy számot vegyek magammal s megfeszített erővel is eleget tegyek a bennem helyezett bizalom követeléseinek. Úgy érzem, hogy tanáraim után, kiktől a tudomány magvait kaptam: pályatársaimnak tartozom a legnagyobb köszönettel, mert ők alkalmat adtak arra, hogy képezem magamat mindig abban az irányban, melyben az ifjúsági élet csak haladhat. Hálám ezért mindig kötelességem leendő s azt igyekszem is majd idővel, ha Isten megsegít, legalább kis mértékben is leróni az ifjúsággal szemben: most pedig csak arra kérlek titeket pályatársaim, tartsatok meg jó emlékezetetekben.

Tüdös István,
végzett hittanhallgató.

— *Vizsgák.* Junius 15-ikén vették kezdetüket a gimnáziumi s a papi vizsgálatok. Ekkor volt az első bekebelezési papvizsga írásbeli része s másnap kezdődött a szóbeli s tartott két napig. Vizsgázott 16 ifjú; az eredménye ez jeles: 8, u. m. *Benke István, Dusza János, Farkas Lajos, Lengyel Bálint, Rácz Kálmán, Réz László, Szathmáry József, Tüdös István*; jó 5, elégséges 3. A II-ik papi vizsga írásbeli része junius 18-án volt, a szóbeli 19. és 20-án. Vizsgáztak: 12-en. Jeles eredménnyel 8, jó 5, kielégítő 3. Az érettségi vizsgák jun. 23-án kezdődnek. Kormánybiztos *Csiky Kálmán*, műegyetemi rendes tanár.

— *Ifjúsági választások.* Áldozócsütörtökön választá meg az ifjúság a jövő évi olvasóköri elnököt. A választás heves s izgatott volt. Két jelölt mellett tömörült az ifjúság s 50 szavazattal 45 ellenében: *Simon Mihály*, III.

éves hittanhallgató választott meg. Az ifjúsági könyvtár öréül egyhangúlag: *Szűcs Béla*, III. éves jh. választott meg.

— *S. Szabó József* költeményei pünköstre csakugyan megjelentek s eljutottak az aláírók kezeibe, kik bizonyosan szívesen elolvasták az ifjú költő első kísérletét, mely a magyar költők sorában ha nem is első, de bizonyára elég tisztességes helyet biztosít írójának számára. A kötet részletesebb ismertetését más helyen adjuk, itt csak őszinte örömnünknek adunk kifejezést a fölött, hogy oly szép nevet vívott ki Szabó József első fellépésével is. Csak el ne nemuljon aztán az a lant, hanem emlékezzék szüntelen Tompa intelmére: «Fiaim csak énekeljetek.»

— *A Kazinczy széphalmi ünnepélyről* csak azért emlékezzünk meg nagy idők múltán, hogy kimondjuk szerény véleményünket egy bizonyos irányban; t. i. az ifjúság érdeklődése a szószoros értelmében lehült. Az énekkar tagjain kívül érdeklődő ifjú alig volt több 10—15-nél. Hogy mi lehet ennek az oka, azt nem tárgyaljuk, pedig talán eltalálnók a szeg fejtét, de mi kicsinyek vagyunk ahoz, hogy észrevételeink figyelmet keltsenek. Különbösen az ünnepély az előre megállapított program szerinti folyt le. A tudományos akadémia 10 aranyát főiskolánk akadémiai hallgatói közül újból: *Szathmáry József*, IV. hh. nyerte el, ki a mióta e díj kitűzetett, mindig elnyerte a bíráló teljes elismerést nyilvánító véleménye alapján. Talán felesleges is említenünk, hogy a pályanyertes műből újból nem történt felolvasás, pedig úgy tudjuk, hogy az egész ünnepélynek ez lenne a főcélja, s magára a nyertes ifjura nézve is a legnagyobb kitüntetés: felolvasván fáradsággal, szorgalommal írott munkájának legalább egy kis töredékét. Az egész ünnepélynek mihamar vége lett. Már 1/2 12-kor a közönség gyulogszerrel is Ujhelyben volt. Az ifjúsági énekkar tagjai az egész délutánt Ujhelyben töltötték és pedig, mint nagytiszteletű *Fejes István* úr vendégei. Fogadja az egylet hálás köszönetét e helyen is magyaros vendégszereteteért. Olyan a kilátás ezutánra, hogy a Kazinczy-ünnepély nem lesz megtartható, mindaddig, a míg az ifjúság nagyobb szerepet nem játszik s a közönség érdeklődését most ezzel, majd azzal föl nem költi . . .

— *Adomány.* Főtisztelendő és méltóságos püspökünk e hó 21-én 5 frtot kegyeskedett a hittanhallgatók segély-egyletének adományozni. A hittanhallgatók a legmélyebb hála szavaival adóznak e helyen is püspök úr jóságosságáért.

— *Az évzáró ünnepély* junius 22-én volt. Délelőtt a városi templomban történt istentisztelet után a közönség egy kis része a főiskola imatermébe gyülekezett hogy meghallgassa a közigazgató jelentését a lefolyt iskolai évről s megtudja, kik voltak az akadémiai pályakérdések szerencsés megfajtói. A közigazgató tartalmas, sok helyen emelkedett, az eddigi szokásoktól eltérő jelentését lelkesen megéljenzé a közönség. Kijutott ebből a pályadíj nyerteseknek is, különösen pedig *Rácz Kálmán* elválasztott theol. s. tanárnak, ki ez úttal három díjat sepert be. Elnyerte az egyházi beszédre kitűzött első díjat, a theológiából kitűzött 33 frt 60 krt díjat s a Tóth-Fischer-féle alapítvány 30 frt díját, mely utóbbiért bibliafordítási összehasonlító tanulmányt írt, a minőt az előtt két évvel is produkált. Lelkes éljenzésben részesült *Szilva Béla*, II. éves joghallgató, ki jogász létére ez éven is elvitte a predikációra kitűzött második díjat, s *Emödy László* III. éves jh., kinek egyházi beszéde nyilvános dicséretben részesült. A művelődés történetre kitűzött s a főiskolában legtekintélyesebb pályadíjat 42 frtot *Tüdös István* IV. é. hh. nyerte el, versenytársa *Tárczy Pál*,

I. éves jh. munkája megdicséretelt. A joghallgatókra vonatkozó kérdések megfajtásánál mindkét pályadíjat *Finkey Ferenc* III. éves jh. érdemelte ki elismerő dicséretetek között. A délutáni ünnepély változatos programmal rendkívül nagyszámú közönség jelenlétében folyt le. Versenyszavalat, ének- és zene-előadások voltak a programmon. A szavalók valamennyien díjaztattak. A magyar irodalmi önképző-társulat díjait, az 5—5 frtot: *Réz László* IV. éves hh. s *Finkey Ferenc* III. é. jh. nyerték, az első komoly. az utóbbi vig szavalatáért. *Tóth Menyhért*, II. éves hh. 2 frtot, *Bajusz József* I. é. jh. 3 frtot kaptak komoly szavalatukért. *Sovány Dezső* vig szavolata szintén 3 frttal lett jutalmazva. Az énekkar, mely e napon a városi templomban, s a délelőtti iskolai ünnepélyen is szerepelt, délután is teljes elismerést érdemlőleg működött közre az ünnepély sikere érdekében. Magyar dalait megújraza a közönség, mely mintegy elandalogni látszott a «Kétszer is nyit az ákácfa virága» refrénes dal hatása alatt, s tüntető tappsal jutalmazta «Dalár induló»-ját. Nem kisebb, sőt mondhatni egészen hasonlósággal sikerrel, a mennyiben pedig sokkal fiatalabb egylettről van szó: a legteljesebb dicséretet kiérdemlőleg szerepelt az ifjúsági zene-egylet *Pásztor Sámuel* főiskolai zenetanár vezetése alatt. Három tétellel szerepelt az egylet, s mindeniket sikerrel oldotta meg, holott pedig a közönség körében bizonyos körülmények folytán nagyon is feleségázott, s magasra szabott mérték volt már eleve fölállítva a bírálatra vonatkozólag. Az érdem, hogy az elfogultság el lett osztatva, a vezető tanár úré, ki méltán megérdemelte azt a nyilvános köszönetet, melyet mintegy a közönség nevében mondott neki *Fejes István* főiskolai alondnok úr. A «Miranda Gavotte» quintette játsszói: *Farkas Lajos*, *Tüdős István*, *Bély József*, *Mocsáry István*. *Finkey Ferenc*: a közönség részéről szíves éljenzésben részesültek a nem mindennapi művelészet nyújtásáért. Úgy látszik, hogy közönségünk a magasabb fokú zene iránt is bír érzékkel, s nem áll az. a mit eddig beszéltek, hogy a pataki publikum csak a magyar nótáért lelkesedik. Az ünnepélyt *Fejes István* úr rekeszté be egy emelkedett szellemű köszönő beszéddel, mely után az ifjúsági zene egylet rá rántotta az indulót. A közönség teljes meglepéssel távozott az ünnepélyről.

— *Mulatság a Károli-alapra*. Joghallgatóink szövetkezve néhányan, egy mulatságot rendeztek a zárünnepély után este a városházánál, a Károli-alap javára. — A mulatságon igen kevesen voltak. Mutatja ezt az, hogy a táncosok sora igen-igen ritka volt . . . s jaj be csendes a kredenc. Ennek az oka az, hogy kollegáink először elkéstek az eszmével, másodsor nagyon is szűk-körre szorítottak. Még mi is csak véletlenül tudtuk meg az egész ügyet s hétfőn június 16 án küldeni szét meghívókat, azt hisszük nagyon késői dolog. Különben a kik voltak, azok jól mulattak, a lányok táncolhattak eleget, akárcsak a farsangon, mert ha most nem jutott is egyre-egyre 3—4 táncos, de kettő bizonyosan. Ott láttuk a quadrille kolónjában: *Arvay Ilonkát*, *Eperjessy Ilonkát*, *Inczedy Etelkát*, *Kérészy Emmát*, *Pavletics Vilnát* és *Gizit*, *Szinyei Mariskát*, *Sulez Mariskát*, *Szunyoghy Vilnát* és *Tarnoczy Tivadarné úrnőt*. A mulatság tartott egész reggelig, a jövőre azt hisszük nem sokkal növeli a szent cél alapját.

— A most végzett hittanhallgatók elhatározták, hogy 10 év múlva, 1900. június havában, az iskolai zárünnepélyt megelőző napon a főiskola imatermében össze fognak gyűlni. Erről egy okmányt is állítottak ki, melyet valamennyien aláírtak s egy igazán szép kiállítású példányban a főiskola régészeti múzeumában helyeztek el. Az okmány a következő: «Elmenvén tanítsatok minden

népeket» Máté ev.: 28. r. 19. v. «A hol ketten, avagy hárman összegyűltök az én nevemben: ott leszek tiköztek» Máté ev. 18. r. 20. v. «Mi, alólírottak, isten kegyelméből megérvén azt az időt, a mikor elhagyjuk a sárospataki főiskolát, melyben előkészítettünk arra a pályára, melyen hivatva leszünk a népnek lelki atyja, az Úr Jézus Krisztusnak méltatlan, de hivatalos szolgálai gyanánt működhetni; a mikor előttünk áll az a nagy világ, melyet még nem ismerünk s melyben töltjük ez után a ránk váró éveket, ezennel fogadást teszünk, hogy annak a szép időnek emlékére, melyet együtt töltöttünk, iskolai pályánk végeztéhez 10 évre, tehát az ezerkilencszázadik év június havában az iskolai évváró ünnepélyt megelőző szombaton d. u. 3 órakor a sárospataki főiskola imatermében mindenestre össze fogunk jönni. — Elháríthatlan akadály gyanánt csak a betegséget ismerjük el. Ha valamelyikünk talán a szegénység által lenne akadályozva a megjelenésben, mert tudjuk, hogy e pajsos férfiú bármelyikünknel tanyát üthet, azt a többiek segítyezik, hogy csak egy is el ne maradjon az Úr szolgálai közül Kötelességünknek ismerjük az összegyülekezésor az elfolyt tíz év alatt velünk történt események előadását, hogy ne legyen ismeretlen előttünk sem a szerencse sem a balsors, mely egyeseket karjaiba vett, vagy üldözött. A találkozásra való meghívás közétételét, az alkalmas módok megválasztásával *Tüdős István* és *Rácz Kálmán*-ra bízuk, kiknek kötelességükké tesszük, hogy a kellő időben értesítsenek mindenikünket a találkozásról. Abban a hitben, hogy a mi Istenünknek kegyelme megengedi eme mi fogadásunknak teljesítését, nevünk aláírásával is kötelezzük magunkat a fentebbiek megtartására. Irtuk Sárospatakon, az Úrnak ezernyolczszázkilenczvenedik esztendejében, június havának tizenhetedik napján.» Az okmány szövegét: *Tüdős István* fogalmazta, az egyeseknek szóló példányokat *Benke István* állította ki, míg a régészeti múzeumban elhelyezett szép kivitelű példányt: *Lengyel Bálint* kaligrafizotta. Adja Isten, hogy 10 év múlva valamennyien életbe legyenek a most végzett ifjak s ne legyen köztük csak egy is, kit a sors üldözöbe vett legyen!

— *Hangverseny*. Még a mult hó 15-ikéről szól e tudósításunk arról a hangversenyéről, melyet *Hartenthal Teréz* kassai ének- és zenetanárnő több helybeli szereplő s a főiskolai énekkar közreműködésével rendezett a főiskola imatermében. A hangverseny teljes sikerű volt. *Hartenthal T.* kisasszony, szép és iskolázott hangjával teljesen igazolta a róla szóló előzetes hírt. Áriái, valamint dalai nagy tetszésben s megérdemelt tapsban részesültek. Különösen Verdi «Ernani» áriájában tünt ki ereje, melyben trillái s piánói nem hagytak fönn kívánni valót. A nővérevel *Hartenthal Irén* kisasszonynyal előadott kettős Mendelsohn «Őszi dala», szintén méltó elismerésben részesült, kár hogy nem olyan darabot választottak, melyben mindkettőjük szép hangja érvényesült volna. Énekeit *Kerner József* úr kassai székesegyházi karnagy kísérte zongorán. *Szinyei Mariska*, *Láczay Olga* és *Kérészy Emma* k. a. együttes játéka, *Szinyei Mariska* k. a. magán zongora játéka, teljes sikerű volt, valamint *Stépán Géza* és *Finkey Ferenc* jh. szavolata is. Az énekkar valódi érdemet vivott ki a két darabbal a hangszínezés kifogástalan volta által. Ilyen táncmulatság nélküli hangversenyt az ifjúság is rendezhetne bármikor.

Tartalom: «Titkári jelentés.» *Rácz Kálmán*. — «A közigazgatási bíróság Angliában.» *Finkey Ferenc*. — «Patócsy Zsófia.» *Szabó József*. — «Az örök balek» *V. Z.* — «Egy séta az aggteleki Baradlában.» *Juhász László*. — «Szécsényi József költeményeinek rövid ismertetése.» *J. s.* — «Egyleti élet.» — «Apró hírek.»

TARTALOM.

	Lap		Lap
VEZÉRCIKKÉK.		KÖLTEMÉNYEK.	
<i>D. R.</i> : Március 15.	125	<i>Pazonyi Béla</i> : Szőlőhegyen	28
<i>Finkey Ferenc</i> : Joghallgató társaimhoz	61	<i>Réthy Andor</i> : Bodollói Sára	9
<i>Orbán József</i> : Néhány szó a klasszikusok műfordításáról	85	<i>Stépan Géza</i> : (Obsitos) Katona-koromból	50
<i>Rácz Kálmán</i> : Titkári jelentés az önképző-társulat működéséről	181	" " Március 15.	131
<i>Tüdös István</i> : Van-e szükség a Sárospataki Ifjúsági Közlönyre?	1	" " Dalok	169
" " (s—n.) Érthetetlen közönyösség	21	<i>Szabó József</i> : Patócsy Zsófia	188
" " Alakítsuk meg az ifjúsági zene-egyletet	45	<i>Szuhay Benedek</i> : Válasz	155
" " (Klio) Egy kis mulasztás	161	<i>Tüdös István</i> : (s.—n.) A nyárfa regéje	71
KOMOLYABB IRÁNYÚ CIKKEK.		" " Dávid elégiája Saul és Jonathán felett	114
<i>Farkas Lajos</i> : A keresztyén egyházi zene rövid története	63, 88, 109, 127, 145	<i>Vojtkó Pál</i> : A vágy	93
<i>Finkey Ferenc</i> : A házassági válóperekben való egyházi bíráskodás jogosultságáról hazai prot. egyház körében	38	" " Tudsz-e így szeretni?	168
" " A római házassági és erkölcsi viszonyok fejlődése rövid vonásokban	105	TÁRCA-CIKKÉK.	
" " A közigazgatósági bíróság Angliában	185	<i>Finkey Ferenc</i> : Utazás a magyar tengerparthoz	14
<i>J. s.</i> : S. Szabó József költeményeinek rövid ismertetése	194	<i>Juhász László</i> : Egységta az aggteleki Baradlában	172, 191
<i>Kálmán Farkas</i> : Nyílt levél a sárospataki irodalmi önképző-társulathoz	69	<i>Pazonyi Béla</i> : Egy kép a boldogság korából	10, 29, 51, 71
<i>Rácz Kálmán</i> : Jézus és a messiási eszme; mit hittek az apostolok a Messiás Krisztusról?	4, 24	<i>Rácz Kálmán</i> : Két nap Fiumében	56, 74
" " Egyházi beszéd	152, 166	<i>Szathmáry József</i> : A fehér leány	92, 115
<i>Rácz Lajos</i> : Lionardo „Úrvacsora“ képe	6	<i>Tüdös István</i> : (s.—n.) Beregszászi napok	35
" " Mi a philosophia?	163	" " (Reporter) Jogász táncestély	77
<i>Tüdös István</i> : Györy Vilmos mint lyrikus	25, 47	" " " Theologus táncestély	98
" " A próféták és a Jehova	174	" " " Ifjúsági táncestély	138
		" " " Csak egy csókot	155
		" " " (Zempléni) A multból	169
		<i>Ifj. Zsindely István</i> : Valéria	133
		<i>V. Z.</i> : Az örök bulek	189
		EGYLETI ÉLET. / Minden számban.	
		APRÓ HÍREK. \	
		EGYRŐL-MÁSRÓL	58, 123